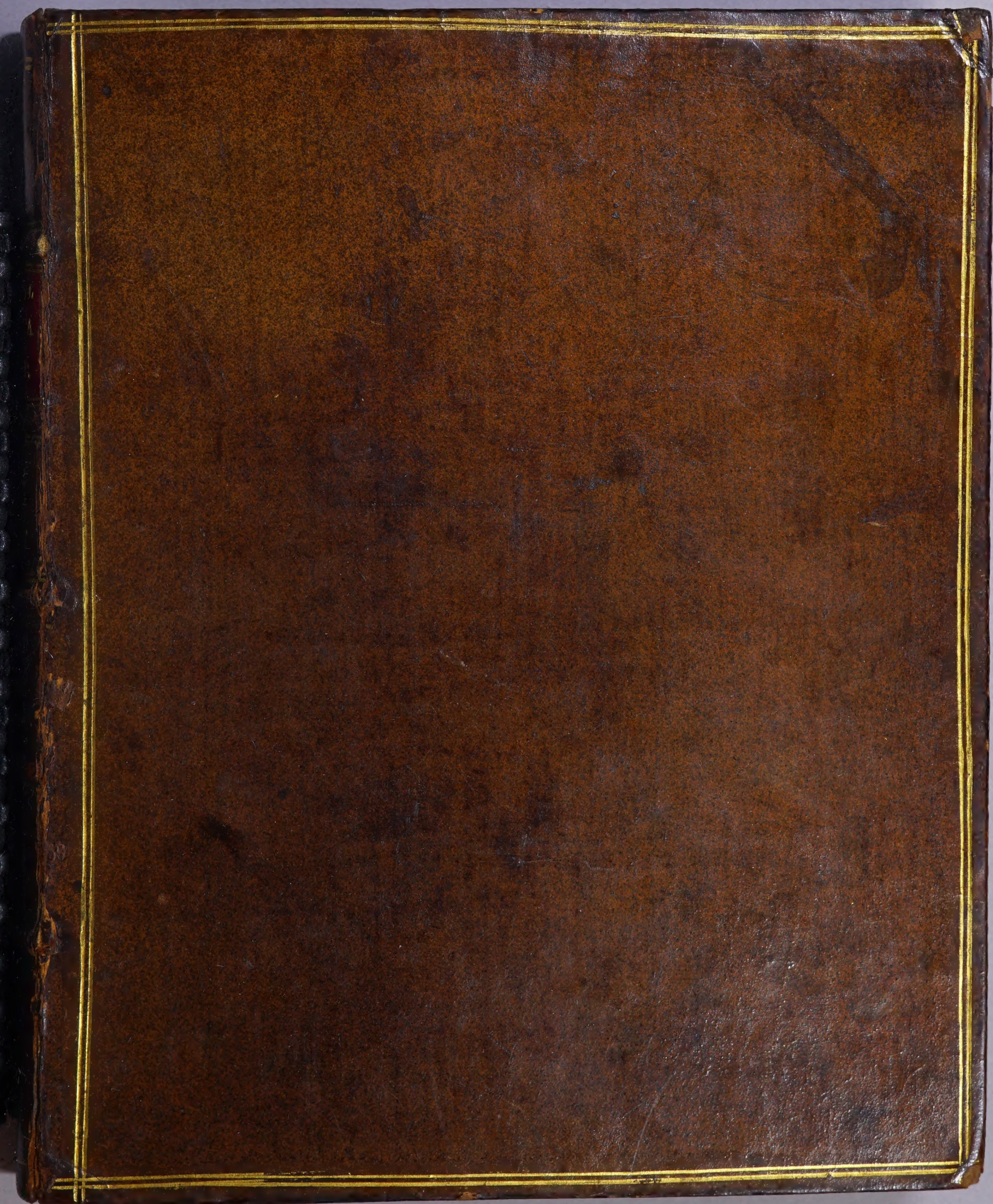

GAUDEO.

Koppins, January 1829. — Contant f " 12 " van de auctie van van der Vlied No 66

IGGERETH

ITINERA MUNDI

SIC DICTA NEMPE

COSMOGRAPHIA,

AUTORE

ABRAHAMO PERITSOL.

Latina Versione donavit & Notas passim adjecit Thomas Hyde S.T.D. è Coll. Reginae Oxon. Protobibliothecarius Bodlejanus.

Calce exponitur Turcarum LITURGIA, PEREGRINATIO MECCANA, AEGROTORUM VISITATIO, CIRCUMCISIO, &c.

Accedit

CASTIGATIO

In *Angelum à Sto Joseph*, al. dictum *de la Brosse*, Carmelitam discalceatum, sui Ordinis in *Ispahân* Persidis olim Praefectum.

Continentur in Notis Elenchus Rerum notatu dignarum.

OXONII,

E Theatro Sheldoniano, MDCXCI.

Impensis *Henrici Bonwick* Bibliopolae Londinensis apud Quem prostant sub Signo *Rubri Leonis* in Coemeterio D. Pauli.

Baumgarten's Nachrichten von Merkw. Büch. Bant III p. 296. seq., qui autem judicii in Hydeo passim desiderari notavit

De Scriptoribus
Wolfii Bibl Hebr V. I p. 89/90. V. III p. 51. V. IV p. 262

אִגֶּרֶת אׇרְחוֹת עוֹלָם

ID EST,

ITINERA MUNDI,

SIC DICTA NEMPE

COSMOGRAPHIA,

AUTORE

ABRAHAMO PERITSOL.

Latinâ VERSIONE donavit & NOTAS passim adjecit THOMAS HYDE S.T.D. è Coll. Reginæ *Oxon.* Protobibliothecarius Bodlejanus.

Calce exponitur Turcarum
LITURGIA, PEREGRINATIO MECCANA,
ÆGROTORUM VISITATIO, CIRCUMCISIO, &c.

Accedit
CASTIGATIO
In *Angelum à S^to Joseph*, al. dictum *de la Broße*, Carmelitam discalceatum, sui Ordinis in Ispahân Persidis olim Præfectum.

Contentorum in Notis Elenchus Præfationem sequitur.

OXONII,
E THEATRO SHELDONIANO, MDCXCI.
Impensis *Henrici Bonwick* Bibliopolæ *Londinensis*, apud quem prostant sub Signo *Rubri Leonis* in Cœmiterio Paulino.

HONORATISSIME DOMINE,

CUM solicitus essem ut iste Libellus sub benigni alicujus Literarum Patroni auspiciis prodiret, ad Te statim tanquam ad melioris Literaturæ Asylum confugiendum duxi, utpote in quo omnimoda Eruditio & polita Doctrina floreat, eluceat, emineat; uti quoque innatus Candor & ex traduce Probitas & Integritas, quæ tam celsum animum ornare, & ad omnium virtutum culmen & fastigium evehere & promovere solent. Ubi enim Literæ meliùs Patrocinium quærent, quàm ubi ipsarum Decus tam magnificè conservatur, tam potenter defenditur? Et ad quem Literata Virtus se tutiùs recipiet, quàm ad illum ubi omnium Virtutum Honos tam eminenter asseritur, tam pretiose æstimatur? Hi itaque Labores (utcunque tenues) se in amplissimæ Authoritatis Tuæ tutelam reponere, & inde protectionem quærere, gaudent gestiuntque. Ut, dum apud vicinos circumquaque exoritur clamórque virûm clangórque tubarum, & terrâ marique sæviente bello classicum canitur, hæ Musæ inæstimabili pacis felicitate in patriâ fruentes, tutò à bellorum fremitu quiescere & delitescere valeant. Tibi enim Tuîque similibus debetur, ut dum Arma strepunt foris, chara Pax floreat domi: ut, quamvis effrœnati & immanes Religionis

ligionis hostes dentibus frendeant, hamo illorum faucibus injecto morsus prohibeatur. Hostes insurgentes minantur, sed Deus est Adjutor. Ineffabili certe Dei beneficio Ecclesiæ conceditur tales habere Propugnatores & Vindices, sub quorum umbrâ tutò conquiescere possit donec pertransierit calamitas, nullam reformidans ruinam, dum Tui instar Columnis fulciatur. Vobis itaque ministrantibus, Deus Clementissimus potente suo brachio, brachium hostium Regni & Ecclesiæ frangat, Sceptro ferreo immanitatem domet, sapientiâ suâ infinitâ fraudulentas machinationes retegat, truculenta ipsorum consilia è cœlis irrideat, irrita reddat, & pessundet. Ut sic beatum sit inclytum hoc Regnum Fide purâ, Religione sincerâ: prosperum sit Almâ Pace: crescat Tranquillitate: floreat Prudentiâ: & sub Tui instar Patronis celebretur eruditarum Literarum cultu in perpetuum. Quod superest, leve hoc Munusculum, sicut benignè Te accepturum sperem, ita ut clementer acceptes submisse rogo; idem interim ipse precatus, ut Deus diu Te salvum & incolumem præstet, & vitam diutinè prorogare dignetur, ut serus ad Superos transeas. Quod venerabundus à Deo Opt. Max. exoptat & ex animo vovet

Tuî, Illustrissime Domine,
Cultor observantissimus &
Servus devinctissimus
THOMAS HYDE.

Dabam Oxonii,
Aug. VI, MDCXC.

BENEVOLO LECTORI

Χαίρειν καὶ εὐπράττειν.

Sequentis Libri Autographum ſeu Exemplar MS unde hæc Impreſſio deſumpta eſt, extat inter Codices Laudianos in Univerſitatis Oxonienſis Bibliothecâ Publicâ Bodlejanâ: cui adjunximus aliud Exemplar MS Venetiis pro me emptum procuratione Ampliſſimi Viri D. Thomæ Boon Mercatoris Londinenſis, cujus humanitati multa debeo. Hic Liber dicitur Venetiis impreſſus: quod ſi ita factum, hodie reperiri non potuit. Hebraicè ſcriptus eſt paulo ante Angliæ Reformationem, ut ex Authoris Præfatione conſtat. Titulus ſumptus eſt ex Job XXII. 15. *Stylus maximâ ex parte purè Hebraicus eſt: verba tamen & phraſes Rabbinicæ recentiores ſubinde admiſcentur. Quod autem indifferenter Adjectiva pluralia fœmininæ formæ cum Subſtantivis pluralibus maſculinæ formæ (& vice verſâ) ferè perpetuo & quaſi ex induſtriâ conſtruantur, nemo miretur; cum hujus Linguæ genius talis ſit ut id aliquando etiam in S. Bibliis fiat, Davide Deum precante, ut* עונות ראשונים iniquitatum priorum *recordari nolit. Et in prophetia Jeremiæ memorantur* תאנים טובות ficus bonæ. *Nam pluralium nominum Terminatio non ſemper eorundem Genus vel maſculinum vel fœmininum determinat; uti ſuſpicari liceat, cum ab* אלה *fiat* אלים, *& à* תהלה *fiat* תהלים, *& ab* היכל *fiat vel* היכלים *vel* היכלות, *& à* תאנה *fiat* תאנים, *cum ejuſmodi aliis, & ab* אב Pater *non ſit aliud plurale quam* אבות *eâ terminatione quæ vulgo reputatur fœminina. Sed Genus à formâ ſingulari potius petendum & dignoſcendum eſt: cum ſint quædam pluralia ſuâ naturâ maſculina quæ amant terminationem fœmininam, & ſuâ naturâ fœminina quæ amant terminationem maſculinam. Adeo ut aliquando vocum natura, & non ſemper terminatio reſpicienda ſit.*

Autor fuit Judæus Avenionenſis, cujus nomen פריצול *abſque vocalibus ſcriptum, vulgo effertur* Peritſol, *non ſatis punctualiter. Nam abſentibus Vocalibus, quiſque legit prout ſibi videtur, ut ſemper fit in Propriis exoticis, unde errores multi; & ſubinde in Appellativis. Aliquando paulo aliter ſcribitur* פריסול: *& utrumque rectius pronuntiandum eſt* Pareſol, *vel potius* Paraſol, *cujus ſignificatio Appellativa eſt i. q.* Quitteſol *ſeu* une Ombrelle *quâ in*

calidio-

calidioribus regionibus utuntur homines ad Caput à Sole tuendum ejusque calorem arcendum & ardorem amoliendum. Ipse suum nomen aliquando plenius scribit אברהם בן פריצול Abraham filius Peritsol: *& apud D. Bartoloccium in Bibliothecâ Rabbinicâ scribitur* אברהם בן מרדכי פריסול Abraham filius Mordecai Paresol. *Iste alium quoque Librum scripsit, (cujus ipse meminit, & nos in Bibliothecâ Publicâ possidemus,) cui Titulus* מגן אברהם Clypeus Abrahami : *est sc.* ויכוח Disputatio *contra Christianos. Dicitur etiam scripsisse* פירוש על איוב Commentarium in Job.

Quid Judæus noster in hoc Opere suo præstiterit, Lector Capitum Elenchum percurrendo melius & facilius percipiet, quàm ut opus sit repetere. Ignoscendum est nugis de Judæis in Oriente & Septentrione inclusis, quippe quod etiam à plerisque ejusdem Gentis hominibus nimis superstitiosè credatur. Iste Liber methodicè scriptus est, verum Cosmographiæ scopum & methodum prosequendo, pleraque satis bene tractans; Benjamini Itinerarium multis post se Parasangis relinquens.

Ego Notas aliquas adjeci, idque plerumque ut rectè sed obscurè dicta illustrarem, partimque aliquando ut perperam dicta corrigerem & taxarem. Ne autem Libellus in nimiam molem excresceret, multa notatu digna non tetigi, ea in aptiorem locum reservans, si Deus vitam & vires suppeditaverit.

Suasu Viri admodum Reverendi D. Joh. Fell Episcopi Oxon. defuncti, aliquando editurus eram Abulphedæ Geographiam Arabicam: illo autem decedente, Opus intercidit. Donec vero is Autor forte prodeat, ejus locum & vicem aliquâ ex parte supplere potest iste Cosmographus, te per plerasque Orbis partes deducendo. Ideoque (Lector Benevole) manum porrige, Librum accipe, per Orbem expatiare isto duce: Gentes invise, præsertim maritimas isto indice: viam capesse per totam Europam, per Asiam, Africam, & Americam: Polos vise, Garamantes Indosque visita, ad Persas Arabesque penetra: deinde itineris fessus ad Europæos domi relictos rediens, pace ac quiete fruere tam domi quam foris. Vale.

Addenda paginæ 16, poſt verba *eodem nomine gaudeat.*

Partium Mundi apud Seres nomina Characteribus Sericis expreſſa.

四 *sŭ quatuor*	歐 *Eu*	亞 *Ya*	利 *Li*	亞 *Ya*
大 *ta magnæ*	羅 *lo*	細 *si*	未 *vi*	墨 *me*
州 *cheu partes*	巴 *pa.*	亞 *ya.*	亞 *ya.*	利 *li*
in quas totum				加 *kia.*
Mundum dividunt	*Europa.*	*Asia.*	*Libya.*	*America.*

Seres videntur trium priorum Mundi partium nomina (ut & Philoſophiam ſuam) olim accepiſſe à Græcis; idque non tantum propter conſonantiam & ordinem, ſed & propter *Libyæ* nomen loco *Africæ*, ejuſque apud eos pronuntiationem more Græco *Livya*. *Americæ* autem nomen (utpote nuper in Chinam invectum,) neceſſario habuerint à Luſitanis Nautis & Miſſionariis illuc profectis. Alias enim naturali ſuo modo de generali Mundi diviſione longe aliter loqui ſolent. Namque totus citra Chinam Mundus (ut *Europa*, *Aſia*, & *Africa*,) quia ad Sinarum Occaſum, illis dicitur *Si yam*, i. e. *Occidentale mare*; vel *Ta ſi yam*, i. e. *magnum Occidentale mare*. Sic nempe loquuntur totum Continentem Occidentalem & omnia Mundi Regna Sinis Occidentaliora (exceptâ *Tatariâ*,) eo nomine intelligentes. Et hinc inter reliqua, peculiariter nomen ſortitum eſt regnum *Siam* in Indiâ, quia *verſus mare* ſitum *ad occaſum* Sinarum; quod in magno Globo Cæſiano legitur *Sian*, (& ſic apud Garçiam,) quæ eſt verior ſcriptio. Nam & Sinicum nomen notans *mare*, quod à Miſſionariis & aliis Luſitanico more ſcribitur *Yam*, revera pronuntiandum eſt *Yang*: aliàs enim Sinenſium pronuntiationi non reſpondet; uti plenius (cum aliis ad Sinicam pronuntiationem ſpectantibus) docuimus in Præfatione *Epiſtolæ quam de Sinenſium Ponderibus & Menſuris, & Muro magno, & Foliorum plantæ Chà collectione ſuperſtitioſâ* edidimus 1688. Et ſic reliqua fere omnia nomina Sinica deſinentia in *m*, quæ (dicente Martinio) aperto ore pronuntianda ſunt. Noſtrates autem ea ſumpſerunt à ſcriptione Luſitanorum, quorum tamen pronuntiationem ignorarunt, quod mille errores peperit. Hinc in impreſſis Chartis corrigatur *Aynam* inſula, pro *Haynan*. Sic etiam nomen *Bantam* ab incolis (ut in Epiſtolis Malaicis ad Reges Angliæ olim miſſis obſervavi,) ſcribitur بنتان *Bantan*; quod hodie vocatur سوروسون *Suroſoàn*, ut in Regis Bantamenſis Credentialibus Literis (quas 1683 pro Rege Angliæ ex Arabico interpretatus ſum,) ſæpius ſcriptum reperi, tacitâ prorſus nominis *Bantam* mentione. Occidentalis itaque Mundi pars (ut ſupra) dicitur *Si-yang*, & pars Orientalis *Ge-puen* ſeu *Ge-pen*, i. e. *Solis origo*; quo etiam nomine peculiariter notatur *Japoniæ* regnum, inde vulgo dictum *Japan*. Ad *Septentrionalia* Mundi regna deſignandum, generale nomen *Tata* (tam *Tatariam* quam *Tataros* notans) nominaſſe ſufficit. China ad *Auſtrum* terminatur mari & *Kiao-chi* Luſitanis dictâ *Couchin-China*, cum quibuſdam Inſulis, quarum major eſt *Hay-nan*, i. e. verbo tenus *mare auſtrale*, hoc ſolo nomine totam illam plagam oramque ſubinde notante. Nam *mare* alias Sinicè vulgo vocari ſolet *Hay*. Ad nudas vero Mundi plagas ſine reſpectu ad regna notandas, habent alia vocabula; ut *Tung*, i. e. *Oriens*; *Si*, i. e. *Occidens*; *Pe*, i. e. *Septentrio*; *Nan*, i. e. *Meridies*. Et hinc Regis Sinarum verſus Aquilonem civitas, ubi in æſtate reſidet, vocatur *Pe-king*, i. e. *Septentrionalis Regia* ſeu *Aula*; & ea verſus Auſtrum ubi in hyeme, *Nan-king*, i. e. *Auſtralis Aula*. Hæc in Ulugh-Beighi & Naſſireddîni Tabulis reſcribenda ſunt بكين *Pekin* & نكين *Nankin*: pro quibus ex Scribarum ignorantia hodie legitur tantum بنجو *Pangjou*, & in Abulpheda ينجو *Yangjou*, male: nam impunctata invenientes, Puncta pro lubitu appoſuerunt Scribæ. Quin & reliqua fere omnia apud Ulug-Begum Chataica ſeu Sinica vitioſe leguntur: quæ (ſi Literarum Patronis imprimendi ſumptum facere placeret,) facile reſtituere & emendata edere poſſem; additis inſuper plurimis aliis Capitibus, uti de eorum Idololatriâ, opinionibus de Deo & Paradiſo, de Gehennâ & gradibus & modis ſupplicii, de Literaturâ & Libris & Chartâ, & imprimendi modo & antiquitate, de Doctorum virorum Gradibus & modo promovendi in Philoſophiâ, & deinde in Militiâ; & de modo perveniendi ad Dignitates in Aula Regia; cum Pyxide ſortilegâ, & Compaſſo Ventorum, & Symbolo Apoſtolico, & Decalogo, & Familiaribus Colloquiis, & Epiſtolarum Formulis, & aliquos Geographicis, aliiſque pluribus; cum omnium Characteribus Sericis & eorundem Sonis.

Elenchus Contentorum in Notis ad Itinera Mundi.

tria. p. 48. Mauros *non esse nigros, sed albos : at cur nigri censeantur. Quale sit* Freti Gaditani & Mauritaniæ & Maurorum *nomen : ubi de* Iberia *duplici, & de* Ibræo *seu* Hebræo *nomine. Hispani pronuntiant* b *pro* v, *& vice versa. p.* 48. *De* Barbaria, *cum ratione nominis. De* Al Gurb, *&* Al Garbes, *&* Al Arbes ; *& nostrorum Mercatorum de nomine* Alarbes *error ab Andalusenis Hispanis acceptus, & de* Judæorum & Maurorum *ex Lusitania expulsione. p.* 49. *Quid Judæi volunt per* Edom. *Quomodo* Roma *vocetur Hebraice. p.* 51. *Quid sit* Togar, *& quales* Togarmim. Constantinopolis, & Archipelagus, & Propontis, & Elisa *seu* Ἕλλας, & Javan, & Rum *seu* Rumæa, *cujus prava interpretatio in medicorum Libris multos errores peperit. p.* 52. Stanbol *abbreviatum à* Constantinopoli. Ibid. [*eadem ratione qua Mysiæ inferioris urbs* Ioannopolis *vulgo dicitur* Jambol.] Chalcedon *cur dicta* Cœcorum villa. *p.* 52. *Quomodo* Byzantium *in aliqua Turcarum prophetia vocetur, quod quidem nomen ab aliis de alio loco accipitur. Dicta* prophetia *suis Characteribus restituta. Aliæ Turcarum* prophetiæ *suam ruinam minitantes memoratæ. p.* 53. Maris Adriatici *nomina.* Ευροκλύδων *fuisse vulgarem pronuntiationem pro* Ἐυρακύλων, *eodem modo quo vulgus errabat in* Γόλγοθα *pro* Γογὺλθα, *&* Βοανέργης *pro* Βεναὶ-ῥεγές. *p.* 54. [*Sic* Ἔφφαθα *pro* Ἔθπεθα, *cum aliis.*] Ἐπίδαμνος, Δυῤῥαχία, Κόρφος, Φαίαξ, Δρεπάνη, Σχερία. Modon & Coron *quomodo hodie vocentur.* Ἑλλήσποντος, Καλλίπολις, Σέστος, Ἄβυδος, Dardanelli. *p.* 55. Τένεδος, *& variorum locorum nomina Turcica, quæ in medium adducuntur ut inde constare possit qualis sit Turcarum mos in mutandis locorum nominibus, ut solent Victores. p.* 55. *De mari* Euxino, *& de* Cimmerio. *p.* 57. *De* Beryto. *p.* 58. Æstuarium *maris inter Ægyptum & Palæsthinam. p.* 59. *De mari* Sûph & Sûpha *herba. p.* 60. [*Hoc in Monumento Sinico vocatur* Coralli rubri mare.] Aram-Soba, *ubi sit, de cujus situ expenditur locus Biblicus* 2 Sam. VIII. 3, *collatus cum* 1 Chr. XVIII. 3. *p.* 60, 61. *De* Caravanis & Seraglio. *p.* 61. *Emendatur D. Bartolocii Citatio in Bibliotheca sua Rabbinica. p.* 63. *Quomodo (sec. nostri authoris sententiam) mare* Caspium *evacuatur per ascensum in nubes. Docetur autem verior ratio qua Maris Caspii aquæ exhauriantur. p.* 64, 65. *Quia vero hoc mare absque ullo visibili diminutione aut decursu subsistere videtur, nostro Authori vocatur* Mare mortuum. *p.* 65. *Varia*

notatur. Ptolemæum etiam in eosdem incidisse errores, ut omnibus Geographis pronum est. p. 87. Peru *quomodo vocetur in S. Bibliis. p.* 89. *D. Bartoloccii lapsus pro* Shevatim *legendo* Shevataim, *& vertendo* Duas Tribus. *p* 90. *Refutatio fabulæ Judæorum de* Judaico Legato *qui à Deserto Chabor in Europam missus ab eis credebatur. p.* 91. Gjudda *in territorio Meccæ, & est Portus ejus.* Bombarbæ & Sclopeti *Hebræis* Cava metalla. *p.* 92. *Cur* Papa *dictus sit* Epipior. *p.* 93. *Quid* Eccles. XII. 11, *intelligatur per* Baale Asuppoth, *quod in Versione Anglica male vertitur* Masters of Assemblies. *p.* 94. *Dictæ Judæorum fabulæ continuatio, quod sc. dictus eorum Legatus quasi cum triumpho mulæ insidens intraverit in D. Petri Ecclesiam Romæ, & usque ad summum Altare penetraverit. p.* 96. *Notatur Judæorum invidia, quod Christianorum Ecclesias vocent* Excelsa, *eodem nomine quo Idolorum excelsa loca intelliguntur: & quod ægre dignentur* Sancti *Epitheton seu Titulum Sanctorum Christianorum nominibus præmittere, cum id semper faciant Sanctis suis. p.* 96, 97. Caput Bonæ *spei quomodo olim dictum. p.* 98. Bretini & Azanagi *quales sint, & horum nominum ratio. p.* 99. *Lignum* Verzin. *p.* 101. Amomi *descriptio ex Arabibus & Persis, & Plinii & Dioscoridis descriptio vera ab Europæis Botanistis perperam intellecta. p.* 101, 102, 103. *Quale animal sit* Shaphan & Yarbûa. *p.* 104. *Judæorum ex Portugallia exilium. p.* 110. *Describitur* Sanguis Draconis, *cum nominis ratione, & aliis ejus nominibus. Detegitur D. Golii lapsus in Lexico in voce* ارقان Ircan, *ut ille legit: quod tamen non est Arabicum sed exoticum, sc. duo vocabula Turcica in unum nomen composita. p.* 110, 111. *Describitur aliud* Sanguinis Draconis *genus, mercatoribus dictum* Dragons bloud in drops, *quod provenit ex fructu Arundinis dictæ* Dragons bloud cane. *p.* 111. Madera *insula. p.* 113. *Mel cannarum seu Saccharum. p.* 114. Canariæ & Canibales *à Canibus. p.* 115. [*Sic etiam videntur* Celebes *dicti à* כלב كلب Celeb, *i. e.* Canis: *adeo ut* Celebes *idem sonet quod* Canibales, *quia edunt crudas carnes ad instar canum. In Syria & Corduenis est Gens dicta* Celbii *à* Celeb, *i.e.* Canis, *quia adorant* Canem *nigrum.*] *Nigritarum mos, ubi Rex prima*

nocte

nocte concumbit cum aliorum Sponsa. p. 116. *Quid sit* מטפחת & סעיף. *p.* 118. *Insula solarum* mulierum, & *alia* Marium. *p.* 119. Stapole *quid sit. p.* 122. Tegazza & Niger *Æthiopiæ flumina.* Tambut & Melli, *regiones sic dictæ. p.* 123. Biledulgjerid *quid sit & ubi sit. p.*124. Struthiocamelorum *mentio in Credentialibus Literis Legati Maroccani.p.*124. Linctores & Sectores, *duæ Locustarum species. De fœminis apud Caput Bonæ spei.p.* 125. *Mos Nigritarum in tumefaciendo Membrum virile. p.* 131, 182. *Vinum ex Palmis.* Palmæ Cerebellum *apud Plutarchi Interpretem Latinum perperam versum* Cerebrum Phœnicis. *p.* 132. Cassamassa. *p.*140. *Æthiopia Gemmas non gignit. p.141.* [Ut plurimum, *Heb.* per viam latitudinis*: dele hanc totam Notam: nam abesse debet. p. 141.*] Mare rubrum *cur sic dictum. p. 146. Qualis sit* Ventus *memoratus* Jonæ IV. 8, *exponitur*: [*qui in Versione Angl. minus bene vertitur* ventus vehemens *seu* silens, *quæ sibi invicem contradictoria.*] *p. 146. Qua in re fundetur* Fluvii Sabbatici *fabula. Corrigitur noster perperam legens* Lachlach *pro* Chalach, *&c. p. 149. Adducitur Talmudis locus de* præstantia Sabbati, & Tyranni Rufi *historia.p.150. De* fluvio Sabbatico *& fabuloso ejus Sabbatismo, ubi* Josephus *contrait receptæ sententiæ. p.* 150. Clypeus Abrahami, *alius hujus Authoris Liber contra Christianos. Fabula de* Judæis *in Calecut. p. 151. Via seu iter fabulosum* à Chabor *ad* Italiam *describitur. p. 152. De nomine* Calecut. Preti-gjani *qui vulgo* Presbyter Joannes, *cujus nomen enucleatur, regnum describitur, & vulgatus Europæorum error* (*collocando eum in Æthiopia*) *refutatur. p.* 153, 154, 155. *Liber à* Presbytero Joanne *scriptus. p.156. Varii Orientalium Principum* Tituli. *Nomen* Κάρχανος *unde factum. p. 156. Tituli Regum Æthiopiæ enumerati, inter quos nullus* Presbyter Joannes. *p. 156, 157. Alius Liber Hebraicus* Presbyteri Joannis *vel de eo. p. 157.* Jesuatorum *Societas. p. 157,* 158. Ambræ *nomina & descriptio prolixa ex Orientalium sententia. p. 159, 160, 161.* Cahrobâ *seu Succinum. p.158.* Belzui *seu* Benzoin *prolixe describitur, & nominis ratio affertur. p. 162, 163.* [*Hodierni Botanistæ credunt ex* Thapsia tenuifolia *colligi* Assa-fœtidam.] Rhabarbarum,

Elenchus præcipuorum quæ in Notis ad Ritus Turcarum.

Elenchus Contentorum in Notis.

Quæ in præcedente Elencho Uncis incluſa, de novo addita ſunt, ut ſuis locis inſerantur; excepta unica Nota quæ delenda eſt.

Errata in Notis ad Itinera Mundi.

PAg. 20. lin. 1, pro *nobis*, lege *urbis*. 24. 1, *dicit*. 30. 4, *alteram* : 17, *climata* : 36, *cum 40 minutis*. 41. 4, עיר : 32, *ſita* : 35, poſt *copula*, adde *vel pro eâ legendum eſt* [illegible] *ea eſt*. 42. 16, *doctos*. 43. 12, [illegible]. 49. 40, *præter*. 53. 6, poſt *veniet*, adde *& Chriſtianorum regnum capiet, &*. 60. 17, *ea*. 96. 8, *verpus*. 153. 17, *Abyſſinorum*. 161. 2, *Quarta*. 163. 16, pro *Frutice ſeu Ferulâ*, lege *plantâ tricubitali Ferulaceâ*. 164. 8, *Ferulacea* : 16, *Hiltît fœtens ex Engjudân ſeu Laſere fœtente, eſt nigrum ſeu ſubfuſcum*. 167. ult, *naufragia*. 168. 16, poſt *ultimum*, adde (*quem ponunt eſſe primum*,). 169. ult, poſt *Gjezâir ſeu*, adde *Inſularum, ſc*. 180. 4, *talis*. 189. 2, *hic*. 191. ult, *animum*.

Errata in Notis ad Relig. Turc.

12. 17, *parte*. 13. 6, *dedidit*. 19. 4. *Prehenſor* : ult, *ſolet*. 20. 6, *Dictorum*. 23. 1, *dicti*.

AUTHORIS

PRÆFATIO.

להניח רבים מעצבון הטרדות והיגונות אשר מקצתם לפעמים כאשר יבקשו להשקיט המירת עצבונם ויגונם ילכו לקרוא בקריאות שירות באהבי זמה ובספרי מלחמות קדומות אשר בקריאתם לא היו ולא נבראו אלא למשל נבראות ובהם בכל מאד יעיינו ויעמיקו ובילדי נכרים יספיקו על כן אמרתי אני אברהם פריצול בן מרדכי מאביניון נ״ע גר פיראראה לאהבת גבירים ידידים חשובים זרע קדש מצבתם אשר אהבתים לחבר לכבודם היום חדש חשון רפ״ה

AD sublevandum multis dolorem molestiarum & anxietatum, quas quidam eorum aliquando habentes, quærendo sedare tumultum doloris & anxietatis suæ, conferunt se ad lectionem [1] Cantilenarum de Amoribus lascivis, & Librorum de bellis [2] antiquis, quæ prout leguntur nunquam fuerunt, nec [3] extiterunt, sed tantum parabolice excogitata sunt; & tamen in ea vehementer intenti sunt & profundius se immergunt, alienis partubus contenti: Idcirco dixi ego Abraham Peritsol filius Mardecai de Avignon (cujus [4] quies sit in Paradiso) commorans in Ferrara, In gratiam virorum dilectorum præstantium (semen sanctum Stemma eorum) quos amore prosecutus sum, me compositurum in honorem eorum hodie in mense [5] Cheshvan, [anno] 285 se-

1 *Cantilenarum*] Intelliguntur Cantilenæ amatoriæ, obscœnæ & lascivæ. 2 *Bellis*] sc. fictis Bellis, i. e. *les Romances*, ad fallendum tempus & pellendas curas graviores. 3 *Extiterunt*] Voces נבראו & נבראות propriè *creata sunt*; sed usu communi *producta* vel *facta sunt* significant. Codex Venetus MS quem à Venetiis nactus sum, pro נבראות legit נכתבו *scripta sunt*, eodem sensu. 4 *Quies*] Cod. Ven. legit נפשו *anima ejus*, vel *cujus Anima sit in Paradiso*. 5 *Cheshvan*] Indifferenter sic dici solet pro *Marcheshvan*, i. e. Mensis *October*.

לפ״ק את דברי האגרת הזאת בכתב עברי החרשה במלאכת קצת מהלכי עולם חקוקה וחרושה היא הנקראת קוסמוגראפיאה בלשון עמים לשמח נפש עגומים בפרסום הגדות אמתיות חדשות גם ישנות הנודעים למעיינים בה ובחקירות אופני האקלימים ורוב הישובים והמדברות הימים והנהרות ההרים והיערות כפי מה שבינותי בקצת ספריהם והיהודים אשר נמצאו מחדש ומלכיהם ומציאות הבשמים והפלפל אשר בגלילותיהם ומקום נהר סבטיון אשר בהודו למעלה מפרס במושבותיהם וחדשות אחרות נמצאו מחדש בארצות כוש וגוייהם וזאת תהיה הגדת ספורי באגרת הזאת להגיד רוב העיקרים האלה כאשר תשיג ידי:

cundum [1] ſupputationem minorem, verba hujus Tractatus ſcriptura Hebræa, *viz.* quicquid novum in operibus quorundam eorum qui Mundum perambularunt deſcriptum & exaratum eſt, quod lingua Gentium vocatur COSMOGRAPHIA; ad lætificandum contriſtatorum animum publicatione Hiſtoriarum verarum tam recentium quam antiquarum, quæ notæ ſunt contemplantibus eas; idque per inquiſitionem quomodo ſe habent Climata, & magna pars Habitationum & Deſertorum, Marium & Fluminum, Montium & Sylvarum, prout intelligere potui ex aliquibus Librorum eorum; & de Judæis noviter repertis eorumque Regibus; & de inventione Aromatum & Piperis quæ ſunt in Regionibus illorum; & de loco Fluminis [2] Sabbatici quod eſt in [3] India ſupra Perſidem in ſedibus eorum; & de aliis rebus de novo repertis in terris Cuſh & Gentibus earum. Et talis erit Hiſtoriæ meæ narratio in hoc Tractatu, ut enarrare poſſim majorem partem fundamentalium iſtorum, prout aſſequi poterit manus mea.

1 *Supput. min.*] Sic vulgò reddi ſolet: a. v. *ſecundum particularitatem minorem*, ſeu *particulare* aut *ſpeciale minus*; omittendo ſc. Millenarios ſeu numeros majores, (ut quando dicimus 86 pro 1686,) ab O.C. ducta Æra, ſeu *Era* ut apud Marianum rectius ſcribitur. *Era* enim nomen ad noſtrum uſum omnino veniſſe videtur per Hiſpanos ab Arabibus, ſcilicet à Verbo أرخ *Erah* ſeu *Erach*, i. e. *Computavit à certo tempore.* Et in ſecunda Conj. أرخ الكتاب *Eravit librum*, ſi ita dicere liceat, i. e. *tempus ei adſcripſit.* Hinc Nomen أرخة *Erha* ſeu *Ercha*, eſt ipſa *Epocha*; quæ tamen hodie plerumque dicitur تاريخ *Tarich*, (deducto Nomine Verbali ab eodem Verbo,) i. e. *Adſcriptio temporis Libro vel rei geſtæ, adnotatio temporis quo aliquid dictum vel factum eſt.* 2 *India*] Hebræis *Hodu*, ut in S. Bibliis. Cod. Ven. בארץ הודו *in terra Hodu.* 3 *Sabbatici*] De Flumine Sabbatico infra dicetur, in Notis ad Cap. XXIV.

ולא

ולא אביט אל עניי השכל אנשי לצון הלהוטים אחרי ההבל אשר יכשר להם הלצנות הרבה ממעט שמע חכמה כזאת אשר בין חכמים תתהלל ולפני מלכים תתיצב לדעת בה מפלאי השם אשר ברא בהבדל המקומות וחכמת הטבעים אשר הטביע השם במציאות ברזל מעפר יוקח ומקום לזהב יזוקו וארץ ספיר אבניה במציאות מקומות הקרובים לזריחה:

וצא ולמד כמה החכימה התורה האלהית והרחיבה נפשה במקומות הצריכים להגיד הגבולים והשוכנים בישובים בקוי הרוחות והרצועות בספר בראשית בהגדת כל תולדות העמים וגבולותיהם במושבותם לגוייהם ובגבולי הארץ ועריהם ושתי את גבולך מים סוף וכו' ואמר במשנה תורה פנו וסעו וכו' ארץ הכנעני והלבנון עד הנהר הגדול נהר פרת ובאלה מסעי פרטות המסעות כלם ובחלוקת הארץ אמר והיו תוצאותיו הימה ויצא חצר־אדר ועבר עצמונה ורבים מאלה בספר יהושע:

Non autem respiciam destitutos intellectu, atque derisores, inflammatos in vanitatem, quibus magis placet deridere quam audire scientiam talem quæ inter Sapientes laudatur & coram [1] Regibus se sistit, per quam nota fiunt mirabilia Dei quæ creavit, in discriminatione locorum & intelligentia naturarum quas Deus Mundo indidit. *Ferrum ex pulvere desumitur* : &, *Est locus quo aurum colliquefaciunt* : &, *Terra cujus lapides sunt Sapphir*. Hæc per inventionem locorum quæ proxima sunt Orienti.

Exi & disce quam sapienter egerit Lex Divina, & dilataverit se & expatiata sit in locis necessariis, ad declarandum Terminos & eos qui incolunt habitata-loca, per lineas ventorum & [2] Rumbos, in Libro Geneseos, in Historia omnium Generationum populorum & Terminorum eorum in sedibus suis secundum Gentes suas, & Terminorum Terræ [Israelis] & Civitatum eorum. *Et ponam Terminum tuum à mari Suph*, &c. Et dixit in Deuteronomio, *Aspicite & proficiscimini* &c. *Terra Canaanitæ & Libanon, usque ad Flumen magnum, Flumen Euphratem.* Et in [Sectione] *Elle Mas'e*, est particularis recensio itinerum omnium. Et in Distributione Terræ dixit, *Et erunt exitus ejus versus mare* : &, *Egredietur ad Chatsar-Addar, & transibit ad Atsmon.* Et multa talia sunt in Libro Josuæ.

1 *Regibus*] Cod. Ven. legit מלאכים *Angelis*, minus bene. 2 *Rumbos*] i.e. Rhombos Ventorum quaquaversus flent : nam רצועה in genere significat quemvis *Funiculum Lineamve*, sive disterminationis sive aliter. Et hic quidem notat vel *Meridianos* vel *Parallelos* vel qualvis alias *Lineas* quæ Globum undequaque secant dividuntque.

לפ״ק את דברי האגרת הזאת בכתב
עברי החרשה במלאכת קצת מהלכי
עולם חקוקה וחרושה היא
הנקראת קוסמוגראפיאה בלשון
עמים לשמח נפש עגומים בפרסום
הגדות אמתיות חדשות גם
ישנות הנודעים למעייניהם בה
ובחקירות אופני האקלימים ורוב
הישובים והמדברות הימים
והנהרות ההרים והיערות כפי מה
שבינותי בקצת ספריהם והיהודים
אשר נמצאו מחדש ומלכיהם
ומציאות הבשמים והפלפל אשר
בגלילותיהם ומקום נהר סבטיון אשר
בהודו למעלה מפרס במושבותיהם
וחדשות אחרות נמצאו מחדש
בארצות כוש וגוייהם וזאת
תהיה הגדת ספורי באגרת הזאת
להגיד רוב העיקרים האלה כאשר
תשיג ידי׃

cundum [1] ſupputationem minorem, verba hujus Tractatus ſcriptura Hebræa, *viz.* quicquid novum in operibus quorundam eorum qui Mundum perambularunt deſcriptum & exaratum eſt, quod lingua Gentium vocatur COSMOGRAPHIA; ad lætificandum contriſtatorum animum publicatione Hiſtoriarum verarum tam recentium quam antiquarum, quæ notæ ſunt contemplantibus eas; idque per inquiſitionem quomodo ſe habent Climata, & magna pars Habitationum & Deſertorum, Marium & Fluminum, Montium & Sylvarum, prout intelligere potui ex aliquibus Librorum eorum; & de Judæis noviter repertis eorumque Regibus; & de inventione Aromatum & Piperis quæ ſunt in Regionibus illorum; & de loco Fluminis [2] Sabbatici quod eſt in [3] India ſupra Perſidem in ſedibus eorum; & de aliis rebus de novo repertis in terris Cuſh & Gentibus earum. Et talis erit Hiſtoriæ meæ narratio in hoc Tractatu, ut enarrare poſſim majorem partem fundamentalium iſtorum, prout aſſequi poterit manus mea.

1 *Supput. min.*] Sic vulgò reddi ſolet: a. v. *ſecundum particularitatem minorem*, ſeu *particulare* aut *ſpeciale minus*; omittendo ſc. Millenarios ſeu numeros majores, (ut quando dicimus 86 pro 1686,) ab O.C. ducta Æra, ſeu *Era* ut apud Marianum rectius ſcribitur. *Era* enim nomen ad noſtrum uſum omnino veniſſe videtur per Hiſpanos ab Arabibus, ſcilicet à Verbo أرخ *Erah* ſeu *Erach*, i. e. *Computavit à certo tempore.* Et in ſecunda Conj. أرخ الكتاب *Eravit librum*, ſi ita dicere liceat, i. e. *tempus ei adſcripſit.* Hinc Nomen أرخة *Erha* ſeu *Ercha*, eſt ipſa *Epocha*; quæ tamen hodie plerumque dicitur تاريخ *Tarich*, (deducto Nomine Verbali ab eodem Verbo,) i. e. *Adſcriptio temporis Libro vel rei geſtæ, adnotatio temporis quo aliquid dictum vel factum eſt.* 2 *India*] Hebræis *Hodu*, ut in S. Bibliis. Cod. Ven. בארץ הודו *in terra Hodu.* 3 *Sabbatici*] De Flumine Sabbatico infra dicetur, in Notis ad Cap. XXIV.

ולא אביט אל עניי השכל אנשי לצון הלהוטים אחרי ההבל אשר יכשר להם הלצנות הרבה ממעט שמע חכמה כזאת אשר בין חכמים תתהלל ולפני מלכים תתיצב לדעת בה מפלאי השם אשר ברא בהבדל המקומות וחכמת הטבעים אשר הטביע השם במציאות ברזל מעפר יוקח ומקום לזהב יזוקו וארץ ספיר אבניה במציאות מקומות הקרובים לזריחה:

וצא ולמד כמה החכימה התורה האלהית והרחיבה נפשה במקומות הצריכים להגיד הגבולים והשוכנים בישובים בקוי הרוחות והרצועות בספר בראשית בהגדת כל תולדות העמים וגבולותיהם במושבותם לגויהם. ובגבולי הארץ ועריהם ושתי את גבולך מים סוף וכו׳ ואמר במשנה תורה פנו וסעו וכו׳ ארץ הכנעני והלבנון עד הנהר הגדול נהר פרת ובאלה מסעי פרטות המסעות כלם ובחלוקת הארץ אמר והיו תוצאותיו הימה ויצא חצר־אדר ועבר עצמונה ורבים מאלה בספר יהושע:

Non autem respiciam destitutos intellectu, atque derisores, inflammatos in vanitatem, quibus magis placet deridere quam audire scientiam talem quæ inter Sapientes laudatur & coram [1] Regibus se sistit, per quam nota fiunt mirabilia Dei quæ creavit, in discriminatione locorum & intelligentia naturarum quas Deus Mundo indidit. *Ferrum ex pulvere desumitur* : &, *Est locus quo aurum colliquefaciunt* : &, *Terra cujus lapides sunt Sapphir*. Hæc per inventionem locorum quæ proxima sunt Orienti.

Exi & disce quam sapienter egerit Lex Divina & dilataverit se & expatiata sit in locis necessariis, ad declarandum Terminos & eos qui incolunt habitata-loca, per lineas ventorum & [2] Rumbos, in Libro Geneseos, in Historia omnium Generationum populorum & Terminorum eorum in sedibus suis secundum Gentes suas, & Terminorum Terræ [Israelis] & Civitatum eorum. *Et ponam Terminum tuum à mari Suph*, &c. Et dixit in Deuteronomio, *Aspicite & proficiscimini* &c. *Terra Canaanitæ & Libanon, usque ad Flumen magnum, Flumen Euphratem.* Et in [Sectione] *Elle Mas'e*, est particularis recensio itinerum omnium. Et in Distributione Terræ dixit, *Et erunt exitus ejus versus mare* : &, *Egredietur ad Chatsar-Addar, & transibit ad Atsmon.* Et multa talia sunt in Libro Josuæ.

1 *Regibus*] Cod. Ven. legit מלאכים *Angelis*, minus bene. 2 *Rumbos*] i.e. Rhombos Ventorum quaquaversus flent : nam רצועה in genere significat quemvis *Funiculum Lineamve*, sive disterminationis sive aliter. Et hic quidem notat vel *Meridianos* vel *Parallelos* vel qualvis alias *Lineas* quæ Globum undequaque secant dividuntque.

אמנם אוכלי הבצלים והשום
המזוהמים מני בטן כאשר יקראו
באלה ילכו עליהם ויעבורו כי לא
ידעו מה הוא ובודאי דבר השם
הוא ולא לתוהו מכתבו וגם כי
יודע אופן הישוב בו ופרטי פלאות
השם אשר הטביע בעולמו :

ואנכי בכל כחי אשתדל להגיד
ולכתוב הדברים העקריים והרא-
שיים במלאכה הזאת בדרך כללות
הזכרת המקומות כי בפרטם
פרט ופרט לא יכילם ספר ואין חקר
לתבונה ואף הנוצרים ראשי
חכמי המלאכה הזאת לא יכלו
להגיד הכל אף כי נשמטו ושכחו
ולא ידעו רק מה שיכלו להשיג
וקראו שמות זרות דרך הסכמה
עליהם אם שיהיו שמות קדומים
או שמות חדשות אלך אחרי עק-
ביתם ואקרא להם שמות במעט
הכללים אשר אזכיר בשמות אשר
גבלו ראשונים והמשכיל יבין
במה שאכתוב כי ידעתי ייטב
למבינים וימתק לחכמים :

ויען כי זאת האגרת תסוב ענ-
יינה על אורחות המציאות התחתון

Verum comedentes cæpas & allium, qui ſpurcati ſunt ab ipſo utero, quando legunt iſta, prætereunt illa & tranſeunt, quia neſciunt quid ſit. At certe verbum Dei eſt, quod non eſt ſcriptum inaniter; ſed ut per illud ſciatur quomodo ſe habeat Orbis-habitabilis; & particularitates mirabilium Dei quæ implantavit in Mundo ſuo.

Et ego omnibus viribus meis conabor narrare & ſcribere res fundamentales & principales in hoc negotio, per modum generalem commemorationis locorum: nam ſpecificando ſingula particularia, quivis Liber non contineret ea nec eſſet perſcrutatio ad intelligendum. Imo ne quidem Chriſtiani qui præcipui fuit callentium hoc negotium, poſſunt enarrare omnia, quin omittant & negligant; nec ſciunt niſi parum illud quod ipſi potuerunt aſſequi; & vocarunt [loca] nominibus peregrinis per modum [1] conſenſionis in ea. Sive autem ſint nomina antiqua ſive nomina moderna, ſequar veſtigia illorum, & in aliquibus generalium quæ commemoraturus ſum, ea [loca] vocabo nominibus quæ determinarunt antiqui. Et prudens intelliget ea quæ ſcripſero: novi enim quod placebit intelligentibus, & dulce erit Sapientibus.

Et propterea quod hujus [2] Tractatus Argumentum circumeat per itinera hujus Mundi inferioris & ſe-

[1] *Conſenſionis*] i.e. talia locorum nomina quæ ab eis communiter recepta ſunt generali quodam conſenſu.
[2] *Tractatus*] Heb. *Iggéreth* proprie eſt *Epiſtola*, i.q. Arab. رسالة : ſed tam hoc quam illud communi uſu eſt quivis *Libellus* ſeu *Tractatus minor*.

והליכתיו ומה שנמצא מימים
קדמוניות וגם מחדש היום בחכמת
מלאכת המלחות בים וביבשה
קראתי שם האגרת הזאת אורחות
עולם ואחלקנה לפרקים קטנים
נחלקים ונפרדים להודיע ולהגיד
לרבים מה שבינותי ומצאתי כתוב
ושמעתי מאנשי אמת וקצת מה
שיזמין השם לידי וה' יהיה בעזרתי
אמן:

mitas ejus, & quicquid repertum fuit à diebus antiquis & quoque de novo hodie per experientiam Artis Navigatoriæ per mare, & etiam per Continentem, vocavi nomen Tractatus istius, ITINERA MUNDI. Et distribuam illum in Capitula parva, divisa & distincta, ad notificandum & narrandum multis id quod intellexi & inveni scriptum, & audivi à viris veritatis, & partem eorum quæ paraverit Deus ad manus meas. Et Deus sit in auxilium meum, Amen.

פרק

פרק ז׳ נבאר מחוזות כלם הידועים במלכות נוצרים ארום אשר באירופא מתחיל מאנגליאה ואיסקוציאה וליכנס במיצר גיבילטאר עם כל אורך הים האמצעי ושפתו עד דרך מבוא ים אדריאנו המגיע לויניציאה ואיסטריאה ולא יותר :

CAP. VII, *Explicabimus territoria omnia quæ nota sunt in Christianorum regno Edom quod in Europa, incipiendo ab Anglia & Scotia, & ingrediendo per Fretum Gibeltar in totam longitudinem Maris Medii ejusque oræ usque ad viam introitus Maris Adriatici quod pertingit ad Venetias & Istriam, & non ultra.*

פרק ח׳ בגבולים אשר אחורי גבול דרך ים אפריקא נגד יינובא ורומי מתחיל ממיצר גיבילטאר ויעבור על מצרים וגבול נילוס ומוצאו ואחר דרך ים סוף וקוטב ארץ ישראל ויפו וברוט וליציאה וציליציאה:

Cap. VIII, *De terminis qui sunt postremi limites viæ Maris Africani è regione Genovæ & Romæ, incipiendo à Freto Gibeltar, & deinde transeundo ad Ægyptum & limites Nili & exitum ejus, & post viam Maris Suph, & per polum Terræ Israel, & Joppam, & Berytum, & Lysiam, & Ciliciam.*

פרק ט׳ בגבולי פרס וים פרס וגלילות הודו כלם ובבל ומדי והרי קאספיאו וים קאספיאו המרת : ויהודים סגורים לדעת הסופרים וטאראפובאנה :

CAP. IX, *De limitibus Persiæ & Maris Persici, & de omnibus regionibus Indiæ, & de Babele, & Media, & Montibus Caspiis, & Mari Caspio quod mortuum est. Et de Judæis inclusis, secundum opinionem Authorum. Et de Taprobana.*

פרק י׳ להודיע גבולי ארץ ישראל לבדה וסביבותיה לארבעת רוחותיה ומעבר לאמיק ומדבר חבור אשר זה נודיע אמתתו ממקום אחר :

CAP. X, *Describit limites Terræ Israel solius, eique circumjacentia ad quatuor plagas ejus : & transitum ad Meccam & Desertum Chabor, cujus rei veritatem aliunde etiam notiorem faciemus.*

פרק י״א לבאר גבולות הים והשוכנים למעלה מהים ללכת מויניציאה לקוסטאנטינופולי ואליספונטי והאיים הרבים בארציפילינו וללכת ביפו או בארוט ואליכסנדריאה של מצרים:

CAP. XI, *Est ad describendum terminos maris & incolentium supra mare qua itur à Venetiis ad Constantinopolim & Hellespontum & insulas plurimas in Archipelago & qua itur ad Joppam aut Berytum, & Alexandriam Ægypti.*

פרק י״ב לבאר המקומות העקריות והראשיות בדרך ים מויניציאה לפלאנדרים וללכת במיצר גיבילטירא ופורטוגאל ואנגליארה וסקוציארה ואיבירניארה סמוך ליבשת פלנדרים:

CAP. XII, *Est ad describendum præcipua & principalia loca per viam maris à Venetiis ad Flandriam, & qua itur ad Fretum Gibeltar, & Portugalliam, & Angliam, & Scotiam, & Hiberniam, quæ sunt prope Continentem Flandriæ.*

פרק י״ג נזכיר בו מהלך אופירה מדברי הנביאים לאחורי היבשה דרך ים איך הוא ואנה הוא לאחורי כוש היא באפריקא השפלה הצריך להודיע באגרת הזאת :

CAP. XIII, *In eo commemorabimus iter ad Ophir ex verbis Prophetarum per posteriora Continentis via maris, quomodo sit, & quousque sit, per posteriora Æthiopiæ quæ est in Africa inferiori : quod necessarium erat exponere in Tractatu isto.*

פרק י״ד על דבר היהודים מה׳ שבטים ועניינו

CAP. XIV, *De re Judæorum ex* 10 *Tribubus :*

ומהלכו

ומהלכו אשר בא ממדבר חבור לפי המגידים: אשר במדברות אשיאה ואראביאה פיליקש בשנת רפ״ד לפק׳ :

& de negotio ejus & itinere ejus qui venit à Deſerto Chabor ſecundum Hiſtoricos, quod fuit per Deſerta Aſiæ & Arabiæ felicis hoc anno 284 ſecundum ſupputationem minorem.

פרק ט״ו על מלחורת מלך פורטוגאל בים אוקינוס כאשר רצה בראשונה ללכת דרך ארץ כוש השפלה בדרום היא איטיאופיאה לקאוו דיבונא ספיראנצא וכל המקומות אשר מצאו והיהודים ומדבר חבור :

CAP. XV, *De navigatione regis Portugalliæ in mari Oceano, quando primo voluit ire per viam terræ Cuſh inferioris in meridie (ea ſc. eſt Æthiopia) ad Caput Bonæ ſpei; & de omnibus aliis locis quæ invenerunt. Et de Judæis, & Deſerto Chabor.*

פרק י״ו בבאור קצרת מקומות הדשות באיטיאופיאה אשר מצאו עם פורטוגאלי- מן הקודם אל המתאחר והשמות החדשים אשר הושמו עליהם והחרושים הטובים אשר בהם :

CAP. XVI, *De deſcriptione aliquot novorum Locorum in Æthiopia quæ invenerunt populi Portugallenſes à primo eunte ad poſtremum, una cum Nominibus novis quæ eis impoſita ſunt, & novitatibus bonis quæ ſunt in eis.*

פרק י״ז על אי מדירא וטעם שמה וטוב עניגה :

CAP. XVII, *De Inſula Madera, deque ratione Nominis ejus, & bono negotio ejus.*

פרק י״ח על מה שנסעו מאי מדירא ומצאו שבעה איים נקראים קאנאריאי ומקאנאריאי לאיי קאניבאל מוצא הזהב לרוב אוכלי בשר אדם והם אלו בתוך הים בימינם. והאיים קאנאריאי האלו רחוקים מן היבשה לראש לבן הוא קאוו ביאנקו :

CAP. XVIII, *Quomodo profecti ſunt ab Inſula Madera, & invenerunt 7 Inſulas vocatas Canarias ; & à Canariis ad Inſulas Canibalenſium, ubi auri productio copioſa, ubi comedunt carnes humanas : et iſtæ ſunt in medio maris ad dextram earum. Inſulæ autem Canariæ ſunt procul à Continente ubi eſt Caput album, vulgo Capo Bianco.*

פרק י״ט על מוצא דרך יבשת דרומית לצאת מפורטוגאל עד נגד קאוו קאנטין וקאוו ביאנקו וקאוו וירדי ובאור גלילות באמצע היבשת ובתוך ההרים וענין חלוף מלח בזהב ודברים רבים אחרים :

CAP. XIX, *De exitu per viam Continentis Auſtralis exeundo à Portugallia donec ventum ſit è regione Capo Cantin, & Capo Bianco, et Capo Verde : una cum deſcriptione regionum in medio Continentis & intimis Montium. Et de negotio permutationis Salis pro Auro, deque aliis rebus multis.*

פרק כ׳ בגבולי קאוו ביאנקו לעם זינאגי· והנהר הגדול המפסיק בין קאוו ביאנקו לקאוו וירדי התחלת השחורים האמתיים :

CAP. XX, *De limitibus Capo Bianco quod pertinet ad populum Senegæorum, et de Flumine magno diſterminante inter Capo Bianco et Capo Verde, ubi eſt initium Nigritarum verorum ſeu genuinorum.*

פרק כ״א יודיע בו מנהגי גלילות קאפו וירדי וסיניגא וגאמברא ובונדומיל :

CAP. XXI, *In eo docet mores regionum Capo Verde, et Senegæ, et Gambaræ, et Bondomil.*

פרק כ״ב על משך צלעי היבשה אשר על שפת ים אוקינוס אחר עבור המקומות הנזכרים הם קאפו וירדי ונהרותיו וסיניגא ונהרותיו וגאמברא ונהרותיו :

CAP. XXII, *De Tractu lateris Continentis, qui eſt ad oram Maris Oceani, poſtquam præterieris loca prædicta, quæ ſunt Capo Verde cum Fluminibus ſuis, Senega cum Fluminibus ſuis, et Gambara cum Fluminibus ſuis.*

פרק

פרק א׳ בהזכרת אופן צורת המציאות התחתון בכללו הים והיבשה באיכותן:

הסכימו החכמים כלם בעלי החקירות כי העולם כלו בכללו כדורי והארץ באמצע הכל כנקודה בתוך העגולה תלויה על בלי מה ברצון הבורא וסביבותיה שלשת היסודות ועליהם מספר הגלגלים כלם סובבים זה על זה כגלדי בצלים כי אין ריקות נמצא:

CAPUT I, *Commemoratur quomodo ſe habeat forma* [1] *Mundi inferioris in univerſum, ſc. Maris & Aridæ, cum qualitate ſua.*

Convenerunt Sapientes omnes rerum Scrutatores, univerſum Mundum eſſe ſphæricum, & Terram eſſe in medio totius ſicut Punctum in medio Circuli, ſuſpenſam ſuper nihilo ex voluntate Creatoris. In circuitu ejus eſſe tria Elementa: ſupra eam eſſe numerum Orbium, & hos omnes circumvolvi unum ſupra alterum ſicut tunicæ cæparum: & nullum reperiri vacuum.

1 *Mundi*] Heb. *Metsiuth*, quâ quidem voce diverſimode utitur Author noſter: aliquando enim ponitur pro *inventione* cujuſvis rei aut loci activè, quæ eſt ſignificatio primaria & ſimpliciſſima. Quandoque vero ea paſſive intelligit totum illud *quod invenitur*, viz. *Mundus*; quo quidem modo ſæpius reddidi, quia eo ſenſu *Inventio*, ſeu *Quod invenitur* male audiret Latinis auribus, eaſque aliquantulum taderet. Exponi etiam poteſt *Exiſtentia*, quâ intelligitur totum illud *quod extat* ſeu *exiſtit*, nempe (quod eodem recidit) totus *Mundus* iſte inferior, qui ideo hic in Lemmate hujus Capitis primi (ut & in Authoris Præf.) ſolito explicatius vocatur מציאות התחתון *exiſtentia inferior* ſeu *Mundus inferior*, ſc. quidquid invenitur inferius, infra cœlum. Et hoc non multum abeſt ab ea Arabum notione qua *Mundum* vocant دنيا *Dun-yâ*, à دني *propinquus fuit*: intelligitur nempe *Hic Mundus* qui apud nos eſt & nobis propinquior, quatenus diſtinguitur ab أخرة *Altero* qui ſuperior eſt & à nobis remotior.

Aliquando noſter *Mundum* vocat עולם *Olam* nomine antiquo, (i. q. Arab. عالم,) quod alias exponitur *Seculum*; uti ſane *Seculum* apud Patres & alios pro *Mundo* uſurpari ſolet. Eſt nempe *Olàm* longum tempus fere immemoriale (vel etiam prorſus immemoriale,) quod נעלם *abſconditum eſt* à memoria & recordatione noſtrâ.

Quandoque apud noſtrum occurrit חולד *Choled*, i. q. Arab, خلد *Chuld*, i. e. *perenne ſeu durabile tempus*; quo nomine, propter longam durationem, *Mundus* etiam dici ſolet. Eſt enim Verbum خلد *Chalad*, *perennare & perpetuo durare*; unde dictum Nomen *Chuld* eſt *perennatio*, *æviternitas* ſeu *æternitas*; & Heb. *Choled*, *Seculum* ſeu *longum tempus*, & *ævum* hominis, ſc. *ævitas* ſeu *ætas* ejus; ut in Pſalmis, זכור אני מה חלד *recordare mei qualis ſim ævi*, ſeu *ætatis* ſive *temporis*, nempe quam valde brevis!

Certe delectat videre quam variæ fuerint hominum in rerum Appellationibus deſignandis notiones. Nam apud antiquos Hebræos *Mundus* aliàs quoque vocabatur תבל *Tebel* ſeu *Tevel*, id eſt, *Mixtio*, à בלל *miſcuit*, *confudit*: intelligitur τὸ πᾶν *univerſum*, nempe tota illa mixtio quæ à terra ad cœlum; ſcil. omnes ſimul hujus Mundi partes tam ſuperiores quam inferiores, quæ conſtant terra, aqua, aere, ſtellis luminaribus, nubibus, meteoris, &c. hominibus, animalibus, beſtiis, avibus, piſcibus, inſectis, &c. arboribus, floribus, gramine, herbis, &c. ex quorum omnium commixtione conſtat Mundus iſte confuſus: nam hæc omnia continet nomen *Mundus*, cum hæc ſingula ſint tot ejus partes. Hac itaque antiquorum Judæorum notione in genere, hic Mundus eſt nil niſi omnium rerum commixtio & confuſio. Sed *Prov.* 8. 31, hoc Nomen magis reſtringitur ad terrenam Mundi partem, & ad ea quæ terræ proxima: legitur enim בתבל ארצו *in Mundo terræ ipſius*, ſc. in ea Mundi parte quæ circa terram eſt inferior & terreſtris. Eodem etiam ſenſu in Pſalmis, כל יושבי תבל *omnes habitatores Mundi*, nempe Mundi terreſtris ubi homines habitant.

Græcis è contra Mundus dicitur Κόσμος *ornatus* ſubſtantive; nempe totum hoc quod Hebræis *Mixtio* ſeu *Confuſio* dicitur, Græcis eſt *Ornatus*, is ſc. qui coram omnium oculis cernitur, quo hoc Univerſum ornavit Deus. Unde Latinis quoque eadem notione totum hoc Univerſum vocatur *Mundus*, i. e. *Ornatus* ſubſtan-

ſubſtantive: hæ enim voces quemvis etiam *Ornatum* notant, ut *κόσμος γυναικεῖος* *Mundus muliebris*, earum ſc. ornamenta in genere.

Alias *Mundus* à rotunditate, vocatur *Orbis*; qui quatenus habitatus, noſtro ſæpiſſime dicitur ישוב *jiſhubh*, i. e. *Habitabile*, *orbis habitatus* in genere, i. q. Arabibus المسكون. *Al Meſcûn*, ſeu المعمورة *Al Ma' mûra*, quæ ſunt prorſus idem quod Ptolemæi *οἰκουμένη*, *Habitatum*, *Habitabile*, *Orbis-habitabilis*, ſeu *pars ejus habitata*, quæ plerumque vocari ſolet ربع المسكون. *Quarta pars Habitati* ſeu *Habitabilis* partis: & aliquando vocatur البر المعمور *Continens habitatus*.

Dictum autem ישוב apud noſtrum in particulari etiam quemvis *Habitatum locum* ſeu partem ſive regionem Mundi ſubinde notat.

ובהיות מטבע המים לסבוב ולכסות כל האדמה שהיא היסוד הכבד מהכל סדר ה' בחכמתו וברצונו הקדום ובאמצעות הטבע האלהי אשר שם חול גבול לים רצה ואמר יקוו המים ותראה היבשה לדרוך להולכים בה ותשאר בזה חקירתנו כי הים והיבשה הנראים בעצמותם למטה הם יחדו גם כן כמו כדור סובב והארץ תראה מעט הנה ומעט הנה בו אשר בחצי החלק הכדורי העליון הזה יתהלכו בו כל בני חלד ויתורו בו ויסתעפו בו מי בים והאיים ומי ביבשה או במערות מי בהרים ומי במדברות מי ביערים ומי בנהרות והנה חצי הכדור הזה כאשר יחלק לארבעה רבעיו נאמר בהם צד מזרחי וצד מערבי וצד דרומי וצד צפוני

ואמרו החוקרים הראשונים כי בקצה מזרח הדרומי כלו מעבר למשוה היום אשר יעבור קוטבו

Cumque ſit de naturâ Aquarum ut circundent & tegant univerſam terram, (quippe quæ ſit Elementum omnium graviſſimum,) ordinavit Deus qui per ſapientiam & voluntatem ſuam æternam, & per medium Divinæ naturæ, poſuit arenam terminum mari; voluit inquam & dixit, Congregentur aquæ, & appareat arida quæ calcetur ab ambulantibus in eâ. Reliqua itaque diſquiſitio noſtra circa hoc verſabitur; quod ſc. Mare & Arida quæ ſeorſim inferius apparent, ſint ambo ſimul ſicut Sphæra una circumiens; & quod in iſtius Sphæræ dimidiâ-parte ſuperiori, terra conſpiciatur parum hic parum illic, ut per eam ambulent omnes filii hujus Mundi, & vagentur & diffundant ſe per eam quicunque ſint in mari & inſulis in Arida & ſpeluncis, in montibus, deſertis, ſylvis, & fluminibus. Et en iſta dimidia pars Sphæræ dividitur in quatuor Quartas, quæ dicuntur plaga Orientalis, plaga Occidentalis, plaga Meridionalis, & plaga Septentrionalis.

Dicunt Scrutatores (i. e. Phyſici) antiqui, per totam extremitatem Auſtr' Orientalem dari tranſitum ad Æquatorem diei, cujus Polus tranſit

באי

באי טאראפובאנה בים הודו
לסבוב הקפות השמש בו ולרוב
החמימות עליו לא כתב טולומיאו
בו ישוב כלום רק קרא כוש התח-
תונה ארץ בלתי נודעת טירא
אינקונייטא וכן לים אוקינוס
הדרומי אשר סביבות אפריקא
ממלכות פיס קרא האיים האלה
פורטינאטי אינסולי ומהים ההוא
הסובב כל ארץ כוש לא דבר
מאומה אולם הצד הצפוני כלו
מהחצי הכדור העליון ממזרח
למערב אשר הוא רביע הכדור
הוא הישוב המפורסם וידוע לכל
החכמים אשר חלקוהו לאיקלימים
ולמעלות וחלקים ובו תסוב
חקירתם האמת כי גם בקצה הצפוני
חזה לקרירותו יתמעט הישוב בו גם
כן להיותו כמדבר שממה לא
תזרע ולא תצמיח ולא יבנה חום
שרב ושמש כי אם מעט והוא אחר
עבור איי הולאנדי לא יעבור בה
איש ורגל בהמה לא בים ולא
ביבשה כי קור המה : האמנם
בימים האלה כי כבר החל האדם
לרוב על פני חלד נתרבו הישובים
ונתישבו המדברות ונכרתו ונחשפו

per insulam Taprobanam in mari Indico, ut per eum peragatur revolutio Solis. At propter nimium in illo calorem, Ptolemæus non descripsit in eo ullam habitationem; sed tantum Æthiopiam inferiorem vocavit Terram incognitam. Et sic in mari Oceano Australi quod circundat Africam quæ ex regno Fess, insulas illas vocavit Insulas fortunatas. Sed de mari illo quod circundat totam terram Æthiopiæ, nihil locutus est; verum tantum de tota plaga Septentrionali quæ est in Globi dimidia ista parte superiori, ab Oriente in Occidentem, quæ est quarta-pars Globi: illa nempe est pars-habitabilis manifesta & nota omnibus doctis, qui diviserunt illam in [2] Climata, & Gradus, & Partes; cum circa eam eorum disquisitio veritatis versetur. At etiam in istâ parte Septentrionali infrequens erat habitatio, propter ejusdem nimiam frigiditatem; ita ut ea fuerit ad instar deserti desolata, nec in eâ sementis nec germinatio, cum non nisi parum ad eam [3] perveniat calor Solis aut æstus. Talis inquam locus est post insulas Hollandiæ, per quem nullus homo transibat nec pes jumenti nec per mare nec per aridam, quia [omnia] erant frigida. Verum in diebus istis cum jam cœperint homines multiplicari super faciem Mundi, frequentiores sunt habitationes, & deserta jam evase-

2 *Climata & Gradus & Partes*] Cap. 4, divisio fit per רצועות, quæ ibidem *Zonæ & Lineæ & Paralleli* vocantur. 3 יבנה *Tibbane*] Sic utrumque Exemplar. Sed omnino legendum est יבנם *Ticcanes*, prout in Lat. reddidi *perveniat*. Aliâs legeretur תבנה *Tibbane* in gen. fœm. uti sunt reliqua.

היערות ונתיבשו אגמי מים רבים עם נהרות באופן כי נתפשט הישוב בארבע רוחות המציאות ועברו קו אשר גבלו ראשונים לשבת בכל צד עולמי אשר לא דברו בהם הקדומים ובפרט טולו מיאו אשר ננעלו ממנו הישובים החדשים האלה הנמצאים כאשר נבאר בעזרת האל

runt habitata, & ſuccisæ ſunt ac denudatæ ſylvæ, & plurima aquarum ſtagna exiccata, una cum quibuſdam fluviis: ita ut nunc extendatur pars habitata, ad quatuor plagas Mundi, & transgreſſi ſunt lineam quam determinaverant priores, ut habitare poſſint in omnibus Mundi lateribus; de quibus etiam priores nihil dixerunt, & ſpeciatim Ptolemæus, à quo occluſæ erant habitationes iſtæ recentiores quæ jam repertæ ſunt, ſicut explicaturi ſumus auxiliante Deo.

פרק ב׳ בחלוקת הישוב אשר בצפונו של כדור לשלשה חלקים כולו לפי דעת הקדומים אסיאה אפריקא ואברופה וסמני התחלת תחומם ואנה ישלימו גבוליהם ורוב העמים אשר בהם

CAPUT II, *Agit de diſtributione Habitationum quæ in Septentrione Globi, in tres partes, quæ ſecundum opinionem antiquorum, ſunt Aſia, Africa, & Eu opa; una cum ſignis initii terminorum eorum; & quo compleant limites ſuos. Et de multitudine populorum qui in eis.*

אחרי אשר בארנו בפרק הקודם לזה כי כל הישוב המיושב על החצי הכדור העליוני וכלו צפוני בכדור לסבת החום הגדול אשר בדרומי להלאה ממשוה היום יאמרו המרברים כי כל הישוב הזה הצפוני ממזרח למערב נחלק לג׳ חלקים איברופה אפריקא ואסיאה כמעט רמזו באלה שם חם ויפת שלשה אלה בני נח ומאלה נפצה כל הארץ אסיאה לשם אפריקא לחם

CUmque jam in præcedente Capite explicaverimus, univerſam portionem habitatam eſſe in Globi dimidia iſtâ parte ſuperiori, (quæ tota in Globo eſt Septentrionalis, propter magnum calorem in parte Auſtrali ultra Æquatorem;) notandum eſt Hiſtoricos affirmare, totam hanc habitatam portionem Septentrionalem ab Oriente in Occidentem, dividi in tres partes, [1] Europam, Africam, & Aſiam, quibus deſignantur Shem, Cham, & Japhet, qui ſunt tres filii Noæ, à quibus repleta & diſperſa eſt tota terra; viz.

1 *Europa, Africa, Aſia*] Horum nominum rationes quæ afferri ſolent, tales ſunt quas piget referre. Cum itaque nec à Latinis nec Græcis meliores rationes commode peti poſſint, recurrendum eſt ad Phœnices, à quibus plurima tum Appellativa tum Propria Nomina ad pleraſque Mundi partes tam

per

per Negotiationem quam per Scripta fluxerunt & derivata sunt. Primo autem quibus Nominibus hæ dictæ partes ab aliis vocatæ fuerint jam docebimus; postmodum ad Phœnicia Nomina deveniendo.

In Judæorum Scriptis *Europa* aliquando vocari solet *Edom*, per invidiam imposito nomine; quo tamen magis specialiter *Roma* ipsa regni Edomitici caput notatur. Noster in Cap. 7, in Argumento dicit, *Edom quæ in Europâ*, sc. præcipue intelligit *Italiam*, &c. Orientales Europam hodie vocare solent (فرنكستان) *Frangistân*, quod quidem nomen tempore Belli Sacri natum: ii enim dicto Bello plurimos francos interesse videntes, putabant omnes Europæos esse tales, quos itaque ad hunc usque diem *Francos* vocant. Unde & exteri Principes eorumque Legati veriores Titulos ignorantes, Papam aliquando vocarunt فرنك شاه *Francorum Regem*, & فرنك بيك *Francorum dominum*; & aliquando روم شاه *Europæ Regem*, & روم بيك *Europæ dominum*, ut adulandi mos est nimium cuique tribuere. Nam apud Orientales nomen روم *Rûm* ad totam Europam ejusque incolas denotandum subinde adhiberi solet: id quod plane evincitur tam aliunde quam ex loco apud Geographum Nubiensem p. 151, بحر الانقليسيين من الروم *Mare Anglorum Romanorum* seu *qui ex Rûm*, i. e. ex Europa. Ad quem locum Gabriel Sionita in Versione sua in marg. addit, *id est, Europæorum: nam ab Arabibus* inquit *Europæi omnes Romani appellantur*. Et in Maroccanâ quadam Epistola ad Regem Angliæ scripta, legitur الي كبير اروم [الروم .l] وسلطانهم *Ad supremum Rumæorum* [i. e. Europæorum] *eorumque Principem* Carolum II. Et *Europa* D. Molino *Rum-eli* vocatur. Hujus autem usus & significationis in omnibus causa & ratio est, quod *Rûm* seu *Rûm-eli* primario notet Europæam partem Bospori Thracici; unde secundario pro tota Europa sumitur. Nam à translato Imperio, Constantinopolis & tota Thracia vocata est *Rûm*, quæ quidem Græciæ pars Europæa ab Asiatica hoc nomine distinguitur.

Si itaque ut jam factum videmus, totum à parte denominare liceat, nomen *Sarmatia* (quæ vulgo male duplex censeri solet,) Europæ in genere quodammodo accommodari posse videatur, cum tot Provincias & Regna, tam magnam sc. Europæ partem uno illo Nomine indigitetur. Imo quod tota Europa sub *Sarmatiæ* nomine olim venerit & jam venire debeat, in *Historia Regum Persiæ* quam meditor, magis probabile (ut spero) facturus sum. Interim autem impræsentiarum addam, necesse esse ut utraque *Sarmatia* in Europa esse censeatur, cum Europa usque ad Volgam extendatur in Aristotelis Libro de Mundo, (si modo Aristotelis sit,) ubi Cap. 3, legitur Εὐρώπη μὲν ἐν, ἧς ὅροι κύκλῳ, στῆλαί τε Ἡρακλέους καὶ μυχοὶ Πόντου, θάλαττά τε Ὑρκανική, καθ' ἣν στενότατος ἰσθμὸς εἰς τὸν Πόντον διήκει. Et sic fere Agathemeres, qui notat secundum quosdam, *Flumine Phasi & Isthmo inter Caspium & Euxinum* Europam ab Asiâ dividi: & p. 3, & 66, *Asiæ & Europæ terminum antiquos dixisse Phasin Fluvium & Isthmum qui à Sarbo ad mare Caspium extenditur. Postea autem recentiores tradidisse, Mæotidem paludem & Fluvium Tanaïn.* Quare autem (ut innuit Annotator D. Tennulius) quidam veterum, & in his Herodotus & Æschylus, Asiæ & Europæ terminum statuerint *Phasin*, rationem reddit Procopius lib. 4to Hist. Goth. sc. *Quia Phasis ex adverso Gaditani Freti se attollens, terras velut aquis secat. A freto quippe fusum mare terras utrinque submovet: at Phasis ubi desinit Pontus, in medium ejus Sinum Lunæ in morem curvatum semet dejiciens, continuat acceptam à mari terrarum divisionem.*

Alias nomen *Hesperia*, quæ vulgo reputatur esse altera Europæ pars Occidentalior, (nempe Italiæ & Hispaniæ male restringi solet,) universo occidenti totique Europæ haud incommode tribuatur, & aliquando revera tribuitur, ut mox manifestius fiet. Nam cum Asia vulgo dicatur partium Mundi numero quidem *tertia*, magnitudine vero *dimidia*, hoc in mentem revocat apud Phœnices totius Orbis dichotomiam seu in duas partes divisionem: quarum una erat חצי 'Ασι, *Dimidia*, viz. חצי המזרחי *Dimidia Orientalis*; altera vero חצי המערבי *Dimidia Occidentalis*: seu simpliciter מזרח *Oriens*, & מערב *Occidens*, qui quidem est locus ערוב *Erôp* seu *vesperascendi*, ubi sc. Sol יערוב *Yerôb* seu *Ye'rôp*, id est, *occidit*, q. d. *Europat*, si verbum cudere liceat. Nam vulgaris pronuntiatio fere ubique Gentium, *b* in *p* vertit. Quin & *Ye-rob* seu *Ye-rop* fuerit Nomen proprium Heemanticum, ut יחמור, & יהלם, &c. Vel alias, tertia futuri sæpe nominascit & fit Nomen Substantivum, ut Arab. *Yarab filius Kahtan*, & יעקוב *Jaacob*, *supplantabit*, יהושע *Jehoshua*, *salvabit*, &c. Et ut verbum *Jehoshua* à frequentiori salvandi actu, in Nomen absolutum migravit; sic à *Ye'rop* frequentiori vesperascendi actu, quasi per Inductionem aliquam habitum est perpetuo nominascens. Et ab horum aliquo vel quovis horum effluxerit *Europæ* nomen: nam in hujusmodi nominibus ab unâ linguâ in aliam translatis, non est necesse ut Ectypi ad Prototypum convenientia sit ad minutias usque accurata, modo inter se invicem sono quodammodo congruant. Talia enim auribus percepta ab unâ Gente ad aliam plerumque transferuntur ab iis qui rerum translatarum veram scriptionem non vident nec perpendunt, sed auditu tantum sonum captant, idque literulam addendo, demendo, aut mutando, præsertim *b* in *p*: & maxima ex parte non petunt talia Nomina à formâ absoluta,

absoluta, sed constructa, (utpote quæ inter loquendum frequentius audiatur,) sua omnia derivant de sumuntque talium Nominum Translatores. Exempla sunto ea de quibus dubium esse non potest. Uti, pro eo quod in S. Bibliis legitur אזוב *Ezob*, fit Gr. ὕσσωπ seu ὕσσωπος: à שבט fit σκῆπτ, scil. σκῆπτον seu σκῆπτρον: à forma constructa τῶ חרב, quod est *Gladius* in genere, fit ἅρπη quæ peculiarem gladii speciem notat: ubi *b* in *p* mutatur, ut & in χαλέπ pro حلب *Haleb*, *Aleppo*; & Ἰάθριππος pro يثرب *Iatrib*; & πασχᾶ *Paschâ* pro باشا *Basha*, quod & à Turco-Græcis literam *b* pronuntiari nescientes, subinde etiam scribitur باشا *Pasha*, minus recte. Et sic semper Cambro-britannorum vulgus in vocibus Anglicanis proferendis. Litera demitur, dum à نارنج *Nârangj* fit ἀυράντ seu ἀυράντιον. Prosthesews exempla in seq. habentur.

Ut itaque redeam illuc unde diversus sum, *Europ* fit vel יערוב *Jerop* Heemanticum, vel ex forma futuri nominascens; vel etiam ערב *Ereb* seu *Erep*, *vespera*, quod nomen totius plagæ ubi Dies יערוב *Erôp*, *vesperascere* & Sol *occidere* solet, ut Arab. غرب *Occidens*. Qui quidem loquendi modus etiam apud Herodotum & omnes Græcos semper obtinuit: ut πρὸς ἕω seu ἠῶ *ad Orientem*, cum ἠοῖος seu ἠῷος sive ἑῷος sit *matutinus* & *orientalis* situs: & ἠοίη θάλασσα est *mare orientale*: & ἑῷον πέλαγος est i.q. Ἰνδικὸς ὠκεανός: τὸ δὲ κατὰ δύσιν, ἑσπέριος ὠκεανὸς, aut κατ' ἐξοχὴν Ἀτλαντικόν: nam πρὸς ἑσπέραν est *versus Occidentem*, quia ἕσπερος seu ἑσπέριος est *vespertinus* & *Occidentalis* situs. Sic ἑσπέρια μέρη *partes occidentales*: & apud Athenæum, οἱ πρὸς ἑσπέραν οἰκοῦντες *qui versus Occidentem degunt*: & apud Dionysium Alexandrinum, ἑσπέριος ὠκεανὸς *Oceanus occidentalis*. Ab hisce exemplis liquet nomen *Hesperiam* non soli Italiæ aut Hispaniæ, sed toti occidenti competere. Cumque jam nominis *Hesperiæ* ratio ex antiquitatis obscuritate & crepera luce emergens melius elucescat, *Hesperus* etiam qui putatur Japheti filius, clarior evadet verbo tenus *Occidentalis quidam homo*, seu *Occidentis incola* tantum: talis enim erit Japheti filius. Cum præcedentibus formulis idem est quoque loquendi mos apud Arabes, quibus tota Occidentalis Mundi pars vocatur ارض المغرب *terra Hesperia* seu *Occidentalis*; & بحر المغرب *mare Hesperium*, est totus Oceanus Occidentalis Atlanticus tam Europæus quam Africanus. Hinc inquam satis clarum, Nomen *Hesperiam* à quibusdam esse nimis restrictum Hispaniæ & Italiæ, cum toti Occidenti competat, & non tantum Europam sed & Africam comprehendat; nam tam hæc quam illa erat à Phœnicia situ Occidentalior.

Hæc autem ne gratis dixisse videar, audiatur Geographus Nubiensis, qui in Clim. 4 parte 1, docet *Europam & Africam olim unum fuisse Continentem, & mare Mediterraneum fuisse stagnum undique Clausum; arte autem apertum fuisse inter Tangjam & Andalusiam isthmum qui factus est in Canalem* 12 *milliaribus longum & tunc* 6 *latum, qui tamen dicti Geographi tempore in* 12 *milliarium latitudinem evaserat*. In eundem sensum audiatur antiquus Scriptor Agathemeres, qui lib. 2, c. 2, postquam egit de communi Orbis divisione in 3 partes, quas etiam receptis distinctionibus disterminat limitatque; addit, οἱ μὲν τοι παλαιοὶ τὴν Λιβύην καὶ τὴν Εὐρώπην, ὥσπερ μίαν οὖσαν, συνεχῶς φοτέρας ἐκάλουν ἐνὶ καὶ μόνῳ τῷ τῆς Εὐρώπης ὀνόματι. Quo nihil magis appositum & ad rem, dici aut cogitari potuit. Quo tempore facta fuerit divisio seu disjunctio, docet Hier. Vitalis in Voce *Terræmotus*, qui ex Averroe notat, *Corduba terræmotum tres annos durâsse, quo tempore scribit Joh. Anglicus, Hispaniam ab Africâ, & Ossam ab Olympo divulsam ac sejunctam fuisse*. Freti autem Gaditani Canalis videtur adhuc multo antiquior. Nam Hanno navigavit extra Columnas, uti constat tam ex ejus Navigatione quam ex Arriani Indicarum Libro sub finem, qui Historiarum octavus, Ἄννων δὲ ὁ Λίβυς ἐκ Καρχηδόνος ὁρμηθεὶς, ὑπὲρ μὲν Ἡρακλείους στήλας ἐξέπλωσεν ἔξω εἰς τὸν Πόντον, &c. Et in Libro περὶ ἀκουσμάτων θαυμασίων sub calcem, qui Aristoteli tribuitur, (si modo illius sit, nam stylus & scribendi modus non multum redolent Aristotelem,) λέγουσι τοὺς Φοίνικας τοὺς κατοικοῦντες τὰ Γάδειρα καλούμενα, ἔξω πλεόντας Ἡρακλείων στηλῶν, &c. Omnium autem potissimum est authoritas Hannonis Carthaginensium Regis in *Periplo*, Ἔδοξεν Καρχηδονίοις, Ἄννωνα πλεῖν ἔξω στηλῶν, &c.

Supradictam quoque in Orbis divisione dichotomiam etiam hodie observant & ab omni ævo observarunt Orientales, qui totum Mundum dividunt in مشرق و مغرب *Orientem & Occidentem*; & quando generaliori aliquo modo aliquid dicitur fieri vel factum fuisse شرقا وغربا *per Orientem Occidentem*, id per Universum Mundum fieri intelligitur. Et sic Syri. Ita ut omnium Gentium (exceptis situ Occidentalioribus,) in hanc dictam Mundi dichotomiam consensus plane cernatur.

Hujus

Hujus itaq; divisionis authores fuerunt Phœnices,qui ut prius ita quoque commodius dictam dichotomiam instituere potuerunt; quippe qui in medio inter utramque *Dimidiam* siti fuerunt, & Orbem sic divisum reliquis Gentibus exhibuerunt. Ea autem pars quæ iis Occidentalior; Hispanis Italis, & Græcis erat Orientalior; ideoque ex necessitate loquendi ab his aliter appellari debuit: cum Oriens & Occidens non sint absoluta, sed respectiva tantum, & per varias Globi partes migrent. Hinc est quod quæ Byzantinis erat Ἀνατολή, (vulgo *Natolia* seu *Anadole*,) Phœnicibus erat מערב *Europa*, δύσις seu ἑσπερίς. Perperam itaque (ut nuper dictum) *Hesperia* Italiæ & Hispaniæ vel etiam Europæ vulgo sic dictæ restringitur, cum apud Ptolemæum memorentur *Hesperii Æthiopes*, i. e. Occidentales, eodem nempe sensu quo Phœnices usurparunt, sic dicti. Et *Hesperidum* (i. e. Occidentalium) Pomorum aureorum Horti, erant in Cyrenaica Libyæ, ubi copia auri, ut & serpentum ac Draconum, qui quasi tot illius Custodes, omnes auferendi animo accedentes abigere & arcere dicebantur. Hi enim Horti ex Phœnicum & supra laudati Agathemeris sententia, in Europa fuisse dicantur.

Sed cum tertia Mundi pars vulgo censeatur esse *Africa*, de hac etiam seorsim disquirendum. Ea (ut vulgo statuitur,) ab Europa dividitur Freto Herculeo, & ab Asia ἰσθμῷ στενῷ, ducta linea à mari Pelusiaco & Palude Sarbonide ad Sinus Arabici μυχὸν seu intimum recessum. Africa latius sumpta totum Æthiopiæ Continentem comprehendit; proprie autem dicta (ut statuit D. Golius aliique,) à Tuneto seu Carthagine (sive ab Hippone) ad Barcam & Cyrenaicam & Marmaricam quæ Ægypto proxima, extenditur: & quidem proprie Litoralis est, Numidiam seu Nomades & Lybiæ interioris partes μεσογαίας excludens.

Arabibus quidem hodie dicitur افريقية *Afrikia*, (cujus nominis rationes quas afferunt ineptæ, ideoque nolo recitare,) mutuato à Romanis Nomine. Ptolemæo etiam dicitur Ἀφρική: sed Straboni, Aristoteli, Herodoto, & reliquis antiquis Græcis semper vocatur Λιβύη sc. Libya exterior quæ mari proxima. Non est itaque *Africa* Nomen hac qua legimus forma, æque antiquum cum eo Asiæ & Europæ, sed à Romanis cusum factumque; idque à برقة ברקה *Barca* seu *Varca* sive *Vareca*, sicut diversitas pronuntiantium illud variare potuerit. Nam non tantum Pœni & veteres Hebræi lit. *Beth* pronuntiabant ut *v*, sed & Arabes sæpe id facere solent, ut apparet tam alibi, quam apud Geogr. Nub. in nominibus البلونة *la Valona*, الجون البنادقة *Sinus Veneticus*, &c. Est autem *Barca* (ut Herodoto vocatur, qui pronuntiabat *Varca*,) vetus nomen Punicum seu Canaaniticum, denotans præcipuam Libyæ seu Africæ proprie sic dictæ partem circa Cyrenaicam. Est nempe *Barca* stricte sumpta, celebris & ampla illa regio alias dicta *Marmarica*, inter Cyrenaicam ad Occ. & Ægyptum ad Ortum, olim *Mareotis Lybiæ*, introrsum ubi *Libya deserta* patens. Populi *Marmaridæ* Straboni, *Barcitæ* Ptolemæo, *Barcæi* Virgilio. Eaque Phœnicibus (præfixo ut solet *He* emphatico aut *Aleph*,) est הברקה *Havarca* seu *Havreca* sive אברקה *Avreca*; unde Romanis *Africa*. Ea itaque Libyæ pars, est *Regio Barcana*, seu *Varcana*, sive *Avarcana* vel *Avricana*, i. e. *Africana*. Idque eadem ratione qua Africani D. Augustini *Hipponem* jam à multis seculis scripserint بونة בונה *Bona* seu *Bone* sive *Pone*: & tamen pronuntiatio antiqua indicat aliquando scriptum fuisse הבונה *Habbone* seu *Hippone*, seu אבונה *Abbone* sive *Ibbone*.

Et quidem addendi aut detrahendi Literam in initio vocum, exempla infinita & perpetua exhibent Linguæ Orient. ut فامية *Pamia* vel افامية *Apamia*; شكم vel اشكم *venter*; Heb. תר vel אתר *explorator*, pl. אתרים: à דון quoque אדון *Adon* est *Dominus*, Europæis *Don*, quasi Judex, jus dicens aliis, adeoque Dominus eorum. Sic Heb. דם *dâm*, & Chald. דמא *demâ*, abbreviata sunt ab אדם *adam*, *rubuit*. Nam in Targ. *Exod.* 4. 26, 27, & in Targ. Psalmorum. sæpius occurrunt cum prosthesi lit. *a* vel *i*, ut אדם *adàm* vel אדם *iddam*, vel אידם *idâm*, vel אדמא *idmâ* seu *admâ*, quæ omnes formulæ *sanguinem* notant. Chaldæis etiam indifferenter dicitur דמדום *dimdum* vel אדמדום *adamdûm*, *rubedo*; & דמדמני *damdemoni* vel אדמדמני *adamdemoni*, *uvæ immaturæ subrubescentes* seu *sanguineæ*. Pro Heb. זמה *Zimma*, Chaldæi dicunt אזמאה *azmaa*. Et sic Judæi moderniores in exoticis sæpissime, ut pro σμίλη, dicunt אזמיל *izmêl* seu *izmil*; pro στρατηγός, אסטרטיג *estratég* seu *estratig*; cum magnâ talium catervâ. Quin & in ling. Heb. præfixum *Aleph* formativum in Nominibus subinde visitur, ut in אכזב *aczâb*, אכזר *aczâr*, אפרח *ephroch*, אצבע *etsba*, & אכן *akên* à כון. Hæc omnia, cum plurimis aliis quæ addi possent, certe faciunt ut Syllabæ prosthesis in Nomine Heb. aut Punico haud difficulter admittatur. Talem literarum prosthesin multiplicat etiam lingua Gallica, ut pro *Stephano*, *Estienne*, &c.

Et quidem (ut denominationis causam & rationem exquiramus) dictum Nomen برقة הברקה *splendorem* seu *splendentem regionem* notat, cùm ea regio radiis Solaribus tam copiose collustretur, ut reflexum ab areni, lumen adeo intense fulgens, à longinquo spectantibus (ad instar Corporis Solaris)

aquarum speciem referat: & hicce arenarum splendor & radiatio, Arabibus (ex linguâ Persicâ petito nomine,) dicitur سراب *Serâb*, i. e. *aquæ superficies*, seu *superficialis aquarum species*. Hæcque visus deceptio, proh dolor! sæpe illudit siticulosos viatores, qui inter calidissimas illas arenas aquæ refrigerium avidissime expetentes, ad longinqua loca dicto modo resplendentia, spe frustrata haud raro contendere solent.

Hinc etiam Nominis Λιβύη ratio peti potest, sive à *Flamma*, sive à *Leonum* abundantia desumptum credamus, cum utrumq; eodem recidat. Græci sic dictam volunt, quia Leonibus abundat, satis recte: nam לביא est *Leo*, isque *fulvus*. Sed cum לביא contractum sit pro להביא, à להב *flamma*, tam Leo quam hæc Regio (cum utraque sint fulvi & flammei coloris) ab eadem notione denominata videantur; nempe vel à *fulvescentium Leonum* abundantia, vel à *fulvescentibus arenis* ardore pene inflammatis. Unde flammeæ istius regionis adusti incolæ non sine ratione Αἰθίωπες *vultu adusti* vocantur.

Qui Africam sic dictam volunt à Julio Africano, dormitant plane; quasi Substantivum ab Adjectivo derivari possit, & non potius hoc ab illo derivetur. Clarissimus Golius in Notis ad Alferganium, existimat *Africam* sic dictam esse ab افرخ *âfroch*, quod lingua Libycâ (ut ille dicit,) *Palmam* notat. Id autem Nominis petitum est ex Numidiæ seu interioris Libyæ lingua *Aquel Amarig* dicta, (de qua mox dicam,) quæ non est Africæ proprie sic dictæ lingua: unde nec Africæ proprie sic dictæ (seu Libyæ exterioris) Nomen ex ea lingua petenda sit. Nam hæ duæ regiones, linguis semper usæ sunt diversis; nempe Libya exterior, olim Punica, nuperis seculis Arabica: interior vero Numidica barbara: de qua Joh. Leoni ab Arabibus suis quærenti, quænam & qualis esset lingua, respondebant esse *Aquel Amarig*: cujus tamen nominis rationem non videbatur satis deprehendisse. Id enim suis Characteribus restitutum, est اقوال امارِيغ *sermones garrulitatum ineptarum*. Et quidem cum Joh. Leo Mohammedanis in itinere se sociaret, & ab illis quæreret qualis esset illorum Ethnicorum lingua seu sermo, vix potuerit melius responsum expectare ab illis qui tales miseros homunciones despectui habebant: quorum tamen responsum ille (forte vim vocum non satis perpendens) pro vera ac genuina illius linguæ Nomine reportabat. Errat certe Doctiss. Golius, dum hasce voces suis Characteribus restituere conatur اوال امارِيغ, exponitque *Lingua suavis & nobilis*. Fallitur enim in prioris vocis scriptione, pro اقوال *Aquel* substituens اوال *Auwel*, q. d. *primarius, præstans, & præcipuus*; & in vocis posterioris interpretatione, dum ponit *Amarig* esse *sermonem* simpliciter; cum revera ut dicit Ecteri, امراغ (in plurali امارِيغ) sit *multiplicare sermonem perperam & inepte*, uti se habet Ethnicorum illorum stulta garrulitas. At è contra, credere miserorum illorum qui bestiis sunt proximi, sermonem vocari *suavem & nobilem*, & tale responsum dari à Mohammedanis illos contemnentibus, valde improbabile est, & à rei natura prorsus alienum. Responsi itaque à Mohammedanis dati Leoni interroganti veritas erat, *Illorum sermonem esse ineptam quandam garrulitatem*.

Ex supra dictis igitur probabile est, *Africæ* Nomen non esse ab *Afroch* lingua Numidica (ut dicit) *Palmam* denotante, sed potius ab הברקה quod in Libya exteriori in quam Romani (quibus *Africa* nomen acceptum ferimus,) penetrarunt. Agnosco quidem Numidiam seu Libyam interiorem *Palmis* præ aliis rebus abundare, & à Joh. Leone tanquam proprio Nomine *Regionem palmarum* vocari. Sed cum *Africæ* Nomen ad nos profectum sit à Romanis, qui non in Libyam interiorem, sed tantum in exteriorem penetrarunt; certe dictum Nomen ex hac potius quam ex illa petenda erit; cum Romani qui dicti Nominis ad nos Latores, exteriorem possederint, interiorem vero nunquam viderint, unde nec aliquid ex interioris Africæ lingua petierint. Multo inquam vero similius est, eos Nomen desumpsisse ex ipsa exteriore regione quam possederunt, idque eidem aptasse, potius quam ex altera interiore eis prorsus ignota nec unquam visa, quod plane absonum. Et hinc est quod tantum *Libya exterior* pro *Africa* proprie sic dicta habeatur: *Libya* vero *interior* tanquam alteri prope adjuncta & contigua, minus proprie eodem nomine gaudeat.

איברופא ליפת וכמעט הסכים
לזה הסופר יוסף בן גוריון הכהן
וידוע זה היות כוש מבני חם

Asia erat Shemo, Africa Chamo, & Europa Japheto. Et fere in hoc consentit scriptor Joseph ben Gorion Sados. Hocque notum est, quod Cush

והוא באפריקא המיוחד בשם
איטיאופיאה שהיא ארץ כוש
ושם בן נח מלך שלם שהיא
ירושלים אשר באסיאה ראש
ממלכת עמים ויפת אשר בא
באיטאליאה שהיא באירופא

sit ex filiis Cham qui erat in Africâ, quæ peculiariter designatur nomine Æthiopiæ, quæ est terra Cush. Et Shem filius Noe erat Rex [2] Shalem, quæ est Jerushalem quæ in Asiâ Caput Regni populorum. Et Japhet is erat qui venit in Italiam quæ est in Europâ, uti explicatum

2 *Shalem quæ est Jerushalem*] Urbs sane vetustissima est *Shalem*, quippe quam circa annum Mundi 2023 (dicente Josepho) condidit *Shem Noæ* filius, is qui in Lege Mosis cognominatus est *Melchisedek*, (i. e. *Rex justitiæ*,) ut affirmant uno ore Judæi omnes: quod etiam creditu facile, cum *Shemum* ad Abrahami tempora vixisse ex Lege certum sit. Et quidem ipsum quamdiu superstitit, in honore & summâ potestate ad extremum usque vitæ terminum permansisse, quivis procul omni dubio facillime crediderit; siquidem tam ipse *Noa* quam ejus filii (ex quibus *Melchisedek*,) naturaliter & ex necessitate fuerint Reges; adeoque Justissimus *Shem* in sua Hierosolymorum urbe degens, ejusdem loci Rex haberi, & Titulo seu Epitheto *Melchisedek*, id est, *Rex justus* seu *justitiæ* merito nuncupari debuerit. Quodque *Melchisedeki* urbs *Shalem* (nam plura sunt loca ejusdem nominis,) sit *Jerushalem*, plus quam probabile, propter hujus commodiorem situm haud ita procul à mari salso ubi à Regibus pugnatum est; adeo ut ipse quamvis senex, inde tamen in Abrahami occursum facillime prodire potuerit. Hancque vocari *Shalem*, plane constat ex *Psal.* 76. 2, ubi de Deo dicitur, *Tabernaculum ejus esse in Shalem, & habitationem ejus in Sime*: nam harum enuntiationum altera est alterius exegetica, cum nemo poterit imaginari Habitationem ejus fuisse extra Tabernaculum suum, aut in alio loco diverso.

Mortuo *Shemo*, *Jebusæi* à *Jebûs* Canaani filio prognati, pulsis *Shemi* filiis eam occuparunt, & per plus quam octingentos annos tenuerunt. Hoc tempore *Shalem*, mutato nomine, dicta est *Jebûs*, à *Jebusæis* possessoribus, qui eam de nomine suo (ut Victores solent,) vocari voluere. Postea vero *David* Rex ope Divina adjutus, eandem recuperavit, quamvis *Jebusæi* virium suarum fiducia freti, per contemptum cœcos & claudos ei in mœnibus opposuerint: & recuperando (ut legitur *Judicum cap.* I,) *incolas ore gladii percussit, & urbem incendit.* Sed tamen (ut rursus legitur *Josuæ* XV,) *Jebusæum habitatorem Jerushalem non potuerunt filii Judæ delere; habitavitque Jebusæus cum filiis Judæ in Jerushalem ad* illum tunc *præsentem diem.* Imo & perfectam cum eis amicitiam habuere Judæi, uti constat tam ex aliis quam ex historia *Arauni Jebusæi*, qui amicissime voluit dare *Davidi* Aream suam cum Bobus & Utensilibus; quæ tamen ab eo emere maluit *David*, quia noluit nullius pretii Sacrificium Deo offerre.

Ibi *David* non absque instinctu aut monito Divino, Sacrificium Deo obtulit gratulatorium pro victoria contra inimicos: nam dicta Area erat in *Monte Moriah*, qui sc. ipsissimus erat locus *Davidi* præmonstratus pro ædificando Templo; quod tamen non potuit præstare, quia vir sanguinum fuit. Legitur 2 *Chron.* 3. 1, *Et cœpit Salomon ædificare Domum Dei* בירושלם בהר המוריה *in Jerushalem in Monte Moriah qui monstratus fuerat Davidi patri suo, quem pro loco paraverat David in Areâ Ornan* (seu *Arauni*) *Jebusæi.* Hocque Nomen (ut & plurima alia in S. Scr.) videtur post factum huic Monti impositum, rei ibi factæ causam innuens; sc. contractum est pro מורה יה *More Jah*, i. e. *docens* seu *monens Dominus.* Nam à ירה fit מורה *More, docens, monens, instruens, ostendens, præmonens*; ubi scil. Dominus *docebat* Abraham quid faceret Isaaco, & ei *ostendebat* ubi inveniret pecudem seu Arietem mactandum, & tandem *monebat* ne læderet Isaacum: & Davidi quoque *monstrabat* ubi Deo Sacrificium primo offerret gratulatorium, & deinde *præmonebat* ibi Templum esse extruendum. Hic itaque Mons tam auspicato ab initio ad finem in Dei cultum dedicatus, dictus est *Moriah.* Et cum Vers. 8, dicatur אלהים יראה לו השה *Deus providebit sibi pecudem*; inde Vers. 14, ipse mactationis locus vocatur *Dominus providebit.* Unde postea apud eos qui difficultate & periculo pressi, in Proverbium abiit, בהר יהוה יראה *in Monte Domini providebitur* nobis; i. e. Deus providebit nobis, & ex hisce angustiis nos liberabit. In Bibliis Anglicanis legitur, *In the Mount of the Lord it shall be seen*, minus recte: nam id quod Versu octavo legitur, *the Lord will provide*, plane indicat sensum ejus quod in Versu 14, esse *in the Mount of the Lord it shall be seen to, or provided for.* Nempe in Monte Domini rei nostræ cura habebitur, i. e. Dominus rei nostræ curam habebit & pro nobis providebit, sicut fecit Abrahamo, providendo ei pecudem ut filio parcere posset.

Florentibus Judæis, hæc urbs propter Templum Dei & celebratissimam loci Sanctitatem, in S. Bibliis

vocatur עיר הקדש *urbs sancta* seu *Sanctitatis*. Et à veteribus Persis dicta est كنكك نز هوخت *Paradisus Judaorum* : de qua re plura (volente Deo) in Tractatu nostro de *Paradiso terrestri*. Eisdem Persis hæc urbs alio quoque nomine dicta est خانه ضحاك تازي *Domus* seu *Habitatio Dehâk Arabis*; insinuando ibi olim vixisse ejusdem nominis Persarum Regem, (de quo fuse in nostra *Historia Regum Persiæ*,) qui magnam partem Imperii Orientalis obtinebat circa ætatem *Manaßis* Regis Judæ quem abducebant Assyrii, eo tempore quo X Tribus in perpetuam Captivitatem abductæ sunt. Cumque Judæi ex Præcepto Divino versus sanctum istum locum adorarent & etiamnum adorent, Samaritani (ut in Epistola Samaritica ad Angliam missa,) per ludibrium dicebant eos adorare versus ࠆࠁࠋࠄ *Gophne*, quæ est Hierosolymis proxima : nempe in vicinia intra pauca milliaria ponitur Γȣφνα apud Ptolemæum, quem videas, uti quoque Adrichomium p. 27, de Toparchia Gophnitica in Tribu Judæ.

Apud Græce scribentes aliquando legitur Σόλυμα, compendiose pro Ἱεροσόλυμα. Nugantur vero qui Ἱερȣσαλήμ sic dictam volunt, q. d. ἱερὸν Σαλομῶντος; ut & qui somniant *Jerusbalem* esse per literæ mutationem pro *Jebusbalem*. Cum enim *Shem* Rex pacificus 50 annis (ut dicitur) ante mortem, eam condiderit & nuncupaverit *Shalem*, (ut ibi moreretur ἐν Σαλήμ, τȣτέστι ἐν εἰρήνῃ ;) *David* qui ex ejus posteris, jure postliminii eam tandem recuperavit, reædificavit, auxit, regni Judaici caput constituit, & vetus nomen novo includens, eam prophetice nuncupavit ירושלם *Jerushalem*; quod abbreviatum vel pro יירוש שלם *poßeßura est pacem* post tot bella, vel יראה שלם *visura est pacem* hæc urbs, vel incolæ ejus יראו שלם *visuri sunt pacem*, vel etiam *Pacificum*, aut *Perfectum & Integrum*, sc. Christum, cum ne os quidem ejus fractum fuerit; ut integrum, non vero mutilatum Sacrificium pro nobis offerretur. Non ergo sine Numine factum est ut hanc urbem primo institueret *Shem*, eamque typico Nomine insigniret; eam à *Jebusais* ablatam restauraret *David*, & antiquum nomen restitueret; ut tandem in plenitudine temporis ibi regnaret ὁ βασιλεὺς τῆς εἰρήνης, (si novissent res quæ ad pacem suam spectabant,) qui & factus est Sacrificium satisfactorium olim adumbratum in *Isaaco* qui typice ibi oblatus in *Monte Moriah* tunc quidem dumis scatente, qui tamen postea erat הר הבית *Mons Domûs* Domini, seu הר הקדש *Mons Sanctitatis*, ubi tandem Templum Hierosolymitanum jussu Divino extructum. Adeo ut omnia ab hujus urbis incunabulis ad ejusdem vastationem per Titum Vespasianum, conspirarint ad completionem rerum quas Deus provisione sua designaverat; ut scil. à *Melchisedeko* primo institueretur talis urbs in qua veri Dei cultus statim post Diluvium exerceretur; *Isaacus* Christi Typus figurate offerretur; & postea, pulsa *Jebusaorum* barbarie & Idololatriâ, verus Deus in Palatiis ejus rursus tandem agnosceretur, & Christus Dominus (promissus *Meßias* in *Isaaco* adumbratus) ibi regnaret & coleretur, essetque Civitas Magni Regis & Gaudium totius terræ.

Quia vero Civitas erat quasi duplex, viz. inferior quæ infra *Montem Domûs Domini* in plano condita; & superior, (quæ à Conditore aliquando nominata est *Civitas Davidis*) in latere seu declivitate *Montis Sionis*, cujus verticem occupabat Templum Domini, Judæi S. Bibliorum Punctatores legendum punctarunt quasi in forma Duali *Jerushalaim*, subintelligendo literam *Jod* in ultima syllaba, nimis critice & quoque falso: unde & extra Biblia in eorum Libris, aliquando scriptum videmus ירושלים inserta litera *Jod*, ut hic fit. Non autem ferenda est talis Punctatio & lectio quæ totam significationem tam Grammaticam quam Typicam obscuret incassetque. Cumque hæc talis distinctio alias non cernatur in S. Bibliis, sed ibi semper vocetur עיר *Urbs* in singulari, non autem עירים *Iraim* in Duali, aliquantulum suspicor antiquitatem nostrorum Siclorum tam Hebraicorum quam Samariticorum, in quorum omnium Inscriptione legitur ירושלים הקדושה, seu [illegible] *Jerushalaim Sancta*; excepto uno Samaritico æreo, in quo recte legitur [illegible] *Jerushalem sancta*. Et sic Versio Græca ante Punctationem facta, Ἱερουσαλήμ. Cum enim in illis legatur ירושלים secundum Punctationem quæ moderna est, sequetur illos Siclos cusos fuisse ex quo facta est dicta Punctatio.

Hæc urbs ab Ælio Adriano Romanorum Imperatore capta, ab eo nominata est *Ælia Capitolia*. Is, ut dicitur, Montem Calvarium & Christi Sepulchrum (antea extra mœnia) muro cinxit. Hodie & ab aliquot seculis, tam à Mohammedanis quam à Christianis Arabice loquentibus, *Beito'lMakdes* nuncupatur. Sic in Libro *Masalic-Mamalic*, quem alias abbreviate citare soleo *Masm*, اورشلم اي مدينة السلم وهي بيت المقدس *Urashlem, ea est Urbs Salutis, eadem scil. qua Beito'lMokaddes*. Alias autem plerumque apud ejusmodi Mohammedanos Scriptores, *Urbs Salutis* est ex Nominibus *Bagdadi* circa tridui itinere ab antiquo *Babele* distantis: ideoque maximo favore Mohammedanus Author dignatus est Hierosolymas eadem appellatione decorare. Est autem *Beito'lMakdes* seu 'l*Mikdas*,

ul Mikdas, idem quod בירת המקדש *Domus Sanctuarii*, quo nomine non Templum, sed Urbs ipsa intelligitur; quæ aliquando etiam simpliciter dicitur מקדש *Mikdash*, *Sanctuarium* Synecdochice, denominatione à potiori & nobiliori ejusdem parte desumpta. Syris vulgo audit ܐܘܪܫܠܡ *Urishlem.* Sed *Jesu Bar Ali* in Lexico Syr-Arabico, captato nominis Arabici sono, vocat ܡܩܕܫ *Mactash*. Et sic in Samaritanorum Sichemensium Epistola ad Clariss. Ludolphum missa, scribitur [illegible] *Mactash*, more (ut videtur) Syr-Arabum inter quos vivunt. Hæcce urbs hodie vocatur quoque (præcipue à Christianis) قدس مبارك *Kuds Mobarek*, i. e. *Sanctitas benedicta*, vel alias قدس شريف *Kuds Sheriph*, i. e. *Sanctitas nobilissima*; vel plerumque brevitatis causa simpliciter قدس *Kuds*, i. q. Heb. קדש *Kodesh*, i. e. *Sanctitas*. Hinc Europæis Viatoribus corrupta Nomina *Gotz*, *Godz*, & *Cuzmobarch*, &c. quæ Lexici Geographici Author ex aliis Europæorum Libris corrasit: & Molino *Chuzzi serif*, minus bene.

Hierosolymorum Urbs apud Arabum Geographos (Synecdochice ut supra,) vocari solet المسجد الاقصى *Templum extremum* seu *extimum*, quippe quod respectu Arabiæ & Templi Meccani, versus extimum Occidentem situm habeat. Herbertus nostras in Itinerarii sui editione prima (tanquam nomine inter Orientales recepto) ponit *Jerushalem* in Oriente vocari *Kursakaleel*. Quid autem hoc nominis sit, & an revera aliquid sit, vix mihi constat. Si recte scribit, forte sit كرسي خليل *Kursa Chalil*, id est, *Sedes Abrahami*, quia is in *Monte Moriah* ubi Templum postea extructum, aliquantulum manebat mactaturus Isaacum. Sed nunquam inveni tale hujus urbis Nomen in Orientalium Libris. In altera dicti Itinerarii editione, hoc (cum aliis aliquot Nominibus Propriis) prorsus omittitur. Quale autem portentum Nominis pro hac urbe sit *Lecoust*, quod in Indice Geographico legitur, hariolari nescio, nisi forte sit pro *le Couds*.

Sunt qui putant *Jerushalem* aliquando vocatam fuisse *Gablan*, suam opinionem petentes ex Talmude in Tract. *Sanhedrin, fol.* 97. 1; ut & ex Tract. *Sota, cap. ult.* prope finem, ubi (dum de Judæorum exilio & desolatione agitur,) legitur quod *in postremis temporibus Messiæ* בית הוועד יהיה לזנות והגליל יחרב והגבלן ישום ואנשי גבול יסובבו מעיר לעיר *Domus Synedrii erit pro fornicatione, & Galilæa vastabitur, & Gablan desolabitur, & viri limitis* [terræ Israelis] *circuibunt ab urbe in urbem.* Eadem quoque (excepto quod pro ישום legatur יאשם) habentur in dicto loco Tract. *Sanhedrin*, ubi Glossator Talmudicus hæc adjicit, והג והגבלים מקום ששמו כך ישתומם *Gablan*, i. e. *Gebalim*, (*sc. locus ejus nomen sic est,*) *vastabitur*. Unde D. Carpzovius & alii putant hoc esse ab Arabico جبل Gjebal *Mons*, q. d. Montana regio, *Jerushalem* intelligentes. Et ad firmandam suam opinionem, ex Strabone adducunt Σολύμους esse Καβαλεῖς: cum tamen Strabo istos *Solymos* ponat in Pisidia, ab Homero etiam commemoratos. Dicta autem de *Gablan* opinio, ex mendosa Talmudis lectione videtur processisse. Sed in Talmudis Exemplari quodam Seldeniano ad dictum locum in *Sanhedrin*, antiqua manu Doctissimi cujusdam Judæi (qui emendando totum percurrit Talmudem) additur MS correctio marginalis docens quod pro הגבלן *Gablan* legendum sit הלבנון *Lebanon*, sensu quidem optimo. Et hoc modo omnes aliæ conjecturæ ruunt, dum scil. sublato mendo, legatur *Lebanon*, cujus gloriam eodem modo longe ante Esaias Propheta etiam decessuram sæpius prædixerat. Miror autem Judæorum desidiam & incuriam, quod charissimum suum Talmudem in omnibus editionibus ubique passim corrupte & incorrecte mendis scatentem prodire sinant. Si aliquis recudere vellet, ad dictum nostrum Exemplar Seldenianum (excepto quod proh dolor! unus desideretur Tomus,) correctissima adornari posset editio.

D. Lightfoot in Notis ad D. Marcum, existimat quod apud Herodotum Κάδυτις (Gen. Καδύτιος,) sit *Jerushalem*: quæ quidem Κάδυτις ibi describitur non esse minor quam *Sardis*. Et quod eo nomine intelligatur *Jerushalem*, potius quam *Damascus*, probabile videtur, cum haud ita procul à mari esse ibi insinuatur; & præterea fiat mentio *Montium Cadytii*, cum è contra Ager Damascenus sit in Cœlosyria Campus planus multis fluviis & aquarum ductibus irriguus & fertilis, adeo ut à quibusdam Paradisus terrestris creditus fuerit; quæ itaque regio etiam hodie dicta est غوطة دمشق *Damasci Guta*, quod talem *terram depressam & aquis irriguam* notat. Et quoad hocce apud Herodotum memoratum Nomen, nullus dubito quin una litera ex Scribarum errore mutata, Κάδυτις sit pro Κάδυσις, quod rejecta (ut debet) terminatione, est קדש seu قدس Καδυσ, idem scil. Nomen quod supra explicatum, quo tam à Judæis quam ab Arabibus olim vocata fuit *Jerushalem*. Cumque id

id fuerit inter alia celeberrimæ hujus nobis recepta in Oriente Nomina, non eſt mirum cur Herodotus tam celebris loci ſub illo nomine mentionem fecerit, & cur Scribæ (ut in exoticis ſolent) una litera erraverint.

כמבואר ביוסיפון ובספר סופלימי-
נטום קרוניקארום:
האמנם להגיד תחומם וגבוליהם
זה עם זה אנה יתחילו ואנה
ישלימו ומי בתוכם היום נאמר כי
אברופא מתחלת ביבשה מצד
המערבי אשר בספרד ממיצר גיבל-
טירא ברמון ספרד היא במלכות
גראנאטא ויבא ויתארך על כל
סוף איטאליאה והאיים הנדבקים
בה ויסוב ויחבק כל גלילות
הארציפילגו ליון עד למעלה צפוני
של ים אלינספונטי בנהר הטאנאם
גלילות רוסיאה וזה הנהר הוא
סוף לכל האיברופא:
הפרטות אשר בזאת האיברופא
הוא כל ספרד וצרפת וכל

eſt in Joſepho , & in Libro dicto [3] SUPPLEMENTUM CHRONICORUM.

Verum quoad declarandum limites & terminos eorum, unum cum altero, ubi incipiant, & ubi deſinant, & quiſnam ſit eos interjacens ; jam dicemus Europam incipere in Continenti à parte Occidentali Hiſpaniæ, à Freto Gibeltar ad [4] Rimmon Hiſpaniæ, nempe ad regnum Granatæ ; unde continuatur & extenditur per totum finem Italiæ & inſularum ei adjacentium. Deinde ambit & complectitur omnes provincias Archipelagi in Græcia uſque ad ſuperiorem partem Septentrionalem maris Helleſponti, & ad Fluvium [5] Tanaim Provinciarum Ruſſiæ : qui quidem fluvius eſt finis totius Europæ.

Partes Europ. particulares, ſunt tota Hiſpania, Gallia, tota Germania, [6] Da-

3 *Supplementum Chronicorum*] Compilavit & edidit *Jacobus Philippus Bergomas*, anno 1500 ; quod poſtea emendatius prodiit 1535.

4 *Rimmon*] i. e. *Granatum*, ſcil. *Malogranatum* : ſic enim Author noſter *Granatæ* urbis nomen ſuo modo exprimit per vocabulum ejuſdem ſig. in lingua Heb. Adeo ut heic *Rimmon Sepharad* ſit *Granata Hiſpaniæ* urbs.

5 *Tanaim*] Heb. לטאנאם *la Tanais*, qui quidem Fluvius effundit ſe in بحر الازرق *mare cæruleum* dictum *Mæotidem Paludem*. Arabice ſcribitur تان *Tan*, accolis *Tana*, qua ſcriptione diſtinguenda eſt à *Tona* ſeu *Dona* ſeu *Donaw* ſive *Danow*, i. e. *Danubius* ſeu *Iſter*, Arab. طنا *Dona*. Articulus *la* eſt ex lingua Italica quæ Authoris vernacula : nam hic Fluvius Italis audit *la Tana*, quod Anglice diceretur *the Tanais*. Et ſic poſtea aliis locorum Nominibus præponitur *la*, ut למיקא *la Mecha*, &c. quod ſemel monuiſſe ſufficiat.

6 *Dacia*] Populum quod attinet, Suidæ Πατζιναχίται vocantur Δάχες à ſing. Δάξ. Latine *Dani*, *Davi*, *Dai*, & *Daci* ; à quorum ſervili conditione, *Davus* pro *Servo* apud Comicum. Eſt autem *Dacia* triplex, continens *Tranſylvaniam*, quæ *Dacia mediterranea* ; *Moldaviam*, quæ Dacia Ripenſis ſeu *Pannodacia* ; *Valachiam*, quæ *Dacia Alpeſtris* ſeu *Alpina*. *Dacia* Turcis dicitur قره بغدان *Cara Bogdân*, id eſt, *Nigra Bogdan*, & Græcis modernis Μαῦρη Δαβία *Nigra Davia* : unde *Moridavia* ſeu *Moldavia*, eadem literæ permutatione qua pro *Mori baccâ* dicimus *Molberry* ſeu *Mulberry*. *Dacia* vel ejus pars vo-

catur

catur quoque Μαῦρα Βλαχία *Nigra Vlachia*, Turcis قره افلاك *Nigra Iflâc*, vel ſimpliciter *Iflâc*. Hinc aliquot virorum nomina, ut *Vlacq* ſeu *Vlachus*; & *Matthæus Flacius Illyricus*, aliique. Non enim ſentio cum D. Cointe, qui gratis dicit verum ejus nomen eſſe *Flavium*. Nam cum ipſe ſit ex Illyria ortus, id indicat eum eſſe *Flacium*. Sunt qui *Bogdan* exponunt *Dei donum*: & quidem lingua Illyrica *Bog* eſt *Deus*; non autem *Dan*, ſed *Dar* eſt *donum*.

אשכנז וראציאה וטורקיאה ואונג-
ריאה ופולקיא וכל יון ומצידוניאה
ודלמציאה טראציאה קורבאקיאה
וכל האיטאליה עם כל האיים
המתיחסים אתה ובאמונת רומא
כגון אנגליאה אסקוציאה מאיוריקא

cia, [7] Turcia, [8] Hungaria, [9] Polachia, tota Græcia, Macedonia, [10] Dalmatia, Thracia, [11] Chœrobacchia, & tota Italia cum omnibus inſulis quæ numerantur cum eâ, & ſunt in Fide Romana, ſicut [12] Anglia, [13] Scotia, Majorca, Minorca, Corſica,

7 *Turcia*] i. e. Turcarum Sedes in Europa, hodie عثمان ولايتى *Oſmanica regio*; & Turca eſt عثمانلى *Oſmanli*: ſic enim id nomen pronuntiant Turcæ, Arabes *Othman*. Eorum vero originalis & nativa Sedes, eſt in تركستان *Turceſtân* ſupra Mare Caſpium. De hoc autem plura (annuente Deo) in peculiari Diſſertatione de *Tartaria* ſeu *Turcia Aſiatica ac Orientali*. R. Benjamin in Itinerarii ſui pag. 27, 39, 54, &c. Turcas vocat *Togarmim*, תוגרמים והם נקראים טורקוש *Togarmim qui vocantur Turcæ*. Sed quidem *Togarmim* ſeu *Togarmai* potius videntur eſſe تركمان *Turcomani*, familiari literarum metatheſi pro *Tucarmani*. Tales tranſpoſitiones viſuntur in ὀαρίζης pro ὀαζίρης وزير *wazir*; & apud Ptolemæum & in Mappis Ζιγίρα pro Γιζίρα جزيرة & hujuſmodi ſexcenta alia, quæ non tantum in difficilioribus & exoticis, ſed & in vernaculis accidere ſolent.

8 *Hungaria*] Ab Hunnis occupata regio, Romanis *Pannonia*, Turcis مجار *Maggjâr*. De hoc autem plura in dicta Diſſertatione de *Tataria & Tataris*.

9 *Polachia*] i. e. Poloniæ pars Boreo-Orientalis. Hæc loca ſic nominata ſunt ex *Pôl*, id eſt, *Planities* eorum lingua, utpote quæ ſit regio plana. Turcis dicitur لخ *Lech* ſeu *Leh*, ab antiquo aliquo Rege qui ibi aliquando regnavit. Duo enim Fratres olim, *Lech* quidem *Poloniam*, *Czech* vero *Bohemiam* occuparunt: quæ itaque Regna ad hunc uſque diem dicta nomina retinent.

10 *Dalmatia*] Turcis بوسنة ايلى *Boſna-ili* ſeu بوسنة ولايتى *Boſna-vilayeti*, id eſt, *Boſniæ regio*.

11 *Chœrobacchia*] Vulgo *Chirobacchi*, urbs Thraciæ.

12 *In Fide Romanâ, ſicut Anglia*] De Authoris tempore intelligendum eſt.

13 *Scotia*] Videtur deprehendiſſe *Tuaſim* ſeu *Tuadam* Fluvium (qui Scotiam ab Anglia ad Bervicum dirimit,) illam facere diſtinctam Inſulam, eam ab hac ſejungendo. Sic in Argumento Capitis VII, inter Capitum Elenchum generalem, legitur אי סקוציא *Inſula Scotia*. Sed in ejuſdem Argumenti Verſione hoc non notavi, quia in Textu Libri eſt tantum סקוציא *Scotia*. Sed in Textu Capitis II, & VII, & XII, Scotia plane ut particularis Inſula numeratur, aliter quam nos facere ſolemus. Et ſic Geograph. Nub. Clim. VII, parte ſecunda, الجزيرة سقوسية المتصلة بجزيرة انقلطرة *Inſula Scotia contermina eſt Inſulæ Angliæ*. Adeo ut noſter Hebræus, quamvis errans, non ſit in ſua opinione ſolus; ſed ab aliis præeuntibus ſeductus.

מינוריקא קורסיקא כארדיניה
שציליאה ציפרי רודי קנדיאה:
גבול האפריקה מתחיל בנגד רמון
ספרד מעבר לים במיצר גיבלטאר
הנקרא מאבריטאניאה ציסארי
דרך טנייר וארזילא ופיס ויסוב כל

Sardinia, [14] Cilicia, Sicilia, Cyprus, Rhodus, & Candia.

Terminus Africæ incipit è regione Granatæ Hiſpaniæ, ab ulteriori-parte maris in Freto Gibeltar, [eo in loco] qui vocatur Mauritania Cæſarea, per viam [15] Tanger, & Arzillæ, & Pheſs.

14 *Cilicia*] Hodie *Caramania*. Ne autem hoc Nomen aliquem fallat, diligenter diſtinguendum eſt à *Caramaniâ* in Perſide, quæ incolis كرمان *Kirmân*. *Cilicia* autem ab Amano monte, Turcis dicitur قره امان ايلى *Cara-amân-ili*, id eſt, *Nigri Amani regio*. Alias *Cilicia* Turcis vocatur ذوا لقدرية *Du'lKadaria*, ut Bernardo da Parigi. At D. Rycauto p. 95, *Zulkadrie* ponitur i. q. *Maraſh* ad Euphratem ſita. Aliqua ejus pars eſt plana: altera vero aſpera Turcice dici ſolet طاش ولايتى *Saxoſa regio*, Straboni Τραχεῖα Κιλικία, quam incolunt Τραχειῶται. Alias *Cilicia* vocatur سيس *Sis*, ut Molino. Et ſic apud *Calcaſhendium*, tomi ſecundi pag. 332, سيس قاعدة بلاد ارمن وقاعدة الثغور الشمالية *Sis eſt Sedes-principalis regionis Armeniæ & ſedes limitanearum regionum Septentrionalium*. Vide etiam pag. 323. apud dictum *Calcaſhendium*.

15 *Tanger*, *Arzilla*, *Pheſs*] *Theſs* Arabice فاس *Phas*, ſeu incolarum exili modo pronuntiandi, *Thes*, id eſt, *Securis*; à Securi aliqua in prima urbis fundatione inventa, ut dicitur. *Arzilla*, (ut vulgo pronuntiamus, interponendo *r* epentheticum,) eſt Oppidum litorale in mari Atlantico, haud procul à Tanger ſitum, Arabibus Africanis ſeu Mauris dicta ازيلا *âzila*. *Tanger* Græcis Τίγγις, Arabibus طنجة *Tangje* ſeu *Tengje*. Europæi in fine addunt *r*, plenioris ſoni cauſa; niſi forte Græcis literis ſcribendo Τιγγις migraverit in Τίγγιρ, quod in multis aliis factum eſt, ut alibi monſtrabitur. Quin & Arabum *He* finale negligenter ſcriptum, ab imperitis quibuſdam Europæis aliquando habitum eſt pro *Re*.

Stephano, Τίγγις πόλις Μαυρουσίας· ὁ πολίτης Τιγγίτης. ---Τιγγιζηνὸς ἦν τὸ ἐθνικόν. Hæc urbs eidem Stephano dicitur quoque Θιγγη, & Gentile, Θίγγιος. Strabo, Πλησίον δὲ καὶ πολίχνιον μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης, ὅπερ Τίγγα καλοῦσιν οἱ Βάρβαροι, Λιγγα δὲ Ἀρτεμίδωρος προσηγόρευκε, Ἐρατοσθένης δὲ Λίξον. κεῖται δὲ ἀντιπόρθμιον τοῖς Γαδείροις ἐν διάρματι σταδίων ὀκτακοσίων, ὅσον ἑκάτερα διέχει τοῦ κατὰ τὰς στήλας πορθμοῦ. Sunt tamen qui *Lingam* & *Lixum* diſtinguunt. P. Mela, *Ejus oræ finis* Mulucha : *caput atque exordium eſt Promontorium, quod Græci* Ampeluſiam. *Afri aliter, ſed idem ſignificante vocabulo, appellant. In eo eſt ſpecus Herculi ſacer: & ultra ſpecum,* Tinge *oppidum pervetus, ab Antæo (ut ferunt) conditum.* Procopius de Bello Vand. dicit Gergeſæos & Jebuſæos quos Joſua filius Naue ex Palæſthina expulit, oppidum *Tingin* ſitu munitiſſimum in *Numidia* ædificaſſe, ubi duæ ex albo lapide erant Columnæ prope magnum quendam Fontem conſtitutæ, quibus Phœnicum lingua literæ inciſæ erant, migrationis cauſam continentes & declarantes. En locum integrum ex Procopio habe, ex *Belli Vandalici lib. 2, cap. 10; p. 257*: Ἐπειδὴ Ἑβραῖοι ἐξ Αἰγύπτου ἀνεχώρησαν, &c. *Cùm Hebræi, ex Ægypto egreſſi, non longe à Palæſtinæ finibus abeſſent, Dux viæ Moſes, Vir ſapiens, è vita migravit. Ducatum ſuſcepit Jeſus Naue filius: qui Gente hac in Palæſtinam inducta, virtutem in bello promens humana majorem, ac debellatis indigenis omnibus, Urbium facile potitus eſt, audiitque plane Invictus. Tunc temporis maritima omnis regio, à Sidone ad Ægypti fines,* Φοινίκη *Phœnice dicebatur; nec niſi unum ibi quondam fuiſſe Regem confeſſione omnium conſtat, qui de Phœnicum Antiquitatibus ſcripſere. Illic Gentes numero abundantes degebant, Gergeſæi, Jebuſæi, aliaque aliis diſcretæ nominibus in Hebræorum Hiſtoria. At ubi Ducem advenam vinci non poſſe intellexerunt, relicta patria, in Ægyptum conterminam commigrarunt. Hic loco non invento qui ſedes iſtis ſatis laxas præberet, quod jam ab ævo longinquo frequens populis Ægyptus eſſet, in Libyam conceſſerunt; quam totam uſque ad Columnas Herculeas obtinuerunt, multiſque urbibus conditis,*

ditis, frequentarunt. Phœnicum lingua etiam utuntur incolæ. Castellum quoque struxerunt in urbe Numidiæ; ubi est urbs jam dicta Τιγισις Tigisis: [l. Τιγγισις *Tingis,* seu *Tanger.*] *Ibi ad fontem uberrimum Columnæ è lapide candido visuntur duæ, quæ incisam Phœnicum literis & verbis sententiam hanc servant,* ἡμεῖς ἔσμεν οἱ φυγόντες ἀπὸ προσώπου Ἰησοῦ τοῦ λῃστοῦ υἱοῦ Ναυῆ, *Nos ii sumus qui fugimus à facie Jesu latronis, filii Naue. Ante horum adventum, colebant Africam alii populi, qui (quod ibi jam inde antiquitus habitaßent,)* αὐτόχθονες, i. e. *regionis soboles esse dicebantur. Hinc perhibent terræ filium fuisse Antæum, ipsorum Regem, qui Clipeæ cum Hercule luctatus est. Post etiam qui è Phœnicia cum Didone migrarunt, ad colonos Africæ, tanquam ad consanguineos, se contulerunt; atque ipsis volentibus, Carthaginem condiderunt, tenueruntque. Procedente tempore, Carthaginenses opibus numeroque aucti mirum in modum, vicinos, qui primi (quemadmodum dictum est,) è Palæstina venerant, & hodie vocantur Mauri, acie fusos, longißime ab urbe Carthagine sibi sedes legere coegerunt. Dein Romani, omnibus debellatis, extremas oras Africæ, habentis hominum domicilia, Mauris aßignarunt: Carthaginenses cæterosque Afros stipendiarios habuerunt. Denique Mauri, Vandalis sæpe victis, quam appellant nunc Mauritaniam, à Gadibus ad Cæsareæ limites pertinentem, & reliquæ Africæ partem maximam, occuparunt. Hactenus de sedibus Maurorum in Africa.*

Phœnicum lingua erat Canaanitica seu Hebræa; ex qua itaque ipsa Phœnicea verba elicere haud ita difficile, si conjecturæ locus concedatur; misso etiam Græcorum more scribendi *Jesu fil. Naue,* pro *Josua fil. Nun.*

Nos sumus fugientes à facie Josuæ prædonis filii Nun.	quæ sic forte pristinæ suæ Scriptioni restituenda sint,	אנחנו בורחים מפני יהושוע הגוזל בן נון

Talem à fugientibus Canaanæis positam fuisse Inscriptionem, valde probabile est, quamvis à pluribus Authoribus non confirmetur. Hæc urbs à Claudio Cæsare Colonia constituta est, & *Julia traducta* nuncupata: unde etiam corrupte *Jol.*

ארץ כוש העליונה והתחתונה
למטה מדברי חול עד לאחור בים
אוקינוס הגדול וילך ויגיע עד
הכנסת ים אוקינוס בתוך היבשה
להתחיל ים סוף לבא מצרים הוא
ים ארביקוס הנקרא המקום
הזה מלכות בארבאריקוס וים
בארבאריקוס ויעלה למצא נהר

deinde circumambit totam terram Æthiopiæ superioris & inferioris, ab inferiori parte desertorum arenosorum usque ad posteriora maris [16] Oceani magni. Dein pergit & pertingit usque dum adjungatur mari Oceano in medio terræ ubi incipit mare Suph, qua venis ad Ægyptum: istud est mare Arabicum, & iste locus appellatur Regnum Barbaricum & Mare Barbaricum. Postea ascendit ad inveniendum (i.e. *ut perveniat ad*) Flu-

16 *Oceani*] Per Oceanum plerumque intelligit *Mare Atlanticum,* sic dictum quia Atlantem in Africa Montem alluit. Est autem اطلس *Atlas* Arabice *glaber,* & *cinereus* seu ad *nigrum colorem vergens* quidvis, sive mons sive aliud. Eodem nomine etiam denotatur *Tramoserica* vestis, (Anglice *Sattin,*) propter glabritiem. Hic Mons Hispanis dicitur *Montes claros,* Mauris hodie الريف *Erriph,* id est, *Satis & lætiori proventu gaudens solum* seu *terra.* Arabibus hoc Mare (quia totum terrarum Orbem circumambit,) vocatur بحر محيط *Mare ambiens,* Straboni Συῤῥοῦν, *mare circumfluens* seu *in se rediens.* Cur autem vocetur ὠκεανὸς, Agathemeres suam non satis aptam rationem reddit, διὰ τὸ ὠκέως ἀνύειν τὴν γῆν. Est autem ὠκεανὸς nomen factum ab Ægyptiaco ὠκεάμης, eodem significatu. Hinc Arabes mutuarunt magni sui Lexici nomen قاموس *Camus,* q. d. *Verborum Oceanus.* Ea autem Maris Atlantici pars quæ ab Anglia versus Septentrionem protenditur, Arabum Geographis dici solet بحر مظلم *Mare tenebrosum,* & بحر زفتي *Mare piceum,* propter densas nebulas, & alicubi crassiores tenebras quæ ibi habentur.

נילוס היורד בראמיאטה ושם ישלים גבולו עד קרוב להר סיני וזאת האפריקא היא מיוחסת לחם בן נח והסובב כל הבארב-אריאה מאליכסאנדריאה עד סוף ים הבריטניאה ובו נכללו מלכיות גדולות מבארבאריא צירינ׳ טונים ואורן ופים וזולתם מלבד מה שמצאו המלחים החרשים אחורי האפריקא התחתונה בסבוב הים וביבשה אשר אין לזה מספר כמו שמבואר בעה בפרקים הבאים:

אולם גבול האסיאה אשר הוא גדול כפלים מהשני החלקים האחרים מתחיל לצד דרום לסוף נילוס ומנהר טאנס הנז׳ לצד צפון וילך לו מכל צד ומכל פנה דרום וצפון עד סוף העולם המזרחי לסינוס מאניוס וסינורום רגיאו כולו ובזה תכנס פלשתים וכנען וכל ארץ ישראל ארום עמון ומואב ושעיר דמשק וכל מדי ופרס ועוץ ופריסטי גאני והיהודים הסגורים ונהר סבטיון וגומר ומגוג

vium Nilum qui descendit ad Damiatam: & ibi absolvit terminum suum, usque prope ad Montem Sinai. Hæc inquam pars est Africa quæ attribuitur Chamo filio Noæ, quæ ambit etiam totam Barbariam ab Alexandria ad finem maris Britannici. In ea comprehenduntur Regna ampla de Barbaria, *viz.* Cyrene, [17] Tunis, Oran, Phess, cum aliis; præter ea quæ invenerunt navigatores recentiores pone Africam inferiorem per circuitum maris & in Continenti, quæ sunt innumerabilia, sicuti explicabitur in Capitibus sequentibus.

Sed profecto terminus Asiæ, quæ est quadruplo major duabus aliis partibus, incipit plagâ Australi juxta finem Nili, & plagâ Septentrionali à flumine Tanac prædicto, & pergit sibi ab omni latere & omni angulo Australi & Septentrionali usque ad extremum Mundi Orientalem ad Sinum magnum & Sinarum regionem totam. Et hacce [Asiâ] includitur Philishtim, & Canaan & tota terra Israel, & Edom, Ammon, Moab, Seir, Damascus, tota Media, Persia, Uz, Prestigian, & Judæi inclusi, Flumen Sabbation, (i. e. Sabbaticum,) & [18] Gomer & Magog, Mare Hyr-

17 *Tunis*] R. Benj. p. 126, dicet *Tunetum* olim vocatum fuisse חנס *Hanes*; quod tamen potius est in Ægypto. Geogr. Nub. in Clim. 3 parte 2, dicit olim dictum fuisse ترشيش *Tarshish*, ut MS; pro quo in impresso codice male legitur لرسيس. A Divo Paulo autem didicimus *Tarshish* esse in Cilicia. *Tunetum* hodie civitas & Emporium celeberrimum: olim Tumulus editior, 12 forte milliaribus à Carthagine distans, unde Scipio Carthaginenses ad comburendum Classem properantes prospexisse dicitur.

18 *Gomer & Magog*] De his vide Textum Capitis III, in Clim. VIImo.

ים

יכּם אירקניא וסארמאציא והכלב הגדול וכל יתר העמים הנדבקים באלה עד אין מספר עד סינוס מאניוס הנז׳

canum, Sarmatia, & [19] Canis Magnus, & totum residuum populorum qui his adjacent, donec non sit numerus, usque ad Sinum Magnum prædictum.

19 *Canis Magnus*] Intelligitur Tatariæ Imperator, qui apud Bergomatem supra memoratum, dicitur *Can.* Quin & Europæis inveterato more vocatus fuit, *Canis*, uti conqueritur D. *Michovius Cap.* VIII, ubi corrigit eum errorem qui ex nominum consonantia ortus est. Est autem (قاان.) *Kân* in lingua Mogolo-Tatarica summæ Dignitatis Titulus, qui apud eos non nisi Imperatoribus tribuitur. Persæ id nominis ab illis mutuantes, scribunt (خان.) *Chân*, & usum aliquantulum mutantes, pro Titulo Principis qui Regi proximus est (sc. *un Duc*) utuntur. Arabes (qui Persica & Tatarica nomina subinde corrumpere solent,) scribunt خم *Cham*, minus benè.

פרק ג׳ בחלוקת הישוב הצפוני בכדור הנז׳ לשבעה אקלימים ברצועות באורך וברוחב מן המזרח אל המערב:

CAP. III. *Caput tertium agit de distributione Habitabilis-partis Septentrionalis in Globo prædicto, in 7 Climata, lineis per longitudinem & latitudinem ab Oriente in Occidentem.*

כל החכמים הקדומים הסכימו וחלקו כל הישוב הזה אשר בצפון הכדור באורך ממזרח למערב ורחבו שהוא ממשורה היום העובר על אי טראפובנא אשר בים הודו

OMnes Sapientes antiquiores convenerunt, & universam hanc Habitabilem-partem quæ in Septentrione Globi, diviserunt per longitudinem ab Oriente in Occidentem; & ejusdem latitudo quæ est ab Æquatore pertranseunte insulam [1] Taprobanam in mari Indico, exten-

1 *Taprobana*] Author noster malam aliquam vulgi pronuntiationem secutus, fere semper scribit טאראפובאנא *Tarapobana*, facta literarum metathesi, quam non reduxi. Hæc Insula hodie incolis *Lankawn* vocata est, dicente Knoxio. Olim dicta est Σιμοῦνδα, nunc Σαλική, inquit Agathemeres antiquissimus Author. Ptolemæo, incolæ Σάλαι. Sed pro Σαλική (quo forte scribæ erraverint,) potius legendum videtur Σαλινή: ea enim est Insula quæ in Globis *Zeylon* seu *Ceylon*, incolis [illegible] *Selan*. Namque sonum literæ *z* in sua lingua non habent Selanenses: sed Belgarum proprium est *s* acutum efferre ut *z*, & hoc modo dictum nomen à vero detorquere; ut & *a*, crassius sonare ut *o*. In Periegesi Arabica, cap. 6, scribitur (سيلان.) *Seilan*, apud Turcas Europæos (زيلان.) *Zeilan*, apud Paulum Venetum *Seilam*, minus bene.

In Orientalium Libris, hæc Insula fere semper vocatur سرنديب *Serandib*, nomine conflato ex *Seran* pro *Selan*; & ex ديب *Dib*, quod vicina lingua Malabarica *Insulam* notat. Sic *Naldiv* (vulgo *Maldivas* vocamus,) eadem lingua *Quatuor Insulas* significat: tanta enim Insularum multitudo, à

quatuor præcipuis & inſignioribus denominata eſt. Et ad littus Indicum *Angediv* ſign. *Quinque Inſulas.* In dictæ Periegeſeως citato capite, ſcriptum eſt سندىب *Sendib.* Et in Pherh. Gj. سراندىل *Serandil*, utrumque male. Hinc autem eſt, ſc. à voce *Dib*, quod hujus incolæ nuncupati fuerint *Divi, Divaì* ſeu *Diveni*, id eſt, *Inſulani.* Apud Ammianum Marcellinum lib. 22, p. 306, legitur de *Nationibus Indicis certatim cum Donis Optimates mittentibus ante tempus ab uſque Divis & Serendivis*, i. e. ab inſulis & inſulanis plurimis; particulariter ab inſula *Seren* ſeu *Selen* ſive *Selan.* Sed cum hæc ſit præcipua & totius Indiæ maxima Inſula, neceſſe eſt ut de hac ſola ejuſve Incolis intelligatur Philoſtorgius Lib. 3, §. 4, 5, agens de *Theophilo Indo*, qui ἀπὸ τῶν Διβηνῶν *à Divenis ad Romanos miſſus eſt*, Διβοῦς γ' ἐστὶν αὐτοῖς ἡ νῆσος χώρα, τῶν Ἰνδῶν δὲ καὶ οὗτοι φέρουσι τὸ ἐπώνυμον. Et mox rurſus, ἐπὶ τὴν Διβοῦ νῆσον. Ad hunc locum docte differit Jac. Gothofredus, quem tamen alias peſſime fefellit conjectura, dum ſtatuit hanc *Divorum* inſulam forte eſſe *Davadam* in Arabia, vel Δίου, vel Δέβας: & tandem veritatem aliis & potioribus definiendum relinquit. Deinde notat Nicephorum lib. 9, cap. 18, male legere Διαβοῦς & Διαβήνους, & Interpretem inde feciſſe majorem errorem *Adiabenos*: iſtum tamen alioquin ſecutum eſſe Baronium Ann. 354, num. 12 & 14. Qui itaque hinc corrigatur: nam *Adiabeni* inter Aſſyriam & Perſidem ſiti ſunt.

Rex Selanenſis affectat ſua lingua vocari රජ සිංහ *Raya Singha*, i.e. *Rex Leonum*: quamvis revera nulli ſint ibi in tota illa inſula Leones: ſed *Leonini homines* intelliguntur. Et inde eſt quod *Incolæ* ſua propria lingua vocentur සිංහල *Singhala*, id eſt, *Leonini.* Hinc eluceſcit ratio ejus quod in Codice Geographico Perſico *Maſalic-Mamalic* ſcriptum legitur, جزيرة سنكاديب وهي سرنديب *Inſula Singhadib, ea eſt Serandib*: nempe *Singha-dib* eſt *leonum inſula.*

Amici noſtri defuncti conjectura erat, quod *Taprobana* ſic nominata fuerit à *Dib*, i. e. *inſula*, & رهوان *Rohvan* (ſeu *Rahvan*, ut in Perſarum Libris ſcribitur,) quod eſt Nomen celſiſſimi hujus inſulæ Montis, qui creditur totius Orbis altiſſimus. Is incolis dicitur *Hamalel*, Italis *Pico de Adam*, Belgis *Adams Bergh*, ſeu *Mons Adami.* Incolæ enim Adamum è cœlo ſeu Paradiſo cœleſti lapſum, (talem enim ejus Lapſum intelligunt,) in hunc Montem cecidiſſe credunt, ibique pedis ſui veſtigium ſatis grande ad hunc uſque diem viſendum manere. Quod itaque Veſtigium Incolæ quotannis ſolenniter & religioſe viſitant coluntque. Adeo ut *Taprobana* ſecundum amici noſtri conjecturam, ſic dicta fuerit quaſi *Tibrovan*, id eſt, *Inſula Montis Rohvan.* Ingenioſa ſane conjectura, ſi non obſtaret quod *Dib* in Compoſitione ſemper poſtponatur: atque adeo hac ratione iſta Inſula nominanda eſſet *Rovandib*, non autem *Dibrovan.* Talis autem τῆς *Dib* præpoſitio nuſquam comparet, nec ullibi unquam cernitur.

Toto autem cœlo terraque in re hiſtorica errat Samarita *Gen.* VIII, 4, ponens *Noa Arcam requieviſſe* ࠏࠋ · ࠈࠅࠓࠉ · ࠎࠓࠍࠃࠉࠁ *ſuper montem* τῆς *Serandib.*

Hæc eſt ipſa & fere ſola Inſula ferax Cinnamomi, quod quidem Aroma ab Incolis ſcribitur කුරුඳු *Kurudhu*, & tamen potius pronuntiatur *Kuru-ndhu*; de quo (volente Deo) plura dicturi ſumus in Notis Biblicis.

Hanc Inſulam accurate deſcriptam videas apud Knoxium noſtratem Anglice; & apud Baldæum quem Belgice poſſidemus. Strabo eam Magnam Britanniam æquare ſtatuit: οὐκ ἐλάττω τῆς Βρεττανικῆς ἡ Ταπροβάνη. *Ben Iſhac fol.* 40, 2, dicit, جزيرة سرنديب وهي عظيمة قدر جزيرة الاندلوس قدرها ثمانون فرسخ على ثمانين فرسخ *Inſula Serandib eſt magna ut inſula Andalus; viz. magnitudo ejus eſt* 80 *Paraſangarum in* 80 *Paraſangis.* Nempe utraque dimenſione tam longitudine quam latitudine eſt 80 Paraſangarum. Quid ſupradicti Authores de ea ſtatuant, quiſque videat.

Errones & vagabandi Sortilegi qui nobis perperam dicuntur Ægyptii (*Gypſies*,) & Italis *Zingari* ſeu *Zingani*, mihi videntur ſic dicti, q. d. *Singali*: nam à quavis Regione tales nebulones ſe denominare poſſunt & ſolent, & omnes (ut puto) Regiones ejuſmodi Errones poſſident, qui lingua ſemper à communi diverſa, impoſturæ gratia utuntur. Adeo ut Linguarum in toto Orbe numerus, hac ratione duplex ſit, reſpectu earum quæ vulgo reputari ſolent. *Bernardo da Parigi* in *Vocab. Ital. Turc.* perperam ponit جنكان *Cingan* & جنكانه *Cingana*, quaſi eſſent vocabula Turcica, cum ſint tantum Italica Turcicis literis ſcripta.

ויתרחב

ויתרחב עד ים אוקיאנוס להולאנדי
אשר בצפון אשכנז הנקרא מאנ-
ייא גירמאניא חלקוה לשבעה
אקלימים אשר נבאר מספרם
ומקום תחנותם ואורך הימים
הארוכים אשר לכל אחד מהם
כפי מה שראיתי מהקדומים ואם
יש חלוקות אחרות ואופנים
אחרים אשר ראיתי לאנשי זאת
המלאכה ממ נטיתי לבי ללכת
אחרי עקבות טולומיאו וציוריו
להיותו מפורסם אצל חכמי הנוצרים
וגם מחכמי ישראל המתעסקים
בחכמת התכונה אשר החכמה
הזאת הכרחית למשפטיהם בעיון
מסיבות הגלגלים עד אנה יסובו
בלכתם אשר על זה לא דבר
כלל אלדד הדני ובעל המסעות רק
בהליכותיו ובמאורעות לו ואומר
בחלוקותם:

כי האקלים הראשון עובר קוטב
אורכו על מירואי אשר הוא באמצע
נהר נילוס ר״ל אי אחת גדולה
כמו פוליסינו של יבשה אשר

ditur usque ad mare Oceanum, per Hollandiam quæ ad Septentrionem תוס Ascenaz, quæ vulgo vocatur Germania magna. Hoc inquam diviserunt in 7 Climata, quæ numeratim (ut & locum ubi desinunt) descripturi sumus, una cum longitudine dierum longissimorum in singulis, prout apud antiquos observavi. Et quamvis dentur aliæ divisiones modique alii, uti apud hujus Artis peritos vidi, nihilominus inclinavi cor meum ad sequendum [2] vestigia Ptolemæi ejusque Mappas, quippe qui celebris sit tam apud Doctos Christianorum quam apud Doctos Israelis operam dantes Scientiæ Astronomiæ, quorum judicio hæc doctrina habita est necessaria ad speculationem Revolutionum Sphærarum, quatenus circumvolvuntur in processione sua; de qua re nihil omnino dixit [3] Eldad Danæus, nec [4] Author Libri Itinerum; qui egerunt tantum de perambulationibus suis & rebus occurrentibus sibi ipsis. Ego autem dicam de divisionibus eorum.

Polus latitudinis Climatis primi transit per Meroen quæ est in medio fluminis Nili; quæ scilicet est insula quædam magna sicut [5] Peninsula Continentis, in qua est Habitatio &

2 *Vestigia Ptolemæi*] Nempe in multis secutus est Ptolemæum: sed Cap. V, plane profitetur se docturum multa quæ Ptolemæum latuerant.

3 *Eldad Danæus*] Iste Hebræus Author extat Latine excusus in calce Chronologiæ Genebrardi, p. 53. Hebraice etiam habemus in Bibliotheca publica Oxoniensi.

4 *Author Libri Itinerum*] Is est *R. Benjamin Tudelensis*, qui extat Heb. Lat. cum Notis excusus per D. l'Empereur. Ille ibi p. 140, dicitur obiisse anno Christi 1173.

5 *Peninsula*] Author heic utitur vocabulo Veneto *Polesino*, quod potius scribendum fuisset *Polesine* aut *Polesene*. Hocque mera corruptione à Lat. *Peninsula* detortum.

כו ישוב ומלכות גדול וארוך ונילוס
יחלק הנה והנה ומתארך בכל שני
צדדיו וישוב להיות אחד בסוף האי
הזאת וילך האיקלים הזה ממזרח
למערב ויכנסו תחתיו תחת השמים
עמים רבים ומדברות ארוכות
וישובים גדולים ועובר על קצת
ים הודו ואצל טרפובאנא וכוש
וליביאה ואיטיאופיאה אינפריאור
עד סבוב ים פורטונאטי אינסולי
ויומו הארוך יב׳ שעות ג׳ רביעים
יען מעברו סמוך לקו משוה היום
מלמעלה על היבשה:

האקלים השני עובר קוטב אורכו
ממזרח למערב על סיניס באיגיפטו
אשר בגליל מצרים ויומו הארוך י״ג
שעות ורביע ויכנסו תחתיו עמים
רבים ממזרח למערב אורך ארץ
הודו ויעבור נגד השמים על נהרי
גאנגיי וסינוס פירסיקוס הוא ים
פרס וכל ארביאה פיליקש ויעבר
על רוחב ים סוף הוא ים אראבי-
קוס ויעבור כל ארץ מצרים
וכוש עד סמוך הרי מבריטאניא
ציסארי ויכנס בים אוקיאנוס המ-
ערבי למעלה מהאיים פורטונאטי

האיקלים השלישי יעבור קוטבו
ממזרח ללכת אל המערב ויעבור

Regnnm magnum ac longum; & Nilus hinc illinc divisum per utraque ejusdem latera extenditur, & deinde in hujus insulæ extremitate in unum redit. Pergit hoc Clima ab Oriente in Occidentem, & sub eo collectæ sunt sub ipso cœlo Gentes multæ, & Deserta longa, & Habitationes magnæ: transitque per partem maris Indici, & per Taprobanam, & Cush, & Libyam, & Æthiopiam inferiorem, donec tandem circumeat mare Insularum fortunatarum. Et dies ejus longissimus est 12 horarum cum tribus quadrantibus, cum transitus ejus sit prope Æquatorem superius per Continentem.

Polus longitudinis Climatis primi transit ab Oriente in Occidentem supra Syenem in Ægypto, quæ in regione Mitsraim. Et dies ejus longissimus est 13 horarum cum quadrante. Sub eo comprehenduntur Gentes plurimæ ab Oriente in Occidentem per longitudinem terræ Indiæ: & transit è regione cœlorum per [6] flumina Gangis, & Sinum Persicum, (is est mare Persicum,) & totam Arabiam felicem, & per totam latitudinem maris Suph quod est Mare Arabicum, & per totam terram Ægypti, & per Cush, usque prope montes Mauritaniæ Cæsareæ: & tandem committitur mari Oceano Occidentali supra Insulas fortunatas.

Polus Climatis tertii transit ab Oriente qua itur ad Occidentem,

6 *Flumina Gangis*] viz. Gangis in plura flumina ramificatur & dividitur, ubi in Sinum Bengalensem exoneratur.

על אלכסנדריאה וכל מלכיות
הבארבאריאה ויומו הארוך יג״
שעות ג״ רביעים ויעבור למעלה
בשמים על ארביאה פיליקש
וסמוך לזה הולך ועובר סמוך ליור-
יאה היא ארץ ישראל שהיא
סמוך תוך איקלים שלישי וחצי
והוא באמצע הישוב עד טבור הארץ
כאשר נבאר במקומו בעה״

האיקלים הרביעי בתחלתו יעבור
סמוך לארץ ישראל דרך ים
אולם מעברו עובר על רודי לפי
השם המיוחד לו לחכמי המלאכה
ויעבור קוטבו דרך השמים ולמטה
בארץ תחתיו מדי ודראנגיאנאה
וקארמאניה ומדברות אריאה
וטרציאה וציפריאה ורודי אשר
הוא מסומן עליו כאמור ויתארך
באורך ים האמצעי דרך סיציליאה
וסרדיניא עד קרוב לים ספרד וקאט-
לוניא ויומו הארוך יד״ שעות ורביע:

האיקלים החמישי יעבור מדרך
מזרח על רומי ותחתיו מהתחלת
המזרח כל מלכיות כאקא וארץ

transitq; per Alexandriam, & omnia regna Barbariæ. Et dies ejus longissimus, est 13 horarum cum 3 quadrantibus. Deinde transit superne per ipsos cœlos per Arabiam felicem : & juxta hanc eundo transit per Judæam, quæ est Terra Israelis, quæ est prope medium Climatis tertii, & dimidia [ejusdem longitudine :] est nempe in medio Orbis-habitabilis in umbilico terræ, sicut explicaturi sumus in loco suo, per auxilium Dei & opem ejus.

Clima quartum initio suo transit prope terram Israel, per viam maris. Sed [ulterior] transitus ejus est per Rhodum, secundum [7] Nomen ei appropriatum per hujus Artis peritos. Transitq; Polus ejus per viam cœlorum & per terram deorsum. Sub eo sunt Media, Drangiana, Carmania, & Deserta Ariæ, & Thracia, Cyprus, & Rhodus, quod [Nomen] ei assignatum, ut dictum est. Deinde extenditur per longitudinem Maris Medii, per viam Siciliæ & Sardiniæ, donec appropinquet mari Hispanico & Cataloniæ. Et dies ejus longissimus est 14 horarum cum quadrante.

Clima quintum transit à via Orientis per Romam : & sub eo ab initio Orientis sunt omnia [8] regna Sacarum,

7 *Sec. Nomen*] Nempe Ptolemæo Διὰ Ῥόδου nominatur.

8 *Regna Sacarum*] Herod. dicit Σκύθας à Persis vocari Σάκας, quod tamen est vocabulum Arabicum ساقی *Saca*, id est, *Potatores*, & *Pocillatores* : cum omnes illæ Gentes Septentrionales Potationi nimium indulgeant, ut bene notum est de Moscovitis, Polonis, aliisque Scythis frigidissimas illas regiones incolentibus. Et ab eodem fonte apud Græcos Scriptores Persarum aliquod Festum dictum est Σακαία, quod quidem est ejusdem soni Nomen Arab. سقا & Chald. שקיא : non enim est nomen Persicum, ut nec alia quædam quæ ab imperitis Persica esse dicuntur. Scytharum nomen videtur tribui tam Occidentalibus quam Orientalibus Septentrionis Incolis : ideoque optarem ut de his verba facientes, vellent

vellent diſtinctius loqui: nam alias de quo populo loquantur aut in qua regione verſentur, à nobis pariter ignoratur. Doctiſſimus Golius in Append. Atlantis Sinici demonſtrat *Scythiam* eſſe *Cathaiam*; quod quidem Nomen in pleriſque Orientalium Libris vulgo ſcribitur خطا *Chata* ſeu خطای *Chatai*: ſed Author τῆς *Logat Meſnavi*, monet rectius ſcribendum قتا *Kata*, jocoſe addens alterum priorem ſcriptionem eſſe (ut nomen Arabice ſonat,) خطا *Chata*, i. e. *Mendum* ſeu *errorem*. Plura cupiens, videat accuratiſſimam *de Chataia Diſquiſitionem D. Mulleri*.

D. Grueber ex China ad amicum ſcribit, quod *Ca-ta* Sinice ſignificet *Terram Orientalem magnam*. Et quidem *Ta* eſt *magnum*: ſed quod *Ca* ſit *Terra-Orientalis*, non conſtat, nec Chinenſis meus agnoſcebat. At mihi videtur non eſſe Sinicum Nomen, ſed forte Turcico-Tataricum, quo totum Regnum Chinenſe (vel ſaltem Septentrionalior ejus pars) nominatum eſt ex quo in eam dominati ſunt Tatari. Et ſane impoſſibile eſt ex communi uſu loquendi ut *Chataia* quæ ad Sinarum Septentrionem & Occaſum vergit, à Sinenſibus in ſua lingua vocetur *Terra Orientalis*, quod potius dicendum eſſet ab illis Turcis qui à *Chataia* ſunt ſitu Occidentaliores. Nam hoc nomine præcipue intelligitur Deſertum vicinum urbi *Socheu* in Provincia *Xenſi*, quod alias diſtinctius vocatur Turcice قره خطای *Cara-Chatai*, id eſt, *Nigra Chataia*, vel ut D. Golius reddit, *Terra Chataiæ*. Sic enim ſubinde uſurpatur vox apud Turcice loquentes, ut قرهدن ودکزدن *per terram & per mare, ſeu per continentem & per mare.*

מרי ומתחת לים אירקאניאה
הוא ים קספיאו ויתארך סמוך
לארציפליגו כלו ויון וישוטט על
רומי וילך באורך האיטאליאה עד
ספרד ויומו הארוך י״ד שעות ג׳
רביעים:
האיקלים הששי יסוב ויעבור

& terra Mediæ, & quicquid eſt infra Mare Hyrcanum, quod eſt Mare Caſpium: & extenditur prope Archipelagum totum, & Græciam, & tranſcurrit per Romam, & tranſit per medium Italiæ, uſque ad Hiſpaniam. Et dies ejus longiſſimus eſt 14 horarum cum 3 quadrantibus.

Clima 9 ſextum circuit & tranſit ab

9 *Clima ſextum*] Noſter ſtatuit tantum 7 Climara, omittens agnoſcere Ptolemæi Clima *Per Pontum*, quod ei ſextum eſt: & ſeptimum eſt *Per Boryſthenem*, octavum *Per Riphæos montes*. Unde autem *Riphæorum* nomen ortum ſit, nondum didici: nam D. Michovius (qui Canonicus Cracovienſis, & in Septentrionalibus illis regionibus toto ſuo tempore verſatus,) in ſua Sarmatiæ & Moſcoviæ Hiſtoria, plane negat alicubi terrarum dari *Riphæos montes*, ſed fabulam & chimæram eſſe dicit; negatque Fluvios *Volgam*, *Dzuinam* ſeu *Tanaim*, aut *Boh* ſeu *Boryſthenem* (qui *Niger*,) ex illius nominis montibus ſcaturire, ſed è paludibus & locis planis eos derivat: & Deum precatur ſe liberandum ab hominibus talia affirmantibus. Sic ille.

Sed ut noſter Judæus in ſua ſententia perſiſtat, mox addit, *Septem Climata ex verbis Ptolemæi*; ubi tamen non videtur ſatis accurate ſecutus Ptolemæum, qui plane ſtatuit 8 Climata, ut dictum. Et non obſtante ſuo per totum illud Clima ſaltum, tamen ordine procedit in diei longitudinem ſtatuendo, quaſi illud Clima non tranſiliiſſet. Cæſius quidem ex utraque Æquatoris parte numerat tantum 7 Climata: & ſic Gaſſendus, & quoque Orientales. Tales enim diviſiones imaginariæ, pro lubitu ſunt. Paralleli definiuntur, intra quos dies longiſſimus procedit augeri quadrante horæ: ita ut quodlibet Clima duos in ſe comprehendat Parallelos, & diem augeat dimidio horæ. Æquator ſecundum Ptolemæum, ſecat inſulam Taprobanam auſtraliore ejus parte; quam tamen inſulam recentiores Globorum & Chartarum Authores rectius collocant magis ad Septentrionem 7 Gradibus. Et quidem ab ipſo Æquatore deberet incipere Clima primum, ubi dies 12 horarum, ut & noctes. Sed quia illa pars olim credita eſt nimis torrida, Clima primum (ut ſupponeretur habitabile,) ſtatuebatur inchoare in habitabiliori loco, ubi (ut vult Gaſſendus,) dies eſt 13 horarum; vel alias 12 cum 45, ut vult Ali Bergjendi Perſa. Antiquus Scriptor Agathemeres p. 32, rem facit planam, hoc modo; viz. numerat Parallelos 23, præter lineam Æquinoctialem, à quo primus parallelus diſtat gradibus 4, minutis 15: & maximum ibi diem ſtatuit eſſe horarum 12, minutarum 15. Secundum Parallelum ponit ab Æquatore gr. 8. min. 25; & diem longiſſimum 12, 30′. Tertius Parallelus ſec. eum, ab Æquatore diſtat $12\frac{1}{2}$,

&

& longiſſimus dies 12,45'. Et ad quartum Parallelum *per Meroen*, ponit Climatum initium ab Æquatore diſtans gr. 16, min. 25, ubi ſcil. eſt diſcrimen unius horæ: ita ut dies longiſſimus ibi ſit 13 horarum. *Caleaſhendi Ægyptius tom. 2, p.* 114, de Climatum initiis & finibus ex *Abulpheda* ſequentia exhibet, اختلفوا بترتيبها بحسب العرض والباقي *Diſſentiunt de ordine Climatum, quoad Latitudinem. Sunt qui ponunt primi initium eſſe ab Æquatore, & ultimi finem eſſe ubi deſinit habitatio in Septentrione, i. e. ad 60 gradus. Sed Abulpheda ponit primi initium ubi Lat.* $12\frac{2}{3}$, *& quicquid inter hoc & Æquatorem, eſſe extra Clima primum; & finem ultimi eſſe ad Latitudinem* $50\frac{1}{3}$, *& quicquid ultra hoc ad Septentrionem, eſſe extra Clima ſeptimum.* Nempe ſequente modo ſe habebit Schema ex *Calcaſhendii* verbis Tranſlatum :

Climatis	initium	medium	finis	amplitudo	Sec. Abulphedam Longitudo, à litore maris Atl. in Occ. ad litus maris Atl. in Oriente.
Primi	$12\frac{2}{3}$	$16\frac{1}{2}\frac{1}{8}$	$20\frac{1}{4}\frac{1}{8}$	$7\frac{2}{3}\frac{1}{8}$	172 27'
II.	$20\frac{1}{4}\frac{1}{8}$	$24\frac{2}{3}$	$27\frac{1}{1}\frac{2}{3}$	7,3'	164 20'
III.	$27\frac{1}{2}$	$30\frac{2}{3}$	$33\frac{1}{2}\frac{1}{8}$	omit.	54 50'
IV.	$33\frac{1}{2}\frac{1}{8}$	$36\frac{1}{5}\frac{1}{6}$	39 *min.* 10'	5 17' *p.m.*	144 17'
V.	39	$41\frac{1}{4}$	$43\frac{11}{48}$	$4\frac{111}{4810}$ *fere*	135 22'
VI.	$43\frac{1}{3}\frac{1}{8}$	$45\frac{1}{10}$	$47\frac{1}{5}$	$3\frac{111}{285}$	124 27
VII.	$47\frac{1}{5}$	$48\frac{111}{248}$	$50\frac{1}{3}$	3,8'	119 23'

Solebant olim inſtituere diviſionem in 5 Zonas, 7 Climata, & 14 Parallelos, quos tamen Ptolemæus jubet eſſe 21, quorum ultimus per Thylen. Numerus autem pro cujuſlibet arbitrio minui aut augeri, & aliter fingi & determinari poteſt. Recentiores qui accurate de uſu Globi ſcribunt, ab utraque Æquatoris parte in univerſum 99 Parallelos ponunt; uno Gradu à ſe invicem diſtantes. Ne autem in Globo locorum Nomina tot lineis obſcurentur, deſcribunt eos per ſingulas Graduum Decadas tantum.

ממזרח למערב על בוריסטנים בא-
רצות אשכנז ויעבור מתחלת
המזרח למעלה ממרי באוזיאנא
ובאמצע ים קאספיאו ועל אלספ-
ונטי ופונציאוס איכזיניאוס למעלה
מקוסטאנטינופולה ויכנס באורך
אשכנז כלו עד זבול פלאנדרים ויומו
הארוך טו׳ שעות ורביע
האיקלים השביעי יבא ממזרח על
הרי אזירפאה בקצות אשכנז ויבא
ויתארך ממזרח למערב על כל
גלילות סיריקארה וסקיטאניארה

Oriente in Occidentem per Boryſthenem in terris Germaniæ. Et tranſit ab initio Orientis ſupra Mediam per Oxianam, & per medium Maris Caſpii, & per Helleſpontum, & Pontum Euxinum ſupra Conſtantinopolim, & contiguum eſt longitudini totius Germaniæ uſque ad limites Flandriæ. Et dies ejus longiſſimus eſt 15 horarum cum quadrante.

Clima ſeptimum venit ab Oriente per Montes Riphæos per extremitates Germaniæ: & venit extenſum ab Oriente in Occidentem per univerſas Regiones [10] Sericæ & Scy-

10 *Regiones Sericæ*] A Ptolemæo ἡ Σηρικὴ ubi incolunt Σῆρες, collocatur ad Boream Sinarum: & ſecundum hunc ſitum, Seres deberent eſſe *Mogolo-Tatari* ſupra Sinarum murum. Quomodo autem *Seres* à Borealibus Sinenſibus diſtinguendi ſint, alii Authores vix poſſunt dicere; ideoque eorum ſitum plerumque confundunt: idque merito, cum *Seres* & *Sinenſes* ſint una eademque Gens, nomine aliquantulum

tulum mutato. Idque Atlantis initio testatur D. Martinius, sc. quod *Serica*, *Sina*, & *China* sint idem.

Hæc autem Nominis corruptio, primo profecta est ab Arabibus, qui haud pauca Nomina nobis corrupta partim tradiderunt, partimque alii ex eorum male exaratis Libris tanquam ex vitiato fonte corrupte hauserunt. *China* enim Persis & Turcis & Tataris (ad indigenarum normam) recte vocatur & scribitur چين *Chin* seu *Tchin*. Cum autem litera چ ore Arabico pronuntiari non possit, Arabes perpetua & constanti regula, quotiescunque hæc litera in quovis nomine à Persis aliisve accepto occurrit, eam semper mutant in suum ص *Sad*: adeoque hoc nomen suo more scribunt صين *Sin*. Unde est, ut apud Scriptores pro *China*, sæpe minus recte dicatur *Sina*: seu in plurali Σῖναι *Sinæ*, cum Græci etiam sonum *tch* suis literis exprimere non valeant. Cumque jam litera ن *n* & syllaba ر *re* scriptura parum differant, Scribarum incuria & ignorantia fecit ut pro صين *Sin* aliquando scriberetur & legeretur صير Σῆρε *Sere* vel *Sera*, seu potius *Sire*, vel *Sira*, quia η *Eta* ut i olim sonabat. Nam *Serica* Metropolis Ptolemæo vocatur Σῆρα. Hujus exemplum, ubi pro صين *Sin* legitur صير *Sere*, extat apud Abu Mohammed Mustapham, in ea quam ab Orbe Condito Arabice deduxit Historiam.

Et quidem, quomodo literarum inter seinvicem similitudo, Nominum & Vocum confusionem pepererit, constat tam ex plurimis aliis quam vice versa ex mutatione syllabæ ر *re* in ن *n*, ut videri potest apud *Camusi* Authorem *Phiruzabadium*, qui ordine vocum desinentium in *Nun*, habet قنين الطنبور *Kinnyn est i. q. Tambûr*. Ubi ex *Phiruzabadii* dispositione hujus vocis inter desinentia in *n*, plane constat eum revera legisse *Kinnyn*: cum tamen ex significatione certissime constet, eum sic legisse pro قنير Κινύρα. Nempe aliquando *He* finale transit in punctum τȣ̃ *Nun*: & aliquando rursus viceversa, punctum τȣ̃ *Nun* vel τȣ̃ ز *Ze* transit in *He* finale. Illius exemplum extat in dicto *Kinnyn* pro *Kinnyra*; hujus exemplum in *Sira* pro *Sin*. Et τȣ̃ *Ze* transeuntis in syllabam *re* seu *ra*, exemplum visitur in *Ulug-Begi* & Tusæi Tabulis Persicis quas edidit D. Gravius, ubi pro گنگدز *Gangh-diz*, male legitur كنكدر *Cancadora*, nomen certe monstrosum & Orientalibus auribus prorsus inauditum. Simili etiam errore errasse videntur veteres Græci, & ex Arabum male exaratis Libris petiisse كزبن Κορίαννον, pro eo quod legi debuit كزبر *Cuzbura*, id est, *Coriandrum*; ubi syllabæ *ra* transitio in *n*; & ex absentibus aut male sitis diacriticis Punctis, *ria* lectum pro *Zbu*.

Heicque notari potest, frustra eos esse qui σηρικὸν *Sericum* pannum aut filum sic dictum putent, quia venit aliquando à Seribus & apud eos nascatur. Fateor quidem Procopium Historicum monuisse, id aliquando etiam vocatum fuisse Μηδικὸν, quasi à *Media* veniens; ubi denominatio sumitur à Gente vel Regione ubi nascitur. Fateor etiam *Sericum* in China copiosè nasci & provenire, præsertim in Provincia *Chekiang* & alibi, ut monet D. Martinius Atlantis Sinici p. 4, 53, 99, 146. Hæc faciunt ut dicta opinio sit probabilis: quæ tamen non est vera. *Sericum* magis copiose quam in aliis locis, nascitur & conficitur in India & Persia ac Media, unde una cum re Nomen etiam acceperunt Mercatores Arabes, à quibus alii Occidentaliores id reportarunt. Illud enim nomen accepimus ab Arabibus, qui id diserte acceptum referunt Persis, apud quos vera vocis originatio reperienda est. Id enim Persice vocatur سره *Sere*, unde Arabes addendo (ut solent) ق, faciunt سرق *Serek* seu سرقة *Sereca*. Est autem apud Persas سره *Sere*, primario *res quævis melior & præstantior*, & *præcipua pars rei*. Et quia *Sericum* est præstantius aliis pannis, ideo id vocatur سره *Sere*. Arabes autem perpetua regula, assumentes sibi vocem aliquam Persicam desinentem in *He*, illud *He* mutant in *Koph*: ut pro خنده *Chenda* scribunt خندق *Chendak*, cum ejusmodi aliis. Sic pro سره *Sere*, scribunt سرق *Serek* seu *Serk* sive *Sirk*: unde Europæi mollius dicunt *Silk*. Usurpatur etiam in forma alia سرقة *Sereca*: sic Gjeuhari, & *Turgjeman* Arabicus, aliique Lexicographi. D. Golius ex Gjeuhario habet, سرقة Sereca, *tela*,

parsve

parſve ejus, panni ſerici, peculiariter *albi*. Et Ecteri Kara-Hiſari in Lexico Arabico-Turcico legit, „السـسرقة حريرك غايت ايوسنه درلر وعند البعض اق حريره درلر ورايت عليه السرقة اي ثوبا من حرير *Al Sereca eſt Sericum optimum. Apud quoſdam, Sericum album explicatur. Dicitur quoque, Vidi ſuper eum Al Sereca, id eſt, veſtem ex Serico.* Sic Nigro-Caſtellenſis Ecteri dubium omne è medio ſuſtulit.

סופיריאור הנקרא גומר ומגוג ועל כל הסרמציאה סופיריאור ועל ערי הולאנדרי והאיים הצפוניים ועל יתר פלאנדרים ואנגליא וסקוציאה ואיברניאדה ויומו הארוך טו״ שעות ג׳ רביעים ויתארך בים אוקיאנוס עד סוף העולם

הנה אלה הם הז׳ האיקלמים נחלקים לפי מה שבינותי מדברי טולומיאו והמחוזות הנמצאות תחת קו חלוקת האיקלמים ההם לפי חלוקתו בציוריו וספריו ושמות אשר קרא להם אולם מצאתי סדר אחר נבדל מזה ולא ישר בעיני כי ראיתי רוב היודעים נוטים לאלה ובזה אספיק

thaniæ [11] ſuperioris, dictæ Gomer & Magog, & per totam Sarmatiam ſuperiorem, & per urbes Hollandiæ, & Inſulas Septentrionales, & reſiduum Flandriæ, & per Angliam, Scotiam, & Hiberniam. Dies ejus longiſſimus eſt 15 horarum cum 3 quadrantibus. Et extenditur per Mare Oceanum uſque ad extremum Mundi.

En hæc ſunt 7 Climata diviſa prout intellexi ex verbis Ptolemæi, & Territoria quæ reperiuntur ſub lineâ diviſionis Climatum, quæ ſunt ſecundum diviſionem ejus in Mappis ipſius & Libris ipſius, & Nomina quibus loca vocavit. Inveni quidem ordinem alium ab hoc diverſum, [ut ſupra dictum :] ſed non videbatur rectus in oculis meis. Cumque viderem pleroſque Doctos ad hunc inclinantes : ideoque hocce contentus fui.

11 *Scythania*] Noſter ſemper ſic vocat *Scythiam*. R. Benjamino p. 208, סקוטניא איסטרא *Scythania eſtera*, eſt *Scythia extra Imaum* : ſcil. *Mogolo-Tartaria* ſupra murum Chinenſem intelligitur.

פרק רביעי יזכור בו מה שחלקו חכמי המלאכה הזאת הישוב הזה הנז׳ למעלות ולחלקים ולרצועות

CAP. IV. *Capite quarto commemoratur, hujus Artis peritos divisisse Orbem-habitabilem prædictum sc. Gradus, & Partes, et Lineas.*

חכמי המלאכה הזאת חלקו הישוב הזה לשבעה איקלימים הנז׳ עם המדברות והיערות והבלתי מיושב אשר בו וזה לתועלות רבות המלאכה ובחכמת התכונה למען יודעו המקומות והגלילות כלם בפרטות בכמה מעלות מוצאם ובאי זו רצועה יוחסו ישובם הן באורך או ברוחב הישוב הנז׳ ולפי הלוקת טולומיאו לפי מה שנתבאר אצלו ואשר כתב הוא בספריו ובמה שירע ונתגלה לפניו מאורך הישוב כתב וחקק ממזרח למערב תשעים חלקים ויש באלו ג״כ רצועות הנקראות זוני או ליניאי או פאראלילי וברוחב הישוב אשר מדרום לצפון סידר בו ששים וחמש מעלות אשר במעלות האלה וברצועות ובריבועים האלו ישתטח וישוטט בהם הישוב כלו עם הבלתי מיושב אשר בו באופן כי מי שיקרא במלאכה הזאת ומי שיעיין במפא מונדו היינו בצורת הישוב ימצא

HUjus Artis periti huncce Orbem-habitabilem (una cum desertis & Sylvis & parte non habitata,) diviserunt in 7 Climata prædicta, idque propter plurimos usus tam in hac Arte quam in Scientia Astronomiæ, ut possent sciri loca & regiones omnes in particulari, quot Graduum esset exitus eorum, & ad quamnam [1] Lineam pertineret Habitatio eorum, sive Longitudine sive Latitudine Orbis-habitabilis prædicti. Et [hoc] secundum divisionem Ptolemæi, prout ab eo explicantur, & in Libris suis scripsit. Is enim id quod novit & retectum est ante eum, de Longitudine Orbis-habitabilis scripsit & exaravit: quod sc. ab Oriente in Occidentem sint 90 partes [2], in quibus etiam sunt Lineationes dictæ Zonæ & Lineæ & Paralleli. Et in Latitudine Orbis-habitabilis ab Austro in Septentrionem ordinavit 65 Gradus [3] per quos Gradus & per Parallelos & Quadrantes istos expanditur & diducitur Orbis-habitabilis totus, una cum non-habitabili quod est in eo: adeo ut quicunque legerit in hoc Opere, & inspexerit Orbis-habitabilis formam [seu figuram] vulgo dictam Mappam Mundi, inveniet singulas Provincias, & quod-

1 *Lineam - sive longitudine sive latitudine*] i. e. sive Parallelum sive Meridianum.
2 *90 partes*] *Ptol. cap. 24, pag. 26.*
3 *65 gradus*] *Ptol.* ponit Gradus 63, & postea Meridiem versus, 16; totum, 79.

כל גליל וגליל וממלכה ראשית
וכל מחוז גדול שיהיה או איזו מן
האיים אשר בים ובאי זה שיהיה
ימצא מקום מנוחתו: וזה אחר
מן הדברים הראשיים אשר בזאת
המלאכה כאילו תאמר יוריאה
שהיא ארץ ישראל אשר באמצע
הישוב על טבור הארץ וכן הוא
בודאי תמצאנה מצוירת בין הלג״
או לד״ מעלות מרוחב הישוב מצפון
לדרום וכן צורה והנחתה היא
סמוך לרצועה ארבעים וחמשה
באורך ממזרח למערב וכן כל
מלכות ומלכות מצוייר במקומו
האמתי לו בצייור: אמרו כי אורך
האיטאליאה נצבת בכך מעלות
ואורך הבארבאריאה בכך מעלות:
ואמרו כי אי טפרובאנא תחת משוה
היום בסה״ מעלות באורך ממזרח
למערב וכן לכל מקום לכלם ומי
שיעיין בספרים המצויירים או
במפא מונדי האמיתים ימצא
מספר המעלות והרצועות לכלם:

vis Regnum præcipuum, & omne Territorium magnum, & quamlibet ex Insulis quæ in mari: & ubicunque fuerit, inveniet locum ubi desinit: & hoc est unum ex præcipuis rebus quæ sunt in hoc Opere. Exempli gratia, Judæa quæ est Terra Israel, est in medio Orbis-habitabilis in ipso terræ umbilico: & sic certo invenies eam depictam [4] inter 33 aut 34 Gradus Latitudinis Orbis-habitabilis ab Aquilone in Austrum. Et sic pictura [seu delineatio] ejus & situs ejus est prope Lineam 45 in Longitudine ab Oriente in Occidentem. Et eodem modo singula Regna depicta sunt in locis suis veris in Mappa. Dicunt Longitudinem Italiæ collocatam esse in tot Gradibus, & Longitudinem Barbariæ in tot Gradibus: & dicunt Insulam Taprobanam esse sub Æquatore diei in 65 Gradibus longitudinis ab Oriente in Occidentem. Et sic de singulis locis. Et quicunque inspiciet Libros depictos aut Mappas Mundi veras, inveniet numerum Graduum & Linearum pro illis omnibus.

4. 33 *aut* 34] Sic fere Globus Gæsianus. Ptol. ponit inter 31 & 32. Mox apud nostrum pro 45, potius legendum 65: nam Globi habent 60, & Ptol. 66. Et posteà, pro 65 סה, potius legendum 105 קה: nam Globi habent 100. Hæc per lapsum Scribarum: adeo proclive est errare!

פרק ה׳ יודיע אורך הישוב בקו ישר עם הבלתי מיושב אשר בו וצורת הים האמצעי וארכו וגבוליו מראשו ועד רגליו:

הכוונה בפרק הזה להודיע בראשונה כי אורך הישוב הארציי ביבשה מן המזרח למערב הוא זה מתחלת המזרח באינדיאה איסטרא וסינוס מאנייוס בים וביבשה סינארוס ריגיאו המזרחי וימשך ארכו עד סוף מיצר גיבאלטאר היינו

CAP. V. *Capite quinto describitur Longitudo Orbis-habitabilis in linea recta, una cum parte non habitata quæ in eo, et figura ejus: et quoque Maris Medii Longitudo et ejusdem limites, à capite usque ad calcem.*

Scopus est in hoc Capite imprimis docere, Orbis-habitabilis terrestris Longitudinem per [1] Continentem esse ab Oriente in Occidentem; hoc est, ab initio Orientis & Sinu magno per mare; & per terram, à Sinarum regione Orientali: & Longitudinem suam continuat usque ad finem Freti [2] Gibeltar,

1 *Continens*] יבשה seu יבשת proprie est *Arida*, sc. Terra, nempe Terra firma; idem quod Arist. Libro de Mundo, cap. 3, vocat τὸ ξηρὸν, ὃ γῆν τε καὶ ἠπείρους καὶ νήσους ὀνομάζομεν. Nos autem Insulas sub Continentis nomine non comprehendimus.

2 *Gibeltar*] Nautis *Gibletor*. Turcis سبتة بغازي *Fauces Septæ*, Arabibus بحر زقاق *Mare Freti*, & زقاق سبتة *Fretum Septæ*, seu *Ceutæ*, ut alii scribunt. Hoc Fretum angustiore sua parte quæ apud *Tituan*, dicitur latitudine habere 7 Leucas.

Tempore Ruderici Regis Hispaniæ, (inquit Mariana p. 255,) Mauritaniæ & Numidiæ Imperator fuit *Vlit Miramolinus*: is tamen rectius dici debet وليد امير المومنين *Valid Emiro'lMumenin*, id est, *Valid Princeps fidelium*. Ille autem p. 256, pergit narrare, quod *huic Imperatori duo erant Duces, Muza & Tariffius Abenzarca, qui Hispaniam invaserunt: & primo ab eis occupatus est Calpe mons & Heraclea urbs ei imposita, quæ ex eo Gibraltaris nomen accepit, à Tarif & Gebal, quæ vox Montem significat nomine duplicato. Ab eodem Duce, Tariffæ nomen vicino oppido est factum, ---cum olim Tartessus diceretur.* Hæc ille, satis mendose; ut & Lexici Geographici Author, qui etiam male legit *Gebel Tarif*. Nam isti Duces erant موسي بن نصير *Musa filius Nasir*, & طارق *Taric*; non autem *Tarif*, ubi in uno nominis Arabici punctulo erratur; idque forte propter ق *Koph* Mauritanicum male acceptum pro *Phe*: nam ab illis id scribitur طارف quod Asiaticis طارق. Nec quidem nomen *Tarif* significat *Montem*, i. q. *Gebal*, ut ille vellet insinuare; nec ab isto Duce, *Tariffæ* nomen *Tartesso* impositum. Nam apud Geographum Nubiensem (cui fides in hac parte tuto adhiberi potest,) plane aliter scribitur nomen Insulæ & Urbis طريف *Tarif* à Gadibus 63 milliaribus distantis. Et apud eundem Geographum, eodem Capite, viz. *Climatis 4 parte 1, p. 154*, totius rei veritas plane & plene aperitur; docetur nempe جبل طارق *Gjebel Târic* seu *Montem Taric esse montem rotundum à reliquis montibus separatum, cujus radices alluit mare: sic dictum fuisse, quod ex isto Monte contra Urbem Insulæ Viridis (quæ 6 milliaribus à Monte distat, & omnium prima à Mauris expugnata est anno Hegjræ 90,) cum copiis suis descenderet Ducum alter dictus* طارق بن عبد الله بن ونمو الزناتي *Taric filius Abdallah filii Wanmu Zanatiensis*, sc. de familia seu Tribu

Zanata

Zanata. v. *Nub.* p. 73. Nempe dictus Mons is est qui *Calpe* dicitur, estque altera Columnarum Herculis, quibus ambabus superstructa sunt Castella.

A *Calpe* haud multum distant *Gades*, viz. Insulæ duæ haud procul à litore Hispanico, in quarum altera est urbs hodie *Gadiz*, *Caliz*, seu etiam *Cales* monosyllaba. Et harum major (dicente Agathemere) longa est 108 Stadia, lata 16. Dictæ Gadium Insulæ extra Columnas sitæ sunt, ut monet Strabo, ἔξω δὲ στηλῶν τὰ Γάδειρα. Heic erat Orbis habitabilis terminus Occidentalis, ut dici solebat, τὰ πέρα τῶν Γαδείρων οὐ περατά. Et hoc quidem dicitur, quia finis terræ & initium Maris, ulteriorem in Occidentem transitum per terram prohibeant; non ut aliqui perperam credunt, (cum Γάδειρ *murum* significet,) hoc loco esse altissimum aliquem murum qui hominum ulteriorem transitum prohibeat: sed hoc loco erat Insula tali nomine insignita, (quæ erat ultimus Occidentis terminus habitatus,) ultra quam habitationes nullæ, nullusque per terram transitus dabatur. Si enim Pœni sub Muri aut Aggeris specie, voluissent hoc nomine vel proprie vel figurate notare tale Obstaculum quod ulteriorem humani generis transitum prohiberet, non debuissent adhibere nomen גדר *Gader* quod *Murum humilem* significat, sed potius חומה *Choma* quod *murum altum* fortem & insuperabilem denotat, qualia sunt in Oriente Urbium mœnia ad plus quam 60 pedum altitudinem surgentia. Ut itaque res planior fiat, quo sensu accipi solet *Gader*, in sequentibus examinabimus.

In S. Bibliis גדר *Gader* plerumque *Sepem* ex Cannis, vepribus, aut arborum ramis contextam denotat. Secundo, notat murum ex solutis lapidibus constantem, quem vocamus *Maceriam* seu *Maceriem*, quibus agri, horti, & vineæ circummuniri solent, ad vulpium & aliarum bestiolarum accessum prohibendum. Sic *Prov.* 24, 31, *Transivi per agrum & vineam hominis pigri*, וגדר אבניו נהרסה *& Geder, i. e. maceria lapidum ejus erat diruta*: nempe maceria ejus lapidea quæ agrum & vineam cingebat, neglecta & semidiruta jacebat, reparatione indigens. Syrus hoc loco ܣܝܓܗ ܕܟܐܦܐ *maceria ejus lapideæ*. Et apud Turgj. Syrum, ܣܝܓܐ ديوار *Siyogo est Divar*, scil. *murus*, seu *maceria*, vel etiam *sepes*: tanta latitudine exponitur Persicum ديوار *Divâr*. Nam apud Ecteri, سياج ديوار خارجين دكنلو ديوار *Siyag seu Sepes est murus spineus*. Quodque *Gader* notet *murum* debilem qualis est *Maceria*, constat ex *Psal.* 62. 3, ubi legitur, קיר נטוי וגדר הדחויה *paries vacillans seu inclinatus, & maceria trusata*; id est, ruitura, utpote quæ jam pœne detrusa sit, & cuivis trusioni casura cederet. Tertio, significat *Maceriam ex cæso lapide*, ut ad rem exaggerandam dicitur *Thren.* 3. 9, גדר גזית *maceria ex caso-lapide*; eaque adhibito etiam cæmento seu Intrita, ut certe necessario debuit esse *Ezek.* 42. 7, 10, 12, ubi exterior Templi *Peribolus* vocatur גדר *Gader*; qui non admodum altus, ne Templi structuram obscuraret; sed tantum ad arcendum leviores quasvis injurias. Ex his omnibus constat *Gader* esse *murum humilem*, nec adeo altum ut hominum ulteriorem transitum in Occidentem prohibere posset.

Eundem quoq; hujus vocis usum in sua lingua agnoscit Turgjeman Arabs, جدير ديوار بستي *Gjadir est murus humilis*, vel *maceria humilis*, vel etiam *sepes humilis*, ut supra ex *Ecteri* notatur. Quia vero *maceriam* seu *sepem* significat hæc vox, eadem quoque subinde significatur *Septum*, seu *locus circumseptus, maceria aut sepe cinctus*, ut *caula* ovium, &c. ut *Num.* 32. 24. Et sic vult Plinius, dicendo *Gadira Hispaniæ insula, quia Gadir Pœnis Septum notat.* In eundem sensum Gjeuharius pariter habet, الجدير مكان قد بني حواليه جدار ويقال للحظيرة من صخر جديرة *Al Gjadir est talis locus circa quem struitur Gjedar: & quoque caula* [seu *Septum*] *ex lapide, dicitur Gjadira.* Est autem جدار *Gjedar*, i. q. ديوار *murus* seu *maceria*, ut exponit Turgjeman Arabicus.

Qualis sit harum vocum usus hodie in Syria & Palæstina, apparebit ex Responso amici Syro-Arabis, qui mihi de his interroganti sic rescripsit, وان تريد تعرف ايش فرق بين السياج والجدير عندنا في بلادنا هو السياج من القصب وعليق وقلم وهو عرضه ثلاث اذرع والذي خارج السياج ما ينظر الداخل البستان او الكروم الذي يعملوا لهم سياجة والجدير ما هو من الحجارة

الحجارة لاكن يقوموا من التراب حيطي علوي ذراع ويقطعوا
من الشوك ومن غيره ويغرسونه فوق التلم وهاذي يقال له
الجدير وفيه الناس يعملوا السياج من حجارة *Si autem cupis ſcire differentiam apud nos inter Siyagj* [ſepem] *&* Gjadir [maceriam] *in patria noſtra, id eſt Siyagj quod fit ex cannis & vepribus & arundinibus, latitudinis trium cubitorum : & id quod extra Sepem, eſt ad lædendum quemvis intrantem Hortum aut vineam pro quibus conficiunt talem Sepem. Eſt vero Al Gjadir id quod ex lapide conſtat : & in illo ab humo ſurgunt duo parietes cubitalis altitudinis* : & deinde medium ſpatium terra implentes, *exſcindunt ſpinas & res alias, eaſque in medio ſulco plantantes, hoc vocant Al Gjadir. Sunt autem aliqui qui etiam Siyagj ex lapidibus confici dicunt* : id eſt, volunt Siyagj eſſe etiam ex lapidibus conſtructum pariter ac Gjadir, adeoque Siyagj ſignificare *Maceriam lapideam*, quamvis apud pleroſque (ut ſupra) ex contextis & complicatis vepribus confici habeatur.

הנקרא מצד הדרום מאבריטאניאה ציסארי׳ אשר בסוף הבארבאריאה באפריקא אשר בנגד זרה לצד הצפוני מעבר לים האמצעי באיב-רופא שם גלילות גראנאטה היא רמון ספרד ופורטוגאלי ופינים טירא בארץ אדום והקו הזה הארצי יוכל אדם לרכוב עליו באורך תמיד מראשו ועד רגלו מבלי יצטרך לעבור שום ים רק ביבשה תמיד בדרך אראביאה ואפריקא ואמרו המד-ברים שהוא קרוב לשבעת אלפים מילים או שמונה: אולם היום הזה כבר אמרתי שנתארך ונתרחב ביותר הרבה באופן כי מצאו ישובים גדולים ומלכיות רבות מהלאה למזרח האינדיאה אסטרא הנ״ל וסינוס מאניוס · וגם כי כבר סבבו היום הזה ספינות הנוצרים ספרדיים דרך אוניה בלב ים כל אורך הדרום ממערב למזרח ואחר סבבו היבשה ההיא מן הצד הדרומי

quod in latere Auſtrali vocatur Mauritania Cæſarea, qua eſt in extremitate Barbariæ in Africa : & è regione hujus ad latus Septentrionale eſt Trajectus Maris Medii in Europam. Ibi ſunt regiones Rimmon Hiſpaniæ, vulgo Granata, & Portugallia, & finis Continentis in terra Edom. Et ſecundum hancce lineam terreſtrem poterit aliquis equitare per continuatam longitudinem à capite ad calcem , abſque neceſſitate tranſeundi aliquod mare , ſed tantum per terram continuo per viam Arabiæ & Africæ. Hiſtorici dicunt hoc eſſe circiter 7000 aut 8000 milliaria. Verum hodie, ſicut dixi, multo magis extenditur longitudine & latitudine ; eo quod jam repertæ ſint Habitationes magnæ & multæ ultra Orientalem partem Indiæ exterioris ſupra memoratæ , & ultra Sinum magnum : Et quoque quia Chriſtianorum Hiſpanorum naves per viam navigationis in corde maris circumiverunt per totam longitudinem Auſtri ab Occidente in Orientem ; & deinde circumiverunt Continentem qui eſt à latere Auſtrali ad

לצפוני

לצפוני ומצאו שם מן החרושים רבים כמו שנבאר בעה״ וכאשר ימצא כתוב בציורי המפא מונדו ובספרי המלאכה הזאת החדושה אשר נעלמו מספרי טולומיאו אשר לא דבר בו מאומה מסינוס מאניום והלאה בדרך הים ולא להלאה מסינארום ריגיאו בדרך היבשה

אולם בצורת הים עם קשר ומשך כל הימים הדבוקים ומחוברים זה עם זה נאמר איך הוא דבר אמת שהים האמצעי בכללו הנקרא מארי מידיטיראניו מתחיל מן הצד המערבי ממיצר גיבאלטאר אשר שם התחלת ים אוקיינוס הסובב היבשה כלה והים הזה האמצעי ימשך באורך אל המזרח קרוב לשלושת אלפים מילין עד בארוט אשר באסיאה בגליל ארם והוא חוף הים לדמשק ורוחב אמצעותו הוא בגינובא וחוף פיסא ואוסטיאה אשר הוא נגד קארטאגינאה אשר היא אצל טונים בבארבאריאה רחבו קרוב ליותר מאלף מילים:

Aquilonare, ibiq; invenerunt plurima [3] nova, (prout declaraturi sumus auxiliante Deo, & prout invenietur scriptum in mea delineatione [4] Mappæ Mundi, & in Libris de hac Arte recentioribus,) quæ latuerunt Libros Ptolemæi, qui ne gry quidem dixit de [5] Sinu magno & ultra per viam maris, nec de via per continentem ultra Sinarum regionem.

De figura autem Maris, una cum annexione & continuatione omnium marium sibi invicem adjacentium & adjunctorum, dicemus quomodo res se habeat, verbum veritatis; quod nempe Mare Medium generaliter dicitur Mare Mediterraneum, incipiens à latere Occidentali Freti Gibeltar, ubi etiam est initium Maris Oceani [6] circumeuntis universam terram. Et hocce Mare Medium versus Orientem extenditur in longitudinem prope 3000 milliarium, usque ad Berytum in regione Syriæ, quod est Portus maritimus pro Damasco. Quoad Latitudinem ejus media ejusdem parte juxta Genovam, & Portum Pisam & Ostiam, quæ sunt è regione Carthaginis, quæ apud Tunetum in Barbaria; latitudo inquam ejus est fere plus quam 1000 milliarium.

3 *Nova*] Res novas antea non detectas.
4 *Mappæ Mundi*] Authoris Mappa hodie non extat, quantum scio.
5 *Sinu magno*] Noster Author heic sui obliviscitur, dum gratis taxat culpatque Ptolemæum, quasi hujus Sinus non meminisset : cum certe apud Ptolemæum lib. 7, cap. 5, Sinuum numero plane accenseatur Κόλπος μέγας, qui in Mappis Ptolemaicis situm habet inter Malaccam & Borneo. Noster inquam, sui oblitus videtur, cum is alibi (viz. medio Capitis IX,) diserte agnoscat Ptolemæum descripsisse Orbem usque ad Sinum Magnum, inclusive loquendo.
6 *Circumeuntis*] Eodem sc. modo sic vocatur hoc Mare, quo Arabibus id dicitur بحر محيط *Mare circumiens cingensve Orbem terrarum.*

האיים הגדולים והידועים אשר בו בים הזה הם מן המערב אל המזרח היינו מאיוריקא ומינוריקא נגד קאטאלוניאה סארדיניאה נגד פרווינצא ומארסיליאה קורסיקא נגד טוסקאניאה ושיציליאה נגד קאלאבריאה קורפו נגד מאצידוניאה וגריציאה קאנדיאה רודי וציפריאה נגד עוץ וציליסיאה וארמיניאה דרך תוך היבשה מלבד איים רבים מאד למאות מיושבים גדולים וקטנים ובלתי מיושבים ידועים בשם ליורדי הים כגון האיים הקטנים הסמוכים לנאפולים ולטונים וזולתם לאין מספר:

Quæ in hoc mari ab Occidente in Orientem Insulæ magnæ acnotæ, sunt Majorca & Minorca è regione Cataloniæ, Sardinia è regione Provinciæ & Marsiliæ, Corsica è regione Tuscaniæ, & Sicilia è regione Calabriæ; Corfu è regione Macedoniæ & Græciæ; Candia, Rhodus, & Cyprus è regione [7] Ausitidis & Ciliciæ & Armeniæ, quæ sunt in via per medium Continentis: præter alias Insulas plurimas usque ad aliquot Centenas majores & minores, inhabitatas & non-habitatas, nomine notas descendentibus in mare; sicuti Insulæ parvæ prope Neapolim & Tunetum, & præter eas innumeræ aliæ.

7 *Ausitidis*] Nostri Authoris *Uz* seu *Ausitis*, est inter Ciliciam & Syriam; de qua regione vide Notas ad Cap. XI.

פרק ו' בבאור המקומות אשר באורך שפת ים אפריקא וברבריאה ממזרח למערב באורך ישר:

CAP. VI. *Capite sexto est Descriptio locorum per longitudinem totius oræ maritimæ Africæ & Barbariæ, ab Oriente in Occidentem longitudine recta.*

המחוזות אשר על צר עבר הים האמצעי הזה אפריקא מן המזרח אל המערב הם אלו להתחיל

TErritoria [1] quæ ultra Mediterraneum ad latus Africanum ab Oriente in Occidentem, hæc sunt; incipiendo à Lysia & Cilicia quæ in

1 *Territoria*] Boni Interpretis est, Authoris sui sensum & verum scopum recte assequi, non autem sensum alienum ei affigere, sequendo impressa Lexica, quæ nunquam ita erunt perfecta ut omnes singularum vocum usus & proprietates docere & continere præsumantur, quin liceat ab eis aliquando recedere, meliore authoritate fretus. Idem heic faciendum occurrit: nam cum Judæi de usu hujus vocis מחוז *Machoz* inter se discrepent, meum erat bene perpendere quid per eam heic voluit Author, qui nil plane nisi *Territorium* seu *Provinciam* hac voce intelligit: idque tam ex hoc Capite quam ex aliis constat. Nam Cap. VII. מחוז התוגר est *Territorium* seu *Provincia Epirus*: ubi hæc vox non potest de aliqua Urbe aut Oppido exponi, cum Epirus sit integræ Provinciæ nomen. Et sic ex מחוזות *Territoriis* maris Adriatici ponitur Apulia, &c. Eodem modo Cap. XI, *Territorium* Istriæ est integra Provincia. Et Cap. XXIV legitur, יבשת מחוז גליל למיקא *Continens territorii regionis Mecca*. Et sic

Aben

Aben Chabib in initio Commentariorum suorum ad *Bechinath Olam*, אוטראנטו אשר במחוז פולייא במלכות נאפולי *Otranto est in Territorio seu Provincia Apuliæ in Regno Neapolitano*. Et *R. Jedaja Badreshi* in sua התנצלות *Apologia*, eodem usu adhibet, *Provinciam* Galliæ vocans מחוז פרובינצה *Territorium Provence*. E contra autem, noster de *Urbe* loquens semper utitur voce עיר : ut supra citato Cap. XI, & alibi, ערי תוגר *Urbes Epiri*. Ex dictis constat nostrum Authorem per *Machoz* ubique *Territorium* seu *Provinciam* intelligere. Jam postea, quem alium usum apud alios Authores habeat, ulterius disquirendum.

Kimchius in Libro Radicum exponit *Machoz* esse מדינה *urbem*, vel פלך *Tractum* terræ; vel potius גבול *Terminum*, ex *Psal.* CVII, 30, *Donec veniant ad terminum desiderii sui*. Additque חוז idem esse in lingua etiam Arabica; in qua quidem حوز *Hauz* est *Ora*, *Margo*, aut *latus* rei: itemque *Tractus* terræ aut ejusdem *medium*.

Sunt qui pro *Portu* utuntur hac voce. Et sic in Psalmo citato exponit Græcæ Versionis Author, quem sequuntur Syrus & Arabs. Et sic etiam Gorionides Lib. VI, Cap. 55, ubi de Herode dicitur, ויבן אלמן ומחוז לאניות הבאות שם בנה *Extruxit* λιμένα *& Portum, pro navibus (inquam) advenientibus ibi extruxit*. Noster autem de *Portu* loquens, semper utitur חוף *Choph*; ut Cap. V, ubi de Portubus Pisa, Ostia, & Beryto agit.

Sed post hæc omnia, doctissimus R. Pirchon definite & determinate loquens, statuit *Machoz* esse proprie *Urbem*: & eo sensu exponit supra citati Psalmi locum, מחוז חפצם פירוש עיר ולשון תלמוד בני מחוזא בני המדינה *Machoz desiderii sui, i. e. Urbs desiderii sui: & in lingua Talmudica, Bene* τῆς *Machoza, sunt Filii urbis*. Hoc confirmatur etiam ex usu Syrorum & Chaldæorum. Syrorum enim Lexicographi scribunt ܡܚܘܙܐ ܟܪܟܐ ܙܥܘܪܐ مدينة صغيرة *Mochuzo est Urbs parva seu civitas minor*: nempe Oppidum magnum.

Hoc nomine in plurali forma enuntiato, nuncupatur maximum quoddam Oppidum, Urbem magnitudine æquans, infra *Bagdad* ad Tigrim situm, Græcis dictum Κτησιφῶν, quod Straboni vocatur κώμη *Tagus, qui tamen (ut ipse addit) Urbis potentia & magnitudine est, cum Parthorum multitudinem & apparatum recipiat, & necessaria illis suppeditet: ibi enim Parthorum Reges propter aeris temperiem hyemare solent; æstivare vero in Hyrcania & Ecbatanis*. Hoc inquam Oppidum Syriace vocatur ܡܚܘ̈ܙܐ *Mochuze*, Arabice المداين *Al Madain*, id est, *Urbes*, in plurali forma, quia forte in plures partes divisum. Hinc lucem fœneratur id quod adducit D Buxtorfius in Lex. Talm. מחוזא *Machoza esse nomen proprium alicujus Urbis, cujus cives præpingues & corpulenti, maxima ex parte Israelitæ*. Est nempe Urbs *Ctesiphon* in Chaldæa, (secundum Nubiensem) 15 milliaribus infra *Bagdad*, ad occidentalem partem Tigridis situm. *Calcashendi* ponit 25 milliaribus infra *Bagdad*: additque ibi fuisse ايوان كسرى *Æstivarium Nushirravani*. Tom. 2, p. 423. Ibi etiam fuit Schola seu Academia Hebræorum, de qua *R. David Ganz* p. 116. Prope initium Historiæ Saracenicæ, hujus Urbis meminit *Elmacinus*, المداين والماحوزة *Al Madain & Al Mahoza*, quasi his duobus nominibus notarentur duæ distinctæ Urbes: sed delenda est Copula; nam alterum nomen est alterius exegeticum. Ibi Doctiss. Erpenius perperam legit *Al Mahura*, pro *Al Mahuza*; omisso punctulo in Arab. Et sic fecit in aliis millies, propter male exaratum exemplar Punctis diacriticis sæpius destitutum.

Urbs קטסיפון *Ctesiphon* in Paraphrasi Chaldaica *Gen.* X. 10, respondet Hebræo כלנה *Calne*; Syris ܟܠܝܐ *Cal-ye* seu *Cal-yo*, Scribarum mendo pro ܟܠܢܐ *Calno*, propter similitudinem literarum *Nun* & *Jod*. Lexicographus Syrus habet, ܟܠܝܐ ܗܝ ܕܒܐܪܥܐ ܕܫܢܥܪ ܩܛܝܣܦܘܢ المداين *Cal-yo qua est in terra Sen-ar, est Ctesiphon, sc. Al Madain*. Et huic conformis est *Isa ibn Ali* in Lexico Syr-Arab. ܟܠܝܐ ܗܝ ܕܐܡܝܪܐ ܒܟܬܒܐ ܐܘܪܘܟ ܘܟܠܝܐ ܕܒܐܪܥܐ ܕܫܢܥܪ المداين ببابل *Cal-yo ea est de qua dicitur in Scriptura, Oroch & Cal-yo qua in terra Sen-ar: est sc. Al Madain in Babylonia* seu Chaldæa. Sic enim à Syris pronuntiantur ea quæ in S. Bibliis dicuntur *Erech* & *Calne*, quæ in Chaldæa seu Babylonia sitæ.

מליציאה ושליציאה אשר בסוריאה בשם רז״ל היא מגבול ארם וללכת על שפת הים עד סוף צר המערב

Syria (uti eam vocant Doctores nostri,) quæ est ex limitibus Aram; & inde eundo per oram maris usque

הנקרא מאבריטאניה ציסרי נגד
מיצר ג׳יבאלטאר ברמון ספרד אשר
היא קרוב לאלפים וחמש מאות
מילים ויותר נמצאו בו אלו המקו-
מות הראשיים וידועים · בראשונה
היא ליציארה ושיליציארה מארם
ובארוט וצור וצידון ולבנון היורד

ad extremum latus Occidentale dictum Mauritania Cæſarea è regione Gibeltar quod in Granata Hiſpaniæ, (quod eſt ſpatium fere plus quam 2500 milliarium,) hæc inquam reperiuntur loca: viz. præcipua & primo nota, ſunt Lyſia, & Cilicia ex [2] Syria ; & Berytum, Tyrus, Sidon, & Lebanon, deſcendentia ad

2 *Syria*] Hodie lingua Arabica vocatur شام *Sham*, quia ad lævam ſeu Septentrionem Africæ ſita. *Syria* ſic dicitur à צור *Tſur* ſeu *Tſor*, id eſt, *Tyrus* : unde levi mutatione fit سوريا *Suria* ſeu regio circa Tyrum. Alias Syria vocatur سوريستان *Suriſtan*. Incola dicitur سرياني *Sur-yani* & ܣܘܪܝܐ *Syr-yoyo*. Sic enim ſcribitur per *Samech* ; quamvis ſecundum nominis originationem, melius ſcriberetur per *Tſade*.

Strabo dicit nonnullos totam Syriam dividere in Κοιλοσύρους & Φοίνικας. Alii aliter : de qua re eum conſulas, p. 415 ; ut & Ptolemæum. Generali nomine Syria vocatur *Aram* ; & diſtinguitur in *Aram-Soba*, de qua alibi agimus ; & in *Aram-Naharaim* ſeu *Aram inter duos fluvios*, ideo dictam Græcis *Meſopotamiam*. *Syria cava* Arabice dicitur الغور *AlGaur*, & alias الغوطة *AlGuta*, quæ *cavam & depreſſiorem terram* ſignificant. Syriace audit ܣܘܪܝܐ ܥܡܝܩܬܐ *Syria profunda*. Et pars circa Damaſcum, eſt غوطة دمشق κοίλη Δαμάσκου.

Apud Plinium lib. 5, cap. 19, al. 23, legitur, *Cæleſyria habet Apamiam Marſya amne diviſam à Nazerinorum Tetrarchia : Bambycen, quæ alio nomine Hierapolis vocatur, Syris vero Magog. Ibi prodigioſa Atargatis, Græcis Derceto dicta.* Hæcce prodigioſa, ut puto, ea ſunt de Piſcibus Hierapolitanis, quæ narrat Ælianus in Hiſt. Animal. lib. 12, cap. 2. Sed profecto nihil mihi magis prodigioſum videtur, quam ut heic legatur *Magog* pro *Mabog* ; & quod iſte locus Plinianus tot viros doctos ſeduxerit, quorum nemo hactenus eum correxit, nec mendum ineſſe animadvertit, ſed ſecurè in ſuis citationibus eum ſecuti ſunt de *Magog* ſacro Scripto inſami agentes. Strabo p. 433, docet in mediterraneis Syriæ partibus è regione Laodiciæ, ſitum habere Hierapolim ; ἐν μεσογαίᾳ κατὰ Λαοδικείας, Ἱεράπολις. Stephano ſcribitur Ἱερόπολις, emphatice ſic dicta, propter prodigioſa Deaſtræ Atergatis Sacra.

Alibi idem Strabo, p. 515, peſſime confundit *Bambycen* ſeu *Hierapolim* cum *Edeſſa*, his verbis ; *Quatuor Schœnorum ſpatio trans flumen* [Euphratem] *eſt* ἡ Βαμβύκη, ἣν καὶ Ἔδεσσαν καὶ Ἱερὰν πόλιν καλοῦσιν, ἐν ᾗ τιμῶσι Συρίαν θεὸν Ἀτεργάτιν. Quam humanum eſt errare ! Eſt quidem *Edeſſa*, (non item *Hierapolis* ſeu *Bambyce*) in Meſopotamia trans Flumen, (ut dicit,) ea quæ alias vocatur الرها *AlRoha* ſeu *Errhoe* : & dicente Plinio, ibi eſt Fons dictus Καλλιρρόη. An vero hoc Nomen Græcum ab Arabico, vel vice verſa, fluxerit, non determino.

Ut autem (miſſa hâc digreſſione,) rem totam de *Hierapoli* ſeu *Bambyce* aperiam, & omnes hujus Urbis Nominum mutationes perſequar, primo notandum eſt, hanc urbem olim à Perſis Syriam invadentibus, dictam fuiſſe منبه *Mambe*. Sic Calcashendi Tom. 2, p. 29, *Hierapolis ſtructa eſt per* الاكاسرة *Coſroes Reges Perſiæ, & dicta eſt* منبه *Mambe ; quod dein Arabizatum, fit* منبج *Mambegz. Inque ea olim fuit* πυρεῖον *Perſarum*. Ibi ſc. fuit Ignis Perſarum Fanum, de quo conſulatur D. Golius in Notis ad AlFerganium. In hoc autem nomine *Mambe*, notanda eſt duplex menda, eaque orta ex literarum permutatione : quæ tamen recepta eſt & uſu communi comprobata. Imprimis enim *He* mutatur in *Gjim* : & quidem in omnibus Nominibus Perſicis in *He* deſinentibus quæ forte ab Arabibus uſurpantur, illud *He* ſemper mutari ſolet vel in *Koph* vel in *Gjim*. Secundo, in nominibus à *Pe* aut *Be* incipientibus, illud *Pe* aut *Be* à vulgo ſæpe mutatur in *Mim*. Hujus enim Urbis nomen à Perſis inditum, revera

fuit

fuit بنبه *Tambe*, quo significatur *Bombyx* seu *Bombycinum* quidvis, consonante etiam nomine: Idque propter *Bombycina* seu *Cottoniæ* lanæ in illius regionis arboribus nascentis copiam, quam & ipse sæpe pro nihili pretio ex Syria accepi. Atqui pro بنبه *Tambe*, vulgus sæpe effutire solet ممبه *Mambe*. Sic pro Turcico بيك *Bin*, id est, *mille*, vulgus sæpe dicit & scribit مين *Min*: & pro دوه *Deve*, id est, *Camelus*, ponunt تمه *Teme*: tam pronum est quasvis literas mutare in *Mim*, facilioris pronuntiationis causa. Et quidem hujusmodi scriptionis in Libris suppetunt mille exempla, quibus hoc dictum nomen *Bombycinum* seu *Cottonium* notans, scribitur ممبوغ *Mamug*, & ممبوق *Mamuc*, & بنبق seu بمبوق vel بنبوق *Pambuc*, vel etiam بمبوق *Bambuc*.

Unde contigit ut hujus urbis nomen à Græcis scriberetur Βαμβύκη, q. d. *Bombycina* urbs, Bombycis copia gaudens.

Quæ autem ab Arabibus dicta est منبج *Mambigz*, à Syris dicitur *Mabog*. Et ut nemo de ea re amplius dubitet, audiatur *Isa bar Ali* Syrus sua lingua loquens, ܡܒܘܓ ܡܕܝܢܬܐ ܗܝ ܐܝܪܐܦܘܠܝܣ منبج مدينة منبج *Mabog est Urbs quædam, quæ sc. est Hierapolis : nempe Urbs Mambigz.*

Hæcce Urbs, vel alias parvum illud Oppidum quod ad Euphratis vicinum Pontem extructum, fuit veterum Ζεῦγμα: quo etiam nomine vocatur ipse *Pons* Ζεῦγμα ποταμοῦ, quod fluvium jungat: Straboni Ζεῦγμα τοῦ Εὐφράτου *juxta Commagenam*. Nam ex adverso hujus Urbis, Euphrates Ponte jungitur apud aliud parvum Oppidum eodem nomine dictum *Mambe*. In Libro *Masalic Mamalic* memoratur جسر منبج علي الفرات *Pons Mambigz super Euphratem*; qui quidem Pons è est regione Hierapoleως, sed unius diei itinere ab ea distans. Sic AlMegrebi in sua Geographia Arabica, بينها وبين الفرات حيث قلعة نجم والجسر خمسة وعشرون ميلا *Inter Mambigz & Euphratem, ubi est Castellum Negjm & Pons, sunt 25 milliaria.* Ex supradictis itaque vides hunc locum à *Bombycis* seu Gossipii abundantia, à Persis primo dictum fuisse بنبه *Pambe*, unde quidam postea detorserunt *Mambe*, & alii *Pambuc* seu *Bambuc*: unde Græcorum Βαμβύκη. Dictam Urbem continet Syriæ regio قورس *Cyrrhus* seu *Cyrrhistica*, omnibus notissima, & arborum Cottoneæ seu Bombycinæ lanæ feracissima.

Ne autem supra citatum Plinii locum nimis perfunctorie relinquam, dicti *Nazerini* quorum ibi meminit, sunt Curdorum pars qui hodie vocantur نصيري Noseiri, id est, *Nosairai* seu *Noseireni*, in parte Montis Libani habitantes. De quorum Religione & Moribus multa habeo dicenda, si Adversaria excutere vacaret. Doctissimus Harduinus in Plinianis Animadversionibus notat tantum, eos apud Europæos Viatores vulgo dici *les Nassaries*.

Derceto & *Atergatis* describitur *Dea quæ semipiscis*, sc. Dagon fœminea, à maritimis illis Philistæis culta, quam vulgo *Mermayd* vocamus: litorales enim incolæ victum è mari quærentes, tam illas quam Tritones colebant. Et quidem hæc duo nomina unum sunt, nam Δερκετ & *Targat* plane idem sonant. Hoc autem Nomen varie scribitur & corrumpitur, ut *Athara*, *Artaga*, &c. Seldenus existimat veram ejusdem scriptionem esse אדיר דג *Adirdaga*, id est, *magnificus piscis*, seu forte *Honoratus & reverendus piscis*. Plura cupiens, eum consulat de *Diis Syris Synt*. II. *cap*. 4.

בים ויפו וכל ארץ ישראל הימית אשר לזבולון וירד הגבול עד כל ארץ פלשתים הימית הנקראת צידינים וירד הגבול מחוז מצרים	mare: item Joppa, & tota terra Israel maritima quæ spectat ad Zebulun. Tum descendit terminus usq; ad totam terram Philistæorum maritimam dictam 3 Cedenem. Deinde

3 *Cedenem*] Heic mendum subesse non dubito. Codicis Veneti Descriptor se melius extricare nesciens, pro *Cedenes* legit צירונים *Sidones*. Sed locus de quo agitur, plane remotus est tam à Sidoniis quam à

 Cyrene;

Cyrene; quorum hoc apud noſtrum conſtanter ſemper ſcribitur צירינים *Cyrenes*, ſcriptura fere accedente ad illud Nomen de quo quæritur. Iſte quidem Tractus de quo heic agitur, Adrichomio dicitur *Cedar* Arabiæ pars: unde pro צירינים *Cedene* videatur potius legendum צידרינים *Cedarene.*

הימיי דאמיאטא ופיות לשונות
סעיפי מימי נילוס ואליכסאנדריאה
וכל הנרבק עמה וירד הגבול
עוד על שפת הים בכל אורך
האפריקא היא כל הבארבאריאה
דרך טונים היא קארטאגינא וכל
המלכיות ההם עד אשר יגיע

descendit terminus ad Ægypti territorium maritimum, & Damiatam, & oſtia ac linguas ramorum aquarum Nili, & ad Alexandriam totumque quod ei adjacet. Tum adhuc deſcendit terminus juxta oram maris per totam longitudinem Africæ, viz. per totam Mauritaniam via Tunis quæ eſt [4] Carthago; & per tota illa

4 *Carthago*] Lexici Geographici Author refert, *Carthaginem* hodie dictam eſſe *Berſack* incolis, (forte ab antiquo nomine *Byrſæ* à Didone ibi conditæ,) & *Cartin*, & *Rocca de Maßinaces*; Africanis *AlMenara*. Sic Ille. Arabes ſcribunt برشك *Berſhak*. Alterum nomen المنارة *AlMenara* eſt *Turris* ſeu potius *Pharus*. Et Carthaginenſium *Byrſa*, forte ſit pro בצרה *Byſra* ſeu *Boſra*, (i. e. *Propugnaculum* ſeu *locus munitus* in genere,) familiari literarum metatheſi, quæ mille exemplis illuſtrari poſſit.

Græcis audit Καρχήδων, unde apud Plautum Comœdia dicta *Carchedonius*, id eſt, *Pœnulus*: in qua quidem Comœdia hæc urbs Punice vocatur *Chaedreanech*; quod, ſi ſcriptio non fallit, videretur eſſe הדרי הנחה *Chadre hanacha*, id eſt, *Cameræ quietis* & ſecuritatis. ad הניח *haniach*, *ſecure quieſcendum* ibi. Sed conſtans apud Græcos & Romanos primæ Syllabæ ſcriptio Καρ *Car*, ſuadet ab imperitis Scribis Plautinis factam fuiſſe literarum tranſpoſitionem: adeo ut pro *Chadreanech*, reducta metatheſi legendum ſit *Chardeanech* ſeu *Carde-anech*, quod apprime quadrat receptæ hujus Nominis ſignificationi, ut ſit Hebraice ſeu Punice ſcriptum קרת חנכה *Cardhaneca* ſeu *Cardhanaca* ſive *Carthanaca*, id eſt, *Urbs nova*. Secundum hujus Nominis apud Græcos torſionem, Καρχήδων videretur eſſe קרת חדשא *Carthadaſha*, quod etiam eſt *Urbs nova*. Nam קרת *Careth* & קרתא *Cartha* eſt *Urbs*. Si autem קרת חנכה ſit vera dicti Nominis Enucleatio & ad ſuam ſcripturam reſtitutio, tum Romani videntur id Euphoniæ cauſa contraxiſſe, dicentes *Carthago*, pro *Carthanago* ſeu *Carthanaco*.

Eadem hujus Nominis ſignificatio in *Cartagena* Hiſpaniæ urbe ab עזרי בעל *Ezri-baal* vulgo *Aſdrubaal* (patre τοῦ חני בעל *Hannibaal*) condita; ea enim apud Polybium Νεάπολις & Καινη πολις audit. Ejuſdem quoque Nominis urbem in Peruviana regione condiderunt Hiſpani, cujus meminit R. Azarias in *Meor Enaim*; illam *Cartagenam* Salomonis *Ophiram* eſſe conjectans, peſſima certe conjectura. Conſulas ejus Cap. XI, à fol. 55 ad 58, 2.

Antiqua autem Carthago, (ut ad eam revertar,) ſita fuit in regno Tunetano: & Carthaginenſes fuerunt Tyriorum Colonia quædam octingentis p. m. ante Chriſtum annis à Didone deducta, & in Africa plantata. Hi erant *Libyphœnices*, ſeu ut Plinius *Libophœnices*, quorum regio (viz. Ager Tunetanus) Saluſtio *Libophœnicia* dicitur. Urbs erat primo condita (ut dicitur in terræ portione haud magna, quam à Rege Africano qui Tunetano Agro potiebatur, aſtute emerat Dido; quantum nempe Tergore Bovino ambire potuit. Illa itaque dictum Tergus ſeu Corium in anguſta ſegmenta diſſecuit diſtribuitque; qua ratione dictis ſegmentis majorem terræ portionem quam Rex ſperaverat, circumcluſiſſe dicitur. Mihi autem videtur alium aliquem ſubfuiſſe dolum, viz. eam tantum terræ emiſſe quantum Bovinum Corium (vivente adhuc Bove) uno die circumire potuit. Nam cum Bos ſine Corio ire non potuerit, ideo (tacita Bovis mentione) ſolo Corio faciendum & emetiendum prætendebat, Bove ipſo ſimul doloſe ſubintellecto. Vel alias, forte fuerit tantum terræ quantum ambiri potuerit à Corio Bovino hominis manu portato; aut tale quiddam. Hujuſmodi enim fœmino & ingenioſo dolo (propter rei novitatem & elegantiam,) reſiſtere & contradicere non potuerit Rex; ſui etiam forte impotens & amore captus. Fœminæ enim innata aliqua aſtutia, & aliquo (præſertim ſi formoſæ ſint,) ſexus ſui privilegio, omni ſemper ævo viris ſubdole imponere ſolebant. Alias autem, ſi tale quid (ut prædictum) non admittitur, hiſtoria eſt valde improbabilis: cum ſane Corium Bovinum in ſegmenta partitum, vix dimidium jugerum ambire potuerit; quæ tam minuta terræ portio condendæ urbi ſufficere non potuit.

Hoc autem quicquid fuerit, ante Æneæ tempora actum eſt; contra Virgilium. Nam oræ illius maritimæ

ultimæ incolæ Carthaginensibus antiquiores, erant Canaanitæ seu illius terræ Mercatores à Josua expulsi. Sacra enim Scriptura non dicit Josuam eos interfecisse, eos autem à facie ejus fugisse. Et quorsum fugere potuerint Mercatores rei nauticæ periti & navibus instructi, nisi per mare ut omnia sua Bona secum portarent? quod per terram æque commode fecisse non potuerint. Præterea, si per terram fugissent, omnes naves suas quibus victum quærebant, inimicis reliquissent. Cum itaque Josua per viam Deserti & per terram eos invaderet, omnino oportebat illos fugam capessere per contrariam plagam, sc. per mare, ubi liberrimus exitus patebat illorum navibus totam supellectilem & jumenta (si quæ habebant) portantibus; quæ omnia per terram portasse plane impossibile fuisset.

Totam itaque oram Africanam ab Ægypto ad Tangjam tenebant isti populi fugitivi, ex terra Canaan & antiquis sedibus per Josuam expulsi: unde & ea supra pag. 23. ex Procopio notavimus, probabiliora fiunt; quamvis ab ipso solo (quatenus scimus) memorentur, & aliorum Authorum confirmatione indigeant. Sed ad hanc sententiam corroborandum facit, quod sc. D. Augustinus interrogatis suis Hipponensibus *Cujates essent*, accepit ab eis responsum, *se esse Cananæos*. Verba extant in D. Augustini Epistola ad Romanos inchoata, *Interrogati rustici nostri, Quid sint? Punice respondentes, Chanani; corrupta scilicet, ut in talibus solet, una litera, quid aliud respondent quam Chananæi?* Pace autem D. Augustini, dicam, Si ipse novisset linguam Hebræam, plane vidisset recte fuisse responsum, nec opus esse excusationis pro defectu unius literæ: nam Hebraice aut Punice כנעני *Chanani*, est Latine *Cananæus*: nec debebat ab illis in lingua Punica Latinam terminationem expectare. Lingua enim Chananæorum & Pœnorum, eadem, & populus idem, ejusdem originis, utrique ex Syria & Chananitica regione seu Phœnicia orti: nam *Syria* est *Soria*, facto nomine à צור *Tsor*, id est, *Tyrus*, ut supra dictum. Adeo ut nihil intersit nisi temporis differentia; quod sc. una Colonia major & generalior Josuæ tempore profecta sit, altera vero Colonia minor postea à Didone deducta fuerit.

Quoad usum vocis *Chanani* in lingua Punica, eadem cum D. Augustino formula videtur usus Plautus in Pœnuli Actûs V. Scena tertia, לא כנעני *La Chanani vos, quos ergo jam detrudam ad molas*: id est, quia non estis ex nostratibus Chananæis, sed alienigenæ, ergo ad supplicium seu labores detrudam.

Nec tantum in Africam, sed & ad alteram maris oram, in Cyprum & Græciam, fugientes appulerunt. Nam quod Cyprus olim à Phœnicibus occupata & habitata est, inde est quod Zeno Κιπιεὺς (ab urbe Κίπιον in Cypro) Ciceroni vocatur *Pœnulus*. Κίπιον enim celebris ibi urbs, unde כתים *Kitim* in Sacris tam hujus loci quam viciniæ nomen legitur. Et quidem Cypriotæ olim tam celebres, ut Evagoras Cypri Rex exercitum 200 000 militum contra Artaxerxem duxerit. Hujus filios juniores, Socrates vocat Ἄνακες seu Principes, quorum sc. humeri τοῖς ענקים *Anakim* seu *Torquibus* distincti & redimiti.

Phœnicibus autem ex Orientaliori plaga in Græciam appellentibus, inde est quod Græci suas Literas acceperunt à manu קדמי *Cadmi* seu *viri Orientalis*. Phœnices enim omnes respectu Græciæ, situ erant קדמיים *Orientales*, seu Καδμεῖοι ut loquitur Herodotus. Nec tantum Literas, sed & Voces plurimas ab eis acceperunt Græci; quales sunt לפיד *Lappid* pro *Lampade*; פליגש *Pillegesh* παλλακὶς seu πάλλαξ *pellex*; יין *Jain*, οἶν, *vinum*; ארץ *Erets*, ἔρα, *terra*; cum plurimis aliis, quæ prolixum esset enumerare. Linguæ Phœnicum λείψανα quædam apud Plautum reperiuntur: ut *Avo donni*, id est, *Ave domine mi*, seu *Vivas ô domine mi*: est sc. suis characteribus restitutum, חוה אדני *Havo adoni*. Talia sunt נא את העליונים והעליונות שקרת יסמכון זאת *Na eth haeljonim vehaeljonoth she Kereth jismecun zoth*, id est, *Obsecro superos superasque qui sustentant vel tuentur urbem hanc*: alii volunt, חורת אישי מכון זאת *coreth ishe macon zoth*, id est, *quos Sculpunt viri hujus loci*, &c. quæ non tam probabilis lectio. Omnia autem Scribarum vitio & corruptela adeo depravata sunt, ut nil nisi incerta de eis conjectura restet: accedit quoque, quod vulgi pronunciatio à Grammaticali punctatione & scriptione diversa fuerit, ut quotidie videmus tam in lingua nostra quam in aliis. Multa etiam Punica extant apud Eusebium in Præp. Evang. quorum aliqua delibabo, & suæ scripturæ restituam. Ibi enim ex sententia Phœnicum, Principium creationis Mundi ponitur *Aer tenebrosus chaosque turbidum*, in quibus *Chaos* est כהות *Cauth*, seu *Caus*, (ut Judæi Germani efferunt,) id est, *obscuritas, tenebræ*. Postea fuit מוט Μὼτ *motio*. Deinde creata sunt Animalia dicta צופי שמים Ζωφασημὶν, scilicet οὐρανοῦ κατόπται (ut Eusebius exponit,) *cœli contemplatores*. Porro unum cœli Moderatorem esse credebant, quem propterea nominabant בעל שמים Βεελσάμην, οὐρανοῦ Κύριος, Græcis Ζεὺς dictus. Postea in Genealogia Deorum, venit מישור & צדק Μισὼρ καὶ Συδὺκ, *rectitudo & justitia*, vel ut Euseb. exponit, τουτέστιν εὔλυτον καὶ δίκαιον, *solutu facilis & justus*. Misoris filius ponitur Τάαυτος, Ægyptiis dictus Θωὼρ, Alexandrinis Θωὼθ, Græcis Ἑρμῆς: nempe à *Rectitudine* degeneravit טעות *Taut*, id est, *Error*, & *Idololatria* quæ ex errore orta. Talia enim significat *Tauth*. Deinde ex צדק *Sedek*, is est *Jupiter*, seu *Justitiæ deus*, orti sunt Διόσκουροι *Jovis filii*. Eorum tempore natus est עליון Ἐλιοὺν, ὕψιστος; & fœmina dicta בארות Βηροὺθ, postea Βηρυτὸν *Berytum*. Postea ex cœlo & terra natus אל Ἶλον, cujus socii אלהים Ἐλωεὶμ, i. e. Κρόνιοι; & דגן *Dagan* Δαγὼν, is est Σίτων. Forte autem pro דגן *Dagan*, melius legen-

legendum דגון *Dagon*, quia *piſcatu* æque ac *cerere* vivebant Philiſthæi & Phœnices maris litora incolentes. Deinde prodiit filia עשתרות Ἀστάρτη ſeu Ἀφροδίτη. Poſtea, Ponto naſcitur צידון Σιδῶν, *Piſcatio:* quo nomine Phœnices condiderunt urbem, ut & antedictum *Berytum*. Deinde venit Ἄδωδος, pro אשדוד Ἄσδωδος *Azotus*, alia Philiſthæorum urbs maritima. Poſtea à שור *Tauri capite* ſtella, ad צור Τύρον, *Tyrum* urbem alluditur. Tandem ſubſequitur מות Μὼθ, *Mors*. *Byblum* urbem poſſidet dea בעלתה Βααλτὶς. Et Τάαυτον Ægypti Regem creat Saturnus, qui Phœnibus ישראל Ἰσραὴλ, quem poſt obitum, in ejuſdem nominis Aſtrum conſecrarunt. Is filium ſuſcepit ex nympha העוברת Ἀνωβρὲτ, *prægnante*. Iſte erat filius יחיד Ἰεὺδ, *μονογενής*. Dictus *Taautus* (ut ibi p. 40, 41.) Draconis Serpentumque naturæ divinitatem tribuebat; quam ejus opinionem Phœnices & Ægyptii comprobantes, de Hieroglyphico Serpentis multa myſterioſa excogitarunt.

A Phœnicibus Ægyptii ſuam habuerunt Theologiam, vel ſaltem multa nova inde petita, ei addiderunt. Cum enim Phœnices eſſent è patria pulſi, eorum partem in Ægyptum (Phœniciam & Africam interjacentem) conceſſiſſe, non eſt dubitandum. Imo & ipſe Cadmus in Ægypto fuit, adeo ut à quibuſdam Thebis oriundus credatur, referente Euſebio & Herodoto: & in Ægyptum (inquam) migrantes *Cadmei* ſeu *Phœnices*, Theologiam ſuam ibi diſſeminarunt. Nam (ut Herod. p. 47,) Orpheus in Ægyptum commigrans, ibi *τοῖς τε Καδμείοις amicitiam coluit*; id eſt, cum קדמיים *Orientalibus* ſeu *Phœnicibus* amicitiam habuit. Ægypto enim Orientalior eſt Phœnicia. Harumque Gentium myſteria tandem adeo involuta & intricata evaſerunt, ut ipſi talium numinum cultores ſuis myſteriis (ævorum decurſu partim mutatis & partim oblivioni traditis,) implicati & confuſi, tandem ignorarint qualia ea eſſent; adeo ut ipſi de eorundem nominibus inter ſe contenderent & diſſentirent; ut apparet tam ex Euſebii Præp. quam ex Plutarchi Libro de Iſide & Oſiride.

Dictis fidem faciunt Phœnicea Ægyptiorum numinum Nomina, quæ plane indicant ea à Phœnicibus accepta fuiſſe. Talia ſunt *Oſiris*, qui חוזר *Ozer*, id eſt, *Circuitor*, ſcilicet *Sol* qui Orbem circumit: cujus filius erat אור Ὧρος *lux* ſeu *lumen*. Dein *Oſiridis* tam uxor quam ſoror erat עסים Ἶσις terræ *ſuccus* ſeu *humor* Solis calore impregnatus & fertilizatus. Unde & *Iſidis* nomine, *Luna* quæ humidis præeſt, notatur. Eorum Taurus ſacer, Euſebio vocatur אבים Ἆπις ſeu Μνεῦις, ſcil. *Abis* ſeu *Evis*, qui & שור אבים Σέραπις, *Bos ſaginatus*. Et *Anubis* canina forma, erat הנובח *Anobea*, id eſt, *Latrator*.

Eorum *Oſiris*, alio nomine vocatus eſt *Bacchus*, à בכי *fletu* ſic dictus; ut bene demonſtrat Clariſſ. Golius, ex Abulpharagio indicans apud Sabæos (Phœniceæ religionis homines) in medio Menſis *Tammuz* celebrari عيد البوقات (Feſtum בוכיות *Bochioth* ſeu *mulierum ejulantium*,) vel ut ipſe Abulpharagius ex Arabibus exponit, يعني النسا المبكيات عيد يعمل لتاوز الاله ويبكي النسا عليه كيف قتله ربه وطحن عظامه في الرحا ثم ذراها *Feſtum Boucat, erat fœminarum flentium, quod celebrabatur in gratiam dei Tauz* [lege *Tammuz*.] *Illum vero mulieres deflent, quomodo interfecerit eum dominus ſuus, & oſſa ejus in mola comminuerit, & ea comminuta poſtea diſperſerit.* Nempe nomine *Tammuz* intelligunt *Solem*: quamvis, referente Maimonide, Sabaitæ nugatores (ſui ritus uſum & originem obliti) putent ſe lugere aliquem Prophetam ſuum dictum *Tammuz*, ab aliquo injuſto Rege occiſum, &c. Dictæ autem inſtitutionis meminit Prophtea Ezekiel Cap. VIII, de fœminis plangentibus pro *Tammuz*, (ſeu Sole,) cui *Julius* menſis erat ſacer & ab eo denominatus *Tammuz* Syro-Phœnicibus, utpote menſis ferventiſſimus & Sole ſaturatus. Solis vero diſceſſum, quia tum poſtea declinare incipit, deflebant, fingentes eum à domino ſuo interfici & in partes diſſipari. Sed initio vernantis anni, ejuſdem *Oſiridis*, ſeu *Circuitoris* acceſſus & rurſus inventio, haud minimum eis gaudium parere ſolebat. Huic opinioni favent Seldenus & D. Hieronymus. Et Euſeb. Præp. p. 27, dicit *apud Phœnices Solem & Lunam ſempiternos habitos eſſe deos,--quorum alterum Oſirin alterum Iſin nuncuparunt.* *Luna* ſc. eſt humiditatis domina, in lingua Ægyptiâ *Io* ſeu *Ioh* vocata. Et *Sol* dictus *Oſir* ſeu *Circuitor*, propter ceremoniam deflendi eum, alio nomine dicitur quoque *Bacchus*, qui dicente Herodoto eſt *Oſiris*, p. 165, Ὄσιρις δέ ἐστι Διόνυσος κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν. Bacchi autem ἔτυμον à *Bech* ſive voce ſive compellatione Hircorum, (ut quidam perperam volunt,) omnino ἀπροσδιόνυσον habendum. Sed è contra, בוכיות *Bochioth* ſeu בכיות *Bachioth*, id eſt, *Flentes, ejulatrices*, ſunt fœminæ מבכות את התמוז *me-Bacchoth τὸν Tammuz*: i. e. *deflentes Tammuz*: & בכות eſt *Fletus, planctus*, quod Judæi Germani (qui ת finale ſemper efferunt ut ס,) pronuntiant *Bachus*. At in voce Βάκχος, terminatio *ος* potius à Græca lingua videtur adjecta.

Nec quidem immerito factum ut *Bacchus* ſeu *Sol* haberetur deus Vini, quippe cujus virtute matureſcant uvæ omniaque foveantur, ejuſque calore tanquam Phallo procreentur, quo & uxor ejus (ſc.

terræ

terræ *succus* & *humor*) fœcundetur. Unde in Simulachro ejus *Phallum* peculiariter adorabant, ut notat Eusebius; & in solenni Processione, fœminæ sine rubore talem *Phallum* à collis pendentem, ut fertilitatis & fœcunditatis symbolum portabant. Herodotus p. 123, monet Mercurii etiam Statuam cum porrecto Veretro fieri, ita ut tam ad Mercurium quam ad Bacchum referatur Idoli Nomen בעל פעור *dominus turpitudinis*; & בית פעור *locus turpitudinis* ubi colebatur.

Quæ olim adnotavimus ad Ulug-Begi Observationes Stellarum, *Osirim* habitum esse pro *Canopo*, & *Isidem* pro *Canicula*, non egent authoritate veterum quæ illi opinioni suffragetur, ut ex dicto Plutarchi de *Osiride & Iside* Libello patet. Nempe adeo confusa erat Ethnicorum Theologia & Theogonia, ut deastros suos alii hoc alii aliud esse statuerent. Imo doctum & ingeniosum illa ætate (ut & hodie in Ægypto) habebatur, res planas & bene notas, obscuriores reddere, in abdita mysteria convertere, & ingenioso ænigmate involvere. Ejusmodi enim erat illorum seculorum genius, ut tota eorum Religio esset plane ænigmatica; & ingeniosus ænigmatum cusor, in eorum mysteriis doctus Antistes habebatur. Namque talium avida erat mirabunda plebs, cui itaque Sacerdotes nugivenduli eo facilius imponere & suas ineptias obtrudere potuerunt. Tales itaque homines qui illa ætate maxime æstimabiles erant & magni habiti apud suos, ii erant qui dicto modo omnia in nugas convertendo, nobis posteris crucem pararunt.

Sed ut id à quo digressi sumus, resumam; Ægyptiorum *Thoth* est quoque à Phœnicibus, ut supra monitum. Euseb. Præp. p. 31, dicit *Ægyptios eum vocare* Θωὺθ, *Alexandrinos* Θὼθ, *Græcos* Ἑρμῆν. Et postea p. 33, dicitur Τάαυτος *Ægyptiis vocari* Θωὼρ [ubi *Rho* pro *Sigma*) *Alexandrinis* Θωὺθ, *Græcis* Ἑρμῆς. Iste eorum deus & Rex quem Saturnus eis præfecit, origine est nihil aliud quam Phœnicum טעות *Taut*, id est, *error*, & *idolum* quod erroris causa. Idem sc. numen est quod Arabibus dicitur طاغوت *Tagut*, significans in genere tam *Idolum* quodvis, quam *quivis erroris Dux & Author*. Sic enim in genere ab Arabibus vocata sunt antiqua Meccensium Idola اللات *AlLat*, & العزي *AlUza*, &c. Talis est, ut vides, apud Phœnices & Arabes in Idolorum eorumque Latriæ denominatione consensus; ut sc. Nomen quod ab Orthodoxis feliciter impositum, ab ipsis etiam Idololatris & Paganis libenter retentum fuerit; quod nunquam fuisset factum, si vim & originem vocis probe intellexissent. Tanta erat Idololatrarum in rebus suis ignorantia, ut quod revera in errore fundatum, ab eodem per colentium errorem haud illibenter denominari voluerint. Dictum autem Nomen quod ab Eusebio de solo Mercurio exponitur eique restringitur, generali significatione omni Idolomaniæ æque competit, & ad quodvis Idolum trahatur, cum sit denominatio generalis nulli soli numini restricta.

Hoc modo præstiti id quod faciendum susceperam, sc. Carthaginensium & eorum Nominis originem dedi, & qualis fuerit eorum ut & antiquiorum oræ Africanæ incolarum lingua docui, & Phœnicum Theologiam ad Ægyptios propagatam & ab eis receptam fuisse monstravi, idque luculentioribus (ut spero) indiciis quam ut de hac re quis amplius dubitare sinatur.

Addam tantum, quod Arist. in libro de Mirabilibus Auscultationibus, dicat *Phœnices* à Græcis Φοίνικας vocari, à φοινίξαι, quod Perrhæborum lingua est ἀμφίξαι *trucidare*, quod omnes ubicunque venerunt, trucidaverint. Quod non placet. Eos enim Φοίνικας appellabant, quia *Coccineis* vestibus induti, quippe quæ in Oriente olim & usque hodie semper affectatæ. Et à Græca φοῖνιξ *ruber color*, dicti sunt *Pœni*, & Adj. *Punicus*. Hinc etiam φοῖνιξ avis dicta, quia *rubra* seu *flammea*.

במלכות אורן בוגייאה ועד מלכות
מאבריטאניאה ציסרי הנז' אשר
היא סוף הרצועת הימיית נגד רמון
ספרד כאמור וקרוב הכל לשלושת
אלפים מילין:
ושם במאבריטאניאה מגבול

regna donec pertingat ad regnum Oran, & Bugja, & usque ad regnum Mauritaniæ Cæsareæ prædictæ, quæ est ad extremum lineæ maritimæ è regione Granatæ Hispaniæ, sicut dictum est. Et totum constat prope 3000 milliaribus.

Et ibi in [5] Mauritania (quæ est ter-

5 *Mauritania*] Alias *Maurusia* dicta, ab incolis Mauris: estque duplex, Tingitana & Cæsariensis. Sexto Rufo, *Hispania transfretana*; & in Libro Notitiarum, *Hispania Tingitana* nominatur. Nugantur qui volunt terminationem *tania* esse à Persico *stan*, q. d. *Mauristania*. Sed ut à *Tingi* dicitur Τιγγίτης *Tingites*,

Tingites & Τιγγιτανὸς *Tingitanus*, ſic analogum eſt ut à *Mauri* fluxerit *Mauritanus*, & Subſtantive *Mauritania*, vel *Mauretania* ut in Nummis antiquis ſcribi ſolet, teſtante Carolo Stephano.

Apud Græcos veteres aliquis putarit Μαῦρον ſignificaſſe *clarum*, cum apud eoſdem ἄμαυρον (præpoſito *Alpha* privativo) ſit *obſcurum*, q. d. *minime clarum*. Cur itaque Μαῦρος apud Græcos modernos ſignificet *Nigrum* ſeu *Nigritam*, (ut multi exiſtimant, & communis uſus obtinet,) difficile eſt imaginari ; præſertim cum *Mauri* omnes qui (evitata Solis infectione) domi ſe continent, ſint plane albi ; ut apparet tam ex aliis quam ex Legato Maroccano محمد بن حدو *Mohammed* (ſeu *Ahmed*) *filio Haddu* qui in Anglia nobiſcum fuit 1683, quamvis ortus fuerit ex Provincia اعطر *Obtor* ſeu اعطار *Ohtar* (nam Legatus ipſe utroque modo ſcripſit) in Regno سوس *Sus* quod Auſtrale eſt. Sic etiam fœminæ domi ſe continentes, albæ ſunt æque ac Anglicæ. Verum eſt, quod cum his mixtim vivant aliqui ex populis longe auſtralioribus, qui ſunt plane nigri, progeniem ſui ſimilem propagantes, quod ab ipſo Legato perquiſivi. Hinc factum eſt, ut ex hiſce nigris una cum *Mauris* mixtim viventibus & nigram ſobolem in illis oris propagantibus, *Mauri* omnes *Nigritæ* eſſe perperam exiſtimentur. Quotquot ex illis albioribus quotidie ſe Soli exponunt, (quod in Legati Aſſeclis vidimus,) valde aduſti ſunt, eodem plane modo ac Ruſtici Anglicani qui ſub dio ſemper verſari ſolent. Tales ſunt *Tawny-Moors*, quo nomine noſtrates Sole nimis aduſtos improperare ſolemus. Reliquæ etiam Maurorum ſpecies apparent in Propriis noſtris Gentilitiis, qualia ſunt *Black-moor*, & *Whit-moor*, in communi uſu apud Anglos.

Maurorum quidem Nomen apud Livium & Saluſtium extat, antiquiore autem notatione ; cum revera nomen ſit origine Hebraicum ſeu Phœniceum, ut mox plane monſtrabitur. Namque ſpacium inter Calpen & Abylen Herculis Columnas, Fretum eſt anguſtum pro trajicientibus ab uno litore ad alterum. Sic noſter ſub finem Cap. XII, *Juxta Gibeltar eſt* מעבר *Tranſitus* ſeu *Trajectus pro omnibus circumeuntibus per continentem ad eundem in Mare Oceanum*. Et Straboni in *Tinga*, hicce locus πορθμός, Hirtio *Trajectus* vocatur. Agathemeres ſuo tempore ponit hujus *Trajectus* latitudinem eſſe 80 ſtadiorum, i. e. I C $\frac{1}{2}$ milliarium, Geographus Nubienſis Climatis 4ti parte 1, dicit iſtud Fretum olim fuiſſe Iſthmum, poſtea Regis cujuſdam Africani ſumptu perfoſſum ad latitudinem 6 milliarium, undarum autem alliſu ſe tandem dilataſſe ad lat. 12 milliarium. Idem alibi dicit eſſe 18 milliaribus latum. Lexicon Geographicum (undecunque id hauſerit,) ponit latitudinem hodiernum 12 milliarium. Idem alibi 9 mille paſſus patere dicit.

Hæcce maris anguſtia Turcis dicitur سبتة بغازى *Septa bogazi*, id eſt, *Fauces* ſeu *anguſtia juxta Cevtam* oppidum : paulo corruptius *Set-bogazi*. Vulgo dicitur *Fretum Gaditanum* ſeu *Herculeum*, *Fretum Columnarum*, *Fretum* ſeu *Oſtium Oceani*, *Fretum Hiſpanum* ſeu *Iberum* , *Limen maris interni*, &c. Noſtro Judæo plerumq; vocatur in genere מיצר *Metſar*, id eſt, *Fretum anguſtum*, ut reſpondeat Hiſpanico *Eſtrecho*, Anglice *the ſtreights*. Arabibus dicitur زقاق *Zocak*, quod primario *Angiportum* ſeu *Plateam auguſtam*, ſive *Tranſitum quemvis auguſtiorem notat* : unde &, *Canalem* ſeu *Alveum anguſtiorem*, ſive *Fretum*. Et hocce Mare Mediterraneum, vel præſertim pars ejus Freto proxima, Arabibus nominatur بحر الزقاق *Mare Freti*.

Cumque heic ſemper à perfoſſo Iſthmo fuerit pro trajicientibus locus cæteris commodior ubi hocce Mare trajicere ſolebant à Pœnis remotius in Mauritania Cæſarienſi & Agro Tunetano degentibus, quicunque prope iſtum מעבר *Trajectum* vivebat , dicebatur מעברי *Ma'vri*, id eſt, *Trajectaneus*, ſeu ad Trajectum degens ; vel *Trajector*, *Transfretator*, qui ſc. dictum Fretum ſæpius trajicere ſolebat. Et hinc factum eſt ut hujus loci Incolæ primo & primario dicti fuerint *Mauri* : quod tamen Nomen poſtea ad alios remotiores tranſiit. Hoc etiam nos monet unde Hiſpania (ut & Fluvius *Iberus* eam ſecans) à dictis Pœnis vocata fuerit Ἰβηρία *Iveria*, quia nempe erat עבר הים ever *Ultra* vel *trans mare*, ſeu *Ultramarina* regio : nam עבר *evr* eſt cujuſvis maris aut fluminis pars ulterior. Unde etiam hujus regionis Fluvius Gallis dicitur *Ebre* Hiſpanis *Ebro* (pron. *Evro*) q. d. Fluvius regionis *Iveria* ſeu *Transfretanea*, ut à Mauritaniæ incolis dicebatur. Et eadem ratione *Georgia* à Georgio Cappadoce ſic nominata, olim à Phœnicibus & Syro-phœnicibus dicta eſt quoque *Iberia*, quod nempe eſſet فى عبر الفرات *phi Ibri 'lPhrat*, id eſt , *in ultrajecto Euphratis*. Sic, quia pater noſter Abraham in terram Canaan olim venerit ex Meſopotamia ab עבר *Evr*, id eſt, *Ultra* Euphratem, is à Cananæis dictus eſt עברי *Ivri* ſeu *Ibri*, id eſt, *Ultraneus* ſeu *Ultrafluvialis* ſive *Ultrajectaneus* ; ſcil. *Hebræus*, vel potius *Ibræus* ſeu *Ivræus*. Quod itaque ſcriptum erat Ἰβηρία, olim pronuntiatum eſt *Iveria* : nam quod Græci antiqui ſuum β pronuntiabant ut *v*, multis & certiſſimis indiciis conſtat : nec hodierni Græci poſſunt literæ *b* ſonum formare, niſi pro eo ſcribendo μπ. Hiſpani etiam uſque hodie, ubicunque ſcribunt *b*, id ſemper ſonant

ut

ut *v*, & viceversâ. Hujus rei veritatem mihi interroganti confirmabat *D. Dr Sall* olim Professor Salmanticensis: idque per exemplum ex quotidiana Mensæ Benedictione in suo Collegio Salmanticensi usitata; ubi inter cætera, pro *Benedictus sit Deus qui vivit & regnat in secula seculorum*, inepte dici solet, *Vendictus sit Deus qui bibit & regnat*, &c.

Mauritania Arabibus omnibus dicitur البربرية *AlBarbaria*, cujus incola est البربر *Al'Barbar* seu بربري *Barbari.* Hi sunt veri & genuini Arabes, ut eorum Lingua & Libri scripti indicant: lingua enim est vere Arabica. Quodque omnes tam rusticani quam oppidani tales essent, agnoscebat Rex Maroccanus, qui in nupera Epistola ad Magnæ Britanniæ Regem scripta, de suo populo loquens, seipsum plane numero τῶν *Alarbes* accensebat, dicendo نحن العرب *nosotros Alarbes*, ut Hispani loquuntur, i. e. *Nos Arabes curamus habere milites fortiores in campo, debiliores oppidis defendendis relinquentes.* Sic ille in dicta Epistola. Per errorem itaque nostrates distinguunt eorum Oppidanos in *Mauros*, & Rusticanos in *Alarbes* & *Algarbes* sive *Algarves*, cum omnes sint pariter *Arabes*. Quomodo autem hic error evenerit, paucis dicam. Est quidem الغرب *Algarb*, seu ut Hispani sonant *Algarv*, *Occidens*: unde Arabes Mauri qui in Occidentali Lusitaniæ parte (Andalusiæ seu Hispaniæ Bœticæ proxima, ubi plurimi Mauri mixtim cum indigenis inhabitabant,) ab Hispanis vocati sunt *Algarves*, i.e. *Occidentales*; qui nuperis seculis ex Andalusia pulsi, in Mauritaniam Tingitanam concesserunt. Unde nostri Mercatores, (ne in cumulandis Titulis deesse viderentur,) Regi Maroccano Libellos supplices exhibentes, inter cætera, eum nuncupare solent Regem τῶν *Alarbes & Algarbes*. Cum itaque 1683, meum esset Regis Angliæ Literas Recredentiales in linguam Arabicam vertere, (ut Rex Maroccanus eas sine Interprete legere posset,) ut de hac re certiores essemus, consulendum curavi Legatum Maroccanum, qui de hisce Titulis requisitus, talem distinctionem non agnoscebat, nec Regem suum habere Subditos dictos *Algarbes* seu *Algarves*, nec quod is unquam dictus est Rex τῶν *Algarves*: à quo itaque Titulo in Recredentialibus Arabicis abstinuimus, quamvis nostri Mercatores instarent, Regem Maroccanum ex tali omissione succensurum. Legatus admittebat quidem dari alicujus Provinciæ maritimæ populum dictum الغرب *Algurb*; sed nomen τῶν *Algurbes* inter sui Regis Titulos non venire. Nostrates autem ex Andalusenis Hispanis ita loquentibus, didicerunt Regi Maroccano istiusmodi Titulum tribuere, quod tamen à genuinis ejus subditis non fit, nec ipse unquam tale quid ab eis exigit. Hispanorum itaque error est τοὺς *Alarbes* à *Mauris* distinguere, cum differentia sit nominalis tantum, & non realis; & τοὺς *Algarbes* (quia in *occidentali* Lusitaniæ parte vixerunt, sic dictos,) eo nomine à veris *Mauris* itidem discriminare, & Regi Maroccano distinctum Titulum ab eis desumptum tribuere.

Barbari itaque sunt Arabes qui in Mauritania littus Mediterranei & Oceani usque ad Atlantem Montem inhabitant, ut & qui in Æthiopia Maris Rubri littus incolunt. Adeo ut cum بر *Bar* significet *Littus* & *Continentem*, eo geminato videntur vocari *Barbar*, q. d. *Littorales*, seu *Continentis littoralis incolæ*; ut D. Golio placet, qui Africanos sede, Philisthæos origine eos esse statuit. Quod autem melius satisfacit, بر בר *Bar* est i. q. ברא *Campus*, *Desertum*, *Sylva*, & *incultus locus*, & quoque *Extra*, *extraneus*, *sylvetris*, *campestris*; quo quidem nomine, geminato sono, isti Arabes ab extra venientes & in Africæ oram irruentes, à Pœnis vocati sunt *Exteri* seu *extranei*; vel etiam *Agrestes* & *campestres* homines, per campos cum tentoriis errabundi, ut Arabum mos est. Erat enim Herodoti tempore & omni ævo notum vocabulum, quo Græci *Extraneos* omnes extra Græciam, vocabant *Barbaros*, voce origine Punica, quos etiam *Agrestes & incultos* esse intelligebant. Eodem modo Arabes Asiatici præ se omnes alios (præcipue Persas) vocant عجم *Agjam*: quo etiam nomine Mauritani seu Arabes Africani Hispanos & Europæas Gentes indigitare solent.

At quoad supra dictos *Algarves* & *Mauros* olim in Lusitania degentes, Isabella Emanueli Regi nuptura, (referente Marianâ) ex conjugalibus legibus esse postulavit, ut tam Judæi quam Mauri omnes, ut Christianæ Religionis hostes, ex regni Lusitani finibus ejicerentur. Hocque ex parte factum est; viz. Mauris in Tingitanam regionem trajicientibus, Judæis autem fraude detentis & per vim ad Christianam Religionem adactis. Publico enim Edicto banniti sunt: cum tamen trajecturi essent, clam detenti sunt; & quasi Bannitionis Edicto non paruissent, ad Religionem Christianam amplectendum coacti & compulsi. Legationis Maroccanæ Secretarius *Hagj Lucas* (quod à fide digno accepi) fuit ex Mauris Lusitania pulsis, qui hodie degunt in Mauritania Tingitana; ubi eorum mos est ut Patres diem obituri, eas quas secum attulerunt domuum Lusitanarum Claves tradant filiis, utpote quos aliquando ad easdem Domos reversuros sperent.

אפריקא מלכיות רבות מישמעאלים ומלכות פיס וזולת אלה רבים ונכבדים וארוכים מיושבים וגם מדבר שממה: הן כל אלה אשר זכרנו נכללו בערוגת שפת עבר הים האמצעי לכל ארכו מכל האפריקא והבארבאריאה שהיא דרומית לנו אנחנו היושבים תחת ערוגת חצי האיקלים העובר על רומי בכלם ילך וירכב כל איש ויעבור בארכם מארצות המזרח למערב מבלי שימצא ים מפסיק רק נהרות רבים קטנים עם גדולים יורדים לאין מספר היורדים מהרי אפריקא ובארבריאה אל ים האמ-צעי מידיטיראניאו זכרנו מהאיים אשר בתוכו לצד ארצות אמונת ארום וכן נמצאו איים אחרים קטנים סמוך לטונים אין תועלת בהזכרתם כגון איי לאזירבאס וזולתם:

minus Africæ,) ſunt multa regna Iſmaelitarum,& regnum Pheſs;& præterea alia plura egregia & longa habitata:& quoque Deſertum deſolatum. En hæc omnia quæ memoravimus, continentur in area litorali ultra Mare Mediterraneum per totam longitudinem ſuam & totius Africæ ac Barbariæ, quæ eſt ad Auſtrum noſtri qui habitamus ſub area dimidii Climatis tranſeuntis per Romam. Per omnium iſtarum longitudinem poterit quivis ambulare aut equitare & tranſire à terris Orientalibus in Occidentem, & non inveniet aliquod mare impediens: ſunt tantum Flumina multa magna & parva decurrentia abſque numero, quæ deſcendunt è montibus Africæ & Barbariæ in Mare Medium ſeu Mediterraneum. Et jam commemoravimus quaſdam ex Inſulis quæ ſunt in medio ejus, eodem latere cum terris quæ ſunt Fidei Edomææ. Et ſic reperiuntur aliæ Inſulæ parvæ prope Tunetum, quas inutile eſſet enumerare, ſicut Inſulæ [6] la Zerbas, & ejuſmodi aliæ.

6 *la Zerbas*] Alias *la Gerbas*.

פרק

פרק ז̈ נבאר מחוזות כלם הידועים ממלכות אדום אשר באיברופא מתחיל מאנגליארה וסקוציארה ואיבירניאה עם כל אורך הים האמצעי ושפתו עד דרך מבוא ים אדריאנו המגיע לויניציאה :

CAP. septimo explicabimus notiora omnia territoria regni[1] *Edom quod in Europa, incipiendo ab Anglia, Scotia, et Hibernia, cum tota longitudine Maris Mediterranei & ora ejus, usque ad viam introitus Maris Adriatici pertingentis ad Venetias.*

עקר הפרק הזה להוריע כי בסוף המערב הצפוני תוך ים אוקיאנוס נגר אחורי מלכות צרפת אשר מתחת אחורי ספרד נמצאו בים ההוא האוקיאנוס הצפוני איים רבים ונכבדים כגון אינגלאטירא וסקוציארה שכנתה וקרובה לה וגם האיבירניארה אשר מתחת לה בתוך הים הצפוני הזה: האמנם מקצת גליל ספרד ופורטוגאל החונים על צר הים אוקיאנוס הם סוף הישוב בישוב המערב הארציי ואחוריהם צרפת היא גאליארה עד נהר רינוס הגדולה עובר בקולניאה אשר שם סוף גבול גאליאה ואצלה למאנייא גירמאניארה היא אשכנז וראציאה פאנוניאה היא אונגאריאה עד נהר ראנוביאו וירד הגבול עד יון וטרצייארה ומחוז

PRæcipuum in hoc Capite, est docere, quod in extremitate Boreo-Occidentali in medio Maris Oceani è regione posteriorum Galliæ quæ est sub posterioribus Hispaniæ, in isto inquam Mari Oceano Septentrionali reperiantur plurimæ Insulæ egregiæ, sicut Anglia, & Scotia quæ ei vicina est & proxima illi; & quoque Hibernia quæ est sub ea, in medio istius Maris Septentrionalis. Utique partes regionis Hispaniæ & Portugalliæ adjacentes ad latus Maris Oceani, sunt in fine Orbis in Habitatione Occidentali terrestri. Et post eas est Tsorpath seu Gallia usque ad Rhenum fluvium magnum qui præterfluit Coloniam, ubi est terminus Galliæ. Et juxta eam est Ashcenaz seu Germania magna, & Dacia, & Pannonia seu Hungaria, usque ad Flumen Danubium. Deinde descendit terminus usque ad Græciam, & Thraciam, & territo-

1 *Edom*] Hinc & ex fine Cap. VI innotescit, quod Nomine *Edom* Judæi præcipuam partem Europæ intelligant. Et apud R. Benj. p. 10, *Roma* vocatur ראש מלכות אדום *Caput regni Edom*. Alias Roma aliquando vocari solet מגדיאל *Magdiel* seu מגדילא *Magdila*, id est, *Magnificans se*, שיתגדל על אלה *quia magnificat se supra omnia ista*, ut dicit Abarbanel. De hoc vide Doctissimi Vorstii Observationes ad *Dav. Ganz*, p. 306.

התוגר עד קוסטאנטינ׳פולי אשר rium [2] Togar, usque ad Constantino-
למעלה על ים ארצ׳פיליגו האמנם polim quæ est supra [3] Mare Archipe-

2 *Togar*] Ex Cap. XI constat, eo nomine intelligi Ἤπειρος *Epirus* regio seu provincia, quæ hodie dicitur Ἀλβανον seu Ἀλβανία sive Ἀρβανία, Turcis ارناوط *Arnaut*. In Ogilbii Atlantis Japonicæ pag. 1, *Togar* dicitur apud Judæos esse ex Titulis Imperatoris Turcarum. Mihi autem videtur potius apud eosdem *Turcam* in genere denotare, quo etiam nomine emphatice aliquando *ipse Turca*, nempe *Imperator* intelligitur. Sic apud R. Jos. fil. David Aben-Lebh in Quæstionibus & Responsionibus fol. 6.1, in plurali תוגרמים *Togarmim* usurpatur pro *Turcis*, & in singulari תוגר *Togar* pro *Turca* in genere. Agit enim ibi de Testimonio, in Italia dato per Turcam, de morte alicujus mariti: an scil. Turcæ Testimonium Judæis sufficere debeat, ut relicta uxor rursus nubere possit. Et, si non ex professo, sed quasi negligenter dicit, tum eum credere fas est; quia ex professo loquentes, mendacia cudere solent.

3 *Constantinopolis supra Mare Archipelagum*] Hodie *Archipelagus*, olim Αἰγαῖον πέλαγος & Αἰγαῖος πόντος dicebatur. Molino ادهلر دڭزی *Insularum mare*, quia Insulis abundat. Alias Turcis dicitur اق دڭز, i. q. Græcis modernis Ἄσπρη θάλασσα, i. e. *Album mare*; quod quidem nomen aliquando toti Mediterraneo tribuitur. Supra hoc Mare versus Septentrionem, est Προποντὶς, ἡ πρὸ τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου θάλασσα, ad quam sita est nobilissima Thraciæ urbs & Imperii Sedes, olim Βυζάντιον, postea à Constantino Magno Κωνσταντινούπολις dicta; à cujus tempore propter translatum illuc Imperium, vocata est etiam *Nova Roma*. Hinc est quod ab eo tempore in Orientalium Libris, روم *Rum* est *Græcia* in genere, vel ipsius Caput *Constantinopolis*. At in plurali forma, اروام *Arwam* sunt tantum tales Græci quibus lingua Turcica est vernacula, à pueritiis in ea educati; qui itaque omnes Turcici Alphabeti sonos recte formare norunt, contra quam alii Græci qui aliquot Turcicarum literarum sonos exprimere non possunt. Et quidem Thracia (in qua Constantinopolis) peculiariter vocatur روم ایلی *Rum-ili*, id est, *Regio Rum*; vulgo *Romania* & *Romelia*, quo etiam nomine *Argia* in Peloponneso vocari solet. Molino Græcia & Macedonia vocantur *Irim-eli* & *Vrum-eli*: & apud eundem *Rumelia* est tota Europa, propter rationem supra allatam pag. 13. Propter eandem causam moderna lingua *Græca* hodie vocatur Ῥωμαΐκη, & *Græcus* Ῥωμιὸς seu Ῥωμαῖος, & *Græcia* Ῥωμαΐα, quæ olim Ἑλλὰς seu אלישה *Elisa*; in S. Bibliis *Insulæ Elisæ*, & quoque *Tarshish* & *Insulæ*, id est, *Cilicia* & *Archipelagus* insulis scatens. Alias quando veteris Græciæ aut veterum Græcorum fit mentio, ab Orientalibus adhibetur nomen يونان *Junan* (ab יון) *Ionia* seu *Iones*. Veterum Interpretum Latinorum in hac parte ignorantia, (dum sc. *Rum* pro *Græcia* usurpari non animadverterent,) aliquot errores in Medicorum Libros invexit: ex gr. apud Avicennam, *Absinthium Rumæum* seu *Græcum*, in Latinis Codicibus legitur *Absinthium* Romanum, &c.

Constantinopolis à Judæis fere semper scribitur קושטנטינה, & sic Arabes & Persæ قسطنطينة *Costantina*, omittendo *n*. Turcis autem tam incommodum ex sua longitudine nomen, magis abbreviate vocatur استنبول *Stanbol*, seu اسطنبول *Istanbol*, q. d. *Stinopol* à Græco nomine corruptum; vulgo *Stambol*, quia *n* ante *b* aut *p*, semper sonat ut *m*. Sunt qui sic dictam volunt, ab euntibus εἰς τὴν πόλιν *is Tin polin*: sic enim pron. Sed cum hoc nomen Turcis peculiare sit, non item Græcis, id esset imaginari Turcas nimis accuratos in lingua Græca, quam certe spernunt & ignorant. Hæc urbs est situ valde amœna: unde est quod Χαλκηδὼν *Chalcedon* Turcice vocetur كور كوي *Cæcorum villa*; quod à Plinio etiam agnoscitur, dicta *Urbs cæcorum*, *quod tam vicina Byzantio constructa fuerit*. Cum enim Byzantium sit locus plane amœnissimus, portu sinuque navium stationi commodissimus; non nisi cœcutientes situm urbis aut oppidi ubi est *Chalcedon* prius seligerint, sc. in multo pejori loco, & navigantibus minus accommodo. *Chalcedon* quoque alias vocatur قاضي كوي i. e. *Villa Judicis*, quia ibi est Judicis ordinarii residentia. Errat vero Lexici Geographici Author, qui ponit *Scutari* seu *Escudar* esse *Chalcedonem*, cùm à se invicem plane ac à Constantinopoli fere æquidistent.

Inter Byzantii Nomina apud quosdam venit *Rubrum Pomum*, quamvis alii alium locum eo nomine intelligant. Occurrit autem in antiqua quadam Prædictione tantum, & non alibi. Turcæ itaque (qui anilium Prophetiarum nimis creduli,) sæpe in ore habent antiquum quoddam Vaticinium suum de *Ru-*

bro

bro Tomo, quod sequentibus verbis traditur: بادشاهمز كلور كافرك مملكتي
الور قزل المه الور قبض ايلر يدي يله دك غور قلنجي
چقمسه اون ايكي يله دك انلرك بيكلك ايدر اوي يير باغي
دكر باغچه بغلر اوغلي قزي الور اون ايكي يلدن صكره
كافرك قلنجي چقر اول تركي كري سنه دوشره

Imperator noster veniet, Rubrum Pomum occupabit tenebitque. Quod si ad septimum usque annum Christianorum gladius non insurrexerit, usque ad duodecimum annum eis dominabitur, domos ædificabit, vineas plantabit, hortos sepibus muniet, filios & filias procreabit. Et post duodecimum annum, (nempe ex quo Rubrum Pomum in illius potestatem redactum fuerit,) *apparebit Christianorum gladius qui Turcam recidere faciet.* Viz. in locum unde ortus fuerat, recedere coget & fugabit. In quibusdam exemplaribus legitur, *Kizil-Alma ve Urum Papai,* id est, *Rubrum pomum & Græcorum Papam*; ex quibus verbis quidam intelligunt Constantinopolim & Græcorum ibi Patriarcham, vel translatum illuc Romanum Imperium: quamvis ea verba *Papam Romanum* denotare possint, si tempore conscribendi prophetiam *Rûm* sumebatur pro *Roma veteri,* quod jam sumitur pro *Roma nova* seu Constantinopoli. Et quia nec post 7um neque 12um annum (à Capto Imperio Constantinopolitano) Christianorum gladius cum effectu contra ipsos præliavit, at è contra jam multis annis Thracia & Imperium Orientale sub illorum ditione mansit, sunt qui augurantur aliam aliquam Imperii Sedem sub nomine *Rubri Pomi* significari. Sunt qui de Vienna aut Buda aut fortissima aliqua urbe Imperiali exponunt. Omnia autem (ut in reliquis Prophetiis) dubia, incerta, & obscura. Hæc (qualiscunque sit) Prophetia extat apud Georgievitzium, à quo accepi, & in proprios characteres restitui.

Aliam habent Prophetiam quæ videtur competere urbi *Bagdad,* quam possessuri erant 40 aut 60 & aliquot annos: & postea Turcarum una tertia pars esset gladio peritura, altera tertia in captivitatem ducenda, & reliqua tertia pars in patriam (i. e. in Turcestan unde primo venerant) reditura. Hæcque Turcici Imperii dissolutio & abolitio facienda est per بر يلدز كه قره يلدزدن كلسه *aliquam Stellam quæ à nigra Stella veniat* seu venire contingat; i. e. per aliquem Principem qui à Septentrionali Mundi parte veniat: quod jam declinante Turcarum Imperio præcipue notandum. Alii ex Turcis Constantinopolitanis frequenter in ore habent tertiam prophetiam, viz. *Quod sicuti in uno quodam Mohammede fundatum fuit Turcarum Imperium, ita in alio Mohammede desinet & dissolvetur*; quod dici solet regnante Mohammede quarto, qui nuper submotus & depositus est, suffecto jam ejus loco fratre Soleimano. Sed harum Prophetiarum (si quid in se contineant,) certum & definitum tempus tandem intelligetur, cum ipsa res prædicta extiterit.

lagum. Sed profecto antequam hæc explicemus, docebimus longitudinem regionum quæ sunt ad oram Maris Mediterranei, à loco quo coalescit cum Mari Oceano apud Fretum Gibeltar è regione Granatæ Hispaniæ; quomodo sc. continuatur illa ora maritima à Freto Gibeltar usq; ad Italiæ extremitatem in Calabria per circuitum regni Neapolitani, & coalescit cum [4] Mari Adriatico quod pertingit usque ad Venetias & Istriam.

בטרם נבאר זה נודיע אורך גלילות אשר על שפת הים האמצעי ממקום אשר יכנס ים אוקינוס במיצר גיבילטאר נגד רמון ספרד איך ימשך שפת הים ההוא ממיצר גיבילטאר עד סוף איטאליאה אשר בקאלבריאה לסבוב מלכות נאפוליס ויכנס בים אדריאטיקו המגיע עד ויניציאה ואיסטריאה:

4 *Mari Adriatico*] Ἀδριατικὸν πέλαγος, apud Sheripho'lEdrisi Arabice vocatur خليج البنادقي *Sinus*

Sinus Veneticus: Turcis ونديك كورفزي *Mare Veneticum* ſeu *Venetum*, & ونديك بوغازي *Fretum Veneticum*. Quibuſdam dicitur *Mare ſuperum*, ad diſtinctionem à *Mari infero* inter Siciliam & Corſicam & Sardiniam. Ea ſc. eſt Ἀδρία in qua D. Paulum jactavit procelloſus ventus dictus Εὐρακύλων, (in Vulgat. & Verſione Italica *Euroquilo*,) qui vulgo ut videtur Εὐροκλύδων dicebatur, pronuntiatione faciliori. Nam hæc vulgata Lectio recepta erat antiquitus, ut apparet ex conſonantia Verſionis Syriacæ cum Græco. Nec quis debet mirari, cum videamus plurima alia à vero detorta, ut Γολγοθᾶ pro ܓܓܘܠܬܐ *Gogultha*, Βοανεργές pro ܒܢܝ ܪܓܫ *Benai regeſh*, &c.

ראשונה מרמון ספרד יעלה גבולים באנדלוסיאה וקורדובא ועלה הגבול בקאטאלונייה ואלינצא דאראגון פרפינייאן מים מתים נהר רודאנוס הצרפתי פרוינצא ועלה מרסיליאה גראסא וניצא גיינובא ספיצה פיסא פיומבין ואוסטיאה חוף רומא ועלה בגאיטא ונאפולי ויכנס בפארו דימיסינא אשר באי סיציליאה נגד ריאו דקלאבריאה מלכות נאפולי ומשם יסוב טאראנטו וסוף איטליא ויכנס הים ההוא בים אדריאטיקו ויעלה עד ויניציאה ואיסטריאה :

Primo itaque à Granata Hiſpaniæ terminus maris aſcendit ad Andaluſiam & Gordubam; & deinde ad Cataloniam & Valentiam de Aragon, Perpinyan, Aquas-mortuas, Fluvium Rhodanum Galliæ, Provinciam, Marſiliam, Graciam, & Niciam, Genovam, Speciam, Piſam, Piombinum, & Oſtiam quæ eſt Portus Romæ: poſtea aſcendit ad Gaetam & Neapolim, & pertingit ad Pharum Meſſinæ quæ eſt in Inſula Sicilia è regione Rio de Calabria regni Neapolitani. Et inde circuit ad Tarentum & finem Italiæ, & coaleſcit mare illud cum mari Adriatico, & aſcendit uſque ad Venetias & Iſtriam.

ואלה מחוזות הים אדריאטיקו אשר באיטאליאה לאפולייא היינו טראני בירליטה בארי וכל גלילותיה לאברוצאה לאנצאנו לאמארקא דאנקונא ארציית וימיית רומאניאה פיסירו רימיני צירויאה ראוינה וקייווא עד ויניציאה וסבב סוף הים ההוא בגולפו אסטריאנו וירד אחורנית בדאלמציאה היא סקייאבוניאה נגד לאמארקא וירד במצדוניאה

Et iſta ſunt Territoria Maris Adriatici in Italia; l'Apuglia quæ eſt Trani, Barleti, Bari, & omnes Provinciæ ejus, l'Abruze, l'Anzano, la Marca de Ancona per terram & per mare, Romania, Peſaro, Arimini, Servia, Ravenna, Chiuſa, uſque ad Venetias: deinde circuitur per finem illius Maris ad Golfum Iſtrianum; & deſcenditur retrorſum ad Dalmatiam ſeu Sclavoniam è regione la Marca; poſtea deſcenditur ad Macedoniam ſeu Albaniam, &

היא

היא אלבאניאה וערי התוגר לאוי-
לונא ורוראצו עד גלילות יון אשר
נגד אי קורפו ללכת מורון קורון אשר
ליון ומשם יסוב הים לאריציפיליגו
אשר הוא ים ענול מלא איים
רבים קטנות עם גדולות ושם יסוב
סאלוניקו על אשר יעלה הים הזה
במיצר קוסטאנטינופולי ויעלה דרך
הצפון במיצר אחר עד סוף ים אלים-
פונטי ואיכזיניאוס עד שיגיע לצפוני

urbes Epiri, la Valona, 5 Durazzo, usque ad regiones Græciæ quæ è regione Insulæ 6 Corfu qua itur ad Modon 7 & Coron quæ sunt ex Græcia. Et inde mare circuit ad Archipelagum, quod est mare rotundum Insulis multis tam magnis quam parvis refertum. Postea circuit ad Thessalonicam, donec tandem istud mare ascendat ad Fretum Constantinopolitanum: & dein ascendit per viam Aquilonis ad aliud Fretum usque ad finem maris 8 Hellesponti &

5 *Durazzo*] *Dyrrhachium* est. Ἐπίδαμνος urbs Illyricæ: & Δυῤῥαχία est ipsa *Illyrica*.

6 *Corfu*] Græce Κόρφος i. q. κόλπος, à Sinu (qui ibi est) Ionio seu Adriatico. Olim Κέρκυρα; Lat. per *o*, *Corcyra*. Alias Φαίαξ & Φαιακία: Homero Φαιάκων νῆσος. Antea olim Δρεπάνη, & Σχερία. Tot habuit nomina.

7 *Modon & Coron*] Olim Μεθώνη seu Μηθώνη & Κορώνη, duæ scil. Moreæ seu Peloponnesi urbes, quarum verus situs in D. Randolphi *Charta Moreæ* quæ anno 1686 prodiit, habetur. Ambæ simul à modernis Græcis hodie in plurali forma Μοθωκόρωνα vocantur.

8 *Hellesponti*] Ἑλλήσποντος est angustum mare ab Ægæo in Propontidem ducens. Borealis ejus extremitas nostro Judæo *Fretum Callipolitanum*, Turcis كليبولي بوغازي id est, *Stretto di Gallipoli*, ut Itali vocant. Hoc sc. mare incipit à Tenedo quæ in Orientali extremitate Maris Ægæi sita, & deinde transit inter Castella quæ Σηστὸς & Ἄβυδος dicuntur, donec ad Καλλίπολιν initio Propontidis desinat. Hæcque Castella Italis nuncupantur *Dardanelli*, ut videtur à vicino Oppido *Dardano*. Turcis nominantur بوغاز حصارلري *Castella Freti* seu *Faucis*: nam tam Hellespontus quam quodvis Fretum, vocari solet *Bogaz*, quod proprie *Guttur* seu *fauces* notat. Turcæ enim ubicunque dominantur, (ut victores solent,) vel nova Nomina imponunt, vel alias vetera Nomina corrumpunt, aut aliquo modo mutant mutilantque, vel tandem in suam linguam interpretantur: quorum heic aliquot exempla dabo.

Ex. gr. Τένεδος Sporadum insula in Hellesponto, Turcis dicitur بوزجه اطه *Cineritia insula*, quia præternavigantibus Cineritium colorem exhibet, præsertim alba ejus Rupes پلاو داغی *Pelav daghi* dicta, i. e. *Mons τῆς pelav*, quia apparet ad instar cumuli cibi dicti *Pelav* seu Oryzæ coctæ, quæ in patina aliquando altius cumulari solet. *Malvasia* Turcis est *Menekshi*. Urbs *Erythra* est چشمه *Fons*. Μύλος (vulgo *Milo* seu *Mylos*) Molino est دكرمنلق *Deghirmanluc* seu دكرمنلي *Deghirmanli*, id est, *Molaria* insula; Bernardo da Parigi دكرمن اطه سي *Molarum insula*. Χίος vulgo *Sio*, صاقز اطه سي *Gummi* seu *Mastiches insula*. Σάμος est سوسم اطه سي *Sesami insula*. Ἔφεσος est قوش اطه سي *avium insula*, & ايوصلق *âyusluc*, forte Ἁγιότης. Κυθήρα vulgo *Cerigo*, dicitur چوقه اطه سي *Panni insula*. Κάρυστος est قزل حصار *Rubrum Castellum*. Ζεά seu Ζεγά, vulgo *Zia* seu *Cea*, vocatur كچك دكرمنلق اطه سي *Insula molaria minor* seu *parva*: & Bernardo da Parigi ea alias dicitur

tur

tur مردار اطه سي *Infula fœtida*: & à Turcarum nautis (ut mihi dictum eft) vocatur يمورطه اطه سي *Ovi infula*, quia in forma ovali. Λάρισσα, vulgo *Larfa*, in Arabum Libris fcribitur العريش *Alarifh*, Turcis vero dicitur يكي شهر *Nova urbs*, unde & Θεσσαλία vocatur ولايت يكي شهر *Novæ urbis regio*. Λίσσος, vulgo *Aleffo*, hodie eft ارناوط اسكندريه *Alexandria Albania*. Ναύπακτος feu Ναύπακτον, ἀπὸ ναυπηγίας τῶν Ἡρακλειδῶν, vulgo *Lepantum*, hodie eft اينه بختي *Eina-bacti*, corruptum à *Naupacto* nomen. Alias vero dicitur يكي باغچه *Novus hortus*. Ἀθῆναι, eft اثينا *Afina* feu *Atina* : his enim modis vulgo pronuntiatur. Κόρινθος videtur effe hodie *Giurdefe*, Leunclavio *Gjereme*. Τῆνος eft *Stindil*. Mons *Ida* in Mytilene, eft قوز داغي *Juglandium mons*. *Troja* feu *Troas*, (hodie *Dravada*,) eft اسكي استنبول *Conftantinopolis vetus*. Παλαιαὶ πάτραι (in oppofitum νέων πατρῶν, Cinnami Interpreti Latino *Novorum Patrum*, male ,) corrupte funt *Balja Batra*, feu ut Molinus *Balli Badra*, Bernardo da Parigi & in Diplomate Turcico باليه بادره *Balja Badra*. Λακεδαίμων eft *Mifithra* feu *Mizifira*. *Conftantinopolis* eft *Stanbol*. Ἀδριανούπολις Italis *Andrinopoli*, Turcis eft ادرنه *Edrine* : & Θρακία eft ادرنه ولايتي *Regio τῆς Edrine*. Ἀλεξάνδρεια Turcis & Arabibus eft اسكندريه *Ifcanderia*. Θεσσαλονίκη eft سلانيك *Selanic*, Italis *Salonica*. Θῆβαι (cujus nominis urbes plures,) vulgo *Tiva*, *Stibes*, *Stives*, *Ziton* feu ازدين *Izdin*. Ζάκυνθος, vulgo *Zante*, eft ازاكليسا *Izaclifa* feu *Izaclife*. Μυτιλήνη eft مدللو *Midillu* feu *Midilli*. Καππαδοκία eft *Genik*. *Sclavonia* eft *Bofna-eli*. Ῥαγοῦσα eft دوبره ونديك *Dobra Venedik* feu *Dobru Venetic*. Ταῦρος eft قاف داغي *Mons Kaph*. *Tranfylvanus* eft اردل *Erdel*, & *Tranfylvania* اردل ولايتي *Regio Erdel*: aliàs Molino eft اردل مجاري *Erdel Magjari*, id eft, *Erdel Hungaria*, quæ Turcis dicitur مجار *Magjar*. *Vienna* Turcis eft بچ *Betch*. Germanus eft نمچه *Nemgje* feu *Nemtche*: & *Germania* نمچه ولايتي *Regio Nemtche*. *Pontus* Provincia eft ولايت بوللي *Regio Boli*. *Pontus* & *Bithynia* ولايت عثمانجق *Regio Ofmantchic*. *Balbura* urbs Lyciæ, eft قره برون *Niger nafus* feu *nigrum Promontorium*. *Corycus* urbs Ciliciæ eft قره حصار *Nigrum Caftellum*, (ut videtur) Lexicographi *Ecteri* patria. Eodem nomine gaudet *Seleucia* urbs Pifidiæ, & alia loca. *Cydnus* fluvius Ciliciæ, ut & *Nefus* feu *Niffus* fluvius Thraciæ, vocantur قره صو *Aqua nigra*. *Juliopolis* Bithyniæ, dicitur بيك بازار *Baronum forum*. *Oxolithum* inter Myfiam & Macedoniam, eft سوري حصار *Acutum Caftellum*.

Χελωνίτης, feu forte Χελώνη, hodie eft *Caftel-Tornefe*. Sed in Diplomate Turcico & Capitulationibus Turcicis ad Moream olim fpectantibus, fcribitur حلومچ *Holumutch* & حلوميچ *Holumitch*; quod contractius effertur *Holmutch*, ut in Chartis D. *Henrici Hyde* Equitis Aurati (qui diu ibi vixerat, & per Cromwellium pro caufa Regia olim injufte decollatus eft,) fcriptum extat. Alius ex noftratibus, qui etiam ibi vixit, pronuntiat *Clomutch*, quafi didicerat à Turcis pronuntiantibus *Hlomutch* feu *Hlomitch*.

Εὔριπος Turcis eft اغريبوز *Egriboz* feu اغره بوز *Igreboz*, quo nomine intelligitur Εὐβοία in Archipelago Infula, cujus præcipua urbs eft *Chalcis*. Et hinc (ut videtur) corruptum vulgo nomen *Negropont*, q. d. *Euripont* feu *Egripont*, quia *Euripus* (feu *Stretto di Negropont*) ponte jungitur Continenti Achaiæ. *Euripo* autem *Taurominitano* (in Siciliæ ora Orientali) fæpius fluere & refluere perhibetur *Euripus Euboicus*, qui Plinio fepties die & nocte fe reciprocare dicitur. Sed frequens ifte fluxus

&

& refluxus ab antiquis nimis temere creditus, corrigitur à Gillio, & modernis, qui afferunt fieri tantum ſingulis ſex horis, ſcilicet tota nycthemerâ bis fluere & toties refluere comperitur. Antiqui itaque vel magnalia de Euripo prædicare affectabant, vel alias falſi ſunt ex partiali aquarum reditu per Promontorii Chalcidis in mare projectionem effecto: illud enim Promontorium longius in mare porrectum, præterlabentes aliquantulum impedit aquas; quarum itaque pars in gyrum acta ad dictum Promontorium rediens, (Anglicè *the Eddy* vocamus,) refluxum imperfecte quodammodo æmulari videtur.

Pyrene Turcis dicitur صوق صو, & Græcis modernis Κρυὸ νερὸ, utrumque *Frigidam aquam* notans, propter inſignem ejuſdem frigiditatem dum è fonte ſalit, quamvis diurno tempore lapides inſigniter caleant in litoribus ubi ejus aquæ in terram delapſæ fluunt. Iſte fons ex Acrocorinthi ſummitate Occidentali ſub ipſis Caſtelli fundamentis erumpit magno & rotundo fluxu, qui per 50 ſaltem orgyias deorſum præceps ruens in humile ſolum cadit. Hoc modo vides aliquid de more Turcico in locis nominandis. Infinitum eſſet hujuſmodi omnia enumerare.

שרי עולם בים נהר לאטאנא ים נקפה לפעמים ברוב הקור ושם ינוח ושם תמשך היבשה למעלה בטארטריאה עד העדר הישוב דרך הצפון מרוב הקור מאד ושעירים ירקדו שם:

וראוי להודיע זה כי אורך האיטא-ליאה מהרי סאלוצה אשר בפיימונטי עד ריו די קאלאבריאה לפי דעת יחידים סביב לאלף מילים ארכה ורחבה לא יעבור למאה ועשר

Euxini,[9] donec tandem perveniat ad Aquilonem Mundi, ad mare fluvii Tanais, mare inquam illud quod aliquando congelari ſolet propter multum frigus: & ibi deſinit. Et inde protrahitur Continens ſupra Tartariam per viam Aquilonis uſque ad privationem Habitationum propter nimium frigoris. Et ſatyræ ſaltant ibi.

Convenit quoque docere, longitudinem Italiæ à montibus Saluciæ quæ in Piedmonto, ad Rio de Calabria (ſecundum quorundam opinionem) eſſe circiter mille milliaria: latitudinem non tranſire ad centum & decem milliaria: eamque eſſe pro-

9 *Euxini*] Quibuſdam *Diſabachi* dictum mare. Pro بنطس *Pontus*, in Arabum Libris ſemper perperam ſcribitur نيطش *Nitoſh*, errando in Punctis diacriticis, ut in nominibus exoticis ſæpe apud eos fieri ſolet. Calcashendio dicitur بحر قرم *Mare Crim.* Turcis قره دكز idem quod Græcis Μαυροθάλασσα *Mare nigrum*, propter denſam & tenebroſam nebulam (بوش *Pûſh* vel طومن *Duman* vocant Turcæ) quæ totum illud mare occupat tegitque, & navigatu periculoſum reddit. Eademque obſcuritas pariter afficit vicinum populum *Cimbricum* eorumque urbem Κιμμέριον, quæ juxta ad Boſporum olim ſita. Aliud *Cimmerium* eſt *Cimbrica Cherſoneſus* Daniæ, unde forte dicti *Cimbri Taurici*, & noſtri *Cumbri* & *Cambri*; quos fortaſſis longa illa Gentium Vagina ex Sueciâ in Daniam olim transfuderit; præſertim ſi ſentiendum ſit cum D. Rudbeckio, qui *Cimmerium* in Septentrionali parte Sueciæ collocat in ſuo Atlante; in quo etiam pro patriæ honore, totius Hiſtoriæ antiquitatem & originem ad Sueciam ſuam (ut mihi videtur magis ingenioſè quam vere) pertrahit.

Sunt etiam qui *Cimmerium* collocant inter Colchos & Iberos. Qui autem in Italiâ inter Bajas & Cumas id ſitum volunt, ipſi in tenebris vere Cimmeriis verſari videntur. De dicto autem *Cimmerio* ad Boſporum, canit Homerus *Odyſſ.* 11, prope initium,

Ἔνθα δὲ Κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμός τε πόλις τε
Ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι, &c.

Et ſic ad reliquam deſcriptionem pergit, ut conſulentibus videre eſt.

מילים והיא נמשכת ותלויה בין שני
ימים היינו בין הים האמצעי לים
אדריאטיקו מויניציארה אשר רחבו
לא יעבור ק״כ מילין ולא יגיע להם
ובתוכו איים רבים קטנים נגד
הדאלמציאה וצורים וסלעים לחצוב
אבנים לבנין בתוך ים איסטריאה

tractam & ſuſpenſam inter duo maria, *viz.* inter Mare Mediterraneum & Mare Adriaticum à Venetiis, cujus latitudo non tranſit ad centum & viginti milliaria, nec quidem ad ea pervenit. Et in medio ejus ſunt Inſulæ plurimæ parvæ è regione Dalmatiæ. Et quoque in medio Maris Iſtriani ſunt petræ & rupes unde excidantur lapides ad ædificandum.

פרק ח׳ בגבולים אשר אחורי כל גבול ים אפריקאנו מתחיל ממיצר גיבילטאר ויעבור ביבשה על מצרים וגבול נילוס ומוצאו וים סוף ומוצאו עד ארץ ישראל ויפו ובארוט וציציליאה.

CAP. VIII. *Caput octavum agit de limitibus qui ſunt pone totum terminum maris Africani, incipiendo à Freto Gibeltâr. Deinde tranſitur per Continentem ad Ægyptum & terminum Nili ejuſque exitum, & ad mare Suph ejuſque exitum, uſque ad terram Iſrael, & Joppam, & Berytum, & Siciliam.*

אחרי אשר בארנו במה שקדם
זכרון המקומות אשר באורך שפת
ים אפריקא הנקרא ים האמצעי
להיותו באמצע הישוב או ים אריה
ממיצר גיבילטאר עד בארוט שהוא
חוף לדמשק נבאר ונודיע כי אחורי
האפריקא אשר על שפת הים וכל
הישובים ההם יש מלכיות וגלילות
רבות אחוריהם מסתעפים והולכים
על ההרים הרמים הנקר׳ אפריקא
סופיריאור עד כי מההרים ההמה
ולמעלה יעלה הגבול באורך ורוחב
בגלילות זרות לא נודעו עד כי בימים

POſtquam jam explicaverimus præcedentia, ſc. mentionem locorum quæ ſunt per longitudinem oræ Maris Africani dicti Mediterranei (eo quod ſit in medio Orbis-habitabilis,) aut [1] Maris Leonis, à Freto Gibeltâr uſque ad [2] Berytum quod eſt Portus pro Damaſco; pergemus explicare & docere, quod pone Africam & omnes illas Habitationes quæ in litore maris, ſint regna & regiones plurimæ diffuſæ & procedentes per Montes excelſos, quæ dicuntur Africa ſuperior; donec tandem à montibus illis & ſuperius, aſcendat terminus longitudine & latitudine per regiones peregrinas quæ non erant notæ, donec tandem in iſtis diebus præſtantiſſi-

1 *Mare Leonis*] In Chartis impreſſis eſt *Mare Leontinum.* v. infra.

2 *Berytum*] R. Benjamino Hebraice vocatur בארות *Beëroth*, i. e. *Putei*; quale quidem Nomen pluribus locis accommodari poſſit & ſolet, cuivis ſc. loco ubi vel ſunt vel fuerunt multi Putei, ut in Italiâ *Puteoli*, &c.

האלו

האלו אשר החשוב מלך פורטוגאל הדריך באניותיו בים אוקיאנוס אחורי היבשה בצד הדרום ההוא התחתון ובגלילות ההם ונקרא הגליל ההוא אפריקא שפלה ומימי ההרים ההם המפסיקים בין הצד האפריקא שלנו יורדים בים ההוא הגדול הוא ים אוקיאנוס המקיף אשר נדבר ממנו בעה בכלל אורך הגלילות והאיים והישובים אשר מצאו בו:

אמנם נוריע בזה כי אחורי האפריקא הזאת אשר היא נגד רמון ספרד קאטאלונייא פרוינצה איטאליאה יש מלכיות גדולות לאחורי האפריקא היא בארבאריאה וכי ממלכות פיס ואחוריה וטונים יגיע באורך הקו למצרים ביבשה רחוק מאליכסנדריאה כמו ת״ מילים רחוק מהים ואצל הגליל הזה יגיעו מימי נילוס היורדים מהרי הלבנה העליונים וירדו דרך מירואי שהוא איקלים ראשון וגם על האיקלים השני עד הגיעם למצרים וירדו מימיו אחרי כן לסעיפים רבים אצל גליל דאמיאטא עד חום הים האמצעי הסמוך לאליכסאנדריאה ויעלו תוצאות גליל מצרים ביבשה עד ימצא

mus Rex Portugalliæ navibus suis perveniret in Mare Oceanum ad posteriora Continentis per plagam illam Australem inferiorem & regiones illas. Et illa regio vocatur Africa inferior. Aquæ autem illorum montium qui inter nostrum latus Africæ diriмunt, descendunt in mare illud magnum quod vocatur Oceanus ambiens, de quo auxilio Divino sermonem facturi sumus in summâ Longitudinis Regionum & Insularum & Habitationum quas in ea reperierunt.

Et profecto hoc notificabimus, pone illam Africam quæ est Barbaria (è regione Granatæ Hispaniæ & Cataloniæ & Provinciæ & Italiæ,) esse regna maxima; & per regnum Fess & posteriora ejus & Tunetum, pervenire lineam ad Ægyptum longitudine per medium Continentem procul ab Alexandriâ, ad distantiam circiter 400 milliarium à mari: & juxta hanc regionem pervenire aquas Nili descendentes è montibus Lunæ excelsis, & decurrentes per viam Meroes quæ in Climate primo, & quoque per Clima secundum, donec perveniant in Ægyptum. Et posthac aquas ejus pluribus ramis descendere ad regionem Damiatam per [3] æstuarium Maris Mediterranei prope Alexandriam: & deinde ascendere exitus regni Ægypti per Continentem, donec inveniatur latitudo ma-

3 *Æstuarium*] Pro חום *æstuarium*, Codex Venetus legit חוף *Portus*, sensu minus commodo. Nam cum in illo mari plures sint *Portus*, dixisse *ad portum*, nullum certum locum indicat. Heic autem intelligi videtur ea litoris pars ubi mare in Ægyptum circa Nili ostia æstuat, quæ proprie *Æstuarium* vocari possit.

רוחב ים סוף הנקרא ים ארא-
ביקוס היוצא מקצות הים הגדול
המקיף הוא נקרא ים בארבאריקוס
מאוקיינוס אשר שם יתחיל ים הודו
ויגיע הים סוף הזה בתוך היבשה
והמדברות אצל מדבר סיני ויעבור
מעברות היבשה סביבות פלשתים
ואדום ומואב הנקרא אראביאה
פיליקש ויחבק הגבול הזה כל ארץ
ישראל אשר אחורי ים יפו ויסוב
סביבות הר הכרמל והלבנון צור
וצידון עד אחורי בארוט הוא חוף
דמשק ויסוב אחורי הים ההוא
כל ארץ סוריאה וארם-צובה עד
הגיעו לארם-נהרים הנקרא

ris Suph (quod vocatur Mare Arabicum,) egredientis ex extremitatibus Maris magni Ambientis (quod vocatur Mare Barbaricum,) ex Oceanò ubi incipit Mare Indicum: & istud [4] Mare Suph penetrare in medium Continentis & Desertorum, usque ad Montem Sinai: deinde [limitem] transire tramites Continentis per circuitum Philisthæorum, & per Edom & Moab, quæ dicta sunt Arabia felix: & terminum istum complecti totam terram Israel quæ est pone Mare Joppense, & circuire per circuitum Montis Carmel & Libanon, & Tyrum, & Sidonem, ad posteriora Beryti quod est Portus Damasci: deinde circuire per posteriora illius Maris per totam terram Syriæ & [5] Aram-Sobæ, donec perveniatur ad Aram-Naharaim dictam Mesopo-

4 *Mare Sûph*] i. e. *Mare algæ* seu *algosum*. Cumque id sit Lingula ex mari Indico exerta, Cap. XXIII vocatur לשון ים סוף *Lingua* seu *Sinus maris Sûph*: sic enim quivis Sinus vocari solet. Hinc est quod *Isa.* XI. 15, לשון ים מצרים *Lingua* seu *Sinus maris Ægypti*, totum mare Mediterraneum, & præcipue partem Ægypto proximam, notet: plane enim cum ostiis Nili jungitur. Jesuita quidam Missionarius qui in Æthiopiâ (Abyssinorum regione) ad propagandum fidem aliquot annos vixerat, ibique Ecclesiam sibi peculiarem comparaverat, in *Tract. de Origine Nili* Anglice impresso scribit, Mare Rubrum sic vocari propter Algam in fundo Maris nascentem dictam Æthiopice *Supha*, cujus paulo infra aquæ superficiem in vadosis locis rubrum intuentibus apparet Semen, quo (sicut Rubiâ tinctorum) pannos rubro colore inficere solebant; & (ut ipsum de re sibi bene notâ loqui constare posset,) eo ipso Semine Ecclesiæ suæ rubras Cortinas tinctas fuisse affirmat. Veram autem rationem cur illud Mare vocetur Rubrum, alibi in hisce Notis tradidimus.

5 *Aram-Soba*] Tam Syriæ quam Mesopotamiæ (vel utriusque simul) generale Nomen est *Aram*, quod itaque plerumque adjuncta habet alia Nomina distinguentia, quænam harum Regionum particulares partes intelligendæ sint indicantia. Syri statuunt *Sobam* esse ܢܨܝܒܝܢ *Nisibin*. Hoc autem non potest esse, quia *Nisibin* est in *Aram-Naharaim* seu *Mesopotamiâ*, quæ *Psal.* LX. 2, plane distinguitur ab *Aram-Soba*, ut & apud nostrum Authorem fit. Præterea alibi in S. Bibliis dicitur Rex *Soba* petiisse copias in auxilium suum ex *Aram-Naharaim*, ab ultra Euphratem. Ergo is erat cis Euphratem. R. Benjamino p. 59, *Soba* est חלב *Haleb*, vulgo *Aleppo*. Et quidem noster Peritsol videtur indigitare Septentrionalia Syriæ juxta Halebum versus Euphratem. Et quamvis planum sit ex 1 *Chr.* XVIII. 9, quod *Hamath* & *Soba* distinctæ fuerint Urbes aliquando sub Regibus distinctis, ab illa tamen sæpius quam ab hac denominata videtur tota Provincia, quæ itaque dicitur *Hamath-Soba*, ea viz. τῆς *Hamath* pars ubi est *Soba*. Ideoque Spanhemius & Bochartus statuunt quod *Aram-Soba* sit idem quod *Hamath-Soba*, sc. versus Australiora Syriæ, ubi est *Tadmur* seu *Palmyrene*: idque præcipue colligunt ex 2 *Chr.* VIII. 3, 4, *Et Salomon profectus ad Hamath-Sobam, prævaluit contra eam: Et ædificavit Tadmur in Deserto, & reliquas Civitates annonarias quas ipse ædificavit in Hamath.* Et ut in singulis totius Orbis Regionibus, Provinciæ à majoribus suis urbibus denominari solent, (ut *Damascus* aliquando vocatur

Aram

Aram-Dammésbec, &c.) sic possit bene consistere quod *Aram-Soba* sit in Provincia *Hamath*, cum *Aram* sit generale nomen totius Syriæ, & *Hamath* particularis Provinciæ, quæ tamen aliquando ab *Hamath* & aliquando à *Soba* denominata est, prout hæ urbes uni aut duobus Regibus subjici contigerint. Et sane circa dictum locum sita videretur *Soba*, ex 2 *Sam.* VIII. 3, & 1 *Chr.* XVIII. 3, *Et David percussit Hadadezer Regem Sobæ usque ad Hamath, cum iret* להשיב *ad vertendum* (al. להציב *ad statuendum*) *manum suam in flumen Euphratem.* Cum nempe David converteret se ad percutiendum accolas Euphratis ad Occidentalem ejus partem, inter reliquos simul percussit Hadadezer qui etiam illas partes incolebat. Versio Anglica vix satis bene quoad verba, *As he went to recover his border towards the River Euphrates.* Sensus tamen sat bene : nam *convertisse manum* contra illam regionem, erat ut hac ratione posset *limitem suum recuperare.*

מאסופוטניאה ושם ירדו מימי נהר פרת מהרי סארמאציאה ונהרות אחרות יורדים לים בכל אשר בסינוס ים פרס אשר נבאר ענינו להבא כי שם יתבאר מארץ כשדים ומדי ופרס אשר הם מגלילות הסופי באסיאה מאיורי ואולם העולה מארבייארה פיליקש לעלות ולעבור המדברות בצד הדרומי אחורי ארם ודמשק וללכת דרך מעבר הקארו-באני שהם נושאי הבשמים מקדם מארצות לאמיקא וקאליקוט סמוך לים הודו הגדול שם מצב היהודים הרבים ושם מלכות הפריסטיגייאני ונהר סמבטיון ביבשה ההיא וארץ עדן ומדבר חבור וכל החרושים אשר נזכיר להבא ·

נמצא בזה במשך הספור הזה על צד האמת והתורה והסופרים

tamiam : ibique aquas fluvii Euphratis descendere è Montibus Sarmatiæ, aliosque fluvios in mare decurrere, cum omnibus qui [vehuntur] in Sinum Maris Persici, cujus res explicabuntur in sequentibus; ubi etiam agetur de Terrâ Casdim, & Madai, & Paras, quæ sunt ex regionibus Sophii in Asiâ majori. Et quidem ex Arabiâ felice ascendemus ad pertranseundum Deserta plagæ Australis pone Aram & Damascum, & ad eundum per viam qua transit [6] Caravâna portantium Aromata ex Oriente è terris Meccæ & Calecut prope mare Indicum magnum, ubi est statio Judæorum multorum. Et ibi in Continente illo est Regnum Prestigiani, & Flumen Sabbaticum, & terra Edenis, & Desertum Chabor, & omnia nova quæ in sequentibus commemoraturi sumus.

In hujus narrationis continuatione reperiemus juxta ipsam veritatem

6 *Caravana portantium Aromata*] Tales erant Ismaelitarum seu Arabum Mercatores Ægyptum petentes, quibus olim venditus Josephus Patriarcha, qui tunc ab illis deportatus est. Vox Persica est كاروان *Cârvân*, id est, *Negotiator*, vel collective *Negotiatores* ; sc. tota eorum Cohors simul iter faciens, quæ Arabicè قافلة *Câfila* vocatur. Hinc Mercatorum Hospitia publica quæ Arabibus audiunt خان *Cân*, Persis كاروان سراي *Cârvân serâi* nominantur, i. e. *Caravanæ hospitium.* Nam *Serâi* est quævis *Domus ampla* : unde in Constantinopoli, Imperatoris *Palatium fœminarum* Turcis dicitur nomine Persico *Serâi*, Europæis minus bene *Serail*, & *Seraglio.*

שמצרים

שמצרים מערבית דרומית לארץ ישראל וארום ועמלק ומואב דרומיים ממש ופרס מזרחית דרומית ממש לה ודמשק גכ ובבל והודו וארם מזרחיים צפוניים לארץ ישראל וחוף יפו וצור וצידון מערביים לארץ:

ואספיק בזה כי לא אוכל להזכיר שיעור המרחק ומספר המילין והפרסאות אשר בין זה לזה ושיעור הנטיות במרחקים הצדדין להם כי זאת מלאכה ארוכה היא מאד:

& Legem & Scriptores, Ægyptum esse Austro-Occidentalem terræ Israel; & Edom, Amalek, & Moab esse Australes certe [seu directe:] & Persidem esse ferme Austro-Orientalem, uti etiam Damascum: & Babel, & Indiam, & Aram esse Boreo-Orientales terræ Israel: & Portam Joppam, & Tyrum & Sidonem esse Occidentales [dictæ] terræ.

Et hic quidem desinam, propterea quod non possim commemorare æstimationem [i.e. quantitatem] distantiarum & numerum milliarium & Parasangarum inter unum locum & alterum; neque æstimationem [seu quantitatem] declinationum in distantiis lateralibus [i. e. obliquis;] hoc enim opus nimis prolixum foret.

פרק ט״ בגבולי פרס וים פרס וגלילות הודו כלם נקראו אנדיאה סופיריאור ואינפיריאור וגאנגיים ואיסטרא ובבל ומדי והרי קאספיאו וים קאספיאו המת והיהודים הסגורים לדעת הסופרים ואי טאראפובאנא:

CAP. IX. *Caput nonum agit de limitibus Persiæ & Maris Persici, et de regionibus Indiæ omnibus quæ vocantur India superior et inferior, et intra Gangem et extra: et de Babel, et Mediâ, et montibus Caspiis, et mari Caspio mortuo: et de Judæis inclusis, secundum opinionem Scriptorum: et de insula Taprobana.*

ראוי שנשמור סדר הישובים והמדברות בפרק הזה בהיות כי בפרק הקודם לזה כתבנו הגלילות מאפריקא והמתגלות בין היבשה מקצות המערב מהאורך בכל האפריקא עד אשר באנו אל תוך אשיאה הגדולה והזכרנו מה שזכרנו מכל ארץ ישראל וסביבותיה וארם ודמשק וסוריאה וציליציאה גלילות עוץ וארמיניאה:

Convenit ut in isto Capite servemus ordinem Habitationum & Desertorum, cum in capite præcedente descripserimus regiones Africæ, & discursitationem nostram huc illuc per Continentem à partibus Occidentis per longitudinem totius Africæ, donec tandem venerimus in medium Asiæ majoris, & commemoraverimus omnia quæ dicta sunt de totâ terrâ Israel, & circumadjacentibus ei, & de Aram, & Damasco, & Syriâ, & Ciliciâ, & regionibus Ausitide & Armeniâ.

נזכיר

נזכיר עתה מגלילות פרס והודו אשר הם מהלאה לדמשק לצד המזרחי ונאמר כי מגלילות פרס ועל ים פרס יש ישובים גדולות ומלכיות גדולות ומדברות ארוכות עד הגיע אל סוף הישוב לפי טולומיאו וכתב באורך כל גלילות הודו עד ים הודו ביבשה הגלילות האלה ואלה שמותם קראמאניאה סמוך לים פרס אשר הוא ים עגול ונכנס ביבשה מים הודו ׳ ואחר זה אריאה וכל מלכות דראנגיאנה הגדול אראקו-סיאה סמוך לנהרי גאנייס הגדולים ומדברות גדולות והרים ויערות בין כל אחד מאלה הגלילות:

ואחרי אלה לרצועות המזרח הודו היא ארץ הודו בגאנייס ואינדיא איסטרא ומלכות סירקא הגדול והנפלא ארץ מדברות ויערים גדולים ובשמים וחיות ועופות זרות עם שני גלילות היורדים לצפון הנקראים סקיטאניאה איסטרא בתוך משך הרים ארוכים ויהודים רבים נסגרים שם לפי דעת הכותבים:

אמנם למטה בדרום בצר ים הודו

Jam vero commemoraturi ſumus regiones Perſiæ & Indiæ, quæ ſunt ultra Damaſcum ad plagam Orientalem. Dicimus itaque, de regionibus Perſiæ & ſupra Mare Perſicum eſſe habitationes magnas & Regna maxima, & Deſerta longa, uſque dum pervenias ad extremum Orbis-habitabilis ſecundum ſententiam Ptolemæi, qui ſcripſit de Longitudine omnium regionum Indiæ juxta mare Indicum in Continente. Tales autem ſunt Regiones, & talia Nomina earum : *viz.* Carmania prope mare Perſicum, quod eſt mare rotundum contingens Continentem ex mari Indico. Et poſt hanc eſt Aria, & totum regnum Drangianæ maximum, & Arachoſia prope magnum Fluvium Gangem ; & Deſerta magna, cum Montibus & Sylvis inter ſingulas haſce regiones.

Et poſt hæc ad lineas Orientis eſt Hodu, quæ eſt India intra & extra Gangem, & Regnum [1] Sericæ magnum & mirandum ; terra inquam Deſertorum & Sylvarum amplarum, & Aromatum, & Beſtiarum & Volucrium peregrinarum ; una cum duabus regionibus tendentibus verſus Aquilonem dictis Scythania † exterior in medio tractus montium continuatorum longitudine : ibi inquam concluſi ſunt plurimi Judæi, ex ſententiâ Scriptorum.

Utique inferius verſus Auſtrum ad

1 *Sericæ*] D. Bartoloccius in Bibliothecâ Rabbinicâ, p. 121, hunc locum citans ex Peritſolii exemplari male lecto & pejus intellecto, pro *Sericâ*, perperam legit פריק *Perica* : & ibidem pro איסטרה *Eſtera*, i.e. *Extra*, legit אסירה *Aſira*, quod exponit *Aſſyria*, ſenſu plane nullo : nec quidem Aſſyriæ nomen ſic unquam ſcribitur.

† Sic uterque Codex MS: Videtur deeſſe *interior et*.

ונגד

נגר אינריארה גאניים יש אי אחרת גדולרה בים הודו תחרת משורה היום נקראת טְראַפּובנא הגדולרה לא ישוער ערכרה מרוב טובותרה ועניניה אנשיה שחורים לבושי מוך לבן חצי גופם משתחוים לאלילים ולשמים ואיים רבים סביבותירה עד סינוס מאניוס שהוא סוף מכתב מציאורת מזרחירת ימיי לטולומיאו ומרה שנזכיר ביתר ישובי המזרח הצפוניים אשר להלאה לארמיניאה ועוץ וארם העליון ללכרת בארצות מדי אין קצרה למספר הגלילורת ההם:

ומנהר טאנס והלארה התחלרת האשיארה כגון גלילות סקיטאניא התחתונה והעליונה ואושיאנה היא שושן הבירה ממלכורת הסופי ואירקאניאה וקאראמאניאה מלכות הכלב הגדול ובגלילות הלזו שהיא מיוחסרת לגומר ומגוג נמצא תוך מדברות היבשה ים גדול ועצום עגול מוקף יבשה כלו ואין לו מבוא בשום ים ולא יחס כלל באוקיינוס רק לבדו נמצא ומוקף יבשרה ומימיו מרים ונהרורת רבורת ילכו בו מתמעט בעליית העבים להשקורת

latus maris Indici è regione Indiæ Gangeticæ, in mari Indico sub Æquatore diei est Insula quædam magna dicta Taprobana, quæ tam magna est ut valor ejus æstimari non possit, propter multitudinem bonorum ejus & rerum ejus. Incolæ ejus sunt nigræ, induti [2] gossipio albo per dimidium corporis sui, adorantes idola & cœlos. Et circa eam sunt insulæ multæ usq; ad Sinum magnum, qui est finis descriptionis Orbis Orientalis maritimi secundum Ptolemæum. Et, si vellemus commemorare reliquas Habitationes Boreo-Orientales quæ ultra Armeniam & Ausitidem & Aram superiorem qua itur in terram Mediæ, infinitum esset illas regiones recensere.

A fluvio Tanai & ultra eam, est initium Asiæ, sicuti Regiones Scythaniæ inferioris & superioris, & [3] Susiana quæ est Shushan Palatium illud regni Sophii; & Hyrcania, & Carmania, & regnum Canis magni. Et in istis regionibus quæ pertinent ad Gomer & Magog, inter Deserta Continentis reperitur mare quoddam magnum & forte, rotundum, totum Continente circundatum, nec est ei introitus ad quodvis aliud mare, nec omnino pertinet ad Oceanum, sed tantum solum reperitur Continente circundatum, ejusque aquæ sunt amaræ: & quamvis Flumina plurima in eam intrent, diminuitur per [4] ascensum nubium ad

2 *Gossipio*] Hebr. מוךְ *molle*, est nempe mollis vestis Gossipina.
3 *Susiana*] Sic uterque Codex MS legit אושיאנה pro שושיאנה.
4 *Ascensum*] viz. aqua ex eo ascendens, vertitur in nubes. Verum qui illud mare nuperis annis sulcavit *D. Struis*, in Itinerario suo asserit, in Sinu Ghilanensi [*the Bay of Ghilân*] esse duos Vortices maximos qui hujus maris aquas exhauriunt & per æquæductus aliquos subterraneos evacuant: hunc-

que

que locum adeo periculoſum eſſe, ut ſi aliqua navis ad hoſce Vortices nimis prope accederet, inevitabili exitio ſubmerſa eſſet, voraciſſima abyſſo abſorpta & deglutita. Geographus Nubienſis dicit hujuſmodi Vorticem naves rapientem, reperiri in Mari Perſico, & alium in Indiæ Inſulâ قمار *Comâr*, & tertium in extremitate Sinarum. Talis Vortex Arabibus dicitur دردور *Derdûr*, ſeu *Durdûr*, Perſis كرداب *Ghirdâb*, id eſt, *Vortex aquæ.*

הישובים ויתמעט ג״כ דרך מבועי
המעינות הרבות אשר תמיד יביעו
ויולדו ממנו בגלילות ההם ונקרא ים
מרת מפי שהוא מומרת ועומד
בעצמו מבלי שיתקשר בשום ים וגם

rigandum Habitationes: & diminuitur quoque per multas fontium Scaturigines, quæ perpetuo fluunt & ex eo naſcuntur in regionibus illis. Vocatur autem [5] Mare mortuum, quia mortuum eſt ſeorſim ſtans, non adjunctum alii cuipiam mari: & quoq;

5 *Mare mortuum*] Sic vocatur, quia eſt inſtar Lacus ſeu Stagni, ex quo nullus aquarum decurſus diſcernitur. Intelligit nempe illud Mare quod ſupra, Cap. III, vocatur *Mare Hyrcanum, quod eſt Mare Caſpium.* Hoc mare variis appellatur nominibus ſecundum loca vel valde vicina vel etiam aliquantulum diſſita, modo ſint celebriora; ut *Mare Gjergjân & Deilom*, *Mare Ghilân*, *Mare Tabariſtân & Mazenderân*, pro quo Herbertus noſtras minus recte legit *Mozendram.* Alias dicitur *Mare Chozar* ſeu *Chozaræorum*, propter regionem خزر *Chozar* ad Boream hujus maris adjacentem, à quâ denominatus eſt celeberrimæ illius diſputationis Author dictus כזרי *Cozari* ſeu *Cozaræus*, vulgo *Liber Cozri*, quem D. Buxtorfius Hebraice & Latine edidit. Quibuſdam Perſarum hoc mare perperam vocatur قلزم *Colzum*: iſte autem error corrigitur ab alio doctiore Perſâ, qui hocce Nomen reverà *Mare Rubrum* & *Clyſma* in eo Oppidum notare docet. Semel Scribæ Perſici vitio ſcriptum vidi قطرم *Cotrum* pro Mari Caſpio, pro قلزم *Clyſma*, quod ab Arabibus ſemper tribuitur *Mari Rubro*, quod vocant بحر قلزم *Bahar Colſum*; pro quo in Globis legitur *Bohar Corſun*, male: ſonat autem *Mare Clyſmatis.* Bernardo da Parigi vocat كلسون وكلزن *Mare Celſun* ſeu *Colſun*, quid ſcribebat plane neſciens. Alias mare Caſpium dicitur in Globo *mare de Sala* vel *de Bacu*, & Ruthenis *Chualenski more*, &c

Mare Hyrcanum ſic dicitur pro *Hyracanum*, quia hoc mare non ita procul diſſitum eſt à Perſidis Provinciâ dictâ عراق *Hyrâc* ſeu *Yrâc*; vel diſtinctionis cauſa عراق عجم *Yrâc Perſiæ* ſeu *Perſarum*, ut dignoſcatur ab عراق عرب *Yrâc Arabiæ* ſeu *Arabum*, quæ in Chaldæâ ſeu Babyloniâ Arabiæ proxima eſt. Quin & *Yrâc*, ſeu *Irâc*, ſive *Erâc*, (vel ut apud Geographi Nubienſis interpretem, *Arâc* ſeu *Aaracq*,) abſolute poſitum, Babyloniam ſeu Chaldæam notat, quæ in terra *Shin'ar*, ut in Libro *Murſhid*, שנער العراق *Shin'ar eſt Al Erâc*: nempe levi literarum mutatione, eſt plane idem quod in Sacris Bibliis ארך *Erec.* Ubinam vero ſit Provincia *Yrâc Perſarum*, (unde *Mare Hyrcanum* denominatum eſt,) apparet in Sanſonii Chartis, ſub nominibus *Hyrach* & *Yerach*, ubi ea ferme ad ipſum mare Caſpium extenditur.

Et quidem non poſſum heic ſilentio præterire inſignem D. Golii lapſum in re Geographicâ in ſuâ Alpharganii editione, ubi in ſitu *Irâcæ Perſarum* deſignando, multum à vero abeſt. Nempe primo, ſuccincte dicit in Indice, *Irâca tractus late patens, eadem cum Babylonia, quæ & diſtinctius Irâca Perſarum.* Oh portentum erroris, *Irâcam Babyloniæ* cum *Irâca Perſarum* confundens! Deinde male addit, *Irâca Arabum, id eſt, Aſſyria*, p. 130; cujus contrarium verum eſt. Nam Irâca Arabum (ſeu Chaldæa) multum diſtat ab Aſſyriâ. Et pag. 119 ubi D. Golius forte fortunâ recte ſtatuerat quod العراقين *Eracain* ſit i. q. العراق *Erâc*, i. e. *Babylonia*; mox malè addit quod idem *Eracain* etiam *Aſſyriam & Mediam* deſignet. Et paulo ſuperius in eodem libro, D. Golius adhuc magis confuſe agit, *duas Irâcas eſſe Cufam & Baſram, illam nempe eſſe Irâc-Arabum, hanc vero Irâc Perſarum* aſſerens.

 Verum

Verum quidem eſt, quod Nabathæi has duas urbes vocent *Irâcas duas*. Sed nec Nabathæi nec ulli unquam Orientalium dixerunt harum alteram eſſe *Irâc Arabum*, & alteram eſſe *Irâc Perſarum*: cum revera ambæ illæ عراقان *Irâca*, unicum *Irâc Arabum* conſtituant deſignentque; & hæ duæ عراقان *Irâca* ſimul, pro ſimplici عراق *Irâc* ſeu *Babyloniâ* (ipſo etiam Golio fatente ſupradicta pag. 119,) accipiantur, & ſemper ſic accipi debeant. Peſſime itaque fallitur D. Golius, hac ſequente ratione ſeductus: cum nempe dentur *Irâca* duæ, quæ ſunt diverſæ ac diſtinctæ Regiones ſeu Provinciæ ſic dictæ, (quarum altera eſt in Perſide, dicta عراق عجم *Irâc-Agjam*, altera in Chaldæa ſeu Babyloniæ regno dicta عراق عرب *Irâc-Arab*;) apud Arabes Nabathæos hæc poſterior quamvis unica, rurſus rpartitur & ſubdividitur in العراقين *Irâcas duas*, quæ viz. ſunt tantum duæ urbes *Cupha* & *Baſra* cum territoriis ſuis; tum inquam D. Golius videns العراقين *Irâcas duas* exponi de hiſce duabus urbibus, (quæ certe in eadem provincia ſeu regione continentur,) ratus eſt illam eſſe *Irâc-Arab*, (utpote quæ ſit verſus Arabiam ſita,) hanc vero alteram eſſe *Irâc-Agjam*, utpote quæ verſus Perſidem ſita ſit,) non ſatis animadvertens unicæ *Iracæ-Babylonicæ* ſubdiviſionem in *duas Irâcas*; quarum alteram ille (hoc modo falſus,) vocat *Iracam Arabiæ*, alteram vero *Iracam Perſidis*; cum revera iſtæ ambæ ſimul, unicam *Irâcam Arabum* notent, alteram illam *Perſarum Iracam* excludendo.

Ne autem abſque idonea authoritate ſapere videamur, ubinam ſitæ ſint *Iracæ* duæ Provinciæ ſic dictæ, monſtrabimus ex *Megjdii* Hiſtoriâ Perſicâ زينة المجالس *Zineto'lMagjâlis*, ubi τῆς *Irâc-Arab limites ponit uſque ad Deſertum* نجد *Negjd & mare Perſicum, & regionem Chuziſtân & Diyâr-becr: ejuſque præcipuas urbes eſſe ſeptem. Longitudinem ejus à* تكريت *Tecrit ad* عبادان *Abbadân, eſſe Paraſangarum 125: latitudinem vero ab* عقبة حلوان *jugo* τῆς *Hulvân ad* قادسية *Cadiſia è regione Deſerti Negjd, eſſe Paraſangarum 180. Et quod particulares urbes ſint Cûpha,* قسوج, *Bagdad, Anbâr, Babel, Baſra, Tecrit, Chulla, Samarra, Hulvân, Hira, Madain, Nahravân, Nomania, Waſit. Et quidem Irâc-Agjam habere 40 & aliquot Urbes: ejus limites eſſe contiguos* τοῖς *Adarbayajân & Curdiſtân & Chuziſtân & Phârs, & Kûm, &* جيلانات *Gjeilanât. Longitudinem ejus à Siphîd-roud (ſeu albo fluvio) ad urbem Yezd, eſſe Paraſangarum 160: latitudinem verò ejus à Gjeilanât ad Chuziſtân, eſſe Paraſangarum 100. Olim quatuor ejus celebriores urbes fuiſſe Iſpahân & Kûm & Rei & Hamadân.* Hactenus Megjdius Perſa. Et eodem fere modo ſub nomine *Arâc*, Geographus Nubienſis deſcribit *Arabum Iracam* pag. 203, عراق العرب و هو بغداد و بلادها و ما يليها من ديار بكر وربيعة ومضر *Irâc-Arab eſt Bagdâd & regio ejus & quæ ei adjacent partes* τῆς *Diyâr-becr & Diyar-rabiæ, & Diyâr-modar.* Et apud eundem ſub nomine الجبال *AlGjebâl* ſeu *Parthiæ*, p. 205 præcedente ritu (ut apud Megdium) deſcribitur عراق العجم *Irâc-Agjam*. Et quia Parthia vocatur *Giebâl*, i. e. *Montes* ſeu *Montana pars*, ideo apud Bernardum da Parigi, hæcce *Partia* (ut Italice ſcribit) vocatur عراق جبلي *Irâc montoſa*; altera vero *Irâc* nuncupatur عراق بابلي *Irâc Babylonica*; quarum hæc in magno Globo Cæſiano, eſt *Arac* in Caldæâ, altera vero *Arach* in medio Perſidis. Huc uſque digreſſus ſum, ne aliquis D. Golii authoritate ſeduceretur.

Ut itaque ad rem redeam, *Mare Hyrcanum* Græcis ſæpe vocatur Κασπία θάλασσα *Mare Caſpium*, quod una cum vicinis montibus *Caſpiis* ſic denominatur à celeberrimâ Urbe & cognomine Provinciâ قزبين *Cazbin* dicta, unde forma Gentilis ſeu denominativa regulariter eſt قزبي *Cazbi* ſeu (ut vulgo,) *Cazpi*; eadem analogiâ qua à نصيبين *Niſibin* fit نصيبي *Niſibi*, (non autem *Niſibini*,) brevitatis ſtudio loquentium & ſcribentium: & idem fieri ſolet in ejuſmodi aliis. Adeo ut *Mare Caſpium* nihil aliud ſit quam Mare *Cazpi* ſeu *Cazbi*, id eſt *Cazbinenſe*, prope urbem & Provinciam *Cazbin*. Non autem nego quin Adjective aliquando dicatur etiam قزبيني *Cazbini* ſeu قزويني *Cazvini*, id eſt, Cazbinenſis. Sed hoc rarius fit.

Perſarum

Persarum Scriptores tradunt, aliud hujus Maris Nomen vel saltem Epitheton esse اسـكـون *âsghûn*, id est, *Myrticolor*; & quoque alias ابسكون *abisghûn* seu *aboſghûn*, quod proprie est nomen Insulæ in hoc mari ab urbe *Asterabâd* (in Globo *Starabad*) tribus Parasangis dissitæ. Intelligitur nempe استراباد *Asterabad* versus Persidem: nam alibi est alia hujus nominis Urbs, quæ est Portus τῆς جرجان *Gjurgjân*, de qua consulatur Calcashendi Tom. 2. p. 124. Sed quoad dictum hujus maris nomen, cum ex Chorazmiâ veniens Fluvius dictus ابكون *âbghûn*, haud procul à dicta Insula se in istud mare exoneret, hoc ipsum mare ideo vocatur *âbosghûn*, contracte pro اب اسـكـون *âbi âsghûn*, seu *âbghûn* & *âsghûn*; quod scitu jucundum æque ac difficile. In magno Globo Cæsiano legitur *Abescum*, in ejusdem magna Mappa Mundi *Abesum*, in Sansonii Mappa *Abscoen*, omnia male.

Geographus Nubiensis tradit hoc mare longum esse ab Austro in Septentrionem, 1000 milliaribus; latum vero ab Occidente in Orientem tantum 650 milliaribus, contra quam in vulgatis Chartis pingi solet. Alibi idem Author (viz. Clim. V parte 7,) accuratius dicit hujus maris longitudinem porrigi ab Occidente in Orientem cum aliquanto flexu ad Septentrionem, spatio 800 milliarium; latitudinem vero esse 600 milliarium. Et mox addit, cum prosperi fuerint venti, ejus longitudinem navigari posse 9 diebus, latitudinem vero 7 diebus. Cursus autem quantum navis uno die conficit, secundum ipsum habetur pro 100 milliaribus. Calcashendi Tom. 2 pag. 124, ex *Sherîpho'l Edrîsi*, dicit hocce mare esse مـدور الشكل الي طول *figura rotunda oblonga*, additque وقيل مثلث الشكل كالقلع *Quidam dicunt esse figura trequetra sicut velum-navis*: Orientales enim in navibus suis utuntur velis trequetris. Ibidem quoque peripheriam ejus descriptam videas. Ea informatio quam habuit Herbertus nostras, fere quadratum facit. An vero sit merum stagnum, vel alias alicubi aliquem habeat exitum, vide Notas nostras superiores, pag. 64.

שלפעמים שהיא נקפה בקרח חזק
מפני הקור הגדול ואחר בזמן הקיץ
בטבע הזלת ומרוצת מי הנהרות
יעמידוהו על תלו ומוקף בישוב
בהרבה מקומות ובו איים רבים
והוא נמצא בין הסרמאציאה
לאיסקיטאניאה והרי קאספיאו או ים
אירקאניא ומוקף הרים וגבעות
מקרוב ומרחוק וירדו ההרים האלו
סביבות מדי עד הגיעם למוצאות מי
פרת וחדקל ויבא בארץ בבל

quia aliquando ad instar gelu durissimi congelatur propter intensum frigus. At postea tempore æstivo per naturam [i. e. medium] defluxionis & decursus aquarum fluviorum, illud rursus fit subsistere super 6 acervo suo. Multis locis circundatum est Habitationibus: & in eo sunt Insulæ multæ. Et quia situm est inter Sarmatiam & Scythaniam, & Montes Caspios & Hyrcanos, inde est quod vocetur Mare Caspium & Mare Hyrcanum. Et quidem prope proculque circundatum est Montibus 7 & Collibus, qui per circuitum Mediæ descendunt, donec perveniant ad exitum aquarum Euphratis & Tigris:

6 *Acervo suo*] Heb. תלו *Tillo*. Authoris mens est, quod aquarum acervus in usitata sua mole subsistat absque visibili diminutione.

7 *Montibus*] Præcipue partibus Montis Tauri, qui Orientalibus dicitur قاف طاغي *Kaph*, & totum Mundum circumdare perhibetur. Græcis vocatur ταῦρος, quasi à טור *Tûr*, i. e. *Mons.* Sed rectius vocatur *Tauris*, ab urbe تبريز *Tavrîz* quæ ei adjacet. Et eadem ratione in aliis locis per quæ transit, alia habet Nomina plurima, quæ omnia persequi, prolixum esset.

הגדולה: וכל המדברות ההם הגדולים עד הגיעם סמוך לגלילות דמשק

& deinde intrant in magnam regionem Babelis & Deserta illa magna, donec perveniant prope regiones Damasci.

פרק י׳ להודיע גבולי ארץ ישראל לבדה וסביבותיה לד׳ רוחותיה ומעבר לאמיק ומדבר חבור אשר זה נודיע אמתתו ממקום אחר

CAP.X. *Caput decimum describit limites terræ Israel solius, eique circumjacentia ad quatuor plagas ejus, & quoque transitum ad Meccam & Desertum Chabor, cujus rei veritas ex alio loco innotescet.*

גם כי הזכרנו מצב ארץ ישראל במשך ספורי קשר הגלילות באורך המערב למזרח בדרך כלל עם הגלילות האחרות אמרתי לכבוד הארץ ולהספיק רצון הקוראים ליחד הפרק הזה לארץ ישראל לבדה ואחר כן מעבר לאמיק וחבור ואתחיל ממקום צאת ישראל ממצרים לבא על ים סוף ולהעמידה באופן גבוליה ותחומיה ושכניה עם ביאור רחב מה:

ונאמר כי התורה ממש נתנה גבול לכל תחומיה באמת בפסוק ושתי את גבולך מים סוף וגומר וכן הוא כי ארץ ישראל תתחיל מנהר מצרים הוא נילוס במערב לארץ עד נהר פרת שהוא במזרחה: וכן הוא אומר עד הנהר הגדול נהר פרת אשר מימיו מהרי סארמאציאה והקו הזה צורק על ארץ ישראל

QUamvis jã commemoraverimus situm terræ Israelis una cum regionibus aliis in continuatione historiæ connexionis Regionum per longitudinem ab Occidente ad Orientem, tamen propter istius terræ honorem, & ut Lectorum voluntati satisfacerem, cogitavi mecum dedicare hoc Caput terræ Israelis solæ: & post modum [agetur] de transitu ad Meccam & Chabor. Et quidem incipiam ab eo loco quo egressi sunt Israelitæ ex Ægypto, ut venirent ad mare Suph; ut constituam illam [terram] secundum [justum] modum terminorum & limitum ejusdem, ut & loca ei vicina; una cum explicatione aliquo modo ampla.

Dicemus itaque, Legem omnino dedisse terminum omnibus ejus limitibus in veritate, in illo Textu, *Et ponam terminum tuum à Mari Suph*, &c. Et quidem ita se res habet: nam terra Israel principium sumit à flumine Ægypti sc. Nilo in Occidentali parte Terræ, & [exporrigitur] usque ad fluvium Euphratem, qui est in plagâ Orientali. Sic nempe dicit [S. Scriptura,] *A fluvio Ægypti usque ad fluvium magnum, fluvium Euphratem,*

ישראל מנהר מצרים מערבי דרומי עד נהר פרת מזרחי צפוני לה ואולם הצפוני לארץ ישראל לפי דברי התורה היא בבל ומדי ומקצת ארם וליציאה וציליציאה והדרומי לה ממקום שסבבו ישראל ים סוף לסבוב את ארץ אדום עמון ומואב ועמלק סיחון ועוג וכל אלה המקומות נקראים היום מלכי הערב וכן דעת יוסיפון בספוריו כל זה יהיה דרומי לארץ ישראל עד הגיעם אל עבר הירדן שהוא מזרחי דרומי לה וזה היא אורך ורוחב ארץ ישראל כלה ואף כי לא זכינו עדין לכל אלה ולא לעשר העמים עד ירחיב הגבול כי פלשתים וארם ודמשק לנו הוא באמרו ודמשק מנוחתו אולם המקומות האלה סבבו ישראל מ״ שנה במדבר הגדול והנורא אשר אחורי ארא-ביאה פיליקש עד בואם אל הירדן וארץ נושבת כל הישובים והמקומות האלה מאדום ומואב וכו׳ הנ״ל הדרומיים הם נקראים אראביאה פיליקש ומשם במדברות האלה הוא המעבר הגדול לעבור מדברות

cujus aquæ [ſcaturiunt] è montibus Sarmatiæ. Hæc inquam linea convenit cum terra Iſraelis, à fluvio Ægypti Auſtro-occidentali, uſque ad fluvium Euphratem qui Boreo-Orientalis. Verum id quod Occidentale eſt ad terram Iſraelis, ſecundum verba Legis, eſt Babylonia, & Media, & pars Syriæ, & Lyſia, & Cilicia. Et quod Auſtrale eſt, ab eo eſt loco quem circumiverunt Iſraelitæ; *viz.* Mare Suph, circumeundo terram Edom, Ammon, Moab, Amalek, Sichon, & Og: & omnia hæc loca hodie vocantur [1] Reges Arabiæ, quæ eſt opinio Joſephi in Hiſtoriis ſuis. Totum hoc eſt Auſtrale ad terram Iſraelis, uſque dum perventum ſit ad alteram partem Jordanis, quæ eſt Auſtro-Orientalis. Hæc inquam eſt Longitudo & Latitudo totius terræ Iſraelis. Et quamvis non jam meruerimus [i. e. obtinuerimus] omnia iſta, nec terras decem populorum, uſque dum [2] dilatet Deus terminum; (nam Palæſthina, Aram, & Damaſcus noſtra ſunt, uti dicitur, *Et Damaſcus quies ejus*;) certe tamen Iſraelitæ circumiverunt hæc loca quadraginta annis, per Deſertum magnum & tremendum quod eſt pone Arabiam felicem, uſque dum venirent ad Jordanem & terram habitatam. Omnes inquam Habitationes & loca iſta Auſtralia ſupra commemorata, ut Edom, Moab, &c. vocantur Arabia felix. Et deinde per Deſerta iſta eſt tranſitus maximus ad

1 *Reges Arabiæ*] Eſt nempe *Reges Arabiæ* phraſis Biblica; per quam itaque Author noſter affectat exprimere *Regna Arabiæ*.
2 *Dilatet*] Optio eſt.

חול

חול כליביאה ולהגיע דרך ללכת לאמיקא עד מוצא הים הגדול ים אוקיינוס אשר בין המדברות האלה בו מדבר חבור ליהודים השוכנים כמו באהלים ובתי עצים ותוצאותיו יגיעו למדברות ערב וישמעאלים אשר שם יהודים רבים ומלכים עד אין מספר ומוצאם ירדו עד הים הגדול אוקיינוס ים הורו וים לאמיק וקאליקוט במשך שפת הים ההוא ויצדק עליהם לעתיד על היהודים שישתמשו מספינותיהם הקלות להריצם ולבא ולהתקרב אצל ים סוף לבא לארץ ישראל וזה אמרו השולח בים צירים וכלי גומא על פני מים לכו מלאכים קלים אל גוי ממושך ומורט :

transseundum Deserta Arenæ [3] ad instar Libyæ,& ad pertingendum viam quæ tendit ad Meccam, usque ad exitum Maris magni, Maris inquam Oceani, quod est inter Deserta ista. Inibi est [4] Desertum Chabor pro Judæis habitantibus tanquam in tentoriis & domibus ligneis; cujus exitus perveniunt ad Deserta Arabiæ & Ismaelitarum: ibi inquam sunt Judæi plurimi una cum Regibus, innumeri; & exitus eorum descendunt ad mare magnum Oceanum, mare inquam Indicum, & Mare de la Mecca & Calecut, per tractum oræ illius maritimæ. Et certum est de illis (nempe de Judæis) quod in futurum usuri sint navibus suis levibus ad transportandum seipsos, & ad perveniendum & appropinquandum ad Mare Suph, ut veniant in terram Israelis. Et hoc est quod dixerunt [Prophetæ,] *Qui mittit per mare* [5] *Legatos, & vasa juncea super facies aquarum: Ite nuntii leves ad gentem tractam & expilatam.*

3 *Ad instar Libyæ*] Pro וליביאה ut in MSS, legendum est כליביאה. Consule Cap. XV.

4 *Desertum Chabor*] Tale Desertum nullibi Gentium reperitur, sed est mera Judæorum fabula & figmentum; ut & illud de Judæis inclusis in tot locis, quorum sæpe meminit noster; & quod suos Reges habeant. Magis ingenuus est Kimchius ad *Hos.* III. 4, ad hæc verba, *multi dies* אין מלך *sine Rege*; ubi ille, *Isti sunt dies exilii in quo sumus hodie: nam non est nobis Rex nec Princeps ex Israele, sed ad placitum* [vel *per licentiam*] *Gentium & Regum ac Principum eorum sumus.* De Judæis in angulo Orientis inclusis, talis ac apud nostrum historia ex relatione Judæi Mercatoris apud Cadamustum legitur Cap. LX, p. 62, viz de Judæis 10 Tribuum & eorum Rege in India 150 leucis ultra Calecut, in aliqua insula haud procul à continente. Ibi omnia Aromata, &c. Sed credat Judæus apella, non ego. De 10 Tribubus videas *Meor Enaim* Cap. 13, fol. 69.

5 *Legatos*] Iste Judæus noster perperam applicat suis popularibus, ea quæ dicuntur de Gente alia propter Solis ardorem umbrellifera; de Gente inquam ultra flumina Æthiopiæ, quæ ad Judæos missura erat Legatos, transmittendo Mare Rubrum in vasis ex Junco seu Papyro arundine qua dicta Flumina abundant, & ex qua (dicentibus Authoribus) Naviculæ construi solebant. Consulatur Theophrastus de Papyro.

Legatus quidem hodie dicitur *Ambasciator*, ex infima Latinitate: nam veteres Authores Classici formam compositam non agnoscunt, bene autem simplicem. Estque *Ambasciator*, si vocis originem spectes, talis cujus Legatio est *Baise-main* (ut loquitur Cotgravius & Galli,) *ad basiandum manum* ejus ad quem mittitur, quod nomine mittentis faciendum. Sic etiam Gallis & aliis Europæis Gentibus vocatur amicorum Salutatio. Hæc autem consuetudo non in Europa nata est, sed ex Oriente ad nos venit. Illis quidem est سلام *Salutatio* sive scripta sive ore tradita, qua amicis vel præsentibus vel

absentibus

absentibus Salutem impertiunt: nam scripta Epistola quæ nil nisi Complementa continet, vulgo vocatur *un Salâm*, Anglice *a Salam*. Sæpius autem (ut in eorum Epistolis vidi) ad absentes mittitur تقبيل الايادي *basiatio manuum* ad τὸν δεῖνα: quæ quidem forma, quamvis duas quis tantum habeat manus, est Pluralis multitudinis. Nam etsi Arabes habeant Numerum Dualem, & quoque Pluralem paucitatis, his tamen hoc casu non utuntur, sed fere semper Plurali multitudinis: q. d. si plurimas haberet manus, eas basiaret omnes. Subinde etiam in Epistolis dicunt in futuri forma, quæ tamen (ut sæpe apud Hebræos) Præsentis significationem habet, من عبدكم — يقرئكم السلام ويقبل اياديكم *A servo vestro tali, qui impertit vobis salutem & manus vestras deosculatur.* Aliquando tamen *manus* legitur in singulari numero, تقبيل اليد والقدم من عند اقل العبيد والخدم الى فلان *Basiatio manûs & pedis à minimo servorum & famulorum, ad* τὸν δεῖνα: ubi *manus* est in forma singulari, ut syntaxi conveniat cum القدم quod facit Paronomasiam cum الخدم.

פרק י״א לבאר גבולות הים והשוכנים למעלה מהים ללכת מויניציאה לסאלוניקי ולקוסטא-נטינופולי ואיליפנוטו והאיים הרבים אשר בארציפילגו וללכת ביפו או בארוט ואליכ-סאנדריאה של מצרים:

CAP. XI. *Caput undecimum explicat limites maris & eorum qui habitant supra mare, qua itur à Venetiis ad Thessalonicam, & Constantinopolim, & Hellespontum, et insulas plurimas in Archipelago, et qua itur ad Joppam aut Berytum, et ad Alexandriam Ægypti.*

המהלך הזה מויניציאה לים קוסטאנטינופולי מנהגם ללכת על שפת הסקייאבוניאה ואלבאניאה הנק׳ דלמאציאה ומצירוניאה בדרך פולא או פרינצא וילכו באורך הים אדריאנו עד יעברו כל אורך האלבאניאה אשר היא מצירוניאה למקרון בדרך ראגוזה ודרך לאוילונא מהתוגר אשר כנגד אוטרונטו בסוף

HOcce iter est à Venetiis ad mare Constantinopolitanum. Solent autem ire per oram [1] Sclavoniæ & Albaniæ, quæ dicitur Dalmatia in Macedoniâ, per viam Polæ aut Parenzæ; unde pergunt per longitudinem maris Adriatici, usque dum transeant totam longitudinem Albaniæ (quæ est Macedonia à Macedone sic dicta,) per viam [2] Ragusæ, & viam [3] Valonæ quæ est ex Togar è regione [4] Hy-

1 *Sclavonia*] Author noster ut Itali vulgo, scribit *Schiavonia*, i. e. *Illyricum*: Turcis بوسنه ايلي *Bosnia*, seu *Dalmatia* ut supra. Alias dicitur قروات ولايتى *Croatia*, incolis *Hruach*, (ut videtur, pro *Chruach*,) prout colligere potui ex Missali Illyrico quod vocatur *Mißal Hruachi*.

2 *Ragusa*] Dalmatiæ urbs, hodie Ῥαοῦσα, olim Ἐπίδαυρος, non (ut quidam volunt) Ἐπίδαμνος quæ est *Dyrrhachium*.

3 *Valona*] Vulgo *la Valona*, & Αὐλωνία: veteribus ὁ Αὐλὼν τῆς Ἠπείρου. Arabes scribunt اولونه *Avlona*, Italiæ vulgum imitantes.

4 *Hydruntum*] Vulgo *Otranto*, olim Ὑδροῦς, -οῦντος.

לאפולוא

לאפולוזא ממלכות נאפולי ויכנסו
בים יון חוץ לים אנדריאטיקוס וימצאו
אי קורפו ולאמוריאה ומורון וקורון
וינעו לתוך ים קאנדיאה הנקראת
קריטא ויניחו אי רודי כנגדם לים
ימין אשר סמוך ליבשה לאחוריה
בארץ ציליציאה מארץ עוץ סמוך
לגלילות ארמיניאה וכל זה יניחו

druntis quæ in extremitate Apuliæ quæ eſt de Regno Neapolitano. Et quando extra Adriaticum vecti intrant mare Græcum, reperiunt inſulam Corfu, & [5] Moream, & Modon, & Coron : & deinde pervenientes in medium Maris Candiæ (quæ dicitur Creta,) è regione ſui ad mare dextrum, relinquunt inſulam Rhodum quæ eſt prope poſteriora continentis in terra Ciliciæ, quæ eſt de terra [6] Uz prope regiones Armeniæ. Hoc inquam totum relinquentes per Conti-

5 *Moream*] Ea eſt veterum Πελοπόννησος, inter quam & Atticam ab Auſtro ad Septentrionem per 5 aut 6 milliaria extenſus eſt Iſthmus, ideo Ἑξαμίλιον dictus. Vulgo *la Morea*, Græcis hodiernis dicitur ἡ Μωρέα, i. e. *Nigra* peninſula, (Turcæ pronuntiant موره *Mûra*,) propter Mauros qui (ut dicitur) eam inhabitabant : nam in Mediterranei litore ex adverſo Maurorum, nec valde procul ab eis, ſita eſt, illorum olim incurſionibus valde obnoxia.

6 *Uz*] Noſtri Authoris, *Uz* ſeu *Auſitis*, eſt Cilicia & partes circa eam inter Syriam & Armeniam : his enim circumſcribitur. Sed patet hancce Auſitidem non eſſe Jobi patriam, quæ certe ab hiſce partibus longe diſtabat; ut facile eſt colligere ex ipſius vicinis mălum ei inferentibus, qui erant שבא *Sheba*, i. e. سبا *Sabæi* in Arabiâ, & כשדים *Caſdæi* ſeu *Caldæi* ex Erac-Arabum ſeu Babylonia, qui eum infeſtabant & pecora abigebant : ut & ex amicis eum viſitantibus & conſolantibus, de quibus infra dicetur.

Si autem ulterius diſquiſiverimus ubinam terrarum revera fuerit *Terra Uz*, præmittendum eſt, quod Abraham, Iſaac, & Jaacob cum Cananæis confœderati vixerunt in Canaan, in anteceſſum & arrham promiſſionis quam tandem poſſiderunt poſteri eorum. Jacobi autem frater Eſau, & filius Iſmael ſeceſſerunt in Arabiam inſtinctu Divino deducti, ut Jacob ſolus relinqueretur in terra promiſſionis. Eſau enim [*Gen.* XXXVI. 7.] propter gregum ſuorum multitudinem, ex terra Canaan ſponte diſceſſit in *Montem Seir*, & pacifice ibi vixit cum Horitis, qui [*Gen.* XXXVI. 20. *Deut.* II. 12.] erant *Habitatores terræ* & antiqui incolæ *Montis Seir*. Horitas tamen poſtea expulerunt filii Eſau. Ille quidem Mons eſt in termino terræ Edom, qui antea à poſſeſſore eum occupante dictus eſt *Mons Hor*; & is [*Num.* XXXIII. 37,] in margine terræ Edom, in quo [*Num.* XX. 23, &c.] ſepultus eſt *Aharon*: incolæ inde dicti *Horitæ*; ex quibus vir quidam inſigniſſimus nomine *Seir*, fecit ut poſtea diceretur *Mons Seir*, & ארץ שעיר *terra Seir*. Nam [*Gen.* XXXVI. 20,] per Appoſitionem dicitur החרי בני שעיר *Horitæ filii Seir* : nempe qui antea *Horitæ*, tunc dicti ſunt *filii Seir*. Et ab *Uz* filio *Diſan*, qui ex nepotibus *Seir Horitæ*, hæc terra etiam dicta eſt *Terra Uz*; quæ, quia illuc poſtea conceſſerat *Eſau* per improperium dictus *Edom*, (propter *rubrum* juſculum pro quo Primogenituram vendiderat,) poſtea denominata eſt *Terra Edom*. Tot nominum mutationem propter varios diverſis temporibus incolas & poſſeſſores, illa Terra ſubivit. Quodque hæc ſit *Terra Uz*, plane legitur [*Thren.* IV. 21,] שישי ושמחי בת-אדום יושבת בארץ עוץ *Lætare & gaude ô filia Edom quæ habitas in Terra Uz.*

Heic quidem vixit & regnavit *Job*, alias dictus *Jobab* : de quo ad calcem Verſionis Græcæ Libri Job, ſcriptum relinquitur, Οὗτος ἑρμηνεύεται ἐκ τῆς Συριακῆς Βίβλου, ἐν μὲν γῇ κατοικῶν ἐν Αὐσίτιδι ἐπὶ τοῖς ὁρίοις τῆς Ἰδουμαίας καὶ Ἀραβίας. Προϋπῆρχε δὲ αὐτῷ ὄνομα Ἰωβάβ. Λαβὼν δὲ γυναῖκα Ἀράβισσαν, γεννᾷ υἱὸν ᾧ ὄνομα Ἐννών· ἦν δὲ αὐτὸς πατρὸς μὲν Ζαρὲ ἐκ τῶν Ἠσαῦ υἱῶν υἱός, μητρὸς δὲ Βοσόῤῥας, ὥστε εἶναι αὐτὸν πέμπτον ἀπὸ Ἀβραάμ. Καὶ οὗτοι οἱ βασιλεῖς βασιλεύοντες ἐν Ἐδώμ, ἧς καὶ αὐτὸς ἦρξε χώρας· πρῶτος Βαλὰκ ὁ τοῦ Βεώρ, καὶ ὄνομα τῇ πόλει αὐτοῦ Δενναβά. Μετὰ δὲ Βαλάκ, Ἰωβὰβ ὁ καλούμενος Ἰώβ. Μετὰ δὲ τοῦτον, Ἀσὼμ ὁ ὑπάρχων ἐκ τῆς Θαιμανίτιδος χώρας. Μετὰ δὲ τοῦτον, Ἀδὰδ υἱὸς Βαράδ, ὁ ἐκκόψας Μαδιὰμ ἐν τῷ πεδίῳ Μωάβ, καὶ ὄνομα τῇ πόλει αὐτοῦ Γεθαίμ. Οἱ δὲ ἐλθόντες πρὸς αὐτὸν φίλοι, Ἐλιφὰζ τῶν Ἠσαῦ υἱῶν, Θαιμανῶν βασιλεύς· Βαλδὰδ ὁ Σαυχαίων τύραννος· Σωφὰρ ὁ Μιναίων βασιλεύς. In eundem ſenſum

Interpres Arabs, &c. ايوب كان ساكنا *Job vero habitabat in Terrâ Uz, inter terminos Edom & Arabiæ: & antea vocabatur Jobab. Hic duxit uxorem alienigenam, ipsique natus est filius dictus Anûn. Job vero erat filius Zaræ filii filiorum Esau; & mater ejus erat de Basra: & ipse erat sextus ab Abrahamo. Ex regibus vero qui regnarunt in Edom, regnavit super illam terram Balac filius Beor. Et post hunc Jobab, iste qui vocatur Job,* &c. *Et fuit ætas* 240 *annorum.*

Nempe ante *Jobum*, heic in urbe Dinhaba residens regnavit *Balaam*; quem (cum esset egregius Incantator,) conduxit vicinus Balac Rex Moabab Israelitarum multitudine metuens, ut eis malediceret. Is vero, multis tentatis, retulit, *Non esse incantationem contra Israelem*, &c. Nomen ejus [*Gen.* XXXVI. 32.] scribitur בלע בן בעור *Bela' filius Beor*, abbreviate pro בלעם *Bileam*, seu *Balaam* [*Num.* XXXI. 8. *Mica* VI. 5. 2 *Pet.* XI. 15.] eodem modo quo indifferenter dicitur מלך *Molech*, seu מלכם *Milcom.* Sed profecto בלע omnino notari debuit superscripto Apice, propter cujus defectum intercidit ultima litera *Mem*: & quidem alicubi periere & intercidere aliquot literæ ex aliis quibusdam vocibus S. Scripturæ. In superioribus Græcis & exinde factis Arabicis, perperam legitur Βαλὰκ pro Βαλάαμ.

Supradictum *Balaamum* postea (à Deo maledictum propter Diabolicum vitæ institutum, & propter conatum contra populum ejus,) [*Jos.* XIII. 22.] interfecerunt Israelitæ. Ei mortuo, paulo ante ingressum Israelitarum in Canaan, successit *Job*, [*Gen.* XXXVI. 33.] dictus יובב בן זרח מבצרה *Jobab filius Zerach de Bosra*; de qua urbe dicitur [*Isa.* LXIII. 1.] *Quis iste veniens ab Edom, in vestibus rubro-tinctis à Bosra!* Et [*Isa.* XXXIV. 5, 7.] *Gladius meus descendet in Edom.--nam est mihi Sacrificium in Bosra, & magna cædes in terra Edom.* Hinc, & ex [*Jer.* XLIX. 22.] constat *Bosram* esse in regno Edom, super quod *Job* ex magnatibus ejusdem loci, in Regem promotus est. Hæcque urbs sæpius in S. Bibliis memoratur. Et quidem *Job* seu *Jobab* diu regnavit: nam post afflictionem suam, vixit 140 annos; in toto, 240; Deo compensationem faciente pro eis quæ antea passus fuerat. Eique successit חשם *Chusham* ex terra *Temani*, i. e. *Australi.* Huic in urbe *Avith* residens successit *Hadàd* filius *Bedàd*, qui gravissima clade affecerat Midianitas in Agro Moab. Eo mortuo, regnavit *Samla* ex urbe *Masreka.* Et deinde *Shaûl de Rechoboth fluminis*, quæ ad Euphratem sita: hodie vocatur رحبة الملك *Rehabat Regis.* Isto mortuo, regnavit *Baal-chanàn* filius עכבור *Acbor*; à quo alia urbs paulo inferius ad Euphratem itidem sita, usque hodie dicta est عكبر *Acbor.* Huic successit *Hadâr* ex urbe *Paû.* Hactenus S. Biblia.

Jobi amicus *Eliphaz* filius Σωφὰν ex nepotibus Esau, erat *Temanita*, sc. ex regione תימן *Teman*, i. e. *Australi*, quæ ad Austrum in vicinia adjacebat regioni *Edom* in qua fuit *Bosra*: unde dicitur [*Amos* I. 12,] *Immittam ignem in Teman, qui devorabit Palatia Bosræ.* Et quidem ea nominata est *Teman* vel à dicto situ, vel ex post facto à Θαιμὰν υἱῷ Ἐλιφὰζ. De ista regione Judæis dicta *Teman*, (quæ inter *Elam* & *Sinam* & *Terram Edom*) dicitur quoque [*Habac.* III, 3.] *Deus venit à Teman, & Sanctus à Monte Paran.* Et [*Deut.* XXXIII, 2.] *Deus venit à Sinai, & splenduit à Seir, & illuxit à monte Paran*; qui Mons est pars Montis Sinai, qui sec. Ptol. incipiens à mari Rubro, extenditur versus Terram Sanctam & Edom: unde igitur Deus apparuit, & Israelitis illuxit in transitu maris. *Eliphaz* itaque videtur fuisse Rex جمامة *Temâmæ* seu Arabiæ Petrææ (ab urbe حجر *Petra* sic dictæ) cui adjacet Edom, quæ nempe Ptolemæo est in Arabiæ Petrææ Boreali margine; & urbs Βόσρα est in ejusdem margine Orientali, Arabiæ Desertæ contigua, Long. ξη. δ: al. 69. 45. Lat. λα. ς: al. 31. 30.

Alter amicus fuit *Bildad* השוחי *Shuchita*, ex regione שוח *Shuach* seu *Sua*, i. e. *humili & depressâ.* Estque سوخ *Sauch, mollities terræ*, talis quæ calcantis pedem in se recipit, uti est Arabia Deserta, in qua à Ptolemæo collocatur Σαυὴ *Sava* ad Long. 73. Lat. 33. Ea enim Arabiæ pars est, quæ hodie dicitur تهامة *Tihâma* (in Globo *Theama,*) quia *æstuosior*; & غور *Gaur*, quia *depressior* reliquâ Arabiâ. Estque ad Septentrionem contermina τῇ حجاز *Higjâzæ*, ubi incipit Regio Meccana & *Yaman* seu Arabia felix; in qua Australius olim à Sabæis Yamanensibus aliquando extructus est سد *Sud* seu *Agger* dictus العرم *Al Arim*, quo aquas ex *Tihâma* in *Yaman* labentes excipiendo, ingentem sibi parabant Lacum, ut ex aquæ copia lætiores viverent. Agger autem ex terra arenosa non satis firmus, aquarum ponderi cessit, & ruptus est; unde facta est سيل العرم *Innundatio Al Arim* in omnibus Arabum Historiis infamis, quæ Sabæis Aggeris extructoribus multum intulit damnum. Sed ut ad pensum redeam, supradicta Arabiæ pars *Tihâma*, videtur esse ea quam describit Agatharchides *Lat. pag.* 59, *Gr. pag.* 51, *Ultra Sinum Laanitidem* [I. Ælanitidem] *quem Arabes circumcolunt, est* Βυθεινωνεὶων *terra copiosa, campestris, tota irrigua, & diffusa; sed præter Gramen & Medicam, & Lotum viridem staturam æquantem, nihil producit. Multæ in eâ efferæ Cameli, multæ cervarum & damarum cohortes, multi ovium greges, ineffabilis*

mulorum boumque numerus: item Leones, Lupi, &c. Sic ille: unde quale sit Arabiæ Desertæ Solum, sc. Bildadi Regnum, innotescit. *Bildad* itaque fuit Arabiæ Desertæ Rex Σαυχαῖος, qui *Jobum* vicinum *Edomi* Regem visitatum venit. MS Alex pro Βαλδάδ, minus bene legit Βαλδὰς υἱὸς Ἀμνὰν τοῦ Χοβὰρ τοῦ Αυχείτου τυράννου, pro Σαυχαίου.

Tertius Amicus *Sophar Naamathita*, videtur venisse ex Arabia felice. Cum enim Arabiam Petræam tribuerimus *Eliphazo Temanitæ*: & Arabiam Desertam *Bildado Shuchitæ*: restat tautum Arabiæ tertia pars, quæ ex vi vocis נעמה *Naama*, debet esse *Felix, commoda, amœna*, qualis est يمن *Yaman*, sic dicta ἀπὸ τῆς Jumn *virore* & *felicitate* qua plus quam aliæ Arabiæ partes gaudet. Hujus regionis populus Ptolemæo audiunt Μιναῖοι, μέγα ἔθνος, collocatque in Mediterraneo Arabiæ felicis circa Long. 75, Lat. 19, paulo Borealius quam *Saba*. Stephanus collocat ad littus Maris Rubri: nec mirum si illuc extendatur. Agatharchides in Maris Rubri *Periplo*, pag. supra citat. habet, *Supra Phœniconem est Nessa, ---ubi Gerrai, Minai, & omnes vicini Arabes*. Ibi vide plura. Est quidem منى *Mina* (al. *Muna*) nomen peramplæ Vallis prope Meccam, ubi tam hodie quam à tempore Islamismi, in solenni Peregrinatione Meccanâ, Sacrificia mactare & Lapillos in Diabolum projicere solet totus Mohammedanorum peregrinantium exercitus. D. Pinedo in Notis ad Stephanum de urbibus, ex Strabone legit, *Quatuor maximas Gentes habitare* ultimam *dictam* regionem, *quarum Minæi sunt in parte ad Erythræum mare, quorum maxima urbs* Κάρνα seu Κάρανα: *hisque finitimos esse Sabæos*. In S. Bibliorum Versione Græca ad 2 *Paral.* XXVI. 7, Μιναῖοι respondet Hebraico מעונים *Meunim*. Apud dictum Stephanum, per duplex *NJ*, scribitur Μιννᾶιοι, quod forte melius legendum Μιννᾶιοι, i. e. *Meunim*. Ibi *Uzzias* dicitur cum successu pugnasse contra *Arabes Gur-baal & Meunæos: quiitaque* מעונים *Meunai attulerunt Dona Uzziæ*. Non autem עמונים *Ammonitæ*, quod Scribarum lapsu ita ibi legitur: nam nulla antea ibi Ammonitarum mentio.

Sic Scribarum hallucinatione 2 *Sam.* VIII. 12, pro אדום *Edom* legitur ארם *Aram, Syri*, uti constat tam ex seq. versu 14, quam ex collatione cum 1 *Chr.* XVIII. 11, 13. Hoc modo videmus *Jobum* fuisse Regem Edom seu Idumææ in Arabiâ: & tres vicinos Reges eum visitasse, qui sc. erant *Eliphaz* Rex *Teman* seu Arabiæ Petrææ quæ ad austrum Idumææ, & *Bildad* Rex Arabiæ Desertæ, & *Sophar* Rex Arabiæ Felicis; qui omnes afflictæ ejus conditionis miserti, ad eum confluxerunt, amica consilia subministrarunt, consortio recrearunt, & cum eo de Divinâ providentiâ & miseriâ humanâ confabulando subinde disceptarunt. Job autem orthodoxus recta de Deo dixit, contra quam fecerunt Reges illi, qui quamvis Dei vindices esse viderentur, tamen jussi sunt tandem pro singulis expiatoria Sacrificia offerre Deo, ut minus recta de eo dicentibus ignosceret. Qualitate enim Reges fuisse oportet, utpote qui aliquoties Jobum mendaciorum incusarunt, seque ei in omnibus æquipararunt.

לימינם ביבשה ויכנסו בים ארצי-
פילגו הגדול מלא איים רבים
אשר סאלוניקי מצוי שם ויעברו
מיצר גליפולה וימצאו קוסטאנטינופולי
בצד שמאל ויעברו דרך מעלה
לצד הצפון ללכת לאנדרינופולי
וללכת לים איוזיניאוס ועד ים נהר
לאטאנס שהוא סוף גבול האיברופא
ושם למעלה בצפון תכלית ים
קוסטאנטינופולי המגיע לגבול רוס-
יארה ואפילוניאה ואחר טרטאריאה

nentem ad dextram suam, intrant in mare Archipelagum maximum insulis multis refertum, ubi reperitur Thessalonica. Dein transeuntes per Fretum Galipolitanum, inveniunt Constantinopolim ad [maris] latus sinistrum. Nam [ex Mari Ægæo] transeunt per viam qua ascenditur versus plagam Septentrionalem, [tam ad sinistram] qua itur ad Adrianopolim, [quam ad dextram] qua itur ad mare Euxinum, & usque ad Mare fluvii Tanais, qui est finis termini Europæ. Et supra [Byzantium] in Septentrione, est finis maris Constantinopolitani pervenientis ad limites Russiæ & Poloniæ, & postea ad Tartariam. Et

ולמום

ועמים רבים וישובים נוראים סביבות כל הימים האלה מכל צד ומכל פנה:

אמנם מויניציאה ללכת אל ארץ ישראל או למצרים ר״ל כגון לבארוט או לצור או ליפו או לאליכסנדריאה מנהג המלחים בעברם בקורפו להגיע בקנדיאה ומקנדיא לרודי ולציפריאה בעיר פאמאגוסטא ומשם בפאמאגוסטא יוכלו לסבוב ציליציאה מארץ עוץ וארם ולפנות ללכת כאשר ירצו אם בבארוט הסמוך לציפריאה שהיא מול יפו או לסבוב לצור או ליפו או לסבוב עוד הים הזה מים פלשתים עד שפת ים אלכסנדריא דרך המערב ולהגיע ברמיאטה כפי רצון וצורך הסוחרים להביא סחורותיהם כאשר מנהגם וצרכם שם שמה יגיעו וילכו:

אמנם הערוגה אשר הזכרנו מויניציאה עד ים יון למעלה בגבולות העליונים עד הים הם אלו מויניציאה ביבשה למעלה מחוז איסטריאה ואיסטריאנו ופריאול וכל הסקייאבוניאה והאונגריא הנקראת פאנוניאה אשר למעלה ממנה וכל ארץ מקדון היא אלבאניאה ולמעלה מזה היא

in omnium istorum Marium circuitu, sunt populi multi & habitationes tremendæ ab omni latere omnique angulo.

Verum ad eundum à Venetiis ad terram Israelis vel ad Ægyptum, (volo dicere quasi, ad Berytum, ad Tyrum, vel ad Joppam, vel ad Alexandriam,) solent nautæ transeuntes per Corfu pertingere ad Candiam,& à Candiâ ad Rhodum & ad Cyprum, per urbem Famagustam: & inde per Famagustam poterint circuire Ciliciam quæ est ex Ausitide, & Syriam,& inde prospicere ad eundum quocunque voluerint; sive sit ad Berytum quod prope Cyprum è regione Joppæ, sive ad circumeundum per Tyrum aut per Joppam, sive ad ulterius circumeundũ istud Mare à mari Philishtim usque ad oram maris Alexandrini per viam Occidentis, & ad pertingendum ad [7] Damiatam, pro lubitu & necessitate Mercatorum; ut sc. illuc perveniant redeantque, ibique importent merces suas prout soliti sunt & eorum necessitas requisiverit.

Verum area illa cujus fecimus mentionem, (sc. à Venetiis usque ad mare Græcum supra in terminis superioribus, & ab his ad ipsum mare,) istiusmodi est: nempe à Venetiis [eundum est] per Continentem supra territorium Istriæ & Istriani,& Friuli,& per totam Sclavoniam,& Hungariam dictam Pannoniam quæ supra ipsas est, & per totam terram Macedoniæ quæ est Albania; vel supra hanc per

7 *Damiata*] R. Benjamino כפתור *Caphtor*, quæ *Jer.* XLVII, 4, vocatur *Insula Caphtor*.

בוסינא קורבאקיארה ואלקיארה
ומרינורת רבורת רבו מספר וגלילות
יון כלם מהתוגר הם וכל המעברות
הימיות הנם כתובים בקלף המלחים
לאורת ולזכרון ליודעם וגם אין
ראוי שיעלם כי מן הצד השני לים
אנדריאטיקוס אשר רחבו קרוב לק׳
מילין בקרוב נמצא מויניציאה דרך
יבשרת עד סוף האיטאליאה וברי-
נדיסי הישובים האלה בכלל היינו
מויניציא לקאיוזא ראוינא רימיני
פיסארו פאנו סיניגאליאה אנקונא
חוף פירמי טרונטו יוליארה נוברה
וכל לאברוצ׳ לאנצאנו בארי בירליטא
טראני וכל לאפוליא עד סוף מלכות
נאפולי כי שם בברינדיצי ישלים
ים אדריאטיקוס ויכנס בסבוב בים
טאראנטינוס וקאלבריארה לסבוב
האיטאליארה בצד השני הדרומי לה
בדרך ים האמצעי מארי ליאוני
מידיטיראניאו אשר קרוב לאי ציצילי
אה ומסינא נגד ריאו דקאלאבריאה
כאשר נדבר בע״ה במעברורת הים
ללכת פלאנדריאה לבא מויניצוארה
ונספיק בזה :

Bofenam, & [8] Corbachiam, & Valachiam, aliafq; Provincias multas quæ fuperant numerum, & omnes regiones Græciæ quæ funt de Togar. Et quidem omnes tranfitus maritimi, ecce fcripti funt in Chartis nautarum, in fignum & memoriale pro cupientibus fcire illos. Præterea non debet ignorari, quod à latere fecundo maris Adriatici, (cujus latitudo eft circiter 100 milliarium,) reperiemus à Venetiis per viam Continentis ufque ad finem italiæ & Brundufium, dari hæc loca habitata in genere: nempe à Venetiis [eundum eft] ad Chiufam: deinde occurrunt Ravenna, Rimini, Pefaro, Fano, [9] Signigallia, Ancona, Portus Fermo, Tarento, Julia nova, & tota l'Abruza, l'Anfano, Bari, Berleta, Trani, & tota l'Apulia, ufque ad finem regni Neapolitani: nam ibi apud Brundufium terminatur mare Adriaticum, quod per circuitum ingreditur mare [10] Tarentini & Calabriæ, ut circumeat totam Italiam per latus fecundum Meridionale illi, per viam Maris Medii, Maris inquam [11] Leonis Mediterranei quod eft prope infulam Siciliam & Meffinam è regione τῆς Rio de Calabria; ficut (auxiliante Deo) dicturi fumus in Tranfitibus maris per quos itur in Flandriam quando venitur à Venetiis. Interim hoc nobis fufficiet.

8 *Corbachiam*] Vulgo *Corbavia*, i. e. *Croatia*.
9 *Sinigaglia*] Seu *Senigaglia*, ea eft *Sena Gallica* feu *Senogallia*.
10 *Mare Tarentini*] Vulgo *Golfo de Taranto*.
11 *Mare Leonis*] Eft fc. ea Maris Mediterraneæ pars quæ alluit Leontinum in Orientali parte Siciliæ.

פרק יב׳ לבאר המקומות העקריות והראשיות בדרך ים מויניציאה לפלאנדרים ללכת במיצר גיבילטירא ופורטוגאל ואנגליאה אשר היא סמוך ליבשת פלאנדרים:

אמרו הרכבים והרצים כי מויניציא לפלאנדרים וברוגייש וגאנס ללכת דרך יבשה הוא מהלך בקירוב לארבעים יום וזה לעבור בקוטב האיטאליא מפאדואה לוירונא ולעיר שלשים או כדומה לזה בקוטב אשכנז ושנוזיציר וכל הגלילות ההמה עם קוטב הבורגונייא והפלאנדריאה אשר על שפת ים אוקיינוס נגד איי אנגליאה סקוציאה ואיבירניאה במהלך ארבעים יום הם בקירוב והאמנם ללכת מויניציאה לפלאנדרים בדוגיאות הים עם סחורותיהם ראיתי ושמעתי כי יתמהמהו ויתאחרו לפעמים רבים בטרם ישובו לביתם י״ח חדש ויותר משנתים לפעמים אולם המהלך בטבע ההליכה היומית בנשיבת הרוחות הטבעיים והנהוגים להתחלף ולהתחדש לא ילכו בשמנה

CAP. XII. *Caput duodecimum declarat loca præcipua & principalia in itinere maritimo à Venetiis in Flandriam, eundo per Fretum Gibeltâr & Portugalliam, & Angliæ partem quæ est prope Continentem Flandriæ.*

POstæ & [1] Cursores ajunt à Venetiis ad Flandriam & Bruges & Gandavum, (eundo per viam Continentis) esse iter pene 40 dierum [2]. Nempe transeundo per Polum Italiæ à Paduâ ad Veronam, & ad civitatem [3] Trentam aut talem aliquam, per Polum Germaniæ & [4] Helvetiæ, & per omnes istas regiones, per Polum Burgundiæ & Flandriæ quæ est ad oram [5] Maris Oceani è regione Insularum Angliæ, Scotiæ, & Hiberniæ, est iter circiter quadraginta dierum. Verum qua eunt à Venetiis in Flandriam per Galeras maris cum mercibus suis, vidi & audivi eos antequam revertantur ad domum suam, sæpe detineri & retardari per 18 menses, [6] & aliquando ultra duos annos. Nam iter hoc est plus quam tria millia milliarium, imo prope quatuor millia milliarium. Sed revera per naturam cursus diurni cum [prospero] flatu ventorum naturalium qui mutari & innovari solent, eundo non [detinerentur] ne quidem per 8

1 *Equitatores & Cursores*] i. e. Postæ equitantes & Tabellarii pedestres.
2 40 *dierum*] Hodie inventa est brevior via per Galliam, Sabaudiam, & Milanum.
3 *Trenta*] Ut *Granatam* solet vocare *Rimmon* interpretando Nomen; sic *Trenta* notans *Triginta*, heic vocatur שלשים 30.
4 *Helvetia*] Eam Author vernacule vocat *Switzer*.
5 *Maris Oceani*] Heic intelligit *Oceanum Britannicum*: alias apud eum *Oceanus* est *Mare Atlanticum*.
6 18 *menses*] Hodie celeriter navigando, hos iter potest confici 22 diebus, ut experti dicunt.

7 8 *menses*

חדשים כי המהלך הזה הוא יותר
משלשת אלפים מילין וקרוב לאר-
בעת אלפים מילין וזה עקר המהלך
הראוי והטבעי לפי מציאות המקומות
אשר הם נמצאים בחיוב ואם אפשר
שיגיעו במקומות אחרים למען
סחורותיהם או בסבת השתנות
הרוחות אשר יכריחום ללכת ולהגיע
הנה והנה מ״מ זה הדרך ילכו בו כי
כן יגזרהו טבע חיוב המקומות
המיוסדים ביבשה כאשר המה
לעבור עליהם בים וזאת היא
מויניציאה ירימו נס אל הרוחות נגר
המזרח דרך דאלמאציאה ומאצידו-
ניאה היא סקייאווניאה ואלבאניאה
עד צאת מים אדריאטיקוס הוא
ים ויניציאה ויפנו ברוח אחרת לצד
ימינם באוטרונטו והים טראנטינו
ולסבוב את האיטאליאה ויכנסו בים
האמצעי באורך הקלאבריאה ויניחו
ליצי ומונטאלטו ביבשה לימינם
תמיד ופניהם אל המערב עתה
ויכנסו במיצר מיסינא אשר היא באי
שיציליאה בין מיסינא לרייו דקאל-
אבריאה קרוב לשמנה מילין המיצר
ביבשה היא באיטליא במלכות
נאפולי וילכו בערוגה הזאת בים
האמצעי תמיד קרוב לאלפים מילין

menses 7. Et hoc quidem est fundamentum itineris convenientis & naturalis secundum inventionem locorum qui ibi necessario inveniendi [i. e. adeundi] sunt. Et, quamvis possibile sit ut attingant alia loca propter merces suas, aut propter causam mutationis ventorum qui aliquando cogant eos huc illuc ire & vagari, 8 nihilominus hæc esset via per quam incedere deberent: ita enim decrevit natura necessitate locorum in Continente sitorum, prout illi necesse habent per ea transire per mare. Hoc est, à Venetiis elevant vela ad ventos versus Orientem, per viam Dalmatiæ & Macedoniæ, (quæ est Sclavonia & Albania,) donec egredientes è mari Adriatico (quod est mare Venetum,) tendant per alium ventum ad latus dextrum suum per Otrantum & Mare Tarentinum, & circumeundo Italiam intrent in mare Mediterraneum per longitudinem Calabriæ, & relinquant 9 Lecci & Montalto per Continentem ad dextram suam semper, dum eorum facies nunc sint ad Occidentem ; & tandem ingrediantur per Fretum Messinæ (quæ est in insula Sicilia ,) inter Messinam & Rio de de Calabria, ferme per 8 milliaria. Hocce Fretum est ad Continentem in Italia in regno Neapolitano : & per hanc aream iri possit per mare Mediterraneum continuo, circiter 2000 milliaria, & ultra: hoc est, à Rhegio 10 su-

7 8 *menses*] i.e. prospero vento vix detinentur 8 menses in eo itinere. Pro seqq. Hebr. Latina præcedunt.
8 *Nihilominus*] Abbreviate מ״מ pro מכל מקום *pro omni loco.*
9 *Lecci*] Sic vulgo dicitur *Aletium.*
10 *Supramemorato*] *Supradicto* , Hebraice exprimitur per Abbreviaturam נ״ל , i. e. נאמר למעלה vel נזכר למעלה.

ויותר

ויותר היינו מריגיאו הנ״ל לסאלרנו
נאפולי גאיטא אוסטיא החוף רומי
פיומבינו וחוף סיינא ליגורנו חוף
פיסא ואי קורסיקא בשמאלם בים
רחוק מהיבשה סארזאנא גינובא
סאוונא מוניגו ניצא דפרווינצא ואי
סארדיניא בשמאלם הים רחוק
מהיבשה מארסיליאה ונהר רודאנוס
היורד מליאון ואויניון מים מתים
כל ארצות ארגון פירפינייאן ואלנצא
בארצלונא ואיי מאיוריקא ומינוריקא
בשמאלם בים רחוקים מהיבשה
עד הגיעם לאנדאלוסיאה ומלכות
גראנאטא מאליקא היא רמון ספרד
אשר שם מיצר גיבילטאר וכנגד
באפריקא ביבשה בצד שמאל
מאבריטאניאה ציסארי הפונה
במלכיות ההם מכל צד טאנייר
ארזילא פיס אורן אולם בהיות
הדוגיאות במיצר גיבילטאר הזה הנ
וללכת פלאנדריס צריך שיפנו לצד
ימינם בדרך הצפון ובדרך היבשה
ולסבוב אותה בים כל מלכות
פורטוגאל ליסבונא ויסבבו כל
מלכות הביסקאי עד הגיעם בין א
אנגליאה ליבשת פלאנדריס במיצ

pra memorato ad Salernam, Neapolim, Gaetam, Oſtiam Portum Romæ, Piombino, & Portum Sienæ, Ligornum Portum Piſæ, & inſulam Corſicam ad ſiniſtram ſuam procul à Continente, & Sarzanam, Genovam, Savonam, Monacum, Niceam de Provincia, & inſulam Sardiniam ad ſiniſtram ſuam per mare procul à Continente, Marſiliam, fluvium [11] Rhodanum decurrentem à Lugduno & Avenione, [12] Aquas mortuas, totam terram Aragoniæ, Perpynian, Valentiam, Barcelonam, inſulam Majorcam & Minorcam ad ſiniſtram ſuam per mare procul à Continente; donec tantem perveniant in [13] Andaluſiam, & regnum Granatæ & Malagam : ea eſt Granata Hiſpaniæ quæ ibi eſt ad Fretum Gibeltar. Et è regione illius in Africâ in Continente ad latus ſiniſtram, eſt Mauritania Cæſarea, quæ tendit ad illa regna ex omni latere, viz. Tanger, Arzilla, Feſs, Oran, &c. Veruntamen cum Galeræ ſint in dicto Freto Gibeltar, ad eundum in Flandriam, neceſſe eſt ut tendant ad dextram ſuam per viam Septentrionis & per viam Continentis quem per mare circumire debent, viz. totum regnum Portugalliæ, & Lisbonam : circumeundum quoque eſt totum regnum Biſcaiæ, uſque dum perveniatur inter inſulam Angliam & Continentem Flandriæ per Fretum anguſtum, & per

11 *Rhodanum*] Vernacule Gallis *le Roſne*, Italis *il Rodano*.
12 *Aquas mortuas*] Vernacule *Aigues mortes*, urbs maritima *Occitaniæ* ſeu *Langue d' Occ*.
13 *Andaluſia*] Arabibus Mauris أندلس *Andalus*, i. e. Hiſpania Bœtica, q. d. *Vandalus*; quippe quam aliquando occuparunt Vandali.

צר וכל הגלילות ההמה ויש שם
מיצר ים צר מאוד בין אי אנגליאה
ליבשת פלאנדריס לממשלת מלך
צרפת בקצת מקומות האי הזאת
כמעט קרוב ליבשה לעשרת מילין
ומעט מזה וסמוך לאי אנגליאה
הזאת נדבק כמעט אתה אי סקוציאה
רק שיש סעיף מים מפסיק ביניהם
ואי איבירניאה למעלה בים בצפון
סמוכה להם וזהו שיעור המהלך
הנז׳ באמת לפי מציאות הישוב
במקומות האלו כאשר המה אולם
נשיבת הרוחות בחלופם לפעמים
שלא כסדרן עם רצון הסוחרים
יושבי הספינות והדוגיאות או
מבריחת הלסטים השובים בים

omnes regiones iſtas. Eſt enim ibi [14] Fretum maris valde anguſtum inter Inſulam Angliam & Continentem Flandriæ, ſub domino regis Galliæ. In quibuſdam locis iſta inſula eſt prope Continentem intra 10 milliaria aut paulo plus. Et prope iſtam inſulam Angliam, cohæret quaſi cum ea inſula Scotia, niſi quod parvus maris ramus diſcriminet inter eas. Et inſula Hibernia eſt ſupra mare [15] verſus Septentrionem prope illas. Et hæc quidem eſt æſtimatio [i. e. deſcriptio] itineris prædicti revera prout inveniuntur habitationes in iſtis locis ubi ſunt Sed aliquando velpropter flatus ventorum per mutationem ſuam extraordinariam, vel propter voluntatem Mercatorum in [16] navibus aut Galeris ſedentium, vel tandem propter fugam Pyratarum

14 *Fretum anguſtum*] Anglice *the narrow Seas*, inter Angliam & Flandriam ſub dominio Regis Galliæ, ut ipſe videtur de ſuo tempore affirmare; quod tamen verius dixiſſet de Rege Hiſpaniæ Flandriæ domino.

15 *Verſus Septentrionem*] Debuerat potius dixiſſe *verſus Occaſum*.

16 *Navibus aut Galeris*] Nempe *Naves* ſunt Onerariæ mercatoriæ, *Galeræ* autem ſunt Bellicæ. Videtur דוגיא *Dûghia*, nomine tenus, idem eſſe cum דוגית *Dûghith*: quamvis aliqui ponant differentiam. Hoc, nempe poſterius, exponitur *Navicula piſcatoria*, & *Scapha* ad majorem navem pertinens. Hebræorum enim Juriſperiti dicunt, *Qui emit navim, emit ſimul* דוגית *Scapham, & omnia alia pertinentia.* At R. Benj. p. 9, plane pro *Galera* accipit, plurali forma adhibens, דוגיות הנקראות גליראש *Dûghioth quæ vocantur Galeræ.* Et ſic דוגיא *Dûghia*, (cujus plur. *Cap.* XIV, דוגיאות *Galeræ*,) ut exponit R. Elias in ſuo *Tiſhbi*, *eſt navis magna multis remis in utroque latere inſtructa*: eſt nempe talis quæ olim *Triremis*, hodie *Galea* ſeu *Galera* dicitur; quæ ſtructura ac uſu tam ab aliis navibus bellicis quam à [illegible] *navibus onerariis* diſtinguitur. Heicque præmittam, quod de Galeris Anglicanis, ſi ita vocari poſſunt, non loquor nec locuturus ſum; uti nec de antiquorum *Triremibus*, de quibus Tractatum edidit Iſ. Voſſius.

Galera autem Turcica & Veneta (non item Anglica) acutum & longe protenſum habet Roſtrum ligneum: velis utitur triquetris; & non, niſi procellâ exortâ, quadratis: margines ſunt lati decliviuſcule promiſſi, in quibus erecti ſtant Pali ferrei à quibus dependent Scalmi cum Remis: & ſupra margines utrinque ſunt 4 aut 5 صفائر *Suffæ* ſeu *Tabulata* parva ſex pedes quadra, pro ſtationibus militum pugnantium. Proram & Carinam (ad velocius ſulcandum mare) habet acutiorem, ideoque etiam ventrem anguſtiorem: Mala duo, Cataſtroma unicum. E contra vero, navis oneraria Roſtrum habet obtuſum, ſuperne aduncum; ventrem ad recipiendas merces capaciorem; Mala & Cataſtromata plura; Vela quadrata. Reliquas differentias perſequi ſupervacaneum eſſet. *Galera* (quæ ex dicta ſtructura eſt Navi multo velocior,) ab Arabibus tam Aſiaticis quam Africanis vocatur غراب *Ghorâb*, i. e. *Corvus*, quaſi picea nigredine, roſtro extenſo, & Velis Remiſque ſicut Alis volans *Galera*; unde & Vlacho

Græce

Græce dicitur Μέλαινα. Ornatus vero causa, Pici aliquando superinduci solet ruber aut viridis color, ab ornatum quærentibus. Turcis *Galera* audit قدرغة *Kadirgha*, unde linguæ Græcæ modernæ adscitum Κάτεργο eadem significatione. Aliàs à Turcis nominari solet *Ciectirme*, seu چكدرمه كمي *Tchecdurme ghemi*, id est, *Tractoria navis*, seu *Actuaria navis*, quæ Remis trahitur agiturve; Turcis quidem de solâ navi bellica dictum, sed eadem significatione quâ ὁλκὰς seu ὁλκάδιον Græcis erat, Cymbis tracta navis oneraria. Apud Dom. Germanum, Arabicum شختور *Shectur* videtur corruptum ex چكدر *tchectur*, cum Arabes literam چ sonare non possint. Sed apud eum vocis usus aliquantulum diversus; cum ipse exponat شختور *Barca* seu *Burchio*; quæ tamen Remis agitur. Imperatoris Turcici *Galeræ* accommodato peculiari nomine vocantur جقالر *Jacâl*, quo alias *Hylax* notissimum animal vulpi simile primario notatur. Alias, *Galea* in genere Turcice dicuntur چراقلي كميلر *Armatæ* seu *instructæ naves*: & talium Classis, est طونانمه *Dunanma*, id est, *Armata*, seu دكز طونانمه سي *Maris Armata*.

Quod autem ad *trahendi* notionem attinet, *Remos agere* apud Turcas dici solet كورك چكمك *Remos trahere*; & transitive چكدرمك est *facere ut trahat* seu *ut trahatur*, quod à toto Remigio seu Remigum طايفه *Catervâ* fit cum اهماله *Celeusmate* انشاء برابر *Si vult Deus æqualiter agamus*; una cum horrida catenarum concussione auditu ingrata: quæ Turcica recito, quia Veneti etiam Turcas, ut Turcæ Christianos, ad Remos cogunt & catenis onerant. Remigum Dux seu anterior, qui Venetis *Spalliero*, Turcis باش چكنجي πρωτοκρότης seu *Impetitor primus*, est Puppi proximus, qui novo quovis repetito Remorum impetu, reliquos omnes dicto Celeusmate præit, ducit, excitatque. A *trahendi* itaque significatione, Galeræ impositum nomen *Ciectirme*, quod ex Grammaticali significatione posset omnibus Galearum generibus competere, utpote quæ Remis trahantur: id quod tamen recepto usu communi & generaliori, solas *Galeras Triremiges* notare solet.

Mauri Galeras proprie dictas non habent, exceptis parvis *Brigantinis*, quas propter remigium & structuram, Galerarum generi adnumero. Utcunque tamen apud alias gentes videntes Galeras, earum nomen agnoscunt, suâ linguâ vocantes طريدة *Tarida* seu *Tareda*, id est, *acta compulsa*, & *propulsata* navis, sc. *Galea*; quo etiam nomine Arabico absolute posito, *Galeazza* aliquando vocari solet. Maurorum autem Naves bellicæ in genere, plerumque linguâ Francâ vocantur قورصاني *Corsâni*, sc. *Corsali*, *les Corsairs*.

Navium vero Bellicarum (quæ solæ remis aguntur,) genera, ex Remigum singulis Remis incumbentium numero distinguenda esse videntur. Nam ut ordine incipiam à minoribus, *Bergantina* (vulgo *Brigantina*) talis est ubi singulis Remis unus tantum homo allaborat. Hæc Turcice vocatur Italico nomine Turcicis literis scripto فرغاطه *Firgata* seu فرغته *Furgata*, sive فرقته *Fircata*, quæ omnia sunt *Fregata*, seu *Barca armata*, quæ alias quoque dicitur فوسته *Fusta*. In MS Lex. Ital. Turc. in Arch. Seld. *Brigantina* minus recte vocatur *Kara Mursal*, id est, *Nigra emissaria*, seu قره مرسل قره مرسل سفينه سي *Kara Mursel sephina-si*, id est, *Nigra emissaria navis*. Sed revera *Kara Mursel* non est ex *Galerarum* speciebus, nec Remis agitur, sed solis velis promovetur: estque Navis cujus Prora ac Puppis sunt elevatiora quam media pars, contra quam fit in *Galeris*. Est autem *Brigantina*, (Galeræ species minima,) ea quæ Mauris dicitur جفن *Gjefen*, & ثليثي *Salisi*; vel ثلثي *Sulsi*; quæ quidem Nomina à Pedro de Alcala Hispanice exponuntur *Galeota pequenna*, & *Frigata*. Anglis dicitur *Galey-foist*, & *Pinnace*, seu *Frigat*: quorum ultimum est generale, uti nomen *Galera*, pluribus speciebus competens.

Quando vero intelligitur *Galera* species aliquanto major quam *Brigantina*, tum ea talis est ubi duo homines unicuique Remo assignantur. Hæc Mauris dicitur طريدة من جنسين *Tarida min ginsein*,

ſein, id eſt, *Galea de dos ordines*, ut exponit Pedro de Alcala. Et, vel huic vel ſequenti ſpeciei accenſendus eſt Perſicus دونی *Thaſelus*, *a Yacht*.

Si autem ſit ſpecies adhuc major, tum nuncupatur *Cieſtirme* ſeu *Galea* abſolute & ſimpliciter dicta, nempe *Triremex*, ubi tres homines ſingulis Remis incumbunt. Hæc Mauris طريدة من ثلاثة اجناس *Tarida min ſalaſa agjnâs*, id eſt, *Galea de tres ordines*, ut habet ſupra dictus Pedro de Alcala. Nempe ad ſingulos Remos bini, trini, aut quadrini homines, faciunt duplices, triplices, aut quadruplices ordines; non quidem ſitu inferiores aut ſuperiores, ſed coæquales in eodem Scamno eodemque navis latere ſedentes: nam Remorum ordo, ſimplex; Remigum vero (pro Galeræ magnitudine & Navarchæ lubitu) duplex, triplex, aut quadruplex eſſet poſſit.

Si ſit earum quæ Remis aguntur *Galera* maxima, tum vocatur *Galeazza* ſeu *Galea groſſa*, ubi ſunt 5 aut 6 homines uni Remo; nempe quintuplex aut ſextuplex hominum ordo, ſemper vero remorum ordo ſimplex. Hæc Turcice vocatur ماعون *Maûn*, ſeu ماعنة *Mauné*, Mauris طريدة *Tarida* ſeu *Treda* ſimpliciter. Et quamvis *Galeazza* ſit bellica, eſt tamen formâ navis onerariæ. Galeazzis vero peculiare eſt, in ſummis marginibus habere چتاللر *Furcas*, ſc. compagines ligneas furciformes, in quibus ſuos *Petrieros* (ſeu Bombardas mortarias ad jacienda ſaxa & Bombas) collocant. Et in Galeazzarum prora, eſt una quædam magna machina ſeu Compages lignea verſatilis, Italis dicta *Carreto* ſeu *Carreta*, quæ unico ſubdito Pedamento ſive Trabe verſatili, circumvolvi & quaquaverſus dirigi & verſari queat; quæ merito appelletur طوب دندرجی عربة *Bombardi-verſorium Carretum*, vel ſi volumus Anglice loqui, *a turn-gun carriage*. Hæc autem lignea Compages talis eſt, quæ duas Bombardas oblique (divaricato ad modum furcæ ſitu) capere poſſit, hoc modo: viz. in eadem Compagine ſeu Carreta duæ collocantur Bombardæ ad furcæ ritum à ſeinvicem deductis roſtris; eo ſc. obliquo dextrorſum & ſiniſtrorſum ſitu, ut unius ad metam directæ exploſio, alteram (reſiliendo) ab obliquiore ſitu mox in rectum vindicet retrahatque, & pariter in directum educat, ut in hoſtes explodatur; ipſa vero exploſa prius Bombarda ſeipſam proprio reſultu (*recoil* vocamus) intra Galeazzæ marginem retrudat reducatque, ut hac ratione à nautis commodius tractari & rurſus onerari poſſit. Et deinde viciſſim alterius dicta ratione in rectum deductæ exploſio, dictam illam Bombardam priorem eodem modo in directum contra hoſtes educit. Et ſic viceverſa in perpetuum.

Habemus in Bibliothecâ publicâ Oxonienſi in Libro de Habitu Turcarum, *Galeam* ſeptiremigem Conſtantinopoli affabre depictam, (perperam ibi dictam *Kattiga*, pro *Katirga* ſeu *Kadirga*,) quæ quondam ad *Ochily Baſhâ* pertinebat. Heic in utroque latere ſunt 36 Remi; & quidem ſimplex Remorum, ſed ſeptuplex Remigum ordo viſitur, viz. ſingulis Remis affiguntur 7 homines laxiuſcule catenis alligati: & horum utrumque, ſc. tam Remorum quam Remigum numerus, extraordinarium eſt rarius viſum. Sed in quavis Galea, Remigum numerus pro libitu augeri poteſt, ſi modo Galeæ capacitas id permittat, & Remis affigantur plures Anſæ Laqueive quas teneant trahantque homines plures. Adeo ut hac ratione, ex eadem Galea *Triremigi*, fiat *Quadriremex*, *Quinqueremex*, aut quævis alia.

Galearum autem constructio & constructarum ſecuritas (ſummiſſis Malis) eſſe ſolet in ترسخانه *Terſ-chana*, vel contractius & minus orthographice, ترسانه *Terſana* ſeu *Tarſana*, quæ ex pluribus Arcubus lapideis aut latericiis conſtat, & Venetiis vulgo audit *l' Arſenàl*, quod videtur factum ex præcedente nomine Turcico addendo *l* fini, uti pro سراى *Serâi*, Itali dicunt *Serail* & *Seraglio*. Ea autem quæ viſitur Conſtantinopoli, (ne fallantur aliqui,) in Auſtrali Galatæ extremitate verſus Urbem ſita eſt; & omnino differt à طوب خانه *Tôp-chana* ſeu *Caſa dell' Artiglieria*, ubi ex metallo funduntur Bombardæ, fere in Septentrionali Galatæ extremitate verſus ينكى حصارلر *Nova Caſtella* & Mare nigrum ſita. Sed *l' Arſenàl* alias vocatur زرد خانه & جبخانه *loricarum domus*, (ſynecdochicè pro omni Armorum genere,) à جبه *Gjebe*, & زرد *Zered*, quorum utrumque ſignificat *Loricam* ex Annulis ferreis contextam, quod ejuſmodi *Loricæ* ibi ſerventur, de quibus agit Calcashendi tom. 2, p. 231 & 266. Ille enim locus, eſt tam *Navale* quam *Armamentarium*: unde etiam alias vocatur سلاح خانه *Silâh-chanà*, id eſt, *Armorum* ſeu *Armaturæ domus*, & خزانة السلاح *Repoſitorium armorum*; cum omnis generis Bombardæ, Sclopi, Tela & Arma bellica ibi ſervari & reponi ſoleant. Magis autem commune & uſitatum nomen eſt *Terſ-chanà* ſeu contractius *Terſanà*, quo ſignificatur *Domus terroris*,

varis, talis scil. terroris quem tanta Navium bellicarum Classis tantusque Armorum Apparatus, (quæ ibi servantur,) omnibus merito incutere possit.

Sed in nominis *Arsenàl* deductione à *Tarsana*, scrupulum mihi injicit Arsenalis Venetæ antiquitas: dicitur enim esse ex antiquioribus Venetiarum ædificiis, forte ante 600 aut plures annos extructa; nempe longe antequam Turcæ vicinas illi urbi partes occuparent, aut nominis occasionem darent. Adeo ut, si eodem semper gaudebat nomine, tum id necessario ante Turcarum in Europam adventum impositum fuerit; atque ita id non à Turcico nomine factum, sed potius hoc ex illo. Cum autem dictum nomen Turcicum sit significativum, & Venetum non item, impossibile est ut illud ex hoc ortum & depravatum fuerit; cujus autem contrarium potius sit verum, nempe Venetum ex Turcico potius derivatum esse. Videtur itaque apud eos ab initio non semper habuisse idem nomen, sed Venetos potius *Arsenalem* olim vocâsse prius *Navale*; & deinde postea *l' Arsenàl*, mutuato à Turcis nomine, nuncuparunt. Et hoc satis probabile, cum Venetorum *Dogâna* (*the Custom-house*) pariter antiqua, seposito vetere nomine Italico, vocetur دكان *Docân*, accepto nomine à Turcis, quibus etiam alias dicitur كمرك دكاني *Ghiumruk Docâni* id est, *Vectigalium officina*.

Superius dictum est de Navibus Bellicis, (Heb. משוטים *Mashôtim* seu אניות שיט *Oniyath Shait*,) quæ *Remis aguntur* omnes; contra quam fit in Onerariis, excepta لوندرة *Londra*, quæ Remis agitur, quamvis oneraria longa aliquam magnam *Galeam* mole æquans. Jam autem relictis Bellicis exteris, priusquam manum de tabula tollam, leviter tangam naves Onerarias exteras; quarum itaque maxima est Navis Hispanica dicta *Galeona*, Arabice بيوني *Bayôni*, an à loco ubi primo constructa, vel à بيون *Bayôn*, id est, *ampla*, non determino. Ex reliquis Navibus Turcicis, est سيق *Saic*, quæ Mercatoria lata & aliquam magna, forte 300 aut 400 Tonnarum, hominibus transvehendis apta. Deinde tale quid est ماوصة quæ est (ut Italice describitur) *Barca grande da portar mercantie*: & بورطون *Bortun*, quæ est navis subrotunda & lata. Minores Naviculæ sunt الشاهقة, & البضعة, & الصلعة, & الشخطور seu الشختور de qua supra. Et deinde *Cymba*, sunt صندل *Sandal*, & صندلجق *Sandaljùc*, & قايق *Kaic*, & بارجة *Bârtche*, & برمة *Peremê*, & جرمة *Gjermè*, & جنبر *Tchembèr*, & جنبكي *Tchembeki*, & زورق *Zavràk*, & سنبوق *Sumbûk*, & جرنيك *Tchernîk* seu μονόξυλον, & كچيرك كمي *Portatoria* seu *transitoria navicula*, quæ ad Porthmum stare solet, Arabice dicta مريكب *Moreikabi* Scapha vero quæ majori navi inservit, Arabice est قارب *Kârib*, q. d. *propinqua*, quippe quæ semper in promptu, alias dicta برشة الفلك *Barca τῆς navis*. Lingua autem Græcâ vulgari Καράβι est *Navis* in genere, ut Arab. فلك *Falk*, & مركب *Merkab*, & سفينة *Sephina*, & Pers. كشتي *Keshti*, & Turc. كمي *Ghemi*. In Libro *Pherh*. Gihânghiri, زنبري *Zemberi* exponitur كشتي بزرك *navis magna*.

יכריחו בעלי הספינות לשנות סדור
המהלך הזה ולבחור להגיע במקומות
אחרים אמנם כלם יחוייבו לעבור
במשך הסדור הזה הנז׳ וקרוב אליו
במציאות המקומות הנזכ׳ ולא יחטאו
אם לא יעברו מעבר הים לעבור

qui per mare captivos ducere solent, navium Magistri necesse habent hujus intineris ordinem mutare, & eligere ut per alia loca [ad metam suam] perveniant. Verum omnes illi per hujus ordinis prædicti tractum, vel prope ad illum, transire debent, prout loca prædicta occurrunt; & non errabunt. Si vero non, tum poterunt transire per alteram partem maris

 דרך

דרך יבשת אפריקא במלכות טונים
אשר היא אחורי שיציליאה בדרומו
וכל שפת ים הברבאריאה היא
עד הגיעם גם במיצר גיבילטאר הנז׳
כי שם מעבר כל סובב יבשת
ללכת לים אוקיאנוס ואין אחר
זולתו כמו שנראה ומבואר ליודעי
ספר מהלכי עולם ומלחים ומשם
יסובבו בלכתם לצד צפון למצוא
אי אנגליארה ופלאנדרים ביבשה
כאמור לעיל

per viam Continentis Africæ, per regnum Tunetum quod eſt pone Siciliam ad auſtrum ipſius, & per totam illius maris Barbarici oram, donec hoc modo perveniant ad prædictum Fretum Gibeltâr. Nam ibi eſt Trajectus pro omnibus per Continentem circumeuntibus, ut eant ad mare Oceanum: nec eſt alius præter eum, uti perſpectum & perſpicuum eſt illis qui Mundum perambulantium & nautarum Libros ſciunt. Et inde in itinere ſuo circumire poterunt verſus Septentrionem ad inveniendum Inſulam Angliam, & Flandriam per Continentem, uti dictum eſt ſupra.

פרק י״ג נזכיר בו מהלך אופירה מדברי הנביאים לאחור היבשה דרך ים סוף לאחורי כוש הנקראת אפריקא השפלה הצריך לאגרת הזאת

CAP. XIII. *Capite decimotertio ex verbis prophetarum commemorabimus iter verſus Ophir per poſteriorem partem Continentis, per viam Maris Sûph ad poſteriora Cûſh quæ dicitur Africa inferior; quod neceſſarium erat exponere in Tractatu iſto.*

ליודעים חן וכבוד בתורת
האלהים לדעת לעות את יעף דבר
במרה שיתמהו היום האנשים
השומעים שמע הגלילות החדשות
האלה אשר נמצאו ונראה להם
שהוא כמופלא ומופת נתחדש
ביבשה ובפרט כי טולומיאו החוקר
הגדול לא דבר מאומה מאלה
ונסתמו מעיניו ויהי כמחריש כאשר
כבר דברתי:

SCientibus gratiam & gloriam in Lege Dei, ut ſciant [1] tempeſtive annuntiare verbum deſiderio-defatigatis, de eo quod mirantur hodie homines audientes rumorem de Regionibus iſtis noviter repertis, & videtur eis acſi ſit res miranda & portentum quod de novo inventum eſt in Continente, præſertim quia Ptolemæus rerum ſcrutator maximus nihil locutus eſt de iſtis: occludebantur enim ab oculis ejus, & fuit tanquam is qui ſilet, uti jam monui.

[1] *Laborem verbi defatigati*] Vel *rei defatigatæ*; intelligitur nempe id in quo laborarunt & deſudarunt multi, ſeu res de qua defatigati ſunt diſquirendo; ut hoc modo ei qui quærendo defatigatus eſt, ſatisfiat. Hæc enim eſt Quæſtio jam diu à multis ſolicitata & vexata, ſc. ubinam terrarum ſit Regio Ophir.

והאמרת זה הוא כי אין כל חדש
תחת השמש כי מאז מקדם כאשר
החלו בני האדם לרוב כבר נתפשטו
ונתרבו לשבת ולהתישב בין בתוך
השבעה האיקלימים המפורסמים
אצלינו ובין למטה מהם בגלילות
דרום וגם להלאה ממשוה היום
באיים הגדולים אשר בתוך ים
הודו אי זאנזיבאר יאווא מאיור יאווא
מינור פיאוטם טקורא אנגמא
מאראנאזקר שהיא נגד בארבאריקו
שהם רחוקים מהיבשה מאד מאד
וגם מה שמצאו היבשה הגדולה
והנוראה בקצה הדרומי המערבי
סובבת והולכת בדרומו של אוקיאנוס
לא נודע ענינו לעולם כמעט גדולה
מן הישוב הז׳ איקלימים לנו וכלם
מלאים צאן אדם נשים וטף שחורים
גם ארומים ובהמה רבה ודברים
משונים וגדולים ונוראים ובזה
יתמהו השומעים ישימו יד על פה
מי שמע כזאת והיודע וחוקר דרכי
התורה ימצא מזה מה שכבר נתפשטו
האומות מבני קדם להלאה
מהגלילות הנעלמות היום להמונים
עם מה שהזכירה מבני עדן והפסוק
יורה עליהם באמרו בסנחריב בני

Sed verum eſt quod nihil ſit novum ſub Sole: nam olim ab antiquo cum filii hominum inciperent multiplicari, jam copioſiores facti diffundebant ſe ad habitandum & ſedem ſibi quærendum tam in medio 7 Climatum quæ hic deſcribuntur, quam infra ea in regionibus Auſtralibus, & quoque ultra Æquatorem diei, viz. in Inſulis majoribus quæ ſunt in medio maris Indici, quales ſunt inſula [2] Zanzibar, Java major, Java minor, [3] Piotam, Tacora, Angama, & Madagaſcar, quæ è regione [litoris] Barbarici: & hæc valde multum diſtant à Continente. Et quoq; quod in [Mundi] extremitate Auſtro-occidentali invenerunt Continentem magnum & tremendum, qui circuit & pergit per Auſtrum Oceani; cujus negotium non erat notum Mundo, ſed fere tantum quantum eſt Habitatio ſeptem Climatum: & tamen omnes iſtæ regiones plenæ ſunt Ovium, Virorum, Fœminarum, & Parvulorum, qui tam nigri quam rufi; præter multas beſtias, & alias res diverſas magnas & tremendas. De his mirantur Auditores, ponuntq; manum ſuper os dicendo, Quis audivit huic ſimile? Verum is qui cognoſcit & ſcrutatur vias Legis, de hoc reperiet, quod jam olim diffuſæ fuerint nationes à filiis Orientis uſq; ultra regiones hodie vulgo ignotas, una cum eo quod [Scriptura] meminit de filiis Eden: nam Textus de eis indicat, ubi de Sancheribo di-

2 *Zanzibar*] Eſt inſula prope littus Africanum ſeu Barbaricum.
3 *Piotam*] An legendum ſit *Piotam*, vel *Fiotam*, vel *Fiutam*, videant alii; nam in aliis quos vidi Libris, ejus mentio non fit.

עדן אשר בתלסר שהוא תחת
הודו העליונה וגם מה שהזכירו ספרי
הנביאים כי בצד השני מארץ כוש
התחתונה אמר וישמע על תרהקה
מלך כוש ועל כל אלה הנה שלמה
בן דוד מלכנו מצא דרך לכל
המהלכים האלה בחכמתו ובמעלתו
לחדש אוניות הולכות אופירה לזהב
בחוף עציון גבר בים סוף בגבול
ארץ אדום אשר המקום הזה
עודנו היום בים סוף קרוב להר סיני
ומשם המבוא הגדול ללכת בארכו
של ים סוף נגד פני דרומו של עולם
עד דרך מלכות בארבאריקו מקום
ראש התחלת ים סוף מים הודו
באמצע היבשה סמוך מצרים הבא
באמצע היבשה עד סמוך למצרים
והר סיני ויש שם מקום ודרך לפנות
בסופו על ימין ועל שמאל לרצון
רוכבי הים על דבר הבשמים אם על
ימין להציע עד בארבאריקו ולסבוב

cit, *Filii Eden qui ſunt in Tellaſar*, quæ eſt ſub India ſuperiori; præter illud quod Libri Prophetarum de eo commemorarunt. De ſecundo latere terræ Cuſh dicitur, *Et audivit de Tirhaca rege Cuſh.* Et quoad hæc omnia, ecce Salomon filius Davidis regis noſtri per ſapientiam & excellentiã ſuã invenit viam ad omnia iſta itinera, ut ad eundum Ophiram pro auro inſtauraret naves in portu Eſiongeber in mari rubro in termino terræ Edom, qui locus uſque hodie eſt in mari Suph prope Montem Sinai: nam inde eſt introitus magnus ut per longitudinem maris rubri iret adverſus Mundi plagam Auſtralem, uſque ad viam regni Barbarici, viz. ad locum [4] Capitis ubi eſt initium Maris Rubri è Mari Indico per medium Continentis uſque prope Ægyptum; nam per viam Continentis intrat uſque prope Ægyptum & Montem Sinai. Et ibi [juxta dictum Caput] eſt locus & via in cujus fine tendant vel ad dextram vel ad ſiniſtram pro lubitu navigantium per mare propter negotium Aromatum. Si ad dextram, tum pertingendum eſt ad [Sinum] Barba-

4 *Capitis ubi initium Maris Rubri*] Nempe Mare Rubrum eſt Sinus Maris Indici, ideoque hujus Sinus initium eſt ex Mari Indico apud *Bâbo 'l Mandel.* Dictum autem Caput terræ ſeu Promontorium, eſt prope Inſulam *Socutram*, ubi optima *Aloes* naſcitur, quæ ideo vocatur *Socutrina*. Dicitur autem سقوطرة *Socûtra* ſeu (ut pronuntiant) *Scûtre* ſive *Scodire*, familiari apud vulgum Metatheſi pro *'Scoride*, mutilato & contracto nomine. Ptolemæo enim dicitur ἡ νῆσος Διοσκουρίδους, in qua etiam Διοσκουρίδου ἡ πόλις, quia ille forte ad Simplicia Medicamenta indagandum ibi aliquando vixerit. Is vero fuit origine Cilix, natus in عين زربة *Ain-zarbe*, unde dictus eſt (ut in meo Dioſcoride Arabico) العنزربي *Al-Anzarbi*, unde Græce Ἀναζαρβεύς. Eſt autem *Ain-zarbe* hodie Ἄξαρα apud Hiſtoricos Byzantinos, idque (inquit Leunclavius) pro اق سراي *ac-ſarâi*, id eſt, *Album palatium.* Rectius Molino dicitur *Axſar*, id eſt, *âk-ſc-ehir*, ut ille ſuo modo legit, pro اق شهر *âk-ſhahr*, id eſt, *Alba urbs*, quæ itaque veteribus Græcis dicta Λευκόπολις, modernis Ἀσπρόπολις, eodem ſignificatu. In Lexico Geographico male legitur *Axar* & *Aeſchecher* male, pro *âc-Shehr* ſeu *âc-Shahr*.

לקאוו

לקאוו די בונא ספיראנצא לסבוב
את כל ארץ כוש התחתונה כלה
בים אוקיאנוס ואם על שמאל
לפנות בדרך ים לאמיקא וים
קאליקוט וכל ארצות הודו ואיי הודו
בים הודו מוצא הפשוטים והבשמים

ricum, & deinde circumeundum eſt per Capo de bona ſperanza, ad ambiendum totam terram Cuſh inferioris per mare Oceanum. Si autem ad ſiniſtram,tum tendendum eſt per viam ſ Meccæ,& deinde maris Calecut, & omnes terras Indiæ, & Inſulas Indiæ in mari Indico, ubi eſt productio Simplicium & Aromatum omnium.

ſ *Maris Meccæ*] Mare Meccanum, eſt Mare Rubrum, cujus pars Ægypto proxima, Turcicè vocatur قلزم دكزي *Mare Clyſmatis*, & سويس دكزي *Mare Sueſanum* ſeu de *Sues*, ſive *Sueis*. *Mecca* autem Scriptoribus Italis dicitur *la Mecha*, Gallis *la Meque*; unde R. Benjamino למיקה, & noſtro למיק & למיקא. Heic nempe intelligi debet *Mecca* de qua agens R. Benj. p. 65, meminit τῶν התועים הבאים מארץ מרחוק ללכת למיקה בארץ אלימן *Erronum venientium à terra longinqua ad eundem ad Meccam in terra AlJaman*; non *Aliman* ut vertit D. l' Empereur. Eſt nempe in Arabia felici ea Mecca quæ è regione mediæ partis Maris Rubri ſita eſt inter *Yaman* & *Higjaz*, (ita ut ad utram harum pertineat dubitetur,) ad quam quotannis inſtituuntur Mohammedanorum Peregrinationes Religioſæ. Noſter vero Peritſolius fœde errat in ſitu ubis Meccæ, eam collocans ad littus maris Indici, ut *Cap.* XXIII & XXIV: & *Cap.* XXVI, plane dicit eam eſſe in Regno *Aden*, quod eſt juxta باب المندب *Bâbo'lMandab*, id. eſt, *Porta exitii*, propter frequentiora ibi naufragia; vulgo dicta *Bâbelmandel*. Turcis dicitur باب بوغازي *Fretum* τῆς *Bâb* ſeu *Portæ*. Eſt enim Maris Rubri Fretum anguſtum, viam ex Mari Indico in Rubrum aperiens, Græcis olim dictum Δείρη *cervix*, anguſta & oblonga: unde Inſulæ ei adjacentes ξεναὶ δείρῃ: & *Berenices* tertia juxta condita, dicitur Δείρω & Ἐπιδείρης, ad Ethiopicum latus ut dicit Stephanus. Sed quoad ſitum *Meccæ*, eandem puto apud noſtrum Authorem extitiſſe erroris cauſam, quæ etiam Globi maximi Editori Cæſio errandi in hac parte anſam dedit: nam in dicto Globo Cæſiano ponitur duplex *Mecca*, altera quidem rectiſſime inter *Yaman* & *Higjâz*, altera vero perperam ſita eſt in regno *Aden* prædicto. Et ſane veriſimillimum eſt Relatorem aliquem Europæum tam Cæſium quam noſtrum Authorem ſefelliſſe, adeoque ambos ex eodem fonte ſuum errorem hauſiſſe. Namque (quod obſervatu utile) Globorum & Chartarum Editoribus familiare eſt eandem urbem locumve vario & diverſo ſitu exhibere, propter diverſitatem Relationum quas in re chorographica ſecuti ſunt ejuſmodi Editores; qui Relationum diverſitate diſtracti, & neſcientes utra earum ſit verior, locorum ſitum ſecundum utramque exhibent, judicium penes Lectorem relinquentes. Adeo ut quicunque hujus dictæ cautionis ignari, Globos & Chartas conſuluerint; in graves aliquando errores ruant neceſſe eſt. Exemplum eſto *Arzerûm* & *Erzerom*, (M, P. Veneto *Darzerim*, pro quo melius eſſet D'*Arzerim*,) quæ ſunt ارزن الروم *Arzerrûm*, unum eundemque locum denotans, circa ſuperiores Armeniæ partes ubi Euphrates oritur. Eſt nempe *Arzen Græcorum*, ſeu ſub Græcorum ditione olim; ad diſtinctionem ab altera *Arzen*: & dicta iſta differentia ſpecificata, prohibet ne hoc nomen iſto modo diſtinctum, ad duo diverſa loca indiſtincte pertinere poſſit. Et pari errore (ad rem ulterius illuſtrandam) in eiſdem partibus ſitum ſæpius in Globis & Chartis occurrit *Bingiul*, Sanſonio male *Bigul*, de cujus (ut videtur) vero ſitu ignarus fuit Globi Editor: is itaque veri neſcius, uni eidemque loco varium ſitum pro Relationum diverſitate tribuere ſatius duxit, quam rem dubiam & ſibi ignotam determinare. Eo autem nomine proprie intelligitur tam ille locus ex quo Euphrates, tam alter longe diſtans ex quo Tigris ſcaturit: nam id nominis cuivis loco lacuſtri convenire poſſit, cum Turcice بيك كول *Bin-giûl* ſignificet *mille lacus* aut *mille ſtagna*, quaſi talem locum Χιλιολίμνιον diceres. Vulgus dicit & ſcribit مين كول *min-giul*. Et in dicto Globo magno, plura hujuſmodi exempla videas in Arabia & alibi. Nec quidem Ptolemæus à ſupradicto vitio liber eſt: ipſe enim ex variis Authoribus ſua corradens, & ſecundum variorum Relationes ſcribens, (ut & Geographi omnes, cum eorum nullus omnia propriis oculis luſtraverit,) *Mariabam* & *Sabam* in Arabia, facit diverſas urbes; cum ex Abulpheda eis nominibus una eademq; urbs notari conſtet. Et cum his, eadem eſſe videtur tertia apud eum urbs dicta Σαυὴ βασίλειον.

De *Mecca* (quæ à *Medinâ* diſtat 270 milliaribus p.m.) videri poſſint Doctiſſimi Pocockii Notæ ad Specimen Hiſtoriæ Arabum, & L. de Barthema.

בכלם

כלם והדרך הזאת נתפרסם בתורה והלכו בה מלכי ישראל וגם בימי יהושפט גם כי נשברו האוניות בעציון גבר מ״מ נודע ענינו מהמהלך הזה בתורתנו ואחת לשלש שנים היו שבות הספינות נושאות כל טוב ובכל הגלילות האלה נתגלה הדבר למלך פורטוגאל ומלך ספרד לסבוב שמה בכל אלה ולעבור האיים הפורטנאטי ולהניחם בדרומי מערבי ולשוט בדרך היבשה קאוו קאנטין וקאוו ביאנקו וקאוו וירדי ונהרי סיניגא והפרומונטוריאו הגדול ההוא הנזכר אשר נתגלה ונתפרסם היום בסוף היבשה הדרומית מערבית לפנות באורך כוש בים וללכת דרך המזרח בדרומה של יבשה דרך קאוו די בונא ספיראנצה הנז׳:

אמנם המיצר אשר בגיבילטאר בין רמון ספרד למאבריטניא בסוף כוש אשר בסוף האפריקא היא איטיאופי׳ דרומית המיצר הימיי הזה הוא המבוא הגדול לצאת מים האמצעי המיידיטיראניאו וללכת בכל המהלכים האלה כי קשר כל הימים אשר בכל הגלילות שמה יתחברו ויתקשרו יחדיו עם האוקיאנוס דרך מיצר גיבילטאר כאשר אמרתי פעמים

Dicta via nota facta eſt in Lege, quippe per quam iverunt reges Iſraelis, ut etiam in diebus Jehoſhaphat; quamvis fractæ fuerint naves in Eſion-geber. Nihilominus tamen notum erat negotium hujus itineris in Lege noſtra, & ſemel in tribus annis fuerunt reditus navium portantium omne bonum. In omnibus iſtis regionibus res diſcooperta fuit regi Portugalliæ & regi Hiſpaniæ, ut illac circuirent per iſta omnia, & tranſirent per Inſulas Fortunatas relinquendo eas ad Auſtro-Occidentem, & ut navigarent per viam Continentis Capo Cantin, & Capo Bianco, & Capo Verde, & Fluvios Senegæ, & prædictum illud Promontorium magnum quod diſcoopertum & deſcriptum eſt hodie in extremitate Continentis Auſtro-Occidentalis, & ad tendendum per longitudinem Cuſh per mare, & ad eundum per viam Orientalem ad Auſtrum Continentis per viam Capitis bonæ ſpei prædicti.

Verum quoad Fretum quod eſt apud Gibeltar inter Granatam Hiſpaniæ & Mauritaniam in extremitate Cuſh, (i.e. in extremitate Africæ ſeu Æthiopiæ Auſtralis,) Fretum inquam hocce maritimum eſt aditus magnus ad exeundum ex mari Medio ſeu Mediterraneo, & ad eundum per omnia iſta itinera: nam quoad connexionem omnium marium quæ in ſingulis regionibus, ibi inquam conjunguntur & connectuntur ſimul cum Oceano per viam Freti Gibeltâr, prout multoties dixi, nec eſt ullus alius

רבות

רבות ואין מקום אחר זולתו מעבר שהכל תלוי בו

וידעת לך כי אופירה הזה הכתוב בתורה ובנביאים מצאוהו והלכו באיים ההם עם פורטוגאל ומצאו בו זהב לרוב וגרגירים גדולים זהב לאין חקר ובנו שם חזקה מגדול ועדין נקרא שמו אופירה וכן תמצאה כתוב בספר עולם חדש ספר רביעי קאפיטולו צ״ו מתחיל הקאפיטולו לו ארמיראנטי פריסי וזה הגליל בסמי-כורת האיים : האמנם אופירה הכתוב בתורה היא ביבשה בארץ כוש התחתונה וזו נמצאת בין איי קאנאריאה לקאניבאלי ושם כתבו מה שמצאו שם החפירות הגדולות הקדומות המיוחסות לשלמה מלכנו ומשם נתעשר:

locus præter ipsum, qui sit Transitus à quo omnia pendent.

Scias autem tibi, quod quoad Ophiram istam in Lege scriptam & in Prophetis, populus Portugallensis invenerunt eam eundo per istas insulas: & in ea invenerunt aurum multum & margaritas magnas: aurum autem infinitum. Ibiq; extruxerunt Fortalitium & Turrim: & adhuc vocatur ejus nomen Ophira. Et sic reperies scriptum in Libro de [6] Mundo novo, libro quarto, cap. 96. Caput incipit, *Lo admirante prese*, &c. Et ista regio est confinis Insulis. Verum Ophira illa quæ in Lege scribitur, est in Continente [7] Cush inferioris: hæc autem reperitur inter Insulas [8] Canariæ & Canibales. Et ibi [in dicto Libro] scripserunt id quod repererunt; sc. fossiones [seu foveas] maximas antiquissimas quæ Salomoni regi nostro attribuuntur, qui inde dives evasit.

6 *Mundo novo*] Plures sunt Libri istum præferentes Titulum : sed iste (quicunque sit) scriptus est ante ducentos annos.
7 *Continente Cush*] Intelligitur *Sophala*.
8 *Inter insulas Canaria & Canibales*] Intelligitur *Peru*, Heb. פרוים, Gr. Φαρϋΐμ.

פרק י״ד על דבר היהודי מעשרת שבטים ועניינו ומהלכו אשר בא ממדבר חבור לפי המגידים ואשר במדברות אשיאה וארביאה פיליצי והגיע למצרים בשנת רפ״ג לפ״ק ובא ברומי:

CAP. XIV. *Caput decimum quartum agit de re Judæorum ex 10 Tribubus; et de negotio ejus et itinere ejus qui venit à Deserto Chabor, secundum sententiam Historicorum; ipsius nempe qui fuit in Desertis Asiæ & Arabiæ felicis, & ad Ægyptum pervenit anno 283 sec. comp. min. & tandem venit ad Romam.*

לתועלת האגרת הזאת אשר חברתיה אני אברהם פריצול לגלות לבלתי יודעים ארחות עולם בחרתי לכתוב הפרק הזה יסובב קוטבו על מהלכי היהודי מהשבטים או שיהיה מיהודה נק׳ שמו דוד בן שלמה שר צבא ישראל אשר בא וראינוהו בגלילנו זה גליל איטאליאה איך בא ממדבר חבור לפי דבריו ועניינו ימצאו הקוראים בו מרגוע לנפשותם פה ינוחו יגיעי חפץ כי לא אחטא בסיפור דברי כפי מה שידעתי מפי חשובים וראיתי במכתב אנשי אמת והיודע האמתי כי הוא לבדו אמת אף כי מקטני אמנה בהבלים אני:

IN majorem utilitatem hujus Tractatus quem ego [1] Abraham Peritsol composui, ut aliquid manifestarem iis qui non norunt itinera Mundi, [2] elegi scribere hoc Caput, cujus Polus versatur circa Itinera Judæi è 10 Tribubus, [3] aut qui fuerit ex Juda, [4] cujus nomen vocatum est David ben Shelomo, Princeps exercitus Israelis, qui venit, eumque in nostra regione vidimus, viz. in hac regione Italiæ; nempe quomodo venit à Deserto Chabor, juxta verba ejus & negotium ejus. Legentes in eo invenient requiem animabus suis, & heic quiescent defatigati desiderio: non enim errabo in narrationibus verborum meorum, secundũ id quod scivi ex ore præstantissimorum, & vidi in scriptura virorum veritatis. Et, est qui novit veracitatem meam; nam ipse solus est veritas; quamvis & ego sim ex eis qui parum credant vanitatibus.

1 *Abr. Peritsol*] Codex Venetus legit *Abr. ben Peritsol.*

2 *Elegi*] i. e. proposui, constitui.

3 *De Tribubus*] Viz. de 10 Tribubus. D. Bartoloccius in citationibus suis ex hoc loco desumptis, pro שבטים *Shevatim* in plurali legit *Shevataim* in duali, vertitque *Duas Tribus*, male. Nam שבטים absolute positum, semper τὰς 10 *Tribus* notat.

4 *Aut qui fuerit ex Judâ*] Hæc additur conjectura; quasi forte illapsus sit inter 10 Tribus, cum originaliter ex Judâ fuerit: nam mox dicitur fuisse מכת שני שבטים *è cœtu duarum Tribuum.* Rabbi Ghedalia in Libro *Shalsheleth*, (ut mox disertius dicetur,) scribit eum Rubenitam seu de Tribu Ruben. Tantum in fabulosa historia dissident nugatores!

וזאת

זאת היא בשנת רפ״ג באלף הששי שמועה שמענו מארץ הצבי דרך הדוגיאורת מויניציאה במכתב עברי לאמור איך הגיע שמה יהודי אחד מהשבטים מגיד חרשות בקרב הארץ אין צורך בהגדות ההמה עד אשר עבר הים בשנת רפ״ד והגיע בויניציאה ועלה ברומי ומשם נתאמת ליודעים מהלכו ועניני וזה כי היהודי הזה מכת שני השבטים הוא לפי הנשמע מדבריו שאמר שהוא מן העומדים מיושבים במדברות ההם כבני הרכבים באהלים ומצבו במדבר חבור אשר באשיאה מאורי ולמטה מהם

Hæc eſt [narratio] ipſa. Anno 283 millenarii ſexti, rumorem audivimus è [5] Terra Decoris per viam Galerarum à Venetiis ſcriptura Hebraica, dicendo ; Quomodo illuc appuliſſet ex decem Tribubus aliquis Judæus qui [6] annuntiavit nova in medio terræ. Non erat neceſſe ea proferre, donec anno 284 mare tranſierat, Venetias appulerat, & ad Romam aſcenderat, & exinde eſſet verificatus [ſeu juſtificatus] apud eos qui iter ejus & negotium ejus ſciebant. Et hoc eſt, illum Judæum eſſe ex cœtu duarum Tribuum, prout auditum eſt ex verbis ejus. Dixit enim ſeipſum eſſe ex ſtantibus inter eos qui in illis Deſertis habitant ad inſtar filiorum Rechab in tentoriis, ſuamque ſtationem eſſe in Deſerto Chabor quod eſt in Aſia

5 *Terra Decoris*] Vel *Terra Caprea* ; eodem enim nomine dicitur *Caprea*, quod ſit *decorum* animal. Hoc autem Epitheto *Terra Sancta* intelligitur, quaſi dicas, omnium terrarum maxime decora.

6 *Annuntiavit nova*] Iſtam ſequentem fabulam de Judæo quodam anno 1534 ex Arabia ad Summum Pontificem Clementem VII miſſo, acriter & quidem merito perſtringit D. Bartoloccius Bibl. Rabb. pag. 42, 43 ; ubi tamen hocce putidiſſimum mendacium ex alia quadam vera hiſtoria ortum agnoſcit, his verbis : Cæterum ad veritatem hiſtoriæ quod attinet, verum eſt quod Clemens VII A. D. 1533 Literas David Regis Æthiopiæ receperit, quibus Papæ obedientiam ſpoponderat, & quos Fr. Alvarez Joannis Portugalliæ Regis Orator Romam attulerat, cum aliis ejuſdem Regis Credentialibus Literis Sertuual datis Maii 1532 ; Summoque Pontifici conſignaverat, ut videre eſt apud Rob. Momachum & alios : ſed nihil de Hebræo Oratore in illis, neque alibi mentio reperitur. De hac Legatione, de Regno, hominibus, atque moribus Æthiopiæ populi, (qui Troglodit æ hodie eſſe putantur,) confer eundem Momachum ; ubi hujuſcemodi Literæ ex Æthiopicâ in Luſitanam, indeque in Latinam Linguam traductæ fuerunt à P. Jovio pag. 123 : & eædem Lat. lingua leguntur pag. 236 Baſileenſis editionis. Verſæ etiam in Italicam, & excuſæ fuerunt Bononiæ per Jac. Keymolen 1533, in 4to, cum hac Inſcriptione, *L' Ambaſciaria di David Re dell' Etiopia, &c.* Hæc audientes Hebræi, --- crediderunt David eſſe nomen Oratoris miſſi à Rege Æthiopiæ, ſeu à Regibus quibuſdam Iſraeliticis regnantibus in Indiæ partibus. Sic deceptus R. Ghedalia Aben Jachia qui tunc temporis vivebat, id ipſum credidit, & in Libro ſuo *Shalſheleth hakabbala* literis conſignavit, *fol.* 45, *b*, his verbis, וכן בשנת אלפים וכו Et ita in anno 5294 à Creatione Mundi (*hoc eſt a. D.* 1534,) qui fuit annus à vaſtatione Ædis ſecundæ 1466, è remotiſſima regione vir Judæus cui nomen erat Rabbi David Rubenita, Romam venit, locutus eſt cum Clemente Papâ, & invenit gratiam in oculis ejus. Aſſerebat ſe eſſe Principem exercitus Regis Iſraelis. Brevis ſtaturæ ac niger, ut Æthiops erat. Quadraginta quinque annorum ætatem præferebat habere. Ivit itaque ad Regem Portugalliæ, ſecum Interpretes adducens ; quia loqui neſciebat niſi tantum Hebraica lingua & Arabica. Dixitque Regi, quomodo Reges Iſraelitici qui habitant ultra Chalach & Chabor & fluvium Gozan, miſerant illum, ut ei diceret an vellet jungere ſe cum illis contra inimicos eorum, atque eis Arietes cornupetentes, quos ad manum haberent, ſubminiſtrare, ad ſubjugandum illos. Reſponditque Rex, quod ita eſſet facturus. Iſte autem R. David ſtetit ibi diebus plurimis. *Hactenus R. Gedalia.*

ולהלאה תשלום עשרת השבטים
והם כמוך למדברות ללכת לאמיקא
וגודא אשר על ים סוף ולהם
ולכלם יש מלכים ושרים ועמים
רבים כחול אשר על שפת הים
ומוצא הבשמים והפלפל והסמים
הפשוטים וכל טוב הנמצאת בירם
כאשר נכתוב עוד במקומו האמנם
בין שתי הכתות מהיהודים האלה
יש ביניהם מן הישמעאלים אומה
חזקה ותקיפה ועם מלכים רבים
להם יזיקו לכת מהיהודים האלה לא
יניחום לעבור ולהתקרב זה אל זה
לפי שכבר ימים רבים ושנים שהיו
מתרחבים ובאים להתקרב זה אל
זה ולא עלה בירם וכאשר נתגלה
שמה בגלילות ההם זה ימים רבים
ושנים ביאת הרוגיאות הנצריות
החזקות והתקיפות והרגישו ושמעו
וראו את כלי הקרב אשר בידי
הנוצרים מהמתכות החלולות לזרוק

majori: & [7] infra eos & ulterius, esse completionem Decem Tribuum, quæ sunt prope Deserta quibus itur ad [8] Meccam & Gjuddam quæ ad Mare rubrum. Illisque omnibus esse Reges & Principes & populos multos ad instar arenæ quæ in littore maris; & productionem Aromatum & Piperis & Medicinarum Simplicium, omniaque alia bona quæ in manu eorum reperiuntur, uti scripturi sumus in loco suo. Verum inter duas istas Judæorum Societates sunt quidam ex Ismaelitis, gente sc. forti & robusta: & cum Regibus multis qui sunt ipsis, istorum Judæorum Societati nocent, nec ipsis permittunt transire ut accedant hi ad illos: nam jam multis hisce diebus & annis expatiati sunt tentantes venire ut appropinquarent hi ad illos, sed non [9] ascendit in manum [seu potestatem] eorum. Quando autem in istis regionibus innotesceret de adventu navium Christianorum fortium & robustarum, & perciperent & audirent viderentque Instrumenta belli quæ in manibus Christianorum ex [10] metallis cavis ad projici-

7 *Infra eos--esse completionem*] Nempe istæ Tribus inferiores, una cum duabus prædictis, faciunt Decem. D. Bartoloccius in Bibliothecæ Rabbinicæ p. 122, hanc adducens Periocham, eandem negligenter vertit, male fido (ut videtur) Codice seductus: legit enim השלום *pax*, pro תשלום *completio.*

8 *Meccam & Gjuddam*] Heic est unicus tantum hujus Libri locus quo noster rectum situm tribuit *Meccæ* quam solenniter visitant religiosi Peregrinantes Mohammedani: Alias enim eam perperam collocat in regno *Aden* prope Mare Indicum, ut supra notatum. Heic autem rectè eam ponit juxta locum dictum جدة *Gjudda*, (vulgo *Gjidda*, & aliquando Nautis Europæis *Ziten* seu *Ziden*,) quæ est Urbs & Territorium maritimum prope Meccam, viz. ad oram Maris Meccani seu Rubri, quod in hoc loco Breviis & Scopulis frequens. Heic colligitur vectigal à religiosis Peregrinatoribus istac transeuntibus ex terris Occidentalioribus; qui hoc loco cum vento prospero solent mare trajicere cursu navali 24 horarum. Et quidem *Gjudda* circa 60 milliaribus à *Mecca* distare dicitur. Circa hunc locum est Portus ad quem adpellunt nostræ naves Mercatoriæ, qui vocatur *Mucha*, unde ad nos adferuntur Calculi albi ejusdem nominis in formam Palarum cæsi; quibus innascuntur herbarum figuræ.

9 *Non ascendit*] i. e. non bene succedebat, vel non venit in potestatem manus eorum.

10 *Cavis metallis* En descriptionem Bombardarum & Scloporum.

אבנים

אבנים בכח האש ולהשחית כל ישוב ומצודה בחרו היהודים אשר במדבר חבור לפי דבריו לשלוח היהודי הזה למלך כל הנוצרים הגדול עם סימנים מה בידו להאמין בדבריו אשר נתאמתו ונתקיימו ממלך פור-טוגאל הרוכב על הגלילות ההמה ההודיים היינו אינדיאנו דרך אניה בלב ים ויודע מציאות מלכות יהודים שמה וכתב אל האפיפיור ירום הודו שהיהודי הזה הנז״ נאמן הוא ודבריו נאמנים ומ״מ ויהי מה שיהיו דבריו נאמנים או לא די לנו היום בגלותנו זה ובגלילותינו אשר נתאמת למלכים ושרים וברבים וחוצות רומא אשר עדין יש מציאות לשבטי ישראל הרבים מאוד ומלכים רבים להם והיהודי אשר בא יהיה מה שיהיה:

ובהיות אמת מציאות היהודים ומלכיהם יתכן לומר שבא היהודי הזה בדרך הזה באופן הזה ממדבר חבור דרך מעבר הקאראבאני כי כן המנהג וכן נכתב ונשמע עליו מפיו ועבר בקוטב אראביאה פיליצי והגיע לים סוף וירד מצרימה ויעל

endum lapides per vim ignis, & ad perdendum quamvis Habitationem & Munimentum; Judæi qui in Deserto Chabor eligerunt [seu decreverunt] ([11] secundum verba ejus) istum Judæum ad Christianorum Regem omnium maximum mittere cum Signis [seu Credentialibus] quæ in manu ejus, ut fidem adhiberet verbis ipsius; quæ etiam verificata & confirmata fuerunt à Rege Portugalliæ qui navigavit ad istas regiones Hodiim seu Indicas per naves in corde maris, & inventionem regni Judæorum ibidem novit. Scripsitque ad [12] Papam (cujus exaltetur gloria,) quod prædictus iste Judæus esset fidelis, & verba ejus vera. Nihilominus sint verba ejus vera sive non, hodie in hac nostra Captivitate & [13] Regionibus nostris sufficit nobis, verificatum fuisse apud Reges & Principes & coram multis in plateis Romæ, quod adhuc sit inventio [seu existentia] Tribuum Israelis, & quod sint valde numerosi, habeantque Reges multos. Et quoad istum Judæum qui venit, sit quisquis sit.

Cumque jam vera sit inventio Judæorum & Regum eorum, possumus dicere, quod iste Judæus venerit per hanc viam & hoc modo, viz. è Deserto Chabor per viam transitus Caravanæ: nam ita mos est. Et sic scriptum & auditum est de ipso ex ore ipsius: quod nempe transiit per Polum Arabiæ felicis, & pervenit ad mare rubrum, & sic descendit in Ægyptum,

11 *Sec. verba ejus*] i. e. prout ille nobis dedit tradiditque.

12 *Papa*] Papa Judæis vocatur *Apipior* seu *Epipior*, ex rudiori & corrupta pronuntiatione nata voce ſ sc. cum א prosthetico, & (ut videtur) ר paragogico abbr. pro רומא *Roma*.

13 *Regionibus nostris*] scil. in quibus nos præcipue habitamus.

אחר זרה בארץ הצבי והמתין שם
הדוגיאות מויניציאה לעבור באיט-
אליא ויבא עד רומא וישב שם
ברומא כשמנה חרשים עד בוא
תשובת מלך פורטוגאל על אמיתות
דבריו ועניניו:

ואמרו המגידים וגם יהודים חשובים
אשר דברו אתו כי באמת שהיהודי
שאל עזר מהאפיפיור מלך הגויים
שינתנו לו כלי קרב ממתכות לזרוק
אבנים ואומנים טובים להביאם
אתו בארביארה פיליצי להשחית
שונאיהם הנז׳ ושיתן הוא ביד האפ-
יפיור ומעלתו תועלות אחרות
לתועלת האפיפיור יר״ה ודרך למשול
בקצת מקומות שמה בעלי אסופות
ובשמים וסמים פשוטים וזה
למען יתקבצו ויתאחדו היהודים
ההמה יחדיו לבא לעבור לנחול
ולכבוש את ארץ הצבי כי ירושת
עולם היא לישראל ואת כל אלה
ראו עיני בכתבי אמת ושמעו אזני

& poſtmodum aſcendit ad Terram Decoris, ibique expectavit naves à Venetiis ut tranſiret in Italiam, & ſic venit ad Romam: ibique in Roma habitavit circiter octo menſes, uſque dum veniret reſponſum Regis Portugalliæ de verificatione [ſc. ad juſtificationem] verborum ejus & negotii ejus.

Hiſtorici & melioris notæ Judæi qui cum ipſo locuti ſunt, affirmant iſtum Judæum revera auxilium petiiſſe à Papa Rege Gentilium, ut Inſtrumenta bellica ex metallo ipſi darentur ad projiciendum lapides, (& quoque boni Artifices,) ut illa in Arabiam felicem portarent ad perdendum inimicos ſuos prædictos; ipſumque viciſſim daturum in manum Papæ ejuſq;[14] promotionem alias utilitates in uſum dicti Papæ,(cujus exaltetur gloria,) & [aperturum] viam ad dominandum in partem locorum ubi ſunt [15] Authores Collectionum [ſc. divitiarum,] & Aromata, & Medicamenta ſimplicia. Et hoc totum factum eſt ut Judæi illi congregarentur & ſimul adunirentur, ut poſſent venire & pertranſire ad poſſidendum & ſubjugandum Terram Decoris; quia ipſa eſt æterna poſſeſſio Iſraelitis. Omnia hæc viderunt oculi mei

14 *Promotionem*] i. e. Profectus ejus & in altiorem dignitatem promotio.

15 *Authores Collectionum*] i. e. Collectores, Coacervatores, ſc. qui collegerunt divitias & merces copioſas omniſque generis res bonas. Sic nempe noſter hac phraſi tranſlate (ut ſolent) utitur, quæ tamen longe aliter *Ecclef.* XII. 11, ſignificat *Clavos ferreos* majores longos quibus communiri ſolent Rotarum Canthi, & quibus geminati aſſeres conſtringuntur & combinantur, craſſiores Urbes aut majoris Domus Portas ſeu Duplices Fores fabrifaciendo. Ibi enim in dicto S. Scr. loco, Rex ſapientiſſimus deſiderat invenire Verba veritatis firma quibus tuto fidere poſſet, quæ ſint ſicut *Clavi infixi conſtrictores* ſeu *authores collectionum* ſeu *conſtrictionum*; qui nempe colligunt, i. e. conſtringunt & colligant duplices aſſeres, qui alias facilè deciderent & disjungerentur. In Anglicis Bibliis legitur, *As nailes faſtened by Maſters of Aſſemblies*, ſenſu plane nullo: quinam enim ſint *Cœtuum Magiſtri*, difficile eſt divinare; & quod ſicut Fabri ferrarii aut lignarii, illorum fuerit Clavos ferreos adigere & malleo infigere, creditu difficilius. Si meum eſſet, ego verterem *As nails fixed, which are Binders*, viz. *great binding nails* in margine addito.

מהאנשים חשובים אנשי אמת
וה' אלהים הוא האמת הגמור אשר
לא ישקר ולא יכזב ולא יבושו
כל החוסים בו והאמת מאליו
יצמח ויעשה דרכו:

והיום הזה במרחשון רפ"ה שמענו
אומרים איך האפיפיור קלימינטו הזה
מלך הגויים דבר והסכים לפטרו
ולשלחו בכבוד ובספינה רבה
מלאה כלי קרב ואומנים יהודים
ונוצרים דרך פורטוגאל ולסדר
עליו אל המלך למלאת עוד ברצונו
ולצוות לכל אומה נוצרית באשר
יעבור לכבדו ולעזרו ולמלאות חפצו
בדרוש הנז' וכל אלה כאשר יהיה
כן יקום:

רק אמרתי לכתוב הדרך אשר
יוכל ללכת בה בטוח לדעתי יותר
מדרך אחרת אם יצדקו המגידים
להוליכו לפורטוגאל ומשם פורטוגאל
ירד בים אוקיינוס דרך סבוב יבשה
פיס ויניח בים בימינם כל דרך
אינסולי פורטונאטי הנקראים היום
ספאניאולי וימשך דרך קאפי וירד
ביבשה ויסוב האפריקא דרך היבשה
בשמאל ללכת אל המזרח עד
פרומונטוריו הגדול הנקרא קאוו ד

in Scriptis veritatis, & aures meæ audiverunt ab hominibus præstantibus viris veritatis. Verum Dominus Deus ipse est perfecta veritas, qui non falso agit nec mentitur: & non pudore afficientur omnes illi qui sperant in eum. Nam veritas ab ipso germinabit, facietque viam ejus.

Et hodie in mense Marcheshvan 285, audivimus dicentes, Quomodo Papa (nempe hicce Papa Clemens qui Rex Gentilium) locutus est & decrevit dimittere ipsum, eumque honorifice mittere in maxima navi instrumentis bellicis plena, & quoque artifices Judæos & Christianos per viam Portugalliæ; & de eo apud Regem Portugalliæ ordinare, ut ipse ulterius impleret desiderium ipsius; & cuivis nationi Christianæ per quam transire deberet, jubere illum honore afficere eique auxilium dare, & in requisitis prædictis voluntatem ejus implere. Et hæc omnia prout sunt, ita stabunt seu confirmabuntur.

Solummodo mecum decrevi describere viam qua secundum opinionem meam potuerit transire magis secure quam aliâ viâ, si recte aiunt Historici eum in Portugalliam deducentes. Inde enim ex Portugalliâ posset descendere per Mare Oceanum via circuitus Continentis Fess, & totam viam Insularum Fortunatarum (quæ hodie vocantur Hispaniolæ,) in mari ad dextram suam relinquere, & deinde viam per Capo Verde juxta Continentem continuare, & circumire Africam per Continentem (uti dictum est) sinistrorsum, eundo versus Orientem usque ad magnum illud Promontorium quod vocatur Capo de Bona

בונא

בונא ספיראנצא ויעבור הגולפו
בארבאריקו למצוא מיצר ים סוף
וירד ביבשה למצוא מדבר חבור
באשר יהיה וילך למקומו כמו
שנבאר כל אלה המוצאות החדשות
להבא

צורת היהודי הזה ומעשיו לפי
הנשמע הוא קצר הקומה דל בשר
אמיץ לבב מתפלל גדול שחרחור
מסגף נפשו בתעניות וכבר עמד
ששה ימים רצופים אשר התענה
לילה ויום לפי דברי הכותבים עקר
לשונו בלשון קדש כמעט בלתי מובן
כעלג לפעמים באו אנשים חשובים
וחשמנים ברומא לבקרו בביתו
ורחפם ולא קבלם ועל פרדה רכב
ברומה לראות בחדושי הארץ ונכנס
על פרדתו בבמה הגדולה מ׳ פיירו
ועד המזבח הגדול ולא אבה לרדת
מהפרדה ואתו כעשר יהודים רצים
לפניו ויותר ממאתים נוצרים ה׳
ידבר טוב על ישראל :

ſperanza; & poſtea poſſet pergere ad Golfum Barbaricum ad inveniendum Fretum anguſtum Maris rubri, & per Continentem deſcendere ad inveniendum Deſertum Chabor, ubi poſſet eſſe, & ſic ire ad locum ſuum; ſicuti omnes iſtos exitus novos inſequentibus explicaturi ſumus.

Quoad iſtius Judæi formam ejuſque actiones, juxta id quod auditur, ſtatura erat brevis, carne tenuis, corde fortis, orator maximus, ſubniger, macerans [ſeu affligens] ſeipſum jejuniis: & quidem jam perſtitit 6 dies continuos in quibus diem & noctem jejunavit, juxta verba Scriptorum. Lingua ejus præcipua erat Lingua Sancta, quæ tamen tanquam [16] balbuties vix erat intelligibilis. Viri præſtantiores & Cardinales in Roma ſæpius venerunt ad viſitandum eum in domo ejus, is vero eos repulit, nec admiſit [ſeu excepit] illos. Et ibi in Româ ſuper mulâ equitavit, ut videret nova terræ: & ſuper dictâ mulâ ſuâ ingreſſus eſt in [17] Excelſum maximum D. Petri uſque ad Altare magnum: nec voluit â mulâ deſcendere. Et cum eo erant circa decem Judæi currentes ante illum, & plures quam ducenti Chriſtiani. Deus loquatur bonum de Iſraele!

16 *Balbuties*] i. e. propter barbarum quendam ſonum & inuſitatam pronuntiationem.

17 *Excelſum maximum D. Petri*] Intelligit Divi Petri Templum in Vaticano colle, qui quidem eſt locus excelſior. Sed invidus iſte Judæus meliori nomine non dignatur Chriſtianorum Templum, quam illud vocare *Excelſum*, eodem ſc. nomine quo in veteri Teſtamento Excelſa loca Idololatrica intelliguntur. Sic etiam *Cap.* XXV, Religioſorum Chriſtianorum *Conventus*, huic Authori vocatur *Excelſum*, quamvis in humili loco ſitus, per invidiam & contemptum ſic dictus. Et poſt talem de Templo Chriſtiano fictum Triumphum, (quod ſcil. dictus Judæus mulæ inſidens ad ſupremum Altare ingreſſus fuerit, illudque eo modo polluerit,) iſte verpa ſuum addit Epiphonema, *Deus*, &c.

Quia forte Venetiis Judæi non auſint Chriſtianiſmum male tractare, hoc loco Codex MS Venetus legit בארמון ס פיירו *In Baſilicâ Sant Piero*, i. e. *Sancti Petri*. Sed in MS Bodlejano plane legitur מ פיירו, quaſi intelligeretur, *Divus Petrus*. Quid autem ille per Abbreviaturam מ privatim ſibi voluerit aut in animo clanculum habuerit, forte non ſit in promptu divinare. Meliori ſenſu poſſumus

legere

legere מר *Màr*, id est, *Divus* ſeu *Dominus*. Sed cum noſter Hebraice ſcribat, obſtat quod *Màr* nunquam uſurpetur niſi in Dialecto Chaldaica, qua noſter nullibi utitur, ſed ab ea plane abſtinet. Obſtat quoque, quod Judæus Chriſtianum tam bono Titulo honorare certe noluerit, vocando eum *Divum & Dominum ſuum*. Alias מ poteſt eſſe Abbreviatio pro מקדש *Mekuddàſh*, id eſt, *Divus* ſeu *Sanctus*, aut מאשר *Meuſhàr*, id eſt, *Beatus*. Sed cum מ *Mem* poſſit formare Participium à quovis Verbo ſive bonæ ſive malæ ſignificationis, & Judæi non ſoleant Chriſtianos tam bonis Titulis cohoneſtare, potius dubitandum eſt eum hac Abbreviaturâ voluiſſe מארר *Meoràr*, aut מקבב *Mekubbàb*, i. e. *Maledictus*; aut præ omnibus מומר *Mumar*, i. e. *Apoſtata*, aut מין *Min*, ſeu מינאי *Minâi*, i. e. *Hæreticus*, cum D. Petrus ex Judæo factus fuerit Chriſtianus, & veterem Religionem relinquens, novæ adhæſerit. Nam hiſce Epithetis Chriſtianos ſemper intelligunt. Et forte noſter (ad inſtar aſtuti nebulonis) ita dubie rem expreſſit, ut fere in medio relinquere videretur, & cuique ſuo modo legere liberum eſſe poſſit. R. Benjamin Tudelenſis plane nullum Titulum Sanctorum Chriſtianorum nominibus præmittit, & ſui Itinerarii pag. 11, Templi Vaticani mentionem faciens, dicit הבמה הגדול שקורין לה של ביטרא די רומא *Excelſum illud magnum quod vocant Petri de Roma.* Et ſic de aliis Sanctis, quos nullo Titulo ornare dignatur. Sed è contra, Sanctorum Judæorum nominibus ſemper præmittit Titulum, ut שנט אליה *Sant Eliah*, שנט אברהם *Sant Abraham*, &c.

פרק ט״ו על מלחות מלך פורטוגאל בים אוקיינוס כאשר ראה בראשונה ללכת דרך ארץ כוש השפלה בדרום היא איטיאופיאה למצוא קאוו די בונא ספיראנצא וכל המקומות אשר מצאו והיהודים ומדבר הבור

כבר הורעתי נאמנה כי מעבר ג׳בילטאר היוצא מים האמצעי הוא ים מידיטיראניאו ברמון ספרד אל חוץ ים אוקיינוס הגדול הוא המעבר הגדול לסבוב כל הארץ אם לפנות בימין היבשה ללכת אל הצפון באיי אנגליאה סקוציאה ואיבירניאה ויבשת פלאנדרים והולאנדיאה ואם לפנות בשמאל דרך מלכות פיס אשר הוא חוץ למיצר ג׳בילטאר וללכת בצלע היבשה ההיא השמאלית דרך אינסולי פורטונאטי למצוא ישוב הדרומי ארץ כושית ושחורים

CAP. XV. *De Regis Portugalliæ navigatione in mari Oceano, quando primo ei videbatur iter facere ad meridiem per viam terræ Cûſh inferioris, (ipſa eſt Æthiopia,) ad inveniendum Capo de bona ſperanza: & de omnibus locis quæ invenerant, & de Judæis, & de Deſerto Chabor.*

JAm fideliter notum feci Tranſitum Gibeltâr (qui exit de mari Medio ſeu Mediterraneo per Granatam Hiſpaniæ ad extra in mare magnum Oceanum,) eſſe Tranſitum magnum [ſeu celebre] ad circumeundum totam terram, ſive ſit ad tendendum per dextram Continentis eundo ad Septentrionem per Inſulas Angliæ, Scotiæ, & Hiberniæ, & Continentem Flandriæ, & Hollandiam; ſive ad tendendum ad ſiniſtram per viam regni Feſs extra Fretum Gibeltâr, & eundo juxta coſtam Continentis illius ſiniſtri per viam Inſularum Fortunatarum ad inveniendum Habitabile Auſtrale, terram Æthiopum & Nigritarum, & ad circumeundum Continentem

ולסבוב היבשה ההיא בכל ארץ כוש היא איטיאופיאה השפלה הנמשכת ממערב למזרח ולמצוא הקאוו די בונא ספיראנצא הוא ראש תקוה טובה אשר מצאוה מחדש ובכל אלה החכם טולומיאו לא דבר מאומה מזה וקרא המקומות האלה ארץ בלתי נודעת ר״ל טירא אינקונייטא והטעם שקראה כן כי הים אוקיינוס ההוא נראה כיורד והארץ מכסה לספנים הבטת הטראמונטאנא או שיהיה שלא נסו המלחים ללכת שם רק עד פרומונטוריאה גדול אחד עולה תוך הים נקרא ראֹ״ש לֹ״א ר״ל קאוו נון : ופירושו מי שיעבור שיעור הראש הזה לא ישוב לעולם לביתו וכן כתב החוקר בעל ספר עולם חדש :

ובהיות מלך פורטוגאל שונא את הישמעאלים ואמונתם צוה וסדר שלוש שנים רצופות ללכת במהלך הזה עם נתינת הבטחות והטבות רבות לראשי המלחים והחובלים ולהעשירם ולהעלותם שישלימו

illum per totum terram Cuſh, ſeu Æthiopiam inferiorem, quæ ab Occidente in Orientem protrahitur; & ad inveniendum [1] Capo de bona ſperanza, id eſt, Caput Bonæ ſpei, quod de novo repererunt. Et de iſtis omnibus nihil locutus eſt Ptolemæus Sapiens, ſed tantum terram iſtam vocat, Terram non notam ſeu Terram incognitam. Ratio autem cur eam ſic vocavit, erat quia Mare Oceanum videbatur acſi deſcenderet, & terra occultabat à nautis proſpectum [2] Tramontanæ. Vel poteſt eſſe, quia nautæ non tentarunt eo ire, ſed tantum ad Promontorium aliquod magnum in medium maris aſcendens, dictum Roſh Lo, hoc eſt dicere Caput non: cujus expoſitio ſic eſt, quod ſcil. quicunque hocce Caput ſemel emenſus eſſet, in æternum ad domum ſuam Non reverteretur. Ita enim ſcribit [3] Scrutator [ſeu Philoſophus] ille qui eſt Author Libri de Mundo novo.

Cum autem Rex Portugalliæ odio proſequeretur [4] Iſmaelitas & Religionem eorum, [noluit ut per terram iretur,] ſed juſſit & ordinavit ut tribus annis continuis irent per hoc iter, cum promiſſorum & bonorum multorum datione præcipuis Nautarum & Naucleris, & quod eos ditaturus eſſet. Et ut adduceret illos ad

[1] *Capo de bona ſperanza*] Primis illuc navigantibus olim dicta eſt *Capo tormentozo* ſeu *procelloſo*: poſtquam vero melius intelligentes qua ratione tutius per illud mare luctandum eſſet, & comperto quod iſto loco periculoſo prætergreſſo, tum bona eſſet ſpes feliciter adpellendi oram Indicam, vocarunt iſtud Promontorium *Caput bonæ ſpei.*

[2] *Tramontanæ*] i. e. Regionum ultra Montes, ſc. verſus Mundi partem Septentrionalem, quæ Italis dicitur *Tramontana*. Et deinde in genere ubique terrarum eo nomine *Septentrio* notari ſolet.

[3] *Scrutator*] Seu Philoſophus.

[4] *Iſmaelitas*] Noluit nempe iter fieri per terram inter Arabes Mauros quas vocat Iſmaelitas, ſed potius per mare, propter odium dictorum Iſmaelitarum.

רצינו ללכת ולנסות ולחפש את
אשר יוכלו למצוא כי בכל התועלות
יקחו חלקם ושלשה פעמים הלכו
בשלש שנים פעם אחת בכל שנה
ולא מלאה רוחם לעבור הנטייה
אשר כבר הגיעו בה כי מיראת
המעברות הימיות ומהעדר מציאות
יבשה משום צד ע״כ היו שבים
אחורנית אמנם להפיק רצון המלך
ולהזיק לישמעאלים ולבקש תועלתם
הלכו בשלישית בכח גדול וביד
רמה והגיעו אל המקום ההוא אשר
כבר ראוהו מארץ חול לבנה ויקראו
שמו קאוו ביאנקו היינו ראש לבן
ליובש המקום ויתחזקו עוד ויעברו
כשלש מאות מילין עוד להלאה
מן הראש הנקרא קאוו נון ר״ל ראש
לא לפי השמות אשר קראו להם
והתחילו למצא ביבשה הזאת
השמאלית להם ישובים רבים
מהאנשים שחורים מעט כמו בריטיני
הולכים ערומים נקראים אצלם

perficiendum ipsius voluntatem, eundo & tentando & investigando quantum reperire possent, [promisit] in omnibus emolumentis eos suam partem accepturos. Tribus itaque vicibus iverunt tribus annis, viz. una vice quovis anno. Non autem satis plenus erat spiritus eorum ad pertransseundum declinationem ad quam pervenerant; sed præ metu transitu-um maritimorum, & præ privatione [seu defectu] inventionis Continentis ab ulla parte, retro reversi sunt. Verum ut Regis Voluntati satisfacerent, & Ismaelitis nocerent, suamque utilitatem quærerent, tertio iverunt cum virtute magna & manu excelsa, & pervenerunt ad eundum ad locum quem antea viderant de terra arenæ albæ, cujus itaque nomen vocarunt [5] Cavo bianco, hoc est, Caput album, propter loci ariditatem. Deinde se animantes transiverunt fere trecenta milliaria ultra illum locum dictum Cavo Non, seu Caput Non, secundum nomina quibus ea loca vocaverunt. Et tum in isto Continente qui ad sinistram suam, inceperunt invenire Habitationes magnas, ubi viri aliquantulum nigri sicut [6] Bretini, nu-

5 *Capo bianco*] Author noster Hebræis literis semper scribit קאוו *Cavo*, quod vulgo pronuntiatur *Cao* seu *Cawo*, sc. Caput seu Promontorium album.

6 *Bretini*] Seu *Bertini*, Italis tales sunt quibus color subfuscus. Tales alias vocantur *Melatti*, & *Crioli* seu *Criolani*; sunt nempe mixti fœtus ex nigro patre & alba matre, vel viceversa, geniti; quorum itaq; color inter utrosque parentes medius. Talis homo Arabibus خلاسي *Chilasi* dicitur. Istius autem regionis populus ortus est ex Tribu صنهاج *Sanhâgj*, cum Articulo الصنهاج *Assanhâgj*, quæ inter Tribus Africanas non est incelebris. De Familia seu Tribu صنهاج *Sanhâgj* & لمط *Lamt*, & de regionibus quæ ab eis denominantur, consule Geographum, Nubiensem p. 73. Hi populi corrupta pronuntiatione vulgo vocantur *Azanegi*, & regio eorum *Azanhaga*, seu *Zanhaga* sive *Zanaga* in Globo Cæsiano, ubi ad Latit. 20 scribitur *Azanagi inter nigrum & subcineritium colorem dubii: veluti pudendum cooperiunt, nec detegunt nisi cibi sumendi gratiâ.* Et ab hisce Accolis, fluvius *Niger* qui paulo australior ad Caput Viride, dicitur *Rio de Senega* seu *Zenega*.

אואניגו

אוזאניגי ואלה הם המקומות אשר מצאו בטרם הגיעם בסוף הערוגה ההיא הדרומית הנקראת קאוו וירדי ר"ל ראש ירוק כי מצאוהו ירוק מאילנות רבות ונקראים המקומות האלה ראש וראשים וקאוו על שם שהיבשה הגבוהה נמשכת ונכנסת בים ועושה ראש וקאוו ופרומונטוריאו בין הים הנראה למרחוק לרוכבי הים ועל כן נקראים שמם קאוו ר"ל ראש:

ובטרם נגיד החדושים והמקומות שנמצאו בכל סבוב האיטיאופיאה הכושיית השפלה הזאת אמרתי לצייר בדבורי זה איך נמשכות הערוגות מהמקומות ההמה ואיך יסובו בלכתם ואיך יהפכו ביבשה למען יודע למשכילים משך הליכותיהם ואנה יהפכו לעלות או לרדת:

ולהתחיל ממקום צאת הספינות ממיצר גיבילטאר או בנסעם מפורטוגאל ומליסבונא לבא לסבוב היבשה הזאת הכושיית הנ"ז אשר פני יושבי הספינות בנסעם יסעו פניהם אל הדרומי ושמאלם תמיד אל היבשה ואת ימינם אל רוחב הים הגדול והנורא ואל האיים

di incedentes, qui apud eos vocantur Azanegi. Et hæc ſunt loca [mox memoranda] quæ repererunt antequam pervenirent ad finem illius Areæ auſtralis quæ dicitur Capo verde, hoc eſt dicere, Caput viride, quia ipſum repererunt viride propter arbores multas. Iſta autem loca vocantur Caput, & Capita, & Cavo, propterea quod Continens altior protrahitur & in mare ingreditur, facitque Caput ſeu Cavo, ſive Promontorium intra mare, quod à longinquo navigantibus per mare apparet. Idcirco inquam eorum nomen vocatur Cavo, i. e. Caput.

Priuſquam vero declaremus res novas & loca quæ reperiuntur per totum circuitum Æthiopiæ hujus Cuſhiticæ inferioris, decrevi mecum iſto meo diſcurſu formare [ſeu repræſentare] quomodo Areæ ab iſtis locis protrahantur, & quomodo circuire debeant cum incedunt, & quomodo per Continentem invertant ſe; ut ita intelligentibus nota ſit ſuorum itinerum continuatio, & quo ſe debent vertere ſive ad aſcendendum ſive ad deſcendendum.

Ut itaque incipiamus à loco quo egrediuntur naves à Freto Gibeltâr, (aut in profectione ſuâ à Portugalliâ vel Lisbonâ ut veniant & circumeant prædictum hunc Continentem Æthiopicum qui eſt coram facie ſedentium in navibus in profectione ſuâ,) debent facies ſuas convertere ad Auſtrum, dum ſiniſtra eorum perpetuo ſit verſus Continentem, dextra vero ſit verſus latitudinem maris magni &

הרבים

הרבים אשר נמצאו כאן בכל צד
ובכל פנה קרוב ורחוק מהיבשה
וכפי השמות אשר נקראו אז בצורת
המהלכים ואלה הם בראשונה ימשך
פניהם לדרום כמו אלף ות״ק מילין
וימצאו את אלה ודרך שמאלם
תמיד אחרי צלע מלכות פיס אחריו
קאוו די ק״א שהוא במאבריטאניאה
ציסארי קאוו די לוגאדור קאוו די לוס
קבלול קאוו ביאנקו הנז׳ על שם
החול קאוו וירדי על שמצאוהו
ירוק ורענן מאילנות גדולות ירוקים
מרחוק אשר במיצר הנז׳ עד קאוו
וירדי הירוק הזה כמו אלף ות״ק
מילין הנזכרים מלבד האיים הרבה
מלאים כל טוב אשר מצאו בתוך
הים בימינם רחוקים מהיבשה
אשר נזכיר ענינם להבא ומה
שמצאו בהם כגון וירזים לרוב
כעצי יער צוקארו שרף דם תנין
קאסיארה בילזואי ועא״ ומלבר

tremendi, & verſus inſulas multas quæ in omni latere omniq; angulo propinquius aut longinquius à Continente reperiuntur, juxta nomina quibus vocabantur olim in Mappa Itinerantium [ſeu navigantium.] Et quidem iſta ſunt; Nempe initio facies ſuas verſus Auſtrum protrahere debent fere mille & quingentis milliaribus, ubi hæc invenient: dein via eſt ad ſiniſtram eorum perpetuo per coſtam Regni Feſs; poſt quod eſt Capo de Ca, quod eſt in Mauritaniâ Cæſareâ; Capo de Lugador; Capo de los Cabbol; Capo bianco prædictum, propter arenam; Capo verde, quia illud repererunt viride & floreſcens propter arbores magnas à longinquo virentes: nam à prædicto Freto uſque ad hocce Caput Verde ſeu viride, ſunt circiter mille & quingenta milliaria prædicta; præter Inſulas multas omni bono repletas, quas in medio maris ad dextram ſuam repererunt à Continente diſtantes, quarum negotium in ſequentibus commemorabimus, ut & id quod invenerunt in eis, uti 7 Verzin magnâ-copiâ ſicuti ligna ſylvæ, Saccharum, Gummi, Sanguis Draconis, Caſſia, Belzuin, & 8 præterea alia.

7 *Verzin*] *Verzino* eſt Lignum Braſilianum rubrum, quo utuntur Tinctores. Ex eo ſtillat *Sanguis Draconis* Medicis & Pharmacopolis notiſſimus, de quo infra in Notis ad *Cap.* XVI; ubi etiam de *Belzuin.*

8 *Et præterea alia*] Abbreviate ועא pro ועוד אחרים. Inter alia Medicinalia quæ heic ſubintelligenda relinquit, nullus dubito quin veniat *Amomum*; de quo tot Viri Docti toties fruſtra deſudarunt. De hoc autem non prolixe, alios refutando, ſed breviter; cum cujuſvis rei veritas paucis dici poſſit.

Amomum itaq; in meo Dioſcoride Arabico dicitur حماما *Hamâma*, ubi *â* circumflexum pronuntiatur craſſe fere ut *ô*. Hinc Græcis ἄμωμον, quod rectius legendum eſſet ἅμωμον ſpiritu aſpero. Aliquot Viri Docti fruſtra de hac Planta diſputarunt, quaſi non eſſet hodie notum veterum *Amomum*. Inepte prorſus à Scriptoribus Botanicis pro eo ſubſtituitur *Solanum arboreſcens*, qui quidem error fundatus eſt in Plinii & Dioſcoridis Latini verbis male intellectis. In illorum enim *Amomi* deſcriptione, adhibetur vox *Uva* pro *Botry* ſeu *Racemo* integro, quo ſenſu apud Claſſicos Authores ſæpe occurrit. Scriptores autem Europæi hoc non ſatis animadvertentes, *Uvam* pro ſimplici *Baccâ* ſemper accipiunt: ideoque dictas Deſcriptiones perperam intelligentes, *Amomi Uvam in ſe convolutam* putabant dici de *Solano arboreſcente*, quia illud

ha-

habet Baccas quarum Semina aliquantulum incurva sunt, ut & reliquæ Solani species omnes. Proh subtilis inventio! Sed tamen non sunt in se convoluta.

Dicam itaque, ab حمام *Hamâm*, *Columba*, fit quidem nomen *Hamâma*, ἄμωμον: quod tamen non obstante vi nominis, non est Dioscoridis περιστερεὼν *Verbena*; ut nec *Geranium*, quod quibusdam *Pes Columbinus* vocatur, absque ratione idoneâ. Περιστερεὼν quidem, (quod in mei Dioscoridis Arabici margine scribitur vocari Arabice رعي الحمام *Pastus columbinus*, Persice قلنبارش *Calambârish*,) sic dicitur quod à Columbis seu Palumbibus adametur, dicente Dioscoride; non quod Pedi columbino sit similis, uti nec est *Geranium* quod apud Gerardum *Pes Columbinus* dicitur. Ideoque, quamvis *Hamâma* verbo tenus sit περιστερεὼν, est tamen Planta toto cœlo diversa ab ea quæ apud Dioscoridem & alios sub illo nomine describitur. Est autem حمام *Hamâm* ex Turgjemân Arabico-Persico كبوتر كوهي *Columba montana* seu *sylvestris*, scil. *Palumbes*, eaque مطوق *torquata*, dicente Damirio. Gjeuharius toti ذوات الاطواق *torquato generi* columbarum hoc nomen tribuit. *Columba* autem *domestica* Arabice vocatur يمام *Yamâm*.

Verum *Amomum* recte descripserunt Dioscorides & Plinius, & ex his Gorræus in Definitionibus Medicis. Recte quoque descripsit Garçias Medicus Regis Decan in Indiâ, dicti نظام شاه *Nizâm-shâh*, seu quod idem est نظام ملك *Nizâm-melic*. Recte etiam descripserunt Arabes omnes, quorum verba heic authoritatis causa adjiciam. Imprimis itaque in Libro تقويم الادوية sic definitur, حماما شجرة كعنقود من خشب مشتبك له زهرة ذهبية طيبة الرائحة ثلثة اصناف اجوده الذهبي الطري حار يابس في الثانية Hamâma est Frutex sicut Botrys ligneus complicatus, cui est Flos aureolus boni odoris. Ejus sunt tres species, quarum optima est aureola humida seu recens, calida & sicca secundo gradu. Proxime audiatur Chadr Ibn Ali, apud quem legitur حماما هو شي كانه عنقود خشب مشتبك بعضه ببعض وله زهر يشبه زهر الخيري واجوده ما كان من ارمينية ولونه يشبه بلون الذهب ولون خشبه كلون الياقوت طيب الرائحة جدا والصنف الاخضر منه ردي Hamâma est res quasi esset Botrys ligneus in se complicatus. Florem habet flori Violæ similem. Optima ejus species est ex Armeniâ, cujus color est sicut color auri: ejusque ligni color est fulvescens, optimi odoris. Species ejus viridis, sequior est; sc. Medica seu ex Mediâ. Avicenna etiam & Beitharides Arabice ex Dioscoride bene describunt. Optime autem describitur in Libro *Nuzhato 'l Nuphûs* حماما ويقال له بخور الاكراد ورجل الحمامة نبت كانه عنقود مشتبك بعضه في بعض وله زهر كزهر الفودنج الجبلي ينبت في صخور واماكن رطبة ظليلة واكثر ببلاد الثغر من الشام واجوده ما كان من ارمينية خشبه كالشظايا وظاهره الى لون الفوه وباطنه ابيض طيب الرائحة قريب من رائحة السذاب وفي روس قضبانه ورق كالكنافيش فيه بزر حريف يلذع اللسان Hâmama (quæ etiam dicitur Suffitus Curdorum & Pes Palumbis seu Columbæ,) est Planta sicut Botrys in se complicatus. Habetque florem sicut est flos Pulegii Montani. Nascitur in Scopulis &

& locis humidis umbrofis, præfertim in regionibus limitaneis Syriæ: melior autem ejus fpecies eft ex Armenia. Lignum ejus eft ficut fchidia, exterius inclinans ad colorem Rubiæ, interius album, boni odoris prope odorem Rutæ. Et in virgultorum ejus fummitatibus funt folia ficut res denfæ feu confertæ, inque eo eft femen linguam mordens. Cum fuperioribus etiam fentit *Ibno'l Cutbi* in Libro *Malayefa*,

حماما اسم نبطي وهو شجرة كعنقود خشبي ملبد بعضه ببعض وله زهر صغار مثل زهر الخيري الاحمر ويسمي باليوناني لوقاين وورقه شبيه لورق الفاشرا وهي الكرمة البيضا — واجود الحماما ما كان من نواحي ارمينية وكان ذهبي اللون ياقوتي الخشب وهو طيب رائحة جدا والماهي اضعف ولونه الي الخضرة لين المجسة وخشبه متشظي وفيه رائحة سذابية ولا ينبغي ان يوخذ الا بعد استكمال بزره ويكون فيه حرافة ولذع عند مذاق

Hamâma eft nomen Nabathæum. Eft autem Frutex ficut Botrys ligneus in fe compactus, habetque flores parvos ficut flores Violæ rubræ [melius *alba*] Græce λευκοίυ: folia vero fimilia foliis Brioniæ feu Vitis albæ. Melior ejus fpecies eft ex partibus Armeniæ: eftque colore aureolus, ligno flavefcens, odoris optimi. Eft autem Medicum debilius, colore virefcens, tactu molle, ligno fciffum, odoris Rutacei: & oportet ut non legatur nifi Semine perfecto. Eftque in eo acredo guftu mordax. Poft hos omnes audiatur etiam David Antiochenus infignis Medicus,

حماما — وهذا النبات خشب مشتبك كالعناقيد ياقوتي ذهبي حريف حاد طيب الرائحة من اصل واحد يتفرع صلب المكسر جيد العطرية ينبت بارمينية وطرسوس والكاين منها بالشام خضر دقيق ومنه ابيض مشرب بصفرة سريع التفتت وكلاهما ردي وينبت بنيسان له زهر الي الحمرة كزهر الخيري والساذج وورق كالفاشرا وكلما اشتدت خلصت حمرته ويوخذ باب بعد كمال بزره فان اخذ قبل ذلك فسد ويعرف صحيحه بشبه الياقوت لونا وقوة العطرية والصلابة وقوة هذا النبات تبقي الي سبع سنين

Hâmama eft Planta lignea complicata ficut Botrys, fulvefcens aureolus, acris, acuta, boni odoris, ab una radice ramificata, fractu dura, bene aromatica, quæ nafcitur in Armenia & Cilicia. Ea quæ eft in Syria, eft viridis & tenuis: eftque ex ea fpecies inclinans ad flavedinem, cito fragilis: & utræque hæ fpecies funt pravæ. Nafcitur in Nifan, & flos rubefcit ut flos Violæ & Folii Indi. Folium eft ficut Brioniæ. Et quamvis ficcum, falva tamen manet ejufdem rubedo. Legitur in Ab poftquam completum eft femen ejus: fi enim citius legatur, corrumpitur. Quod autem fincerum eft, cognofcitur, ex colore fimili Hyacintho-flavo, virtute aromatica & duritie. Hujus autem plantæ virtus feptennium durat. Hoc modo vides quid de eo differunt Orientales. Proxime videbitur aliorum in præcipuis confenfus & cum fuperioribus collatio.

Garcias Cap. XXXI, ait nomen *Hamâma*, pedem columbinum fignificare; feque in India donatum fuiffe Amomi Ramulo, quem contulit cum Diofcoridis defcriptione, ad quam venuftiffime quadrabat, & licet tum ficcus, pedem tamen columbinum referebat. Eft nempe Columbæ fpecies plumipes, cujus hirfutum pedem quodammodo æmulatur hæc planta conftans virgultis feu ramulis in fe complicatis, cum floribus & frequentioribus foliis: cujus iconem videre licet à Clufio ibi additam, qui dicit hujus Amomi Fragmentum unum ab Ormuz & alterum à Conftantinopoli acceptum fuiffe. Sed ibidem Clufius Diofcoridem & Plinium non fatis intelligens, perperam dicit illa fragmenta non convenire cum Diofcoridis

ridis & Plinii Amomo ; ſuam in hac parte ignorantiam prodens. Dioſcoridis vero Deſcriptio talis eſt, quæ cum ſupra allegatis Arabibus convenit : viz. lib. I. 14, Amomum eſt *θαμνίσκος οἱονεὶ βότρυς ἐκ ξύλε ἀντεμπεπλεγμένος ἑαυτῷ*, &c. puſillus frutex, in uvæ modum ſuopte ligno in ſeipſum convolutus. Florem habet parvum ceu violæ albæ: folia vero Vitis albæ ſimilia. Præſtantiſſimum cenſetur Armeniacum, colore aureolum, ligno fulveſcente, valde odoratum. Medicum, quoniam in planis aquoſiſque locis provenit, infirmius exiſtit. Eſt autem magnum & ſubviride, tactu molle, virgultis ligneis venoſis, odore Origani. Ponticum fulveſcit, nec longum nec ægre fragile : eſt vero *βοτρυῶδες* racemoſum, fructu plenum, & odore nares feriens. Deligito recens, & Candidum aut ſubrubrum : non compactum aut cohærens, ſeu complicatum [quia muceſſit,] ſed laxum atque diffuſum, ſemine refertum, ſimile *βοτρυδίοις*, (عناقيد صغار *Beith.*) ponderoſum, valde odoratum, minime mucidum ſituve obſitum, acre linguamque mordicans, ſimplici minimeque vario colore. *Plinii lectio quæ mendoſa & imperfecta videtur, talis eſt* : Amomi uva in uſu eſt, Indicâ vite Labruſca : ut alii exiſtimavere, frutice myrtuoſo, palmi altitudine : carpitur cum radice, manipulatim leniter componitur, protinus fragile. Laudatur quam maxime Punici mali foliis ſimile. Nec rugoſis, colore ruffo. Secunda bonitas pallido. Herbaceum pejus : peſſimumque Candidum, quod & vetuſtate evenit. Pretium uvæ in libras LXX, friato vero Amomo XLVIII. Naſcitur in Armeniæ parte quæ vocatur Otene, & in Mediâ, & in Ponto. Adulteratur foliis Punicis & gummi liquido, ut cohæreat convolvatque ſe in uvæ modum. Eſt & quæ vocatur Amomis, minus venoſa, atque durior, ac minus odorata : quo apparet aut aliud eſſe, aut colligi immaturum. Hoc modo vides quomodo comparetur Uvæ in ſe convolutæ, quam quidem comparationem non intelligentes plerique de Amomo Scriptores, miſerrimum ſibi pararunt confugium, per uvam intelligentes *baccam* aliquam ſimplicem : cumque bacca ſimplex ægre in ſe convolvi diceretur, ulterius excogitarunt Solani arboreſcentis baccas in ſe habere acinas incurvas ut ferrum equinum, quod imaginati ſunt eſſe *in ſe convolvi.* Si autem iſti Botanici meminiſſent quod apud Claſſicos Scriptores *Uva* plerumque ſit *Botrys* ſeu *Racemus*, tum Plinii & Dioſcoridis Definitiones melius intellexiſſent.

Ut itaque rem abſolvam, *Amomum* eſt *Pes Columbinus*, figura & magnitudine & radicis ſimplicitate *Roſæ Hiericuntinæ* haud diſſimile. Eſt nempe in Oriente columbarum ſpecies quædam cujus Pedes plumis hirſutæ ſunt : & hæc eſt Plumipes columba, à cujus Pede dicta planta denominatur *Amomum* ; cujus Iconem videas apud Cluſium ad Notis in Garciam, & apud Parkinſonium ſub nomine *Amomi ſpurii*, pag. 1567 : quod tamen certe eſt *Amomum* verum.

De *Amomi* naturâ & qualitatibus heic diſſerere, prolixum eſſet : ideoque abſtinebo. Aliquid vero breviter colligi poteſt ex ſuccedaneis, de quibus *Ibno'lCutbi* in Libro *Malayeſa*, يضر المعدة ويصلحه بزر الكرفس وبدلها وزنها اسارون اووج اوعود القرنفل وقيل وزنها وج ومثله كمون ابيض Nocet ſtomacho: corrigitur autem ſemine Petroſelini. Succedaneum ejus eſt ejuſdem ponderis Aſarum, aut Acorum, aut Lignum arb. Caryophylli. Alii dicunt ejuſdem ponderis Acorum, aut Cuminum album. His conſonanter ſcribit Galenus, Amomi facultates eſſe ſicut Acori, niſi quod hoc ſit ſiccius, illud vero concoquendi facultate magis præditum.

כי מצאו איים רבים מלאים יונים גדולים הגוף ומלאות שפנים ונחשים

Et præterquã quod repererunt Inſulas magnas refertas columbis corpore magnis, & refertas [8] Cuniculis, &

8 *Cuniculis*] Noſter videtur nomine *Shaphan* intelligere *Cuniculos*, communi hujus vocis acceptione. Ego autem omnino in hac parte ſentio cum D. Bocharto, qui ponit *Shaphan* eſſe magnum aliquem murem ſylveſtrem ferme magnitudine Cuniculi, qui in Oriente frequens, eodem modo ſub terram cuniculos agens. Sed dictus Vir Doctus nimis deſtitutus eſt commodo vocabulo Latino quo hoc nomen vertat. Apud eum enim legitur *Ἀρκτόμυς Mus Septentrionalis*, quod quidem nomen non bene competit animali Auſtrino ſeu Muri terræ Iſraelis ; & multo minus oræ Africanæ de qua jam loquimur, quæ adhuc Auſtralior eſt. Cum itaque hoc animal Arabibus vocetur يربوع *Yarbûa*, ex vi vocis multo aptius dici poſſit *Mus quadriforius*, propter 4 fores quas in Antro habet ad 4 cœli plagas ; nam *nec mus ſe uni credidit antro.* De eo prolixe agit D. Bochartus. Addo, hoc murium genus Perſis dici موش دشتي *Mus campeſtris*, Turcis عرب طوشني *Lepus Arabicus* ſeu *Arabum*, cum inter Arabes frequentiores ſint quam Lepores.

גדולים וחיות זרות ואחרי היותם בפירמאנטוריאו הזה הנקרא ראש ירוק הוא קאוו וירדי צריך להפוך הספינה ופני יושבים נגד המזרח כמו אלף מיל ושם ביבשה הזאת השמאלית להם מוצאות גדולות וישובים רבים אלו שמותם כשמות הראשונים קאסטיל די לאמינא פורטו די לאגו קאוו די לגאלו ובכלם יש הרים וגבעות ומעינות ונהרות וגב׳ הנה יש איים רבים בתוך הים הגדול בימינם ואחרי זאת הופכים הספינה ופני יושביה אל הדרום יותר מאלף ות״ר מילין וימצאו למטה מן האיטיאופיאה הכושיית השפלה הזאת מלכות אזינאבא אשר שם פילין לבנים רבים וחזקים והרים גדולים ונהרות נוראים יורדים בים ההוא ואחריו קאוו די לארקאל ולמטה בסוף הירידה הזאת מהיבשה בתוך הים תמצא הפרימונטוריאו הגדול הידוע הנקרא ראש טובה תקוה היורד בים יותר מכל היבשה הדרומית הוא הנקרא בלשונם קאפו די בונא ספיראנצא אשר בוראי לדעת התרים והחוקרים הוא להלאה

ſerpentibus magnis, & animalibus peregrinis. Et poſtquam fuerint in iſto Promontorio vocato Caput viride, opùs eſt navem & facies ſedentium invertere verſus Orientem per circiter mille milliaria. Ibique in hoc continente ſiniſtro, ſunt productiones maximæ & habitationes plurimæ: & hæc ſunt nomina [quorundā] eorum, prout ea nominârunt antiqui; Caſtel de la Mena, Porto de Lago, Capo de la Galo. Et in iſtis omnibus ſunt montes & colles, & fontes & fluvii. Sunt quoque hic multæ Inſulæ in medio maris magni ad dextram eorum. Et poſtea navem faciemque ſedentium in ea debent invertere verſus Auſtrum per plus quam mille & ſexcenta milliaria, & tum infra Æthiopiam iſtam Cuſhiticam inferiorem invenient regnum Zinaba, ubi ſunt Elephantes albi multi & robuſti, & montes magni, Fluviique [9] terribiles qui in illud mare deſcendunt. Et poſt illud eſt Capo de l'Arcal. Et infra in fine hujus deſcenſus à Continente in medium maris, reperies magnum quoddam notiſſimum Promontorium vocatum Caput bonæ ſpei, quod in mare deſcendit magis quam reliquus Continens Auſtralis, & [10] lingua eorum vocatur Capo de bona ſperanza; quod certe ſecundum opinionem [11] explorantium & Scrutantium, eſt ultra Æquatorem diei juxta illum Continentem in medio

9 *Terribiles*] Heb. נוראים. MS Venetus legit גדולים *magnos*, eodem ſenſu.
10 *Lingua eorum*] i. e. Chriſtianorum.
11 *Explorantium & ſcrutantium*] ſc. Exploratorum & Scrutatorum: quorum illud, nempe תרים *Exploratores* ſeu *Speculatores*, dici poteſt tam de Mercatoribus quam de Nautis & Pilotis; hoc, ſc. *Scrutatores*, de Phyſicis & Philoſophis, qui de terra & mari, &c. diſquirere ſolent & naturæ abdita ſcrutari.

ממשוה היום ביבשרה ההיא בתוך
הים אוקיאנוס יותר מאלף ות״ק
מילין וחשבתי לפי הנודע והמצוייר
כי הוא באמצע כל ארץ כוש
התחתונה ושם הים מתהפך להכנס
ביבשה מאד בשמאל המלחים
ויושבי הספינות אמנם הראש הזה
ממנו בסופו בתוך הים הוא להלאה
בדרום ורחוק ממשוה היום כאלפים
מילין לפי ציור הקו כאמור למעלה:
גם ראוי לדעת כי במקום הזה
מארץ כוש היא האיטיאופיאה
השפלה יש איים רבים בתוך הים
על ימינם עד אין מספר כאמור
ומהנה ללכת לפי משך היבשה
וצלע הארץ ההיא צריך להפוך פני
יושבי הספינה נגד הצפון ולעלות
על פי אופן צלע היבשה קרוב
לארבעת אלפים מילין וימצא ישובים
גדולים ועצומים מריגיאו בארבאריקו
ולמעלה ביבשה הרבה ורחוק
ריגיאו אוזאניאה וכל אלו יתקרבו
ללכת למצוא בגולפו ולשון פה
הים המתחיל להכנס בים סוף הוא
ים אראביקוס העולה בין היבשה
ודרך המדברות עד הר סיני נגד
לגלילות מצרים ומעבר ההתחלה

Maris Oceani plus quam mille & quingentis milliaribus: & ſecundum id quod notum eſt & [Chartis] delineatum, exiſtimo hoc eſſe in medio totius terræ Cuſh inferioris. Et mare ibi invertitur ut intret valde multum [12] per Continentem ad ſiniſtram nautatarum & ſedentium in navibus. Verum hocce Caput quod ex eo eſt, (*viz.* in ipſius extremitate in medio maris,) ulterius eſt in meridiem diſtans ab Æquatore diei bis mille milliaribus , ſecundum lineæ alicujus delineationem, uti dictū eſt ſuperius.

Convenit etiam ſcire quod in iſto loco qui ex terra Cuſh (quæ eſt Æthiopia inferior ,) ſint multæ inſulæ in medio maris ad dextram eorum, quæ ſunt abſque numero, uti dictum eſt. Et ab iſtis eundo juxta protractionem Continentis & coſtam terræ illius, neceſſe eſt ſedentibus in navi facies ſuas invertere verſus Aquilonem , & deinde aſcendere eo modo quo ſe habet coſta Continentis ferme quater mille milliaribus; [quo facto] ibi invenient Habitationes magnas & fortes de regionibus Barbaricis: & ſuperius in Continente [13] multum & diſtans, eſt regio Ozania. Et quidem omnia iſta ſunt prope locum per quem itur ad inveniendum Sinum ſeu Linguam ubi mare [Oceanus] incipit intrare in Mare Rubrum, quod eſt Mare Arabicum aſcendens inter Continentem & viam Deſertorum uſque ad Montem Sinai adverſus regiones Ægypti. Et quidem tranſitus per iſtud initium (quod eſt de

12 *Per Continentem*] viz. in illum Continentem.
13 *Multum & diſtans*] i. e. multum diſtans.

הואת

הזאת מלשון פרה ראשית ים סוף
הזרה ולהגיע אל היבשה הנגדית
מהגולפו הזה בהכנסו ביבשה הזאת
היא מחלקי אסיארה והורו ושם
גלילות לאמיקא ולמעלה ממנה
אחורי לאמיקא בתוך היבשה שם
ימצאו המדברות הגדולות מליביאה
אשר באלה יגיעו למדבר חבור
מקום אשר היהודים הרבים
ומלכותם מצויים שם וקרוב לזה
הוא מקום מעבר הקארוכני מהגמ-
לים אורחות נושאי הבשמים
למצרים או לדמשק וכל זה גליל
אראביאה פיליקש המה הגלילות
אשר עברו בני ישראל ארבעים
שנה במדבר אחורי אדום והר שעיר
ומואב ומדין וסיחון ועוג וארץ
ישראל למעלה מכל אלה היא
והולכת ועולה בצפון לכל אלה עד
סמוך ים פלשתים נקרא ים צירינא
ומיריטיראניאו ודי בזה וברוך אשר
הגיעני הלום במכתב ישר:

ונשוב לדברינו בפירמונטוריא
אשר נגד גליל לאמיקא וללכת דרך
ים הורו למצוא קאליקוט אשר הוא
רחוק מזה בפירמונטוריאו אשר
הוא סמוך לתחלת הכנסת ים פרס
בתוך היבשה אמרו המלחים
הכותבים כי יש מהלך שלש וארבעים

Sinu ubi eſt dicti Maris rubri principium,) qua pervenitur ad Continentem huic Sinui oppoſitum ubi [mare] in dictum Continentem ingreditur, is inquam eſt de partibus Aſiæ & Indiæ, & ibi ſunt regiones Meccæ. Et ſuperius ab illa per poſteriora Meccæ in medio Continentis, ibi inveniunt Deſerta Libycis majora, per quæ veniunt ad Deſertum Chabor, locum ſc. ubi ſunt Judæi plurimi, & eorum regna ibi reperiuntur. Et prope huc eſt locus tranſitus Caravanæ camelorum itinerantium qui portant Aromata ad Ægyptum & Damaſcum. Et tota hæcce regio eſt Arabia felix: nam iſtæ ſunt regiones per quas tranſierunt filii Iſrael quadraginta annis in Deſerto per poſteriora Edom & Montis Seïr, & per Moab & Midian, & Sichon, & Og. Terra autem Iſrael ſupra omnes iſtas eſt, pergens & aſcendens ad Boream iſtorum omnium donec appropinquet mare Philiſhtæorum vocatum Mare Cyrenaicum & Mediterraneum. Et quidem hoc jam ſufficit: benedictus ſit ille qui me huc perduxit in ſcriptura recta.

Nunc revertemur ad verba noſtra de Promontorio quod eſt è regione Meccæ, qua itur per viam maris Indici ad inveniendum Calecut, quæ longe hinc diſtat per aliud Promontorium prope initium introitus maris Perſici in medium Continentis. Aiunt Nautæ qui ſcriptores ſunt, Quod à Meccâ ad Calecut ſit iter 30 aut

יום מלאמיק לקאליקוט ושם בקליקוט
הוא מוצא כנוס הבשמים הבאים
מרחוק ממקומות אחרות ומאיי הים
אשר סביב בים הגדול ההוא אשר
לפי הנמצא כתוב בספרי המלחים
ההם יש יותר מאלף ותק״ איים
ויש שם ג״כ יהודים רבים באיים
ההמה בקצתם:

אמנם מיתר המקומות אשר
ביבשת הודו ואינדיאה אסטרא עד
סוף הישוב ועד סוף סינוס מאניוס
אין צורך להאריך עתה בזה כי
כבר הזכרתי ענינו במה שקדם
וגם נזכיר בו מעט קט רק נשוב
לדברינו ממיצר גיבאלטר עד שמצאו
מקום הזינאגי הבריטיני והשחורים
אשר הזכרתי ונכתוב מה שמצאו
ברוב המקומות אשר כתבתי עד
תשלום כל המקומות אשר הלכו
שם בים בימינם וביבשה בשמאלם
לפי דרך יושבי הספינות והכל
דרומי לנו ולעולם ולפי הנשמע
אצלי כמעט סבבו כל היבשה
המזרחית וכן נמצא כתוב ונראה
ענינו בעין הראות בצורת העולם
היינו מאפא מונדו החדש העשוי
בחכמה מחכמי המלאכה הזאת

40 dierum : ibique in Calecut esse productiones Collectionis Aromatum [i. e. universorum Aromatum] quæ à longinquo veniunt tam ab aliis locis quàm ab insulis maris quæ sunt circa mare illud magnum; quæ secundum id quod invenitur scriptum in Libris illorum Nautarum, sunt plures quam† 1500 insulæ. Et in quibusdam harum insularum reperiuntur Judæi multi.

Verum quoad reliqua loca quæ sunt in Continenti Hodu, & Indiæ exterioris usque ad finem Orbis-habitabilis & usque ad finem Sinus magni, non opus est nunc prolixe agere de istis : jam enim hujus rei mentionem feci in præcedentibus, & adhuc aliquantulum ejus mentionem [in sequentibus] facturi sumus. Solummodo itaque revertemur ad discursum nostrum de Freto Gibeltâr, usq; dum repererunt locum Senegæ, & Bretini, & Nigritarum quorum [supra] mentionem feci:& scribemus id quod repererunt in multis locis de quibus scripsi, usque ad completionem omnium locorum per quæ iverunt per mare ad dextram suam, & per Continentem ad finistram suam, juxta iter sedentium in navibus [i. e. navigantium:] totumq; hoc Australe est, tam nobis quam [universo] Mundo. Et secundum id quod apud me auditum est, [dicti nautæ] circumiverunt fere totum Continentem Orientalem. Et quidem sic reperitur scriptum, ejusque negotium apparet [14] oculorum visui in Figurâ Mundi seu Mappâ Mundi novâ quæ hoc tempore sapienter facta est ab hujus Ar-

† 1500 *insulæ*] Naldivas intelligit. 14 *Oculorum visui*] sc. per ocularem demonstrationem.

בומן

בזמן הזה אשר באו מאשכנז ומויניציא ומפריניצי׃

tis peritis qui venerunt ex Germania, & à Venetiis, & Florentiâ.

פרק יו״ בביאור קצת המקומות החדשות בכוש היא באיטיאופיאה אשר מצאו הפורטוגישי מן הקודם אל המתאחר והשמות החדשים אשר הושמו עליהם והחדושים הטובות אשר בהם׃

CAP. XVI. *Capite decimo sexto continetur descriptio aliquot locorum novorum in Cûsh seu Æthiopiâ, quæ repererunt Portugallenses à primo qui illuc ivit usque ad ultimum illuc profectum; una cum nominibus novis quæ eis imposuerunt, novisq; rebus bonis quæ in illis.*

ידוע יהיה לקוראים בזה כי הספינות ממלך פורטוגאל הן הין לבדם אשר הלכו ומסרו עצמם בסכנה ללכת בראשונה במהלכים האלה מקום אשר לא שערום קדמוניהם ובסבת השתנות האויר לטבעם והמזגים בלתי מסכימים לגלילות ההנה היו המלחים ויושבי הספינות מתמעטים ומתים מהם רבים עד שהרגילו לדעת הזמנים הטובים ללכת ולשוב בזמנים המתיחסים ולמדו משפט המהלכים ההמה ולא היו נזוקים כאשר בתחלה באופן כי נתברר להם לאנשי פורטוגאל דרך לעבור גאולים לסבוב את היבשה הזאת הכושיית כלה בים אוקיאנוס בנקלה כמו שנתבאר בהרגל אל הויניציאני וגינוויסי מעברות ים מיריטיראניאי ואדריאטיקי׃

Lectoribus notum sit Regis Portugalliæ naves ipsas solas fuisse quæ perrexerunt & sese periculo exposuerunt ut primo irent per ista itinera ad loca de quibus ne quidem [1] putârunt antecessores eorum. Et propter causam mutationis aeris, & naturam eorum & temperamenta eorum hisce regionibus minime congruentia, nautæ & navigantes diminuti sunt, & mortui sunt ex illis multi; donec tandem aptiorum temporum cognitione experti sunt, ut irent & redirent temporibus accommodis. Et sic illorum itinerum conditionem didicerunt, ut non essent damnum passuri uti primo: eo modo ut tandem illis Portugallensibus perspicua esset via ut immunes transirent ad circumeundum totum hunc Continentem Æthiopicum per mare Oceanum facillime, uti explicabitur, eadem assuefactione qua Veneti & Genovenses [assueti sunt] transitibus Maris Mediterranei & Adriatici.

[1] *Putârunt*] Vel, ne quidem conjectando æstimarunt qualia essent.

והנה

והנה בראשונה בנסוע הפורטוגיסי
מארצם ללכת באיטיאופיאה השפלה
הנזכרת נתרחקו מן היבשה הש-
מאלית להם ונטו דרך המערבי
דרומי ומצאו בראשונה אינסולה
אחת אשר קראוהו פורטו סאנטו
חוף קדוש אשר לא נתישבה מעולם
ומלך פורטוגאל מלא אותה נערים
ונערות וצאן ובקר וגם אנשים
ונשים שמעתי שהיו אנוסים בזמן
בני הגרוש ומצאו בה חזירים יעריים
ושפנים רבים ויונים עד אין מספר
והיונים לא היה בטבעם טבע ודמיון
לברוח מבני אדם גם מצאו בה דבש
ושעוה לרוב אמרו התרים כי לא
נראה כדבש ההוא מעולם עוד
מצאו בה אילנות רבות לעשות
דם תנין משרף הנוטף מהם ועושין
אותו בזה האופן וזה כי האנשים
העושים המלאכה עושים חתיכות

Et ecce cum primo Portugallenses à terrâ suâ proficiscerentur ut irent ad Æthiopiam inferiorem supradictam, à Continenti illo longius recesserunt, & declinarunt per viam Austro-Occidentalem, & primo invenerunt insulam unam quam vocarunt Portum sanctum, quæ à [2] seculo habitata non fuerat. Et rex Portugalliæ eam implevit pueris & puellis, & ovibus & bobus, & quoque viris & fœminis. Audivi ipsos fuisse coactos tempore [3] filiorum exilii. Ibique invenerunt Porcos sylvestres multos, & Cuniculos multos, & columbas innumeras, in quarum natura non erat ulla similitudo [aut propensitas] ut à filiis hominum aufugerent. Ibi quoque invenerunt copiam mellis & ceræ: ipsi qui rem explorati sunt, dicunt nunquam visum fuisse tale mel. Præterea invenerunt arbores multas ad conficiendum [4] Sanguinem Draconis ex Gummi quod ex illis stillabat. Hoc autem isto modo faciebant: nempe homines hoc opus facturi, [tempore illis noto] in medio

2 *A seculo*] Seu, ab æterno, i. e. nunquam.

3 *Tempore filiorum exilii*] i. e. Judæorum ex Portugallia exulantium, quos nempe partim revera expellebat & partim expellere prætendebat Emamuel Portugalliæ Rex qui Isabellam Castiliæ filiam duxit, obiitque 1492. Quemcunque autem ex Judæis non plane expellebat, cogebat Judaismum relinquere, & Christianismum amplecti. Tales sunt quos Judæi vocant אנוסים *Coactos, compulsos*; Portugallenses vero eos nuncupant *Christianos novos*: quorum tamen Conversio non est vera, sed ficta tantum. Nam quamvis Sacerdotio Christiano fungantur, corde tamen adhuc Judæi sunt. De hoc vide *Cap.* XVIII.

4 *Sanguis Draconis*] Arabice دم التنين & دم الثعبان *Sanguis Draconis*, quo quidem nomine gaudet tam propter rubrum colorem, quam propter ejus arboris fructum admirandum: nam detracta ea qua is fructus tegitur pelle, illico Dracunculus apparet tanto artificio à natura fabricatus, ut à peritissimo aliquo artifice è marmore sculptus videatur; collo oblongo, ore hiante, spina aculeis horrida, cauda oblonga, & pedibus conspicuis. Hicce Fructus (ut in Cadamusto legimus) externa figura est instar Cerasi, gustu eximius, coloris Veneti.

Est autem *Sanguis Draconis* Succus ruber manans ex eadem arbore ex qua est Tinctorum nostrorum Lignum Brasilianum, & affertur ab Insula Portus Sancti Canariarum una. Hinc est quod D. Plempius in Notis ad Avicennam, putet dictum Sanguinem esse ex rebus nuper à Novo Orbe delatis, ideoque Avicennæ tempore non fuisse notum nec ei cognitum. Fallitur autem maxime, cum in Socutra & aliis locis veteris Orbis copiose reperiatur, ut in Æthiopiâ, Syriâ, Indiâ, &c. De hac re audiatur Ibn Beithâr

&

& quoque Ibn'ol Cutbi, qui *de Sanguine Draconis* verba facientes, dicunt eum هو صمغ أحمر يوتى به من سقوطرة جزيرة الصبر السقوطري *esse Gummi rubrum delatam à Socutra insula Aloes Socutrina.* Et sane in omnibus Medicorum Orientalium Libris, est res notissima.

Arabibus vocatur etiam alio nomine دم الاخوين *Sanguis duorum fratrum*, per allusionem quandam. Sic Persis dicitur خون سياوشان quod *Sanguis* ut videtur *fratrum* denotat veteri lingua, ut & Turcicum hujus Gummi nomen اكي قرنداش قاني *Duorum fratrum sanguis.* Vocatur item Turcice ارقاني *Er Câni*, id est, *Hominis sanguis*; aut minus recte ارقان *Er-Cân*, ut habent Scriptores Arabes, tam alii quam ii quos secutus est D. Golius, qui ab eis seductus in suo Lexico cum vocali *i* legit ارقان *Ircân* unâ voce, quam nec illi nec ipse perceperunt esse Turcicam. Est autem significatione idem quod hujus Gummi aliud nomen Arabicum دم ادم *Dam Adam*, seu contractius دودم *Dawadam*, i. e. *Sanguis hominis*, ut legitur in Libro *Nuzhato'lNuphûs*. Ea autem quæ istud Gummi producit Arbor, alia plura præterea apud Arabes habet nomina; qualia sunt عندم *Andam*, & شيان *Shiyân*, & سمر *Samur*, & ايدع *Aida'*, & بقم *Bacam*. Italis dicitur *Verzino*, Anglis & aliis *Lignum Brasilianum*, cum præcipue ex Brasilia ad nos afferatur; quamvis reperiatur etiam in plurimis aliis regionibus, à quibus æque denominari possit.

Hanc arborem apud Gerardum depictam videas in Herbario, p. 1339. Nec multum abludit quod habet Geographus Nubiensis sub finem Climatis 8, ubi ait Arborem البقم *AlBacam* esse similem τῇ الدفلي *Oleandro*: ut & quod habet *Camusi Author* & *Chadr Ibn Ali*, qui affirmant folium ejus esse sicut folium اللوز *Amygdali*, sc. longum & angustum. In Libro *Nuzhato 'l Nuphûs* folium ejus dicitur esse simile ei quod in *Ramo palmæ, acuminatâ Extremitate.* Et *Ali Birgjendi* Persa dicit درخت ان چون درخت انارست وبرك ان چون عناب *Arborem ejus esse similem Malo-punicæ, & folium ejus esse simile folio τῆς unnâb*: ubi per *Unnâb* non videtur intelligere *Zizyphum*, cujus folium fere rotundum; sed Arborem اراك *Arâc*, quæ malo-punicæ similis. Nam *Unnâb* pro vario usu utrasque has Arbores notat. Ex quibus omnibus summatim colligimus, folium ejus esse longum & angustum. Sed accuratior videtur Gerardi descriptio, ubi folia semper virentia sunt ancipitum instar Gladiorum longitudinis bipedalis, ad instar Gladiolorum Iridem florem producentium.

Laudati Authores, hujus arboris species numerant tres, quarum optima est كولمي *Caulemiensis* seu كوكمي *Caukemiensis* (nam utroque modo legitur) in Indiâ Orientali. Altera est *Chinensis*: & tertia اللامري *Lâmeriensis.* Hæc Insula *Lâmeri*, Paulo Veneto *Lib.* 3, *Cap.* 18, dicitur *Lambri*, in qua Incolarum aliqui caudati sunt, caudis unius palmi longitudine, ut canes: quod idem alius Author refert de Incolis insulæ Formosæ.

Est autem & alius *Draconis Sanguis* à præcedenti longe diversus, subtilior & pretiosior, duplo carior, qui Mercatoribus nostris Indiam Orientalem petentibus dicitur Anglice *Dragons bloud in drops*, quæ quidem species nascitur ex quadam Arundine farcta, quæ ideo vocatur *Dragons-bloud cane*: ex quo genere possideo Bacillum uno constans internodio quatuor pedum longitudine, ex Dono amici singularis Amplissimi Viri D. *Johannis Tyrrill* Navis bellicæ pro Rege Angliæ Præfecti ad Indos. Ex dictæ Arundinis nodis (una cum foliis) emergit Fructus ad instar Nucularum, quarum duas species penes me habeo à D. *Joh. English* Mercatore Anglo olim acceptas; minorem, figurâ rotundam, magnitudine Avellanæ minimæ; majorem, figurâ oblongâ, magnitudine Avellanæ majoris: utraque autem species externe multos habet gibbulos ad instar baccæ Mori. Fracto putamine duriusculo, intus apparet nucleus talis qui in Cerasis. Quod autem res est, dictus fructus externe tegitur materia aliqua rubra facile friabili, ita ut eam quis digito absterere possit; quæ tactu chartam aut manum rubedine afficit. Et hæcce rubra materia ea est *Sanguinis Draconis* species ex qua fit Vernix qua Cistæ & Pyxides Chinenses obduci solent. Modus autem rubram materiam colligendi, est dictum fructum in aqua calida macerare, donec materia illa rubra in fundo vasis subsidat: unde aquâ aut evaporatâ aut effusâ, dictus *Sanguis Draconis* Guttis seu Frustulis concretis ex fundo vasis colligitur.

גדולות בתוך עץ האילן הנטוע בארץ בהכאת חתיכת גרזן סביביו בזמן ידוע אצלם ולשנה הבאה בזמן ידוע גכ״ באין ומלקטין ולוקחים השרף הנוטף מן החתיכות הנזכרים ורותחים אותו ומסירים הזוהמא ממנו ועושין עגולים מזה לסחורה וזה הנקרא דם תנין סאנגוינים דראגונים ואמרו כי האילן הזה בחדש מארצו עושה פרי טוב דיפה כצורת גורגדניות ירקות טוב טעמם מאד וסביבות האי הזאת מפורטו סאנטו חוף קדוש יש מקומות לדייגים על שפת האי ללכוד ולצוד דגים טובים וטעם יקר טוב מאד להם מה שלא ישוער ערכם והאי הזאת קטנה וסובבת כמו כה״ מילין ויש בה הרים ונהרות קטנים:

ligni hujus arboris in terrâ plantatæ incisiones magnas faciebant percussione scissionis securis circumcirca ipsam [arborem.] Et similiter anno sequenti noto etiam tempore venientes colligebant & accipiebant Gummi ab istis dictis Scissionibus fluens, illudque ebullire facientes removebant ab illo [omnes] fæces, & ex eo conficiebant Globulos pro mercaturâ. Et hoc illud est quod vocatur Dam Tannin, i. e. Sanguis Draconis. Aiunt hanc arborem mense Martio producere fructum bonum & pulchrum, figurâ Cerasorum viridem, saporis optimi. Et circumcirca hanc insulam Portus Sancti, sunt loca pro piscatoribus ad oram insulæ, ad capiendum & venandum pisces bonos qui præstantissimum habent saporem, quorum valor æstimari non potest. Hæc insula est parva, ambitu circa 25 milliarium. Et in ea sunt Montes & fluvii parvi.

פרק

פרק יז על אי מאדירא וטעם שמה וטוב ענינה

מן האי הנזכרת פורטו סאנטו חוף קדוש נסעו והלכו עוד רחוק מזה בתוך הים על ימינם דרך דרומי מערבי ומצאו אי אחרת רחוקה מזו כמו ארבעים מילין וקראו שם האי הזאת אי מאדירה שר״ל אי העצים ר״ל שהיתה אי גדולה כמו מ״ה מילין כלה מלאה עצים באופן כי לא היה בה אמה או חצי אמה קרקע שלא היה בה אילן גדול ולא היו יכולין ליהנות ממנה עד שהסכימו המלחים יושבי הספינות לשרוף האיסולה כלה או רובה וכן עשו וישימו אש לשרוף האילנות ויגדל האש עד לב השמים עד כי הוצרכו המלחים לברוח בתוך מי הים עד צוארם ב׳ ימים וב׳ לילות ויצו המלך מפורטוגאל להושיבה ג״ב צאן ארם להיותה חשובה ונאותה בהרים ומעיינות ונהרים קטנים ונטעו בה עץ פרי וקני לדבש לעשות צוקארו ויזרעו

CAP. XVII. *De insula Madera, & ratio Nominis ejus, & bonum ejus negotium.*

Ex prædictâ insulâ Portu Sancto profecti sunt & iverunt adhuc longius hinc per medium maris ad dextram suam per viam Austro-Occidentalem, & invenerunt aliam insulam ab hâc distantem circa quadraginta milliaria: hujus insulæ nomen vocarunt Insulam [1] Maderæ, hoc est dicere, Insulam lignorum: volumus nempe insinuare eam esse insulam magnam circa 45 milliarium, totamque eo modo arboribus plenam ut non fuerit Solum unius cubiti aut dimidii in quo non sit arbor aliqua magna. Adeo ut non potuerunt ex illa utilitatem percipere, nisi nautæ in navi commorantes vellent totam insulam comburere, vel saltem majorem ejus partem: quod itaque fecerunt, & apposuerunt ignem ad comburendum arbores, qui quidem ignis crevit usque ad cor cœlorum, donec tandem nautæ necesse habuerint fugere in medium aquarum maris usque ad collum suum duabus diebus & duabus noctibus. Jussitq; rex Portugalliæ ut pecudibus & hominibus incoleretur, eo quod esset præstans & conveniens propter montes, & fontes, & fluvios parvos. Et in eâ plantârunt arbores omnis generis fructuum, & [2] cannas pro melle ad facien-

1 *Maderæ*] Nomen factum est à Lat. *Materia*, qua tam in Vulgata Bibliorum Versione quam alibi significatur idem quod Anglice *Timber*, quia tali materia abundabat ista insula.

2 *Cannas pro melle*] Expressus Cannarum succus qui in Saccharum (inspersa calce viva) percoqui solet, heic vocatur *Mel*, propter aliquam cum eo (tam consistentia quam dulcedine) similitudinem. Et sic *Zahrâvi* Arabs per דבש הקנים *mel cannarum* intelligit Saccharum, nempe expressum Cannarum liquorem dulcem, qui postea coquendo in Saccharum vertitur.

בה חטים ושעורים וגנות ופרדסים
וכרמים מגפני קאנריאה וצפריאה
העושים שם אשכלות ארוכות
יותר מארבעה זרתות המתבשלות
בימי הפסח ומראית צהוב לענבים
לא ישוער טובם וערכם ויינם
ואחרי כן נשארו בה בקצת מקומות
פאוני מדבריים לבנים וגם יונים
גדולים לרוב ואינם מתפחדים
מבני אדם עם אילנות גדולות
מעצי גופר ועצי אתרוגים ליהנות
מעציהם לעשות מהם לוחות
וטבלאות יפות ותיבות עם מלאכת
המשור החותך העצים בכח מרוצת
שמונת הנהרות הקטנים אשר
יחתכו העצים בתנועת המשור
ומהטבלאות והלוחות והקרשים
ההם יעשו תיבות וכלים נאים
אשר מהם יובאו בדרך סחורה
לשרת רוב ערי מלכות פורטוגאל
ובפרט בליסבונה הדברים הטובים
אשר באי מארירא הוא זה צוקארו
לרוב חטים יונים בלי פחד אדם
חיות רבות אחרות וצאן ובקר
ובשר אין קץ עם מעינות ותהומות
בלי חוף בים ומקום צידת דגים
לא יתכן ולא ישוער ערכם וסובבת
כמו מ״ה מילין:

Saccharum. In ea insuper seminarunt Tritica & Hordea: & [plantarunt] hortos, & pomaria, & vineas ex vitibus Candiæ & Cypri, quæ ibi producunt racemos ultra 4 spithamos longos, qui maturi sunt diebus Paschatis: istis uvis aspectus est fulvus, nec potest satis æstimari bonitas earum, & pretium earum, & vinum earum. Postmodum in quibusdam locis relicti erant in ea Pavones agrestes albi, & quoq; columbæ maximæ quæ à filiis hominum non metuebant; una cum arboribus magnis de lignis Gopher & lignis Citrorum, ut ex eorum lignis uterentur ad conficiendum asseres & tabulas pulcherrimas, & cistas artificio serræ quæ ligna secat per vires cursus octo fluviorum minorum, quæ inquam ligna secant motu serræ: & ex istis tabulis & asseribus & plancis conficiunt cistas & vasa pulchra, quæ per viam mercaturæ advehuntur ad serviendum majori parti civitatum regni Portugalliæ, & particulariter Lisbonæ. Res itaque meliores quæ sunt in insula Madera, sunt Saccharum multum, Triticum, columbæ quæ non metuunt homines, & alia animalia multa, & oves, & boves, & caro infinita, cum fontibus & abyssis; tamen absque ullo [3] Portu ad mare, [unde sit securitas à navibus hostium majoribus.] Est quoque locus venationis piscium; quorum pretium perpendi & æstimari non potest. Et [tota insula] est ambitu circa 45 milliarium.

3. *Portu*] Ubi scil. sit securitas à navibus hostium majoribus.

פרק

פרק יח״ מרה שנסעו מאי מאדירא ומצאו שבעה איי קאנארי ומקאנארי לאיי קאניבאלי אוכלי בשר אדם ומוצא הזהב לרוב ואי קאנארי רחוקים מן היבשה נגד ראש לבן קאוו בייאנקו

אחרי מציאות האי הזאת אי מאדירא הנז׳ נטו המהלך עוד באמצע הים מערבי דרומי על ימינם כמו מאתים ועשרים מיל עד שנתגלו להם איי קאנארי וזה תאדם ועננים בתוך הים כי שבעה המה קטנות יושבות בעגול ובהקבלת העין זו ולזו רחוקות כמו מ״ או חמשים מילין זו מזו ולשונם נבדל זו מזו ארבע מהן מיושבות מעם נוצרים אשר כבש אותם מלך פורטוגאל בחזקה ושם נוצרים בתוכם ושלשה מהם עובדי לשמים שמש ירח וכוכבים מקומם של אלו תקיף וחזק מהרים רמים וחזקים ויש אי אחד מאלה סובבת כמו תשעים מילין וכמו ח׳ אלפים נפשות לא יוכלו הנוצרים הפורטוגיסי להורישם:

CAP. XVIII. *Capite decimo octavo docetur, quomodo euntes ab insulâ Madera invenerunt 7 insulas Canarias: & à Canariis [iverunt] ad insulas Canibalium qui edunt carnes humanas. Item, de productione auri magnâ copiâ: & insulas Canarias esse procul à Continenti è regione τȣ Capo bianco.*

POst inventionem istius insulæ, (sc. insulæ Maderæ prædictæ,) inclinarunt iter adhuc per medium maris Austro-Occidentalis ad dextram suam, circa 220 milliaribus, usq; dum detectæ iis essent insulæ [1] Canariæ. Et hæc est earum forma & negotium earum in medio maris: sunt nempe 7 insulæ parvæ quæ cedunt in rotundum, & [2] receptione oculi distant una ab altera 40 aut 50 milliaribus: earumque Lingua diversa est una ab altera. Quatuor earum inhabitatæ sunt à [3] populis Christianis quos vi subegit rex Portugalliæ, qui posuit quoque [alios] Christianos in medio eorum. Harum tres colunt Cœlum, Solem, Lunam, & Stellas: & istorum locus fortior est & validior, propter Montes excelsos & fortes. Est quoque istis alia insula ambiens circiter 90 milliaria, [continens] circiter 8000 animas: Christiani Portugallenses non potuerunt ipsos expellere.

1 *Canariæ*] Insulæ sic dictæ, quia primi illuc advenientes plurimos ibi Canes repererunt: & Incolæ vel inde dicti *Canibales*, vel quia ad instar Canum carnes crudas vorant. *Açores* sunt *Accipitrum* Insulæ, itidem ex vi nominis. Et horum veritas ab Historicis confirmata est.

2 *Receptione oculi*] i. e. perceptione oculi prout oculus speciem recipit primo intuitu, vel quantum oculis quis percipere possit.

3 *Populis Christianis*] Nempe Christianis novis, (de quibus vide supra,) inter quas etiam collocavit alios Christianos veteres.

הנמצאות אשר שם ומלבושם
ומאכלם יש דברים רבים למלאכת
הצביעה והגוונים והציירים בהמות
הרבה וקרדובאני עבים וטובים
בלא חטה ויין ולחמם שעורים
וקצירם בחדש מרצו שתיתם חלב
עזים ובשרים הרבה יאכלו כלם
מציאות חמורים יעריים והולכים
ערומים והנשים ערומות והפקר רק
שהמלך בועל אותם ומושחים גופם
בחלב עזים עם מיץ עשב מה
לחזק עור בשרם:

האמנם אחר הנחת האיים האלה
מקאנאריי לצד ימין בים המערבי
דרומי שמו אל נגד היבשה פניהם
לצד שמאל לשוב דרך קאוו ביאנקו
הוא ראש לבן ארץ חול לבנה
יבשה ומלחה ועברו בקוטב הים
אוקיינוס הזה כמו מאתים וצ׳ מילין
ומצאו שלשה איים אחרות והים
ביניהם והיבשה רחוקה מאד
בשמאלם ויש לים ההוא במקום
הזה מרוצה מסוכנת לאשר לא ידע
ערכו כי שם נראה הים כאילו
רץ ויורד בסבוב האיים וההרים
הנכנסים בו והספינות והמלחים
יסתכנו בו ואלו האיים הם בהקבלת

Ea quæ ibi inveniuntur, & veſtitus eorum & cibus eorum, ſunt res multæ ad artificium tincturæ & coloratorum & pictorum; beſtiæ multæ, & Cordovanæ craſſæ & bonæ: 4 abſq; tritico & vino. Panis eorum eſt hordeaceus: meſſis eorum eſt in menſe Martio: potus eorum eſt lac caprarum: & carnibus multis veſcuntur omnes: ibi inveniuntur aſini ſylveſtres: incedunt nudi: fœminæ quoque nudæ & communes, tantum rex 5 eas maritat primo. Et corpus ſuum inungunt adipe caprarum cum ſucco [ſeu preſſurâ] alicujus herbæ ad corroborandum cutem carnis ſuæ.

Certe poſt relictas inſulas iſtas Canarias ad partem dextram per mare Auſtro-Occidentale, poſuerunt facies ſuas verſus Continentem ad latus ſiniſtrum, ut ſic reverterentur per viam Capo bianco, quod eſt Caput album, terra arenæ albæ & aridæ & ſalſæ: & tum tranſiverunt per Polum maris Oceani hujus circiter ducentis & nonaginta milliaribus, & invenerunt tres inſulas alias, & mare inter ipſas, & Continens valde diſtat ad ſiniſtram eorum. Et huic mari in hoc loco eſt curſus periculoſus ei qui non novit 6 æſtimationem ejus: nam ibi apparet mare acſi decurreret & deſcenderet per circuitum inſularum & montium qui ingrediuntur in ipſum: atque naves & nautæ periclitantur in eo. Et iſtæ inſulæ ſunt in 7 acceptione

4 *Abſque Tritico & Vino*] Poſtea vero huc tranſplantatæ ſunt Vites Rhenenſes, à quibus (per mutationem Soli) provenit pingue illud Canarienſe Vinum quod hodie in Anglia bibitur.
5 *Eas maritat primo*] i. e. Primo cum eis congreditur, prima nocte rem habens cum illis.
6 *Æſtimationem ejus*] ſc. quomodo judicandum ſit de eo.
7 *Acceptionem faciei*] i. e. prout aſpicit quis recta coram facie ſua, ſeu ſicut facies ejus directe accipit objectum viſendum.

פנים בים נגר ראש קאנטין אשר ביבשה גם הוא מקביל נגר קאוו בייאנקו הנז׳ ויש באיים האלו מציאות דברים רבים כמו באיים האחרות ואחת מהנה קראוהו הנוצרים גאנזין על שם העופות הרבים הימיים אשר מצאו שם והעופות צדים ואוכלים דגים רבים במקום מעוטי המים ההם וכל מה שזכרנו מכל האיים האלה מפורטוגאל עד הנה כלם הם בתוך הים המערבי הדרומי רחוק מאד מהיבשה כמעט לפעמים קרוב לשלוש מאות מילין:

עוד ראוי לדעת כי מאיי קאנאריאי הנזכ׳ נמצאו איים רחוקים מאד מהם והוא מהלך כמו חמשה ועשרים יום לנטות מעט מעט לאיי קאנארי במערבי צפוני ההוא אשר נקראו איי ספאניולי וזה האיש אשר מצא אותם על יד כריסטופאלו קולומבו גינוביסי ושם מוצא זהב לרוב מאד בחול היורד בנהרות האיים ההמה ואלו האיים הם נוטים מעט בצד צפוני לאיי קאנארי כאמור ושם אנשים משונים וזרים מאד ושם תרו הנוצרים מאד ומצאו הזהב לרוב היורד כמורד החול מהנהרות היורדים מן ההרים הרמים וזאת

faciei adversus Caput Cantin quod est in Continente: etiam oppositæ sunt τῷ Capo bianco prædicto. Et est in istis insulis inventio rerum multarum uti in aliis insulis: & unam ex istis vocarunt Christiani [8] Ganzin, secundum nomen volucrium multorum marinorum quos ibi invenerunt: & isti volucres venantur & comedunt plurimos pisces in locis illis aqua minutis. Et totum quod commemoravimus de omnibus istis insulis à Portugalliâ huc usque, omnes sunt in medio maris Austro-Occidentalis valde distantes à Continente [9] fere aliquando prope trecenta milliaria.

Præterea decet scire quod de insulis Canariis commemoratis, reperiuntur insulæ multum distantes ab illis: & est iter fere viginti quinque dierum ad declinandum paulatim ad insulas Canarias per plagam Septentrio-Occidentalem, quæ vocantur Insulæ Spaniolæ: & hicce vir qui eas invenit, [id fecit] per manum Christophori Columbi Genovensis. Ibi est productio auri magnâ copiâ valde in arena quæ descendit per flumina insularum istarum. Et istæ insulæ declinant aliquantulum ad latus Septentrionale insularum Canariæ, sicut dictum est. Ibi sunt homines deformes & peregrini valde. Et ibi explorarunt Christiani multum, & invenerunt aurum multum quod descendebat uti descendit arena, à fluviis descendentibus à montibus altis. Et hoc

8 *Ganzin*] *Ganza* Hispanice est Anseris marini species, quam *Cormorant* vel *Sea-gull* vocamus.
9 *Fere aliquando*] Vox *fere* redundat in Hebraico.

המצואה

המציאה היתה ע״י אשה אחת אשר לכדו אותה מאחת מאיי ספאניולי האלה אשר הטיבו לה והאכילוה בספינותיהם והלבישוה ונתנו לה מתנות הכלים מטפחת וסעיף ומכסה בגד פשתן של הבל ואחר החזירוה בת חורין ביבשה והיא היתה גרמא למה שהשיגו הנוצרים לתור במקום ההוא למצוא זהב לרוב ועם טורח ופחד מחיות רעות ושמעתי שהנוצרים בפשרה הניחו שמה נוצרים רבים לעמוד וללמוד וללמד מוצא תועלת המקו-מות האלה ובחצי תקופת שמש מתו כלם וראיתי בכתב אחד שאנשי המקום ההוא הרגום לגמרי:

inventum fuit per manum fœminæ alicujus nigræ quam prehenderunt in una ex insulis Spaniolis istis, cui benefecerunt, & eam cibarunt in navibus suis, & induerunt ipsam, eique dederunt dona [10] vasorum, mantile, & peplum, & tegumentum panni linei nullius valoris; & postmodum restituerunt illam liberã in terram. Et ipsa fuit in causa ut obtinerent Christiani scrutari in illo loco & invenire aurum multum, sed cum labore & metu ab animalibus noxiis. Et audivi quod Christiani per assensum [seu compactum] reliquerunt ibi aliquot Christianos ad commorandum & discendum, & ad docendum productionem utilitatis locorum istorum: & dimidia revolutione Solis, mortui sunt: sed in alio Scripto vidi quod homines illius loci interfecerint eos absolute.

אחרי כן נעתקו מן האי ספאניולא הזאת והלכו ושטו עוד במערבי דרומי ברוח אוסטרו מהלך שלשים יום עד שמצאו איים רבים אחרים כמו ארציפילגו היוני ושם מצאו האנשים הרעים השחורים הנקראים קאניבאלי אשר בספינותיהם העש-ויות מאילנות גדולים חלולים וחקוקים בחוזק אבני סלע וצור ומעץ

Postmodum translati sunt ab insula Hispaniola, & iverunt & exspatiati sunt adhuc per plagam Austro-Occidentalem cum vento australi iter triginta dierum, usque dum repererunt multas insulas alias ad instar Archepelagi Græci; & ibi invenerunt homines pessimos nigros dictos Canibales, qui erant in navibus suis factis ex arboribus magnis concavis & excavatis per vim lapidum petræ & rupis: ex una nempe arbore

10 *Vasorum*] i. e. Ornamentorum, inter quæ est מטפחת *Mantile*, Angl. *a Towell*, seu *Sudarium* magnum quod ad instar Ventralis lintei à zonâ dependebat: cujus usus præcipue ad detergendum sudorem aut humorem quemvis. Aliquando erat loco *Zonæ*, ut *Shâsh* qua Orientales hodie medium cingunt aut ut capitis Involucrum complicant: Est enim Linteum plures ulnas longum. Et *Ruth* III, 3, tam amplum erat, ut 6 mensuras Hordei continere posset. Alterum heic nomen סעיף, potius scribendum esset צעיף, ut in Bibliis. Estque *Velum* amplum quod totum corpus involvebat: *a long Veil or Mantle*, ut Anglice vocamus.

אחת

אחת יעשו ספינה אחת ובהם ילכו
למרחוק באיים אחרות ויחטפו
משם אנשים ונשים לאכלם ופעמים
רבות יסרסו האנשים ויקשרום
ויפטמו אותו וישמינוהו ויהרגום
אחרי זאת וימלחוהו כאשר יעשו
הנוצרים מן החזירים ושם באיים
האלו איים נפרדות מאד אחרות
מלאות נשים לבדנה לא ישב אדם
בם עד בא יום זיוגם כבהמות
פעם אחת בשנה ליחמנה עם
אנשיהם וכאשר תהרינה ותלדנה
זכר יגדלוהו וישלחוהו לאביהם
והנקבות תחזקנה תמיד אצלן בכאן
מוצא ענינים גדולים ואבנים טובות
באיים האלה אם היה יכולת
להשיגם אמנם יושבי הספינות
הרגישו מרחוק כמו שני מילין אור
צהוב כאבנים קטנות מצהובות
ולא היו יכולין ללכת שמה כי היו
הספינות מתפחדות ממיעוט המים
הנראה על רוב סביבות האיים ההם
ואינם יכולים להתעכב וללכת
ביבשה שמה כי יושבי האיים ההם
הרבים והרעים הקאניבאלי אוכלי

faciunt navem unam, & in talibus eunt in longinquum ad insulas alias, & inde rapiunt viros & fœminas ad comedendum eos: & multoties castrantes ipsos viros, ligant eos saginantes & pinguefacientes eos; & postea interficientes illos, eosdem sale condiunt sicut Christiani faciunt porcis. Et ibi inter insulas istas sunt insulæ aliæ omnino distinctæ, [11] plenæ mulierum tantum, nullus vir habitat in eis usq; dum veniat dies copulationis eorum sicut bestiæ semel in anno, ad congrediendum cum viris suis. Et cum concipiunt & pariunt masculum, educant ipsum & mittunt ad patrem suum: sed fœmellam semper retinent apud se. Hic est etiam productio rerum magnarum, & lapidum pretiosorum in insulis istis, si possibile esset attingere illas. Certe sedentes in navibus à longinquo perceperunt super facie aquarum ad distantiam circiter duorum milliarium aut minus quam hoc, lucem flavam sicut parvorum lapidum flaventium: sed non potuerunt illuc ire, quia [12] naves metuebant ab aquarum paucitate quæ multoties visitur circa insulas illas. Nec possunt moram facere aut ire ad terram ibi, quia illarum insularum incolæ plurimi sunt & pessimi Canibales, comedentes carnem cujusvis

11 *Plenæ mulierum tantum*] Hujus Insulæ dictæ جزيرة النسا *Insula fœminarum*, mentionem aciunt omnes Historici Orientales. In ea nempe fœminarum mos est, ut quamprimum pepererint, infans si mas sit, statim ablegatur; si fœmella, apud matrem retinetur. Hæcque Insula est in mari Indico, in quo etiam est alia dicta *Insula masculina*, sc. *marium* seu *masculorum*, quos semel quotannis visitant alterius Insulæ mulieres: quæ quamprimum conceperint, ad suam mulierum insulam redeunt, ibique manent donec conceptum partum pepererint. v. Paulum Venetum.

12 *Naves*] i. e. Nautæ seu Homines navium.

בשר

בשר כל אדם שונאים כל איש ואשה
שימצאו וגם לפעמים הם בעצמם
האיש החזק בעת כעס ושנאה יכוף
את הרפה וזה לפי הנשמע מארבע
נשים לקחו ומצאו הנוצרים ביבשה
אסורות וקשורות בחוזקה והובאו
במרוצה רבה בספינה ובפורטוגאל
ולמדו לשון העיר והגידו כל מה
שהגידו בכלל ובפרט :

אולם האי אספניאולא אשר תרו
אותה ומצאו הזהב בה כאבנים
ובער סונאליו אחת אשר זרק איש
אחד מהנוצרים אל אחד מיושבי
האי הזאת מרחוק נתנו אליו כל
כך משקל זהב לי״ב דראמי וכן
לכוס זכוכית וקערה אנקיא ויותר
מזהב ובאלה המקומות לא היה
יכול להתקיים איש מגלילותינו שמה
בער השתנות האויר והיו נפסרים
ומתים כאמור ולא ידעתי אם מלחי
הספינות המציאו תקון ותרופה על
זה להבא :

hominis, & odio habentes quemvis virum & fœminam quem inveniunt: imo aliquando inter illos ipſos, vir robuſtior tempore indignationis & odii cogit debiliorem. Et hoc eſt ſecundum id quod auditum eſt à quatuor fœminis quas repererunt & prehenderunt Chriſtiani in terrâ ligatas & fortiter conſtrictas, quæ adductæ ſunt [13] curſu maximo ad navem, & inde in Portugalliam, ubi didicerunt linguam urbis [Lisbonæ], & nuntiarunt totum quod narrarunt in genere & in particulari.

Sed quod ad inſulam Hiſpaniolam, [14] perſcrutantes ipſam invenerunt in ea aurum ad inſtar lapidum; & pro [15] tintinnabulo quod aliquis Chriſtianus projecit ad unum ex incolis iſtius inſulæ à longinquo, dederunt ei tantundem ponderis auri, ad 12 drachmas: & ſic pro populo vitreo & cochleari, unciam & ultra auri. In iſtis autem locis non potuit ſubſiſtere aliquis ex noſtris regionibus, propter mutationem aeris: nam corrumpebantur & moriebantur, uti dictum eſt. Et non novi an nautæ navium repererint ullam correctionem aut remedium pro hoc in futurum.

13 *Curſu maximo*] i. e. celeriter, propter metum ab incolis.
14 *Perſcrutantes*] i. e. Fodientes.
15 *Tintinnabulum*] Author utitur vocabulo vernaculo *Sonaglio*, quod eſt Tintinnabulum parvum rotundum, qualia equorum pectori aut accipitrum pedi alligare ſolemus.

פרק

פרק י״ט ביאור רחב עוד על מוצא דרך יבשת דרומית לצאת מפורטוגאל עד נגד קאוו קאנטין וקאוו ביאנקו וקאוו וירדי וביאור גלילות רבות בין אמצע היבשה ובתוך ההרים ועניין חלוף גליל מילי לקנות משקל מלח בזהב ודברים רבים אחרים

ידוע במה שקדם כי במעבר הזה לבא באפריק הזאת השפלה ולסבוב היבשה הדרומית אשר כלה על שפת ים אוקיאנוס ענינו ומהלכו להדריך הספינה בים ובצלע היבשה משמאל יושבי הספינה ופניהם אל הדרומית וזה לעבור מלכות פיס כאמור ולמצוא ביבשה ההיא כל הראשים היינו הקאווים הנזכ׳ האלה אחר עבור מלכות פיס וכל המבריטאניאה ציסארי קאוו די קא קאוו די לוגאדור קאוו די קאנטין קאוו ביאנקו חולי׳ על שם יובש היבשה והחול לבן ואחריו ונגדו ביבשה קאוו וירדי על שם המצב ההוא המעוטר באילנות רעננים וטובים ואלה הקאוי והראשי׳ מתראים ונראים בים נגד כל איים אשר הזכרנו וראוי שנבאר בפרק הזה מה שנודע ונתחזק באמת לסוחרים רוכבי הים ההיא מציאות

CAP. XIX. *Explicatio adhuc amplior de productione [ſeu inventione] viæ Continentis Auſtralis, exeundo è Portugalliâ uſque ad loca è regione Capo Cantin & Capo Bianco & Capo Verde. Item deſcriptio multarum regionum per medium Continentis et infimam ontium. Et de negotio permutationis regionis Meli, ubi emunt æquipondium Salis pro auro: et de rebus aliis multis.*

NOtum eſt ex eo quod præceſſit, quod in hoc tranſitu eundi ad Africam iſtam inferiorem, & circumeundi Continentem Auſtralem, qui totus eſt per oram maris Oceani, negotium ejus & iter ejus eſt ad deducendum navem in mari per coſtam Continentis ad ſiniſtram navigantium, dum facies eorum ſunt verſus Auſtrum. Et hoc eſt, ad tranſeundum regnum Feſs uti dictum eſt, & ad inveniendum in Continente illo omnia iſta Capa i. e. Capita jam commemorata. Poſtquam tranſitur regnum Feſs & tota Mauritania Cæſarea, &[1] Capo de Ca, Capo de Lugador, Capo de Cantin, & Capo bianco arenoſum ſecundum nomen ſiccitatis Continentis & arenæ albæ; poſt illud & adverſus illud in Continente eſt Capo Verde, juxta nomen illius ſtationis circumcinctæ arboribus frondentibus & bonis. Iſta Capita viſuntur & apparent per mare è regione omnium inſularum quas commemoravimus. Et convenit ut explicemus in hoc Capite id quod notum eſt & tenetur in veritate apud mercatores navigantes per mare illud, viz. inventionem loci

1 *Capo de Ca*] i.e. Capo ab hac parte. *Cantin* eſt Angulus. *Lugador* forte ſit pro *Bogador* aut *Mogador*, quæ in hiſce partibus reperiuntur.

המקום מקאוו קאנטין אשר הוא
ביבשה קודם קאוו ביאנקו וצורתו
וענינו היותו גבוה מאוד ונכנס בים
וההרים גדולים ועצומים ימשכו ממנו
דבוקים זה לזה וילכו קשורים
ביבשה ובמדברות אשר ההרים
האלה יאריכו בדיהם כל אורך ארץ
כוש האמצעית המדברית והם אשר
יחלקו האיטיאופיאה שלנו אשר
על פני ים מיריטיראניו אשר לפני
טוניס ואוראן לאיטיאופיאה השפלה
הדרומית על ים אוקיאנוס וכן
המימות והנהרות מן ההרים אשר
באמצע יבשת כושית חציים ילכו
אל ים מריטיראניאו וחציים ילכו
אל ים אוקיאנוס ומקום קאוו
קאנטון הזה יש בו ישוב גדול
מעם שחורים ובריטיני ושם הסטי-
פולי מכל הסחורות המתיחסים
להעלות ביבשה לישובי השחורים
והעמים ההם הנמצאים בהרי
ובמדברות אשר הם תחת הערוגה
הזאת והמקום הזה חם ויבש מאד
מעט מים חסר בהמות ודגן ותירוש
ויצהר אין בו ומקומות הרבה חסרי
מלח אשר המלח עקר גדול להם
ומרפא מכל מחלה ונגף כי אין
להם מלח כלל:

τὸ Capo Cantin quod eſt in Continente ante Capo bianco, figuram ejus & negotium ejus, quod ſit altum valde, & intret in mare. Et montes magni & fortes [i. e. numeroſi] protrahuntur ex illo adhærentes unus alteri, & pergunt conjuncti per Continentem & per Deſerta: nam montes iſti prolongant ramos ſuos per totam longitudinem terræ Cuſh medianæ deſertæ. Et hi ſunt qui dividunt Æthiopiam noſtram quæ eſt verſus mare Mediterraneum ante Tunis & Oran, ab Æthiopia inferiore auſtrali ſuper mare Oceanum: & ſic aquarum & fluviorum ex montibus qui ſunt in medio continentis Æthiopici, dimidia pars tendit ad mare mediterraneum, & altera dimidia pars tendit ad mare Oceanum. Et in hoc loco Capo Cantin eſt maxima habitatio populorum nigrorum & Bretini : & ibi eſt [2] Stapole pro omnibus mercibus quæ deſtinantur tranſportari per Continentem ad habitationes nigrorum & populorum illorum qui reperiuntur in montibus & deſertis, qui ſunt ſub areâ iſtâ. Et hic locus eſt valde calidus & ſiccus, paucitate aquæ, penuria beſtiarum ; & frumentum & muſtum & oleum non ſunt in eo. Et multa loca deſtituuntur ſale, quod quidem ſal eſt fundamentale magnum apud eos, & medela in omnem morbum & plagam : ſed nullum omnino ſal eſt eis.

2 *Stapole*] ſc. Emporium ſeu ſtabilis locus mercaturæ. Et qui ad talem locum pertinet ibique mercaturam exercet, Italis vocatur *Stapulario*. Anglis etiam firma & durabilis mercatura, vocatur *the Staple of the Kingdom*, ſeu *a Staple commodity*. Item fili aut filorum in panno durabilitas & firmitas, vocatur *the ſtaple of the thread*.

וזאת

וזארת צורת המהלך אשר בקאוו
קאנטין הזה הוא מקום מוצא
הסחורות ואחר מזה המקום יעלו
הקארובאני תוך היבשה למדברות
הגדולות למקום ישוב אחר גדול
נקרא אודין ומאודין ימצאו טיגאזא
ומטיגאזא לטאנבוט ומטאנבוט
למלכות מילי הגדול חסרי המלח
אשר הזכרתי שיש מהלך יותר
משבעים יום להגיעו שמה דרך
גמלים עד ההרים הגבוהים ואחר
יוליכוהו על ראש אנשים ביגיעה
רבה אשר יקנוה במחיר חליפין
בכל כך מדת זהב במדת מלח כי
הוא צריך למרפא חוליים והם חסרים
לכל דגן תירוש ויצהר ואין להם קור
כלל כלם הולכים ערומים וברוב
מאכלם מובא להם מטאנבוט
והם אוכלים תמרים לרוב לחמם
לחם שעורים ולמילי יביאו סחורו
תיהם ויחליפו בחליפין זהב וכסף

Hæc autem eſt forma itineris, quod eſt per Capo Cantin iſtud, quod eſt locus productionis mercium: & poſtea ab hoc loco aſcendunt Caravanæ per medium Continentis per Deſerta magna ad locum alium magnæ habitationis dictæ Hoden: & ab Hoden reperiunt [3] Tegazzam, & à Tegazza eunt ad [4] Tanbut, & à Tanbut ad regnum magnum Mele, ſale deſtituta: atque commemoravi quod ſit iter pluſquam ſeptuaginta dierum ut perveniant illuc viâ camelorum uſq; ad montes altiſſimos. Et poſtmodum transferunt illud [Sal] per capita virorum magno labore; tum emunt illud pretio commutationum, tanta ejuſmodi menſura auri pro eadem menſura ſalis: nam eſt neceſſarium ad medendum morbos. Et illi deſtituuntur omni frumento, muſto, & oleo: & non omnino eſt illis frigus, ideo omnes incedunt nudi. Et ut plurimum cibus eorum apportatur eis à Tanbut: illi vero plerumque [5] comedunt dactylos. Panis eorum eſt Panis hordeaceus. Et ad Mele portantes merces ſuas mutant pro permutatio-

3 *Tegazza*] Æthiopice ተከዘ *Tacazi* eſt *Flumen*, *Amnis* in genere; ſpeciatim vero eſt Nomen [p]roprium Fluminis quod in Nilum exoneratur, dicente D. Ludolpho; qui per Nilum videtur intelli[g]ere نيل غانة *Nilum Ghana* ſeu *Ghinea*, viz. *Nigrum* fluvium, qui æque ac alter Ægyptum ſecans [fl]uvius, vocari ſolet *Nilus*. Adeo ut *Tegazza* regio à dicto flumine ſic denominata videatur, ad [L]ongit. 11, Lat. 24. Graduum. Eſt autem in impreſſis Chartis alius etiam *Tagazi* fluvius in regno Al[g]erino, unde in mare Mediterraneum effunditur. Hic autem (quamvis eodem gaudeat nomine) non [p]oteſt eſſe locus de quo agit Noſter, præſertim quia mox inferius addit, *Tegazzam* ſignificare *terram onu[st]am auro* lingua Numidica, quæ in regno Algerino non obtinet. Eſt & in Globo magno *Tagazza* fluvius ad auſtrum Meroæ inſulæ, qui in Ægypti Nilum exoneratur.
4 *Tanbut*] In Globis *Tanbotu*, ubi deſtituuntur Sale, ut & in regione *Meli* ſeu *Melli*. Ibi enim Sal [pr]o æquali pondere Auri venditur: eſt enim præcipua eorum medicina contra ſtomachi cruditatem & [in]digeſtionem, & corruptionem inde provenientem. Sic etiam aliquando in Anglia, Vomitiones quo[ti]dianæ ex ſtomachi corruptela natæ, Polcâ immodice ſalitâ & per 30 dies continuos epotâ, curari ſolet.
5 *Comedunt Dactylos*] In Globo Cæſiano notatur, *Hæ regiones ſunt valde infrugiferæ, & gens infrequens, [e]t palma arbor ibi frequens.* Hinc eſt quod tam in Globis & Chartis quam apud Leonem Africanum,

hæ

hæ regiones vocentur *Biledulgerid*, quod rescribendum بلد الجريد i. e. *Regio nuda* (eadem formâ & constructione qua apud Ulug-Begum dicitur كف الخضيب,) nempe omnium rerum nuda. Est enim جريد *Gjerid* Arabice *nudus* in genere, specialiter *Nudus palmæ truncus aut ramus*, foliis & cortice denudatus: unde & pro *Lanceâ* usurpatur, quippe quæ videatur esse ramus denudatus. Marmolius dicit *Beledulgerid* significare *regionem dactylorum*. Sed Lex. Geographicum ex eo male legit *Beled Geneva*.

מליאטי וענינים אחרים ויוליכו
הסוחרים ממילי מה שעשו חליפין
החלק יובא לטונים וברבאריאה
והוא מהלך כשלוש חדשים מקום
אריות ונמרים ובנות יענה לאין
מספר וביצותיהם טובים לאכול
ובמקום אודין הנז' המוכן גם הוא
למציאות כל הסחורות האלו ועושין
שם חליפין וסחורות ומכר מהאנשים
שחורים אשר במחיר יובאו וכל
אלה המקומות מדבר יבש מוצאם
וקאוו קאנטין הזה אשר על צלע
שפת ים יבשת דרומית לים אוקיינוס
הוא ראשית המעברות לכל
המקומות והסחורות האלה ומקום
מלון כל סוחרי ערב העולים
לטיגאזא ר"ל בלשונם ארץ עמוסת
הזהב ומשם לטאנאבוט או למלכות
מילי הגדול חסרי המלח הנז"למעלה

nibus auri & argenti Meleatensis & rebus aliis: & tum defertur à Meli illarum quas ibi commutaverunt mercium, pars ad Tunis & Barbariam, quod est iter trium mensium, locus leonum, pardorum,& quoque infinitorum [6] Struthiocamelorum, quorum ova bona sunt ad comedendum. Et locus Oden commemoratus, est quoque aptus pro inventione omnium istarum mercium: & ibi faciunt permutationes & negotiationes, & venditionem virorum nigrorum qui pro pretio importantur. Et omnium istorum locorum exitus est Desertum aridum. Et Capo Cantin hoc quod ad costam oræ Continentis australis ad mare Oceanum, est principium transituum ad omnia loca & negotiationes hasce, & locus pernoctatorius omnium mercatorum Arabiæ qui ascendunt ad Tegazzam, quod in lingua eorum est Terra onusta auro. Et inde [itur] ad Tanbot aut ad magnum regnum [7] Mele, destituta sale, ut supra memoratum est: at est

6 *Struthiocamelorum*] Struthionum multitudo & frequentia in Desertis Africanis, rem facilitavit Regi Maroccano, ut anno 1682 una cum suo Legato plures quam 30 Struthiones pro Munusculo ad Regem Angliæ mitteret: quod tamen, ne nullius pretii Munus esse videretur, in suis Literis Credentialibus (quas tunc pro Rege nostro Anglice vertebam,) alicujus momenti esse insinuavit, significando se à populis Desertorum incolis illud redemisse, relaxando eis illo anno 1000 Realium Tributum, quod alias solvisse debuerant. Regis Maroccani verba sunt, ويصلك منا شيا من النعام تاتينا به من الصحراء قبيلة مخروجة اليه مطلبها كل سنة الالف ريال *à nobis ad te veniet aliquid Struthionum*, [i. e. pauci struthiones,] *quos ex Deserto ad nos attulit Gens ad hoc taxata-tributo; eujus summa quotannis postulata, est* 1000 *Reales.*

7 *Ad-Meli*] In Codd. MSS pro ממילי, legendum למילי, eodem modo quo exhibemus.

והוא

והוא מקום זהב וכסף לרוב כאבנים והוירזין כקוצי היערים בין מעונות אריות והררי נמרים נחשים ותניני יבשת ומיני ארבה וגזם וילק לאין מספר רחוקים מטונים מהלך כשלוש חדשים וכל הגלילות האלו בלא בנינים ובלא בתים ואין להם חומות אבן דלתים ובריח רק שוכנים בקבוצי כפרים האנשים והנשים ערומים ושטופי זמה ושם מנהג מגונה בנשים להאריך השדים שלהם ומכריחים למשוך אותם בחבלים ולחלקם לשנים בכח משיכת חבל וזה יפיים לפי מנהגם:

locus auri & argenti magnâ copiâ instar lapidum, & Verzini instar Spinarum sylvestrium, inter habitationes leonum & montes pardorum, & serpentes & Dracones terræ, & species locustarum (uti [8] Sectores & Linctores) innumeræ: & distant à Tunis itinere trium mensium. Et omnes istæ regiones sunt sine ædificiis, sine domibus, nec sunt eis muri lapidei, portæ, aut vectes; verum habitant in congregationibus villularum viri & fœminæ nudi, inundati luxuriâ. Et ibi est turpissima consuetudo fœminarum deducendo [9] in longitudinem mammas suas, & cogunt protrahere eas funibus & in duas partes dividere per vim tractionis funis. Et hæc est pulchritudo eorum secundum modum suum.

8 *Sectores & Linctores*] A גזם جزم *secuit, amputavit*, eæ Locustæ vocantur *Sectores*, quæ rodendo secant amputantque teneras arborum frondes. Namque non tantum Herbas, sed & Arbores, ut Ficus, Oleas, &c. perdere dicitur גזם *Amos* IV, 9; quamvis *Gezem* non sit Volator, sed tantum Reptor, ut proprie ibidem notat Chaldaicum זחלא, & Syriacum *Mosfûto*. Sic Lex. MS optimum, ܡܫܘܬܐ ܬܘܠܥܐ ܐܘܟܡܐ ܕܪܫܗ ܣܘܡܩ *Mosfûto est Vermis niger rubro capite.* Et Mox Arabice addit quod Moshuto sit الجران الذباب الذي لم ينبت له جناح *Locusta reptor cui non nascuntur alæ.* Et in eundem sensum Isa Ibn Ali primo Syriace exponit, ܡܫܘܬܐ ܡܦܪܚܬܐ ܩܡܨܐ ܕܠܐ ܓܦܐ ܗܘ ܕܡܚܒܠ ܠܗ ܠܙܪܥܐ *Locusta impennis seu cui non sunt alæ, quæ sata perdere solet.* Deinde Arabice ulterius explicat, الجران الذي ليس له اجنحة ويسمى الجندب والدباب *Mosbûto est Locusta cui non sunt Alæ, quæ vocatur AlGjundub & AlDebbâb seu Reptor.*

Quoad alteram Locustarum speciem, quæ est ילק Yelek *Linctor*, sic dicitur à לקק *linxit*, quia lingendo & sugendo res virentes & teneras consumit. Sed heic notandum est, quod quoblibet reptans animalculum, sive sit revera vermis sive musca seu tale quidvis, phrasi Orientali vocetur vermis.

9 *In longitudinem mammas suas*] Vide Herberti Itinerarium de Fœminis ad Caput bonæ spei, ubi talis fœminæ infantem lactentis Icon exhibetur.

פרק

פרק כ״ בגבולי קאוו ביאנקו התחלת עם זינאגי והנהר הגדול המפסיק בין קאוו ביאנקו לקאוו וירדי בה תחלת השחורים האמתיים:

אחרי אשר ביארנו בפרקים הקודמים מציאות האיים הנזכרים אשר מצאו המלחים מימינם בתוך הים אוקיינוס הגדול בנסעם מפורטוגאל וללכת בדרומי מערב להם נשוב לדרך המהלך האמתי במה שדברנו לסבוב דרך שמאל את היבשה הכושית הזאת בדרך קאוו לבן שהיא ארץ חול ולבנה ומציאות אנשיה דלי בשר ובריטיני והוא הנקרא גבול הזינאגי הבריטיני הנז׳ והוא מהלך ש״פ מילין באורך היבשה מראש לבן לראש קאפו וירדי ושם בראש קאפו וירדי מוצא נהר סניגא והוא נהר גדול יורד מהרי תולדת נילוס הם הרי הלבנה אשר תולדות מימי נילוס יוצאים משם והנהר הגדול סיניגא עושה סעיפים רבים ונגרים בים אוקיינוס הזה והוא המפריד בין הזינאגי בריטיני לגלילות סינאגא אנשים שחורים וחזקים והנה בסוף הנהר

CAP. XX. *De limitibus Capo bianco ubi eſt initium populi Zenagi: & de flumine magno diſcriminante inter Capo bianco & Capo verde ubi eſt initium Nigritarum genuinorum.*

Poſtquam in præcedentibus Capitibus explicaverimus inventionem inſularum commemoratarum, quas repererunt nautæ ad dextram ſuam in medio maris Oceani magni, cum proficiſcerentur ex Portugalliâ & incederent ad Auſtro-Occidentem ſibi, revertemur ad viam itineris veri, uti commemoravimus, ad circumeundum per viam ſiniſtram per Continentem hunc Æthiopicum per viam Capo albo, (quod eſt terra arenoſa & alba,) & inventionem virorum ejus qui ſunt tenues [ſeu macri] carne & Bretini: & ibi eſt finis termini Zenagæorum ſubfuſcorum prædictorum. Eſtque iter trecentorum & octoginta milliarium per longitudinem Continentis à Capite albo ad initium Capo verde: & ibi in initio Capo verde eſt exitus fluvii Senegæ; qui eſt fluvius magnus deſcendens à montibus originis Nili, qui ſunt montes lunæ: nam origines aquarum Nili inde egrediuntur. Et iſte magnus fluvius Senega facit multos ramos qui defluunt in mare iſtud Oceanum: & is dividit [1] inter Senegæos Britinos & regiones Senegæorum virorum nigrorum & robuſtorum.

[1] *Inter Senegaos Britinos &c.*] i. e. inter Senegæos ſubfuſcos ſeu ſubcineritios, & Senegæos nigritas veros qui vehementer & valde nigri ſunt.

הזה

הזה בהכנסו בים אוקיינוס מתרחב
מאר כמעט כל אחר מסעיפיו רחב
מיל אחר ויש להם תחום הגון
לעבור בו בספינות והים הזה
בפיות הנהר הזה יורד ועולה בכל
יום בכל ששה שעות ביום ולמעלה
בנהר הזה הבא מנילוס כאמור
שתולדתו מהרי הלבנה יגיעו ההרים
ההם במרבר הגדול הנז והם
המפרידים האיטיאופיא השפלה
אשר על ים אוקיינוס מן האיטיאופיא
העליונה אשר על ים מריטיראניא
הוא ים טונים ובוראי יש מהלך
בקוטב המרברות וההרים האל
ללכת ביבשה מים אוקיינוס השפ
הזה עד ים פלשתים וטונים קרו
למהלך ששה חרשים ואלה ה
מן המקומות שלא רבר בהם
טולומיאו כלל :

מצאתי כתוב בטוב הנהר הזה
סינגא אשר הוא מהרי נילו
ומסעיפיו אשר הוא מטיב לכ
הגלילות האלו ועושה ומגרי
פרות רבות אחרות ועושה פי
רבות להכנס בים אוקיינוס גרולו
ורחבות מכל אלו יען נמצאו אר
אלו בארץ כוש האיטיאופיא
השפלה הזאת נהרות מזה המכ

Et heic in fine hujus fluvii ubi intrat in mare Oceanum, dilatat se valde, ita ut singuli ejus rami sint latitudinis unius milliaris: & est illis Portus conveniens ad transeundum per ipsum cum navibus. Hocque mare in ostiis hujus fluvii [2] descendit & ascendit singulis diebus, singulis sex horis diei. Et supra hunc fluvium qui venit à Nilo sicut dictum est, (cujus origo est ex montibus lunæ,) perveniunt isti montes ad Desertum magnum prædictum: & isti dividunt Æthiopiam inferiorem quæ est super mare Oceanum, ab Æthiopiâ superiore quæ est super mare Mediterraneum quod est mare Tunis. Et pro certo datur iter per polum Desertorum & montium istorum, ad eundum per Continentem à mari Oceano inferiore hoc ad mare Philistæorum & Tunis circiter itinere sex mensium. Et hæc sunt loca de quibus Ptolemæus nihil omnino dixit.

Inveni scriptum de præstantia hujus fluvii Senegæ qui ex montibus Nili, & de ramis ejus, quod ille beneficus sit omnibus regionibus istis, quod producat & grandes efficiat fructus alios plurimos. Præterea facit multa [alia] ostia ad intrandum in mare Oceanum majora & latiora omnibus istis: namque inveniuntur post ista in terra Cush seu Æthiopia hac inferiore, fluvii præter istum qui [3] innuitur [seu intenditur,] qui ubi prope sunt ad intrandum in

Descendit & ascendit] i. e. decrescit & crescit, seu fluit & refluit.
Qui innuitur] Heb. *Mecavven* active est *Intendens*, at *Mecuvvan* passive est *qui intenditur*.

אשר

אשר ירחבו בסמוך להכנס בים
שיהיו רחבים חמשה וששה מילין
האחד ויותר ועם איי יבשה רבים
באמצע הנהרות וכל הגלילות
אשר מהנה סיניגא עד ללכת בכל
ארצות הדרום עד המזרח בצלע
שפת הים אוקיינוס כלם רטובים
ורעננים בסבת ירידות רבוי הנהרות
מההרים האמצעיים ביבשה ובהפך
הצד השני כלו אשר לאחור גליל
ראש לבן הוא קאוו בייאנקו יותר מש״
מילין יבש הוא נקודים:

המלכות הזה הנקרא מלכות
סיניגא הוא ראשית מלכות
השחורים ועמים רבים וישובים
גדולים וארוכים ורחבים בתוך
הגלילות הלזו ובפרט על צלעי שפת
סעיפי רבוי הנהרות הגדולים וידעת
לך כי מנהר סיניגא הלזה היורד
בים אוקיינוס ובמשך צלע היבשה
הזאת דרך אורך הים הזה כלה
ארץ רעננה וירוקה ורטובה ביותר
מתשע מאות מילין והיא בלא
הרים בכלל סמוך לים רק כי
ההרים יראו היותם רחוקים מן הים
מאד בין האיטיאופיאה המדברית
ומן המעינות והנהרות הרבים
אשר יתהוו שם הם ומימיהם ירדו
וירטיבו כל האיטיאופיאה השפלה

Oceanum, ita se dilatant ut sint unusquisque latitudinis quinque aut sex milliarium aut ultra: una cum multis insulis Continentis in medio istorum fluviorum. Et omnes regiones quæ sunt ab hac parte Senegæ usque dum eatur per omnes terras australes usque ad Orientem per costam oræ maris Oceani, sunt humidæ & virentes propter causam descensus multitudinis fluviorum à montibus medianis in Continente: & è contrario, alterum latus totum quod est post regionem Capo bianco seu Capitis albi, per plus quam trecenta milliaria, est siccum [4] punctualiter.

Regnum hoc quod vocatur Regnum Senegæ, est principium regni Nigritarum: & populi multi & habitationes magnæ longæ ac latæ sunt in medio regionum istarum; & particulariter ad costas orarum ramorum est multitudo fluviorum magnorum. Et scias tibi, quod ab isto fluvio Senega qui descendit in mare Oceanum, & per continuationem costæ Continentis istius per viam longitudinis hujus maris, tota terra est frondens & viridis & humida per plus quam nongenta milliaria. Estq; omnino absque montibus prope mare: nam montes illi videntur valde procul à mari in Æthiopiâ desertâ. Et à fontibus & fluviis multis qui ibi se exhibent, tam illi quam aquæ eorum descendunt & humectant totam hunc Æthiopiam inferiorem. Sic etiam humectant sylvas magnas quæ

4 *Punctualiter*] i. e. prorsus, seu ad minima quævis puncta sive minimas minutias.

הזאת

הזאת וכן ירטיבו היערות הגדולות אשר באמצע ומים לשתות לכל חיתו יער וטורפי טרף :

sunt in medio, cum aqua ad bibendum pro omnibus animalibus sylvæ & rapientibus prædam.

פרק כא יודיע בו מנהגי גלילות קאפו וירדי הוא ראש ירוק וסיניגא וגאמבארא ובונדרומיל :

CAP. XXI. *Docet mores regionum Capo verde seu Capitis viridis & [1] Senegæ, & Gambaræ, et Bondomel.*

ראוי להודיע מנהגי הגלילות והעמים האלה ידיעה מספקת כללית גם פרטית מעט לספיק חשק הקוראים ונאמר כי לפי מכתב החוקרים יאמרו כי הגלילות וכל גליל משועבד לשרים רבים והשרים הרבים האלה יקימו ויקבלו עליהם מלך אחד לרצונם על כלם ומעלים ויתנו מס למלכם מסוסים ומחיה ומיני קטנית ואין להם אבנים ר"ל ללבון לבנים ולא יודעים לעשות סיד כי אין אבני שיש בכל אלה ולפעמים יהיו למלך אחד שלושים וארבעים נשים מפוזרות בכפרים הנה והנה כי כן מנהג ישוב הגליל ואלה הנשים הנותנות שם סדר להחיות המלך וסיעתו אשר יסוב המלכות היום הנה ולמחר שמה או שבוע הנה ושבוע שמה ולנשים

Convenit notas facere consuetudines regionum & populorum istorum, cognitione sufficiente tam generali quam particulari, ad satisfaciendum desiderio Lectorum. Dicemus itaque secundum scripturam Scrutatorum, qui aiunt regiones [in genere] & singulas regiones, subjectas esse Principibus multis : & isti Principes multi constituunt & recipiunt super se Regem unum pro lubitu [i. e. consensu] suo supra omnes : & [2] suscitant tributum idque dant regi suo de equis & de animalibus, & de speciebus leguminum. Et non sunt eis lapides, nempe ad conficiendum lateres, nec sciunt parare calcem : nam non sunt lapides qui sint in istis [locis] omnibus. Aliquando Regi uni sunt triginta aut quadraginta uxores dispersæ per villas huc & illuc : (sic enim est mos habitationis istius regionis :) & istæ fœminæ sunt quæ ibi dant ordinem [i. e. mandatum] ad cibandum regem & comitatum ejus, quando circuit per regionem hodie hic, cras

1 *Senega & Gambara & Bondomel*] In Globis *Zanbaga & Budumel & Gambia*, male.
2 *Ascendere faciunt*] i. e. suscitant imponuntque Tributum solvendum, Angl. *raise a Tax*,

האלה עברים רבים גם שפחות
לצורך העבודות ולשרת הנשים
והמלך בהגיעו אצלם והמלך נקרא
אצלנו עני ורש ממלבושים ומזונות
כי יחיה כמנהגם ממתנות ודורונות
הנתונים לו ואם כי רבים מהם
יהיו להם קצת אבנים טובות אשר
אלה לא יחיו גופו וכאשר תהרין נשי
המלך ירחיקם המלך מאצלו ואלה
כלם הם מקומיטאני ומוך הרבה
להם והם שחורים מאד והולכים
ערומים רוב הגוף כי מעט מגופם
יכסוהו בבגד מוך מושלך עליהם
ובגלילות האלה אין להם קור
וסתו לעולם רק מעט מזער קרירות
כמו קרירות חדש אפרילי ליושבי
איטאליאה וגם המטר היורד שמה
על הרוב הגשמים חמים ופושרים
והם נקיים בגופם מאד מאד לפי
שסדר מנהגם לטבול תמיד בכל
יום ארבעה וחמשה פעמים ובטרם
אכלם עכ״פ אפשר כי על כמו אלה
אמר הנביא המתקדשים והמטהרים
אל הגנות והם בעלי דברים וקולנים
חדה מעט הוא שהתחילו לעשות
ספינות לצרכיהם מיום אשר ראו
ספינות ודוגיאות הנוצרים וטוב

ibi; aut ſeptimanâ hic, & ſeptimanâ ibi. Et iſtis mulieribus ſunt multi ſervi & quoq; ancillæ pro neceſſitate ſervitiorum & ad miniſtrandum uxoribus & regi quando venit ad ipſas. Et Rex vocaretur apud nos Afflictus & Pauper tam veſtimentis quam alimentis: vivit enim ſecundum conſuetudinem eorum ex Donis & muneribus ei datis. Nam quamvis multi ex eis habent aliquos lapides pretioſos, hi tamen ejus corpus [i.e. vitam] ſuſtinere nequeunt. Et quando uxores regis concipiunt, rex eas à ſe procul removet. Iſti omnes ſunt Mahometani: habentque Goſſipium valde multam. Et iſti ſunt valde nigri, incedentes nudi majore parte corporis, niſi quod parvam aliquam partem corporis ſui tegant veſte goſſipinâ projectâ ſuper ſe. In iſtis regionibus non habent frigus nec hyemem in æternum, ſed tantum parum admodum frigoris inſtar frigoris menſis Aprilis habitantibus in Italiâ: & quoque pluvia quæ ibi cadit, plerumque conſiſtit in imbribus calidis & tepidis. Iſti ſunt valde nitidi corpore ſuo, cum ex eorum conſuetudine ordinetur lavare ſemper quatuor aut quinque vicibus ſingulis diebus, & [3] præcipue ante cibum. Fortaſſis de eis qui ſimiles erant iſtis, dixerit Propheta, *Qui conſecrant & purificant ſe in hortis.* Suntque verboſi & ſtreperi. Et breve eſt ex quo inceperunt conficere naves in uſus ſuos, ſcil. à die quo viderunt naves & galeras Chriſtianorum, & bonum earum figuram & diſpoſitio-

3 *Præcipue*] Heb. abbreviate עכפ pro על כל פנים *per omnes facies* aut *modos*, Angl. *by all meanes.*

ציורם

ציורם ותיקונם אמנם הם בקיאים מאר לשוט על פני כל מים מכל בני ארם:

ובין היבשה הזאת סמוך לשפת נהר סינינא הנ״ל יש מקום גרול אחר נקרא מלכות בונרומיל נפלא מאר וגרול וארוך ושם יש מוצא תמרים לאין חקר והיא עקר מחייתם ונקראו תמרי בונרומיל לי פלמי די בונרומיל לפי השמורת אשר קראום תרי הארץ ומרגליה המלך וכל הגליל שטופי זמה ואלו הם קנאים בנשותיהם ומבקשים להרבות תשמיש ברפואותיהם וגם כן להגריל ולנפח עובי אבר האמרה ולהרבות עביו במשיחת מיצי עשבים או עקיצות איזה בעל חי ירוע אצלם כי הנשים האלה בהביטן אל איש לא תתרצנה באנשים עניי האבר וקטני ראש חנוירה וכמנהג הזרה נמצא במקומות רבות בארצות המזרח כאשר נזכיר:

הגליל הלז חסר מזונות מאר וממקומות אחרות יותר רטובים יובא אליהם מזון רק כי יש שם מיני קטנית יפים בתכלית וטובים אשר יצמחו בארצותם עם פירות

nem [seu apparatum.] Attamen exercitatissimi sunt ad natandum super faciem cujusvis aquæ, magis quam omnes alii homines.

Et in isto Continente prope ripam fluvii Senegæ prædicti, est alius locus magnus dictus Regnum Bondomel mirabile valde magnum & longum: & ibi est productio palmarum in infinitum. Hæ sunt præcipua sustentatio eorum, & vocantur li Palmi de Bondomel, i. e. Palmæ Bondomelenses, secundum nomen quo vocarunt eos Scrutatores terræ & exploratores ejus. Rex & tota regio inundati sunt luxuriâ: & isti sunt zelotypi in uxores suas: & procurant multiplicare concubitum per medicinas; & sic etiam magnum reddere & ad crassitiem inflare membrum [4] Virile, & multiplicare crassitiem ejus per unctionem succorum herbarum, vel per [5] punctionem alicujus animalis apud eos noti: nam fœminæ cum aspiciunt ad viros, non sunt contentæ viris qui sunt pauperes Membro & parvi capitali parte corporis. Et talis consuetudo reperitur in multis locis terrarum Orientis, sicut commemoraturi sumus.

Hæc regio valde destituitur cibis: & ab aliis locis magis humidis importatur illis cibus. Solummodo sunt ibi Leguminum species pulcherrimæ ad perfectionem usque & optimæ, quæ nascuntur ex terris eorum, cum

4 *Virile*] a. v. Heb. est *Cubitus, Ulna*, modestius loquendo, ut & nos solemus dicere *the Yard*.
5 *Punctionem*] sc. pungendo herbas vel plantas, extrahunt earum venenosum succum qui tumescere facit carnem quæ eo inungitur.

רבים וטובים ועושין יין של תמרים וחלב שדי הבהמות כמו מים להם אמנם היום זה מעט שהתחילו והשׂיגו לזרוע כל זרע זרוע חטה ושעורה ומתגדל מאד בתולדתו וגם כי התחילו להתדמות לנו בעשיית כלים רבים ומלאכות רבות יש בעליית המקומות האלו לעלות הרבה אצל המדברות מציאות נחשים ושרפים כקורות באופן כי בבת אחת יאכלו צאן או עז אחת רק כי יושבי הגלילות כלם אנשיהם ונשותיהם מכשפים ומכשפות וחוברי חבר ויש להם דרכים רבים להבריח בלטיהם ולגדור גדר להנצל מהטורפים במה שיוכלו כי שם הכשוף האמתי והחברים החכמים במלאכה להבריח הנחשים וכל המזיקים להם לשלח אותם לעזאזל מדברה :

במקום האלה יש מנהג לשרוף בעצי בושם האנשים החשובים כאשר ימותו ואם הוא נשוא אשה או נשים תלך אשתו בתופים

fructibus multis & bonis: & [6] vinum faciunt ex palmis : & lac uberum bestiarum est instar aquæ illis, [sc. copiosa est ad instar aquæ,] Verum hodie breve est ex quo inceperunt & attigerunt serere quodvis semen quod satur, ut triticum & hordeum, & valde crescit in productione sua : namque jam inceperunt esse similes nobis in confectione vasorum multorum & operationum multarum. Est autem in ascensu ad ista loca, [necesse] ut ascendatur multum per Deserta ubi est inventio serpentum & presterum magnitudine trabium, eo modo ut una vice comedant ovem aut capram integram. Verum cum habitatores istarum regionum omnes tam viri quam uxores eorum sint venefici & veneficæ & incantatores incantationum, habent multas vias ad fugandum incantationibus suis, & ad sepiendum sepimentum ut liberentur à rapacibus animalibus quantum possunt. Nam ibi est veneficium verum & incantatores peritissimi in arte fugandi serpentes & omnia quæ eis nocent, ut mittant ea ad Azazelem in Deserto.

In istis locis est mos comburere lignis aromaticis viros honoratiores quando moriuntur: &, si sit maritatus uxori aut uxoribus, ibunt uxores ejus cum tympanis & choreis post mortem mariti sui ut se projiciant in

6 *Vinum ex palmis*] Angl. *Palm-wine*, (quod in Oriente dicitur *Toddi*,) procuratur per incisionem trunci palmæ, unde destillat liquor palato gratissimus : qui tamen diu servari non potest, quia ex regionis calore post paucas horas acescit. Et autem ex peculiari Palmarum specie, in cujus summitate nascitur Pulpa quædam edilis, fere ad gustum Brassicæ capitatæ. Hæcque Pulpa vocatur ἐγκέφαλος φοίνικος *Cerebrum palmæ* apud Plutarchum : Versionis autem Latinæ (ut & Anglicæ) Author, rerum Orientalium rudis, inepte vertit *Cerebrum Phœnicis, braines of a Phenix*.

ובמחולות

ובמחולות אחרי מות בעלה להשליך
גופן במדורת אש גדולה ועליהן
ישליכו הקרובים קדרות מלאות חלב
ושומן ושמן וגפרית למהר מיתתן
וכל המנהגים האלה הם בגלילות
סיניגא וגאמבראה ובונדומיל ועוד
ראוי לדעת כי גליל בונדומיל הזה
אשר הוא בין היבשה הכושית
ורחוקה מים אוקיינוס יש מעט צאן
ובקר ומציאות פילין מדבריים
ההורגים את האנשים להיותם
כפראים ויש הרבה מהפילין האלה
שחורים ומטולאים לבנים ואדומים
וגם יש מוצא הגיראפי אשר כבר
ראינו אותו בזמנינו בעיר פירינצי
בשנת רמ״ה לפ״ק הסוסין מעטים
ויקרים ובמחיר יבואו מנהג הנשים
בשמחתן והלהוטות באהבה לרקד
ולכרכר לאור הלבנה בנגוני קול
תופים גדולים וכנורות זרות
והכאות כלים אחרים אשר בידם
והניאוף גדול מצוי שם ואין כלימה
כי מצוה חשובה היא להם:

עוד ראוי לדעת כי בגלילות
האלה ביבשה יש גליל אחר אשר
הזכרנו ענינו הנקרא גאמבראה
למעלה ממלכות סיניגא וחשבתי
לפי מה שבינותי שהוא בוראי

rogum ignis magni: & consanguinei super eas projiciunt ollas plenas adipis & pinguedinis & olei & sulphuris ad accelerandum mortem earum. Et omnes istæ consuetudines sunt in Regionibus Senegæ, & Gambaræ, & Bondomel. Et præterea convenit scire quod in hac regione Bondomel quæ est in Continente Æthiopiæ procul à mari Oceano, est paucitas ovium & boum: sed reperiuntur Elephantes agrestes qui interficiunt homines, [7] cum sint villani. Et sunt multi ex istis Elephantibus qui nigri, & maculati albo & rufo. Ibi etiam est productio Camelopardalis quam jam vidimus nostris temporibus in civitate Florentiæ anno ducentesimo quadragesimo quinto secundum supputationem minorem. Equi pauci sunt & pretiosi, & caro pretio veniunt. Consuetudo fœminarum est in lætitiâ suâ cum inflammantur amore, saltare & tripudiare ad lucem lunæ cum musicâ sonorum tympanorum magnorum & Cytherarum peregrinarum, & sonatione aliorum instrumentorum quæ in manibus earum. Et scortatio magna ibi reperitur: non est in scortatione ignominia, sed est præceptum apud eos æstimabile.

Præterea convenit scire, quod in istis regionibus in Continente, sit alia regio cujus negotium commemoravimus, quæ vocatur Gambara, supra regnum Senegæ: & aliquando existimavi secundum id quod intellexi, quod certe hæc sit ex regione Ophir

7 *Cum sint Villani*] i. e. incolæ parvarum villarum, ubi pauci sint homines qui irruentibus bestiis resistant.

מגליל אופיר אשר בתורה ואשר כבר זכרתי אותו אשר שמה שלח שלמה מלכנו אוניותיו בדרך ים סוף אשר סבבו היבשה עד הנה ואמרו הולכות אופירה לזהב כי במקום הזה מוצא לזהב לאין חקר וכל אלה אשר זכרנו בפרק הזה מציאותם מראש וירדי עד הנה כלם תחת מלכות סיניגא הם ונכללים יחד והם ביבשה משמאל הים להולכי מזרח והנה בצלע היבשה הזאת הנמשכת מקאוו וירדי עד הנה באורך יש נהרות רבות וגדולות וטובות מעוטרות בשפתי הנהרות מכל מיני אילנות וישובים ומציאות ספינות קטנות עשויות מאילנות חלולות:

quæ in Lege, cujus jam mentionem feci, & ad quam misit Salomon rex noster per viam maris rubri naves suas quæ per Continentem circumiverunt huc usque, cum dicatur, *Euntes ad Ophir pro auro*: nam in hoc loco est productio auri infiniti. Et omnia hæc quorum inventionis mentionem fecimus in hoc capite, à Capo verde usque huc, sunt omnia sub regno Senegæ, & simul comprehenduntur, suntque in Continente ad sinistram maris euntibus in Orientem. Et ecce in costâ hujus Continentis qui protrahitur à Capo verde huc usque in longitudine, sunt fluvii multi, magni & boni, qui in ripis suis circundati sunt omnibus speciebus arborum & habitationum: & ibi inveniuntur naviculæ factæ ex arboribus excavatis.

פרק כב׳ על משך צלעי היבשה אשר על שפת ים אוקיינוס אחר עבור המקומות הנזכרים אשר המה אלו קאפו וירדי ונהרותיו וסיניגא ונהרותיו וגאמברא ונהרותיו הגדולים וכל מלכות בונדמיל ללכת לקאפו רושו הוא ראש אדום:

CAP. XXII. *De protractione costarum Continentis qui ad oram maris Oceani postquam aliquis pertransiverit loca prædicta, quæ sunt Capo verde cum fluviis suis, Senega cum fluviis suis, & Gambara cum fluviis suis magnis, & totum regnum Bondomel qua itur ad Capo rosso, quod est Caput rubrum.*

כתבו המרברים בעלי המהלכים כי אחרי עבור מלכות בונרומיל אשר ביבשה וראשי הפרומונטוריאו ההם אשר בים הזה כלם ימשכו וימצא עוד פרומונטוריאו

Scripserunt Historici authores itinerariorum, quod postquam transitur Regnum Bondomel quod in Continente, & Capita Promontoriorum illorum omnium quæ sunt in isto mari, continuant donec inveniant aliud Promontorium dictum Capo

גדול

גדול אחר הנקרא קאפו רושו
ר״ל ראש ארמוני וזה להיות הגליל
ההוא נראה מרחוק כמראה ארמוני
ויש בו גלילות רבות וישובים
גדולים הן על שפת הים ובפרט
על שפתי הנהרות הגדולים
הנמצאים היורדים שמה מהרי
איטיאופיאה אשר באמצע היבשה
כאמור וההרים ההמה כבר אמרנו
שהם המפרידים בין שתי האיטיאו-
פיאי וכתבו החוקרים והתרים
ההמה שיש נהר ונהרות כאלה
גדולים ועצומים לרוחב יותר מעש-
רים מילין אשר בראשונה מרחוק
כבר חשבו המלחים ויושבי הספינות
התרים הנזכרים שיהיה סעיף ולשון
ים אחד שיכנס ביבשה בטבע
הים וכאשר רצו לחקרו מצאוהו
היותו נהר גדול ומימיו מתוקים
וטובים רצים וננרים בים אוקיינוס
ונקראו כל הנהרות האלה דרך
כלל עם האחרים נהרי קאסאמאסא
וכלם קרובים לראש ארמוני הנז׳
והנוצרים אשר באו לשמה קראו
להם שמות בשמות הימים ימי חגי
קדושיהם ביום הגיעם שמה כגון
ס׳ אנא ס׳ יאקומו ודומיהם:
וראוי לדעת כי על שפתי הנהרות
האלה לעלות תוך היבשה בשמאל

roſſo, hoc eſt dicere Caput rubrum: & hoc eſt, quod illa regio à longinquo viſa ſit tanquam aſpectus ruber. Suntque in ea regiones plurimæ & habitationes magnæ, quæ ſunt ad oram maris,& particulariter ad ripas fluviorum magnorum qui ibi reperiuntur deſcendentes è montibus Æthiopiæ qui ſunt in medio Continentis, ſicut dictum eſt. Et iſti ſunt montes de quibus jam diximus quod dividant inter duas Æthiopias. Et ſcripſerunt Scrutatores & exploratores illi quod ſit ibi fluvius,& fluvii magni & fortes, latitudine ultra decem milliaria. Hoc primo à longinquo nautæ & navigantes exploratores prædicti putarunt eſſe ramum aut ſinum alicujus maris qui in Continentem ingrederetur ſecundum naturam maris: ſed quando currerent ad examinandum ipſum, repererunt eſſe fluvium magnum, & aquas ejus eſſe dulces & bonas, currentes & fluentes in mare Oceanum. Et omnes iſti fluvii cum aliis per viam generalem vocantur fluvii Caſſamaſſæ: & iſti omnes proximi ſunt ad Caput rubrum memoratum. Chriſtiani autem qui illuc pervenerunt, vocarunt eos nominibus ſecundum nomina dierum Feſtorum Sanctorum ſuorum eo die quo illuc ad eos appellerent, ſicut S. Anna, S. Jacomo, &c.

Convenit etiam ſcire quod ad iſtorum fluviorum ripas qua aſcenditur in medium Continentis ad ſi-

יושבי הספינרה יש בו גֿבֿ יושבים
גדולים מאנשים שחורים ומאכלם
כשאר השחורים אשר זכרנו רק כי
אחרי הרבות הנוצרים לעבור דרך
הארצות האלה ועם תורגמן אשר
נשאו ונתנו יחדיו התחילו ללמוד
דברים רבים מדרכי הנוצרים
בעבודות האדמה ובזריעת מיני
תבואות חטה ושעורים שקנו
בחליפין ובקצת מלבושים ובבנינים
בקצת מקומות ובכלים להשתמש
בהן ובספינות לעבור בים במקומות
שלא הורגלו ולעשות הוילונים
והחבלים קרוב למנהגינו וכן בדב-
רים רבים אמנם בשטף הזמה
לא יתבוששו יתנהגו בם תמיד
והנשים תשכבנה כמעט בפרהסיא
כזונות ההפקר לנו ויתר גם כי
הנשים תחקורנה ותכסופנה באנשים
שהיו מסורבלים בבשר אבר האמה
וישתדלו להגדילו במשיחות או
בעקיצות כאמור והנשים הערומות
תלכנה מצויירות בגווני סמים ומכסין
מעט שתותיהן וערותן בחלק קטן
בבגד מוך צר וארוך ויחקקו שריטות
בבשרן ויש מי שתשרוט בשוקים
ויש מי שתשרוט בחזה ומי בזרוע
והחקיקות והשריטות האלה עומדות

niſtram navigantium, ſint etiam habitationes magnæ hominum nigrorum, quorum cibus eſt ut aliorum nigrorum quos commemoravimus. Verum poſtquam Chriſtiani frequenter per viam terrarum iſtarum tranſirent, & per interpretem acceptionem ſimul & dationem [i.e. commercium] inſtituerent, inceperunt addiſcere multas vias de viis Chriſtianorum in agricultura & ſatione ſpecierum frumenti, viz. tritici & hordei quæ emerant permutationibus; & in quibuſdam veſtimentis, & in ædificiis in aliquibus locis, & in vaſis quibus utebantur, & in navibus ad tranſeundum per mare ad loca quæ nondum explorata erant, & ad faciendum vela & funes prope noſtro modo: & ſic in multis aliis rebus. Verum in inundatione luxuriæ non inter ſe erubeſcunt: in ea enim aſſuefaciunt ſe perpetuo. Et fœminæ ad concubitum admittunt fere tam publice ac meretrices apud nos, & magis; quamvis fœminæ inquirant & deſiderent in viros qui ſunt bene veſtiti carne in membro virili, & qui procurant magnificare illud per unctiones aut punctiones, ſicut dictum eſt. Et fœminæ incedunt nudæ, pictæ coloribus ex medicamentis, & tegunt parum nates & pudenda ſua goſſipini panni parva particula anguſta & longa: & in carne ſua faciunt ſciſſiones, & ſunt quæ ſciſſionem faciunt in cruribus, ſuntque quæ ſciſſiones faciunt in pectore, & ſunt quæ in brachio: & iſtæ ſculptiones & inciſiones

לנצח

לנצח כי כתובת קעקע הוא ולא יוסר לעולם ולא ידעתי אם זה לשם מעשה עבודת עו"הוא להם או מנהג יופים רק פני אשה לא ישנוהו :

במקום הזה אשר אנחנו בו סביבות נהרי קאסאמאסה חשבתי לפי מה שבינותי במלאכה הזאת כי כל הנהרות האלה הנגרים ביבשה הזאת מהאיטיאופיאה הם נגרים מקשר ההרים האמצעיים אשר ביבשת כמו שיעשו מימי נילוס מקשר הרי הלבנה והכינם החכמה האלהית בתקון הטבע להרטיב כל חלקי שני החלקים האלה משתי האיטיאופיאה הנז' ועל כן נאמר למבינים כי הגליל הלז התחתונה לפי אמיתות ציורו וכל הנזכרים אצלו שהם על שפת ים אוקיינוס מציאותם ומקביליהם הם בקוטב היבשה העליונה בארץ כוש ואיטיאופיאה סופיריאור לזאת נגד פלישטינא איגיפטו צירינים טונים ואורן שהם כלם למעלה על שפת ים מידיטיראניו האמצעי אשר מן האיטיאופיאה השפלה הזאת לעבור נגד קוטב העליונה בשווי הוא מהלך ביותר מששה חרשים אם היה יכולת באדם לעבור בטוח וחי וגלילות היבשה

manent in æternum: eſt enim ſcriptura ſtigmatis quæ non removebitur in æternum. Et non novi an hoc fiat eis propter aliquod opus cultus idololatrici, vel an ex conſuetudine pulchritudinis. Verum fœminæ facies ſuas nunquam immutant.

In hoc loco quo jam ſumus circa fluvios Caſſamaſſæ, exiſtimavi aliquando ſecundum id quod intellexi in hoc negotio, quod omnes iſti fluvii fluentes per Continentem Æthiopiæ, fluant ex connexione montium medianorum qui ſunt in Continente, ita uti faciunt aquæ Nili ex connexione montium lunæ: & ita aptavit illos ſapientia Divina ſecundum diſpoſitionem naturalẽ, ut humectarent omnes partes duarum iſtarum partionum, ſc. duarum Æthiopiarum prædictarum. Propterea dicemus intelligentibus, quod hæc regio inferior ſecundum veram ejus deſcriptionem & omnia cum eo commemorata, ſint ad ripam maris Oceani inventa: & eorum oppoſita ſunt in polo Continentis ſuperioris, in terra Cuſh ſeu Æthiopiâ quæ ſuperior eſt huic, è regione Palæſtinæ, Ægypti, Cyrenes, Tunis, & Oran, quæ omnia ſunt ſuperius ad oram maris Medii ſeu Mediterranei. Nam ab Æthiopia hac inferiore ad tranſeundum verſus polum ſuperiorem æqualiter, eſt iter pluſquam ſex menſium, ſi ſit poſſibile homini ut tranſeat ſecurus & vivus. Et regiones Continentis &

וההרים האלו האמצעיים נקראים
בתורה כושים פוטים ולובים
והמקומות האלה אשר בשפתי ים
אוקיינוס הזה ובכל הערוגות האלו
יש להם ישובים רבים וגדולים
וארוכים לאין מספר כאמור ויש להם
שמות חדשות אשר קראו להם
הנוצרים מלבד השמות אשר קראו
להם יושביהם בלשונם אשר אין
דעתי להאריך בזכרונם כי יצטרך
לספר גדול וגבוה להזכיר פרטי כל
גליל וגליל וכל מחוז ומחוז רק
אסתפק בהכרחי ובמה שיכשר
הידיעה ממנו העקר ואת הטפל
אניחנו לאורך הפרטים אל האנשים
המעיינים במלאכה ומה שנאמר בזה
באלה המקומות אשר בשפתי ים
אוקיינוס יש בו דברים רבים
מועילים ואילנות גדולות מה שלא
ישוער עביים וגודלם יען נמצאו
אילנות שצריכים עשרים איש לחבק
אחד מהם בין שיהיו אילני סרק
או עושי פרי וזה לרוב רטיבות
הנהרות הנגרות וטוב האיקלים
במבט טוב אמרו המלחים כי הים
במקום הזה בסביבות שפתי עגולי
היבשה הזאת שהים רץ ויורד
במרוצה רבה מרה שלא ישוער
כחו וצריך למלחים להתרחב בים

montes isti mediani vocantur in Lege Cushim, Putim, & Lubim. Et loca ista quæ sunt in ripa maris Oceani & in omnibus areis istis, habent habitationes multas & magnas & longas in infinitum, ut dictum est. Et sunt eis nova Nomina quæ ipsis imposuerunt Christiani, quibus non est numerus, præter nomina quibus ea vocarunt incolæ eorum linguâ suâ: nec est mens mea prolixe agere de commemoratione eorum; nam necesse esset habere Librum magnum & altum ad commemorandum particularia cujusvis regionis & provinciæ. Sed contentus ero necessariis, eoque quod convenit scire tanquam principale: & quoad accessorium, relinquam illud cum prolixitate particularium viris hanc Artem considerantibus. Quoad id quod de hoc dicturi sumus, sunt in istis locis quæ ad ripas Oceani, res multæ perutiles, & arbores magnæ quarum crassities & magnitudo non potest imaginari: reperiuntur enim arbores quæ requirunt viginti homines ad amplectendum unam ex eis; eæque sunt tam arbores steriles quam fructiferæ: hocque ex copiosa humectatione fluminum diffluentium, & ex bonitate climatis cum [Cœli] aspectu bono. Dicunt nautæ, mare in hoc loco esse in circuitu riparum rotundarum Continentis hujus, idque esse mare currens & descendens tam forti cursu ut vires ejus æstimari [seu exprimi] nequeant: debent itaque nautæ latius expatiari in mare & longius

להתרחק

ולהתרחק ממרוצתו ויש בגלילות האלה אלמאריא ר״ל ספינות רמות אשר גם הם יתרחקו מן המרוצה הזאת:

עוד ראוי לדעת כי בתוך הים הכושי הזרח נגד כל המקומות והפרומונטוריאי האלה יש איים רבים נפרדים זה מזה ויש מהם איים יעמדו בשלוש משולש גדולות וקטנות מיושבות רחוקות מהיבשה גם קרובות וגם בלתי מיושבות אשר נמצאו שם רבוי יערות הוירזין וע״א ונחשים גדולים ויונים רבים לאין מספר גדולים טובים ושמנים ואין פחד אדם עליהם כי לא הורגלו גם הם בראיית אדם כמו שהזכרתי באיי הים האחרים והנה עד כאן תכלית ערוגת שפת ים הכושי וקאוו רושו ראש ארמוני ונהרי קאסאמאסא:

ab ejus curſu recedere. Suntque in iſtis regionibus multæ [1] Almadiæ, i. e. naviculæ quæ etiam procul ſe continent ab hoc curſu.

Præterea ſciendum eſt, quod in medio maris hujus Æthiopici adverſus omnia loca & Promontoria iſta, ſunt inſulæ multæ ſeparatæ una ab altera: & ſunt ex eis quæ ſtant ſicut [2] trinitas triangulata, tam magnæ quam parvæ, habitatæ, procul à Continente & quoque prope illum, & etiam non habitatæ, in quibus reperitur multitudo ſylvarum Verzini, & aliæ res; & ſerpentes magni, & columbæ infinitæ magnæ & bonæ & pingues, quæ non timent ab hominibus, quia non ſunt aſſueti viſui hominum, uti mentionem feci in aliis inſulis maris. Et en huc uſque eſt complementum areæ litoris maris Æthiopici & Capo roſſo ſeu Capitis rubri, & fluviorum Caſſamaſſæ.

1 *Almadiæ*] i. e. parvæ incolarum Cymbæ quæ ex uno cortice grandiore conſtant. Eſt nempe Betulæ cortex, ex quo tam Cymbas quam alia vaſa parare ſolent.
2 *Trinitas triangulata*] i. e. in formâ triangulari.

פרק כ״ג יודיע עוד מה שנשאר בדרך משך היבשה הזאת הכושית וכל הנמצא בים אוקיינוס הזה והנהרות הגדולות עד דרך מבוא תחלת הכנסת לשון ים סוף ביבשת ארביאה:

CAP. XXIII. *Docet id quod reliquum eſt per viam continuationis Continentis hujus Æthiopici, & totum quod invenitur in mari iſto Oceano, & fluvii majores uſque ad viam introitus in initium ubi intrat lingua* [i.e. Sinus] *maris Sûph in Continentem Arabiæ.*

למען נשמור סדר המהלך הזה האמתי ודרך ישובו הסובב את כל ארץ החוילה אשר שם הזהב בארץ כוש השפלה נודיע בזה מה שנמצא בצלע שפת הים הזה וללכת לסבוב היבשה אשר מראש ארמוני ומלכות נהרי קאסאמאסא יש שני איים בים על ימינם בלתי מיושבות מלאות אילני וירזין ואילני קאסיאה פיסטולא ואחרי המלכות הנזכר קאסאמאסא יש מקומות רבות מיושבות לאין חקר ונהרות גדולים לאין מספר ופרומונטוריאי גדולים ורבים ואמרו המלחים במקום הזה שיש נהרות רחבים יותר מארבעים מילין והנהרות נקראים ביסיגוי ואחר נמצא פרומונטוריאו גדול בים נקרא קאוו די וירגא ראש וירגא ומזה מאה וארבעים מילין לקאוו סאגרים אשר אין כמוהו ביבשת צלעי הים לגבהותו וכל הראשים האלה מעוטרים ומכוסים מכל טוב וירוקים סביבותיהם

UT ſervemus ordinem itineris hujus veri [ſeu realis], & viam habitationis ejus quæ circumit totam terram Havilæ ubi eſt aurum in terrâ Cuſh inferioris, hic notificabimus id quod reperitur in coſtâ oræ hujus maris, eundo per circuitum Continentis qui eſt à Capite rubro & regno fluviorum [1] Caſſamaſſæ. Sunt ibi duæ inſulæ in mari ad dextram eorum non habitatæ, plenæ arborum Verzin & Caſſiæ fiſtulæ. Et poſt prædictum regnum Caſſamaſſa, ſunt multa loca habitata in infinitum, & fluvii magni innumeri, & Promontoria magna & multa: & dicunt nautæ quod in hoc loco ſint fluvii ultra quadraginta milliaria lati, qui fluvii vocantur Beſſegevi. Et poſtea reperitur Promontorium magnum in mari, vocatum Caput Verga. Et hinc ſunt centum & quadraginta milliaria ad Capo Sagres, cui non eſt ſimile in Continente laterum maris præ altitudine ſua. Et omnia hæc Capita circundata ſunt & tecta omni bono, & viridia ſunt circa ea, cum arboribus magnis: & magnæ

1 *Caſſamaſſa*] Europæis Navigatoribus dicitur *Gaſamanſa*.

באילנות

באילנות רבות גדולות והישובים גדולים למטה קרוב לשפת הים ויותר מיושבים לשפתי הנהרות היורדים בין היבשה ישובים ארוכים לאין קץ הנה והנה מפה ומפה והם רעננים ורטובים ממימי הנהרות רק כי למעלה בין היבשה חום גדול מאוד לטבענו ובמוצא מורד הנהרות מן ההרים שם הזהב והכסף ואבני הבדולח וגם אבנים טובות רבות והנה במקום הזה קאוף סאגרים ר״ל ראש קדוש בנה עליו השר הנוצרי רון אנריק מפורטוגאל בנין גדול וחזק וכל אלו הגלילות עובדי אלילים המה מעשי חרשים כלם אלילי עץ ואבן והם שחורים וחתומי פנים בשריטות אש כמו שעושים הבריטיני והולכים ערומים ומכנסים להם מקליפות אילן ובלא כלי זין להם רק קשתות לזרוק חצים ואבני קלע מאכלם דרך הרוב לחם אורז ודוחן וכל מיני קטניות יפים להם מאד ודבש לרוב עד אין חקר עם פירות אחרות ובשר פרים ועזים:

ונגר הראש הקדוש סגרים הזה יש בים נגדו שתי איים קטנים

habitationes ſunt inferius ad oras maris, ſed plures habitationes ſunt ad ripas fluviorum deſcendentium inter Continentem, habitationes inquam longæ in infinitum hinc & illinc, huc & illuc: ſuntque virentes & humectatæ aquis fluviorum. Verum ſuperius inter Continentem, eſt nimis magnus calor pro naturâ noſtrâ: & in exitu deſcenſus fluviorum ex montibus, ibi eſt aurum & argentum & Lapides Bdolach, & quoque [2] lapides pretioſi multi. Et en in loco iſto eſt Capo ſagres, quod eſt dicere, Caput ſanctum, ſuper quod Princeps Chriſtianus Don Henricus de Portugal ædificavit ſtructuram magnam & fortem. Et in omnibus iſtis regionibus colunt idola quæ ſunt opus artificum: omnia illa ſunt idola lignea & lapidea. Suntque nigritæ, faciebus ſuis ſignati ſtriis igneis, uti faciunt Bretini: & incedunt nudi, niſi quod habeant fœmoralia ex corticibus arborum. Suntque abſque inſtrumentis armaturæ: ſunt autem illis tantum arcus ad ejaculandum ſagittas, & lapides fundæ. Cibus eorum [3] ut plurimum eſt ex Oryzâ & Milio & omni genere Leguminum quæ ſunt eis pulcherrima, & mel infinita copia, cum fructibus aliis, & carne juvencorum & caprarum.

Adverſus iſtud Caput Sagres ſeu Sanctum, ſunt in mari è regione ejus, duæ inſulæ parvæ refertæ omni bo-

2 *Lapides pretioſi*] Falli videtur noſter Author, cum Æthiopia (teſtante D. Ludolpho & noſtratibus qui ibi vixerunt,) nullas Gemmas gignat : eas enim, ſi quas habent oram maritimam incolentes, aliunde per mercaturam accipiunt.

3 *Ut plurimùm*] Heb. *per viam latitudinis*, q. d. ut cum aliquâ latitudine loquar, viz. non nimis ſtricte, ſcruploſe, & accurate loquendo.

מלאים

מלאים כל טוב בלא ישוב ושם עצי
וירזין ומחצבים ועופות גדולות
ופאוני ויונים לרוב ונחשים ורמשים
זרים ורחוקות האיים כמו ששה מילין
זו מזו והישוב הזה מראש קדוש
הוא סאגרים אנשיהם העשירים
נושאים נזמי זהב עם אבנים טובות
באזניהם ובאפם ובשפתותיהם אשר
בעת האוכל יסירו אותם בנקלה כי
כן דרכם להסירם וגם כי הנקבים
אשר בבשר האנשים בעד מהנזמים
ומהאבנים הנזכרים הם נקובים
ברוחב :

ואחר קאוו סאגרים הזה ארבעים
מיל נמצא נהר ס״ו ויצינצו רחבו
מ׳ מילין בראייה ונסיון ואצלו הר
גדול מכוסה אילנות גדולות
וירוקים ואחריו בצלע היבשה הזאת
נהר ירוק וירדי והוא רחב מן האחר
וגם בזה יש הר גדול ויפה ומעוטר
בכל טוב וכנגדו בתוך הים שמונה
איים במקום הזה נגר היבשה
מלאים דברים הגונים לסחורה
ומלאים פראים רבים ואלה השמנה
איים הם מגיעים להיות נגר היבשה
למקום אחר גבוה הנקרא קאוו
אליגרו ר״ל ראש שמח יען כי כל
הסיבוב הזה הטוב יפה ושמח ואחר

no, sine habitatione: ibi sunt arbores Verzin, & [4] mineralia, volucres magnæ, & pavones, & columbæ plurimæ, & serpentes, & reptilia peregrina: & hæ insulæ à seinvicem distant circiter sex milliaribus. Et in habitatione hac de Capite Sagres seu sancto, homines eorum sunt divites portantes monilia aurea cum lapidibus pretiosis in auribus suis & in naso & in labiis suis, quæ tempore cibi removent facillime: sic enim est via eorum removere illa: nam foramina illa quæ in hominum carne sunt propter monilia & lapides prædictos, sunt foramina lata.

Post Capo Sagres hoc quadraginta milliaribus, reperitur Fluvius S. Vincentii, cujus latitudo est quadraginta milliarium per demonstrationem & experientiam: & prope eum est mons magnus opertus arboribus magnis & virentibus. Et post illum in costa Continentis istius est Fluvius verde seu viridis, qui est altero latior. Et hic etiam est mons magnus & pulcher & omni bono circumcinctus. Et fere adversus illum in medio maris sunt octo insulæ in loco isto è regione Continentis, quæ sunt plenæ rebus idoneis ad mercaturam, & plenæ onagris multis. Istæ octo insulæ perveniunt donec sint è regione alterius loci alti in continente dicti Capo allegro, quod est dicere, Caput alacre, quia totus iste circuitus est humidus pulcher & lætus. Et postea in costa oræ ma-

4. *Mineralia*.] Sic in More Nevochim - - - *Mineralia* notat: alias vero sæpe quasvis *Lapicidinas* significat.

זרה בצלע שפתי הים ביבשה מראש שמח יש הר גבורה ותלול נקרא הר אריה ליאון והיא ארץ שפלה חוליית ונהר גדול אצלו נקרא נהר רושו ארמוני לפי שתחתית הנהר החול ממנו אדום וכן הקאוו והראש אשר הנה נקרא ארמוני וכן יש אי אחר בים נגד זה הראש קראוהו הנוצרים אי ארמונית אינסו-לא רושא ואחר הקאוו רושו הזה הוא ראש ארמוני ימצאו נהרות רבות וראשי הרים רבים נמשכים בים הרבה מאד ואצל סביבותיהם יש מרוצת מים בתוך הים רבה מאד בסבת הפוך סבובי הראשים הנזכרים ורבוי מי הנהרות הנגרים וכן יש איים רבים נגדם בתוך הים וכל אלה יקראו מגבול ים אוקיינוס מכוש השפלה עד שיגיע הצלע ושפת היבשה הזאת למצוא פה התחלת ים סוף אשר זכרנו פעמים רבות ואשר מהר נמצא מקומו והוא כי אחר ראש ארמוני הזה הנזכר והנהרות הנזכרים נמצא בשפתי הים הזה כל הראשים האלה והיער הגדול הנפלא בשפולי תחתית מלכות בארבאריקו ואלה קצת שמות הנהרות והראשים נהר פלמי מרוב תמרים אין חקר ועוד שתי

ritimæ in Continente Capitis alacris, eſt mons altus & tumefactus, dictus Mons Leon ſeu Leonis : hæc autem terra eſt depreſſa arenoſa : & juxta eam eſt fluvius magnus dictus Fiume roſſo ſeu Fluvius ruber, quia in inferiore parte [i. e. fundo] fluvii, arena ejus eſt rubra. Et ſic eſt Capo ſeu Caput quod hic vocatur Rubrum. Et ſic eſt inſula alia in mari è regione hujus Capitis, quæ à Chriſtianis vocatur Inſula roſſa ſeu Inſula rubra. Poſt Caput iſtud rubrum inveniuntur fluvii magni & Capita montium multorum quæ valde multum protrahuntur in mare : & apud circuitus eorum eſt valde magnus aquarum curſus in medium maris, propter gyrationem circuituum prædictorum Capitum & multitudinem aquarum fluviorum decurrentium. Et ſic quoque ſunt inſulæ aliæ multæ è regione earum in medio maris. Et hæc omnia ſic vocantur à termino maris Oceani Cuſh inferioris uſque dum perveniat quis ad coſtam & oram iſtius Continentis ad inveniendum ubi ſit initium maris rubri (cujus mentionem fecimus multoties,) quorum loca facile inveniuntur : quia nempe poſt Caput iſtud rubrum prædictum & fluvios prædictos, omnia hæc Capita hic in ora maritima reperiuntur ; ut & Sylva maxima & miranda in infimis inferioris partis regni Barbarici. Hæc autem ſunt quædam ex Nominibus fluviorum & Capitum : Fluvius Palmæ, propter infinitam multitudinem Palmarum. Suntque

נהרות

נהרות במשך הים אורך שבעים
מילין קאוו די מונטי ראש הר קאוו
קורטים והיער הגדול הנזכר מלא
חיות קטנות עם גדולות בסוף
מלכות הנקרא ריגיאו בארבאריקו
לטולומיאו מיושב מאנשים זרים
לא נשמע לשונם לתורגמן הנוצרי
מוצא רבוי האליקורניאי ואיים
רבים בים נגד המקום הזה והים
רחב מאד עם מוצא תניני ים
נוראים אשר פעמים רבות יפחידו
רוכבי הים באניות ויפסידום כהרף
עין ובמקום הזה ביבשה נמצא
עיר גדולה בנויה אלא מוריסקא
ושמה מילינדי וכן שם העם נקרא
גוי מילינדי מקום מוצא כל טוב זהב
וכסף ומחצבים ופשוטים ועצי ורזין
ואלמוגים:

ועתה במקום הזה ראוי להודיע
כי כל מה שזכרנו מפורטוגאל
עד הנה שהוא התחלת ים מלכות
ברבריקו בכאן הוא תכלית וסוף
יבשת כוש השפלה הנק׳ איטיאופיאה
באשא ובכאן בשפת הים בעליית
מלכות בארבאריקו הזה ולעלות
למעלה הוא בתחלת הגולפו הגדול
הזה אשר ממנו יתחיל לעשות

præterea duo alii fluvii poſt protractionem maris per longitudinem ſeptuaginta milliaria. Capo de monte ſeu Caput montis: Capo Cortes: & prædicta ſylva magna quæ plena eſt animalibus tam parvis quam magnis in fine regni quod Ptolemæo dicitur Regio Barbarica, habitata ab hominibus peregrinis quorum lingua non intelligitur ab ullo interprete Chriſtiano. Ibi eſt productio multitudinis 5 Unicornium. Et inſulæ multæ ſunt in mari è regione iſtius loci, ubi mare eſt valde latum, cum productione Draconum marinorum & piſcium terribilium qui ſæpiſſime terrefaciunt eos qui per mare in navibus vehuntur, eoſq; perdunt in nictu oculi. Et in iſto loco in Continente invenitur urbs magna ædificata alla Moriſca, cujus nomen eſt Melinde: & ſic eſt nomen populi qui dicitur Gens Melindenſis: ibi eſt productio omnium bonorum, auri, argenti, mineralium, ſimplicium, & lignorum Verzin & Almugim.

Et nunc in hoc loco convenit docere quod totum id cujus mentionem fecimus à Portugalliâ huc uſque ubi eſt initium regni Barbarici, eſt complementum & finis Continentis Cuſh inferioris quæ vulgo dicitur Æthiopia baſſa. Et hic in orâ maritimâ ſuperioris partis regni hujus Barbarici & qua ſuperius aſcenditur, ipſum eſt initium Golfi magni qui exinde incipit

5 *Unicornium*] Author heic utitur Italicâ voce *Alicorni*. Ea quidem beſtia quæ Unicornem vulgo pictam maxime æmulatur, eſt *Onager* ſeu Aſinus Indicus. Qualis autem ſit Unicornis Biblica, bene docuit Doctiſſ. Bochartus in Hierozoico.

לשון

לשון ים סוף העולה ביבשת ומיושב רובו מפה ומפה עד אצל הר סיני בשלשה אלפי מילין בארך ישר אמנם למטה בגולפו הזה הגדול צריך לעבור כל רחבו כמו תש׳ פרסאות ולמצוא יבשת הודו וסינוס פירסיקוס ושם עיר לאמיקא וקאליקוט אשר נבאר ענינם בפרק הבא ואחר מעבר הגולפו הגדול הזה נקרא כל החלק הארציי הזאת מן האסיאה הגדולה והשפלה ותמשך לפרס והודו כאשר נבאר:

facere linguam maris Suph (quæ aſcendit in Continentem & maxima ex parte hinc illinc inhabitatur uſque ad montem Sinai) ſunt circa triginta milliaria longitudine directa. Verum infra hunc magnum Golfum neceſſe eſt tranſire per totam ejus latitudinem per ſeptingentas Paraſangas ut invenias Continentem Indiæ & Sinum Perſicum. Et ibi eſt urbs la Mecca, & Calecut, quarum negotium explicabimus Capite ſequente. Et poſt tranſitum Golfi iſtius magni, tota pars illa terreſtris dicitur eſſe de Aſiâ majore & inferiore, & continuatur ad Perſiam & Indiam, ut explicaturi ſumus.

פרק כ״ד יבאר משך סוף גבול בארבאריקו הנז׳ וים סוף ושפתיו ומעבר להלאה בגולפו בארבאריקו וארת כל אשר בו כי כן קראו טולומיאו ועד כאן פירש בספריו ולא יותר ומעבר לגולפו היא מציאות לאמיקא וקאליקוט ואחר אלה גלילות הודו ומציאות היהודים ונהר סבטיון וכל אלה בחלק האסיאה:

CAP. XXIV. *Exponit tractum finis termini [Regni] Barbarici prædicti: & mare rubrum ejuſque oras: & tranſitum ulterius ad Golfum Barbaricum & totum quod in illo: ſic enim vocavit eum Ptolemæus, & huc uſque explicavit in Libris ſuis, & non ultra. Et quoque de tranſitu ad Golfum, ubi eſt inventio la Meccæ & Calecut. Et poſt iſta, de regionibus Indiæ, & inventione Judæorum, & flumine Sabbatico. Et hæc omnia ſunt in parte quæ eſt Aſia.*

להודיע מציאות המוצאות האלה כפי מה שכתבו המלחים החכמים במלאכה הזאת נאמר כי בגולפו הגדול הזה הנזכר למעלה אחרי סוף למלכות בארבאריקו ביבשה הוא התחלת לשון ים סוף אשר יכנס היבשה המדברית עד

AD declarandum inventionem iſtorum exituum ſecundum id quod ſcripſerunt nautæ hujus artis periti, dicemus, quod in magno hoc Golfo ſupra commemorato, poſt finem regni Barbarici in Continente, ipſum eſt initium linguæ maris rubri, quod intrat in medium Continentis deſertalis uſque ad montem Sinai, itinere circa ducentorum millia-

הר סיני במהלך אלפים מילין ובג
בים סוף הזרה איים רבים הנה
והנה רובם איי קאלאמיטא הם
אשר הספינות שיהיה בכם ברזל
לא ילכו בם בסמוך להם וגם הים
סוף הזרה מימיו אינם עמוקים ורוב
החול אשר בשפתי הים הוא
ארמוני וגם כי באמצע ארכו יגיעו
לתחום מדברי החול אשר לפעמים
ברוח קדים חרישית יחרוש הרוח
את היבשה ההיא והחול יעלה
באויר וישאהו הרוח ויגביההו ויכסה
בחול אנשים רבים וימותו ובזה
תמצא המומיא לעוברי מדברות
אולם על שפתי צלעי ים סוף הזרה
מפרה ומפרה יש ישובים ועירות
גדולות ביבשה לסיבת מוצא מי

rium. In isto mari rubro sunt insulæ multæ hinc & illinc: multæ ex eis sunt insulæ Calamitæ [seu Magnetis:] adeo ut naves in quibus est ferrum, non audeant ire prope illas. Maris istius rubri aquæ non sunt profundæ, sed [1] arenæ maxima pars quæ in maris litoribus, est rubra. Et in medio longitudinis ejus pervenitur ad terminum deserti arenosi, quod aliquando est sub vento orientali [2] aratorio, ubi ventus ita exarat Continentem illum, ut arena ascendat in aerem: ventus enim rapit illam elevatque, ita ut arena tegat multos homines & moriantur. Et hic est quod inveniatur Mumia ab iis qui transeunt per Deserta. Verum ad oras costarum istius maris rubri hinc illinc sunt habitationes & magnæ urbes in Continente, propter egressionem aquarum fluvialium dulcium qui descen-

1 *Arena --- est rubra*] Fallitur heic noster, ut & alii multi qui de *Maris Rubri* nomine frustra disquisiverunt. Est enim θάλασσα ἐρυθρὰ, nil nisi *Mare Edom* seu *Idumæum*, quippe ad cujus littus adjacet Regnum *Edom* quod *Rubrum* significat. Ita ut *Mare Rubrum* idem sit acsi *Mare Edomæum* diceretur. Nostram sententiam quod attinet, *Gen.* XXV, 30, legitur *Idcirco vocatum est nomen ejus Edom*, i. e. *Ruber*. Sic etiam Versio Samar. [illegible], & Versio Arab. الاحمر, quorum singulorum Interpretatio est ὁ ἐρυθρός: is est *Esau*, qui (ut cum profana historia res conciliatur,) fuit Rex, sc. regionis *Idumææ* seu *Edom* ab hoc mari non ita remotæ quin ut id ab ea denominata fuerit θάλασσα ἐρυθρά. Alias hodierni Judæi in suis Libris per invidiam nomine *Edom* totam ditionem Rominam intelligere solent.

2 *Vento aratorio*] Hinc explicari potest locus *Jonæ* IV, 8, ubi idem adhibetur vocabulum notans Ventum illum furiosum qui Jonam vexabat arenam exarando & in faciem ejus spargendo, ita ut pene suffocaretur. Herbertus & alii in Itinerariis Orientalibus mentionem faciunt talium in arenosis Desertis flantium Ventorum, qui virorum & camelorum tota agmina aliquando obruere & opprimere solent, & in arena sepelire.* Si autem arenosa procella non sit nimis vehemens, posteriora vento obvertisse sufficiet camelis & hominibus, ne suffocentur. Idem fere D. Wansleb de præsente Statu Ægypti Anglice p. 22, prodit de Vento *Merissi*, qui adeo urens & procellosus ut ferme spirandi facultatem hominibus adimat, in minimas quasvis rimas penetret, & totum aerem quisquiliis & arena obnubilet & obscurum reddat, & morbos lethales generet. Insigne incolis gaudium, quando isti Venti Australes vel rarius vel faventer spirant, dicti خمسين *Kamsin* qua inter Pascham & Pentecosten Coptitarum; & à Novembri ad Februarium: tunc autem non quotidie, sed aliquoties tantum accidunt. Sed & ejusmodi Venti ab Ortu flantes eodem nomine vocantur. Prædictus itaque Ventus Jonam impetens, eum arenâ & quisquiliis obruebat & ferme suffocabat.

נהרות

נהרות מתוקים ירדו מההרים אשר בתוך היבשה מזה ומזה וירטיבו רוב המקומות כלם ואחרי כן כל הנחלים הולכים אל הים והנחלים והנהרות טובים ליושבי הארץ:

ועתה נניח עסק ים סוף ונשוב למטה בגולפו הגדול אשר בסוף מלכות בארבאריקו האמור שהוא סוף ארץ כוש השפלה ללכת לאמיקא או לקאליקוט אשר אלה הם בגלילות יבשת האיטיאופיאה התחתונה בצלעי ים הודו אוקיינוס ונאמר כי צריך לעבור הגולפו הגדול הזה אשר רחבו יותר מת״ש פרסאות ושמה יגיע לבא למצוא שפתי צלעות ים לאמיקא ואחריו מהלך כמו מ׳ ימים ארץ קאליקוט אשר דרך היבשה ההיא ימשכו ללכת לים פרס הוא סינוס פירסיקוס ואחריה ברצועה ההיא בים הודו וים גאנייש עד סוף רצועת הים המזרחי ושם סינוס מאניוס:

אמנם לבאר פרטות המקומות הראשיות אשר על שפת ים הודו ואוקיינוס הזה ואשר למעלה מהם ביבשת היא אינדיאה העליונה נצטרך לחזור בראשונה בסדר הזה

dunt ex montibus qui in medio Continentis hinc inde, & humectant maximam partem locorum illorum omnium. Et deinde omnes torrentes in mare eunt: nam torrentes & fluvii boni sunt pro habitatoribus terræ.

Et jam relinquemus negotium maris rubri, & revertemur inferius ad Golfum magnum qui est in extremitate dicti regni Barbarici, ubi est finis terræ Cush inferioris, ut eamus ad Meccam aut Calecut quæ sunt in regionibus Continentis Asiæ inferioris ad costas maris Indici Oceani. Dicemus itaque, quod necessarium sit transire Golfum istum magnum qui latitudine excedit septingentas parasangas: & ibi pertingat aliquis ut veniat ad inveniendum oras costarum maris la Meccæ: & postea est iter circa quadraginta dierum ad terram Calecut, ubi per viam illius Deserti continuant ire ad mare Persicum, quod est Sinus Persicus; & postea per eandem lineam ad mare Indicum & mare Gangis, usque ad [3] finem lineæ maris Orientalis: & ibi est Sinus magnus.

Verum ad explicandum particularitates locorum principalium quæ ad oram maris Indici & Oceani istius, & eorum quæ sunt supra ista in Continente seu Indiâ superiore, necesse est ut revertamur primo ad [4] hunc ordinem, & dicamus quod

3 *Finem*] Author heic prætendendo ducere tantum ad Calecut, ducit longe ultra eum in extremum Orientem.

4 *Hunc ordinem*, &c.] D. Bartholoccius in suæ Bibliothecæ Rabbinicæ pag. 124, egregie cæspitat in hujus loci interpretatione, uti ibi videre licet.

ונאמר כי אחר מעבר הגולפו הנז׳
ילכו ויגיעו ליבשת מחוז גליל לא-
מיקא אשר קרוב לים הודו ואם ירצו
לעלות בגליל הזה העליון אשר ביבשה
הזאת שם ימצאו מדברות גדולות
וגם ישובים מהיהודים היושבים על
נהרי גאניים כאשר כבר כתבתי על
זה וכמו שנתבאר לנוצרים וכן
כתוב בספרים החדשים כי בגלילות
האלה אשר למעלה מגבולות
לאמיק וכן למעלה ממדברות
קאליקוט נמצאו יהודים רבים לאין
מספר ומלכות מלכים רבים יש
להם ונבדלים ורחוקים אלו מאלו
היינו בין היהודים אשר למעלה
מלאמיק ובין היהודים אשר למעלה
על קאליקוט כי יש מהלך רב ביניהם
אולם בין האיים אשר בתוך ים
הודו אין קצה למספרם ולהם
בים וביבשה עושר זהב ובשמים
ואם יאמרו מכתבי הנוצרים האלה
במכתביהם כי אם יש מקומות רבים
מאלו היהודים שהישמעאלים
והשחורים ההם צערו אותם ויבזום
וירדפום מ״מ די לומר שיש ליהודים
מציאות להם בוודאי בעושר וכבוד
ובמלוכה ובמציאות דברים ובשמים

post transitum Golfi prædicti, procedent & pervenient ad Continentem territorii regionis la Meccæ quæ prope mare Indicum. Et, si voluerint ascendere per regionem istam superiorem quæ est in isto Continente, ibi invenient Deserta magna, & quoque habitationes Judæorum qui ibi habitant ad [5] fluvios Gangis, uti jam scripsi de hoc, & sicut explicatur à Christianis: & sic scribitur in Libris recentioribus, quod in istis regionibus quæ sunt supra terminos la Meccæ, (& sic supra Deserta Calecut,) reperiantur ibi Judæi plurimi donec non sit numerus, & regnum multorum Regum est illis. Sunt autem separati & longinqui isti ab illis, hoc est, inter Judæos qui supra la Meccam & inter Judæos qui supra Calecut: nam est iter maximum inter eos. Verum inter insulas quæ sunt in medio maris Indici, infinitus est numerus eorum: & ipsis tam in mari quam in Continente, sunt divitiæ, aurum & aromata. Si vero dixerint Scriptores Christiani isti in Scriptis suis, quod quamvis sint multa loca horum Judæorum, tamen Ismaelitæ & Nigritæ isti molestent ipsos eosque contemnant & prosequantur; nihilominus sufficiens est dixisse quod sit Judæis ipsis pro certo existentia in divitiis & honore & regno; & existentia rerum & aro-

[5] *Fluvios Gangis*] Sic etiam infra in plurali effert, eo quod Ganges ubi in Sinum Bengalensem effunditur, in plures ramos seu rivos dividatur. Hujus Libri exemplar quod citat D. Bartoloccius, heic addit, הוא נהר גוזן *ipse*, (nempe Ganges) *est fluvius Gozan*.

יקרים

יקרים וחשובים בירם וכן כתב החכם החוקר הנוצרי בספר עולם חדש נדפס זה ימים רבים בויניציאה ואם כי הנוצרים יעלימו כל אלה וכן כתב בספרו עולם חדש בספר שני קפיטולו ששים אמר שם שנתגלה להם מציאות יהודים רבים ומלכים גדולים עליהם ומציאות בשמים רבים ורוב הפלפל בידם ומתחיל הקפיטולו בלשונם צירקא לי קוסי דילא אינדיאה ר״ל סביבות עניני האינדיאה:

וכן נבאר מוצאי נהר סמבטיון בגלילות האינדיאה הזאת העליונה בין נהרי גאנייס אשר בלשוננו גוזן כאמרו ויגלם קירה וכו׳ בחלח וחבור והרי גוזן וערי מדי והמקומות האלה הם למעלה ביבש הער לאמיק ועל קאליקוט ונהר סמבטיון למעלה מקאליקוט מוצאו ומפסיק בין האינדיאני

matum pretiosorum & præstantium. Et sic scripsit Doctor ille Philosophus Christianus in Libro de Mundo novo impresso ante multos dies Venetiis. Et quamvis Christiani occultent hæc omnia, tamen sic inquam scripsit in Libro de Mundo novo, libro 2do, capite 60mo, ubi dicit quod detecta fuit ipsis existentia [seu inventio] Judæorum multorum & Regum maximorum super eos; & quod sit existentia aromatum multorum & copia piperis in manu eorum. Incipit vero Caput illud in lingua eorum *Circa le cose del India*, i. e. circa res Indiæ.

Et sic explicabimus egressionem fluvii [6] Sambation in regionibus Indiæ istius superioris inter fluvios Gangis, quæ linguâ nostrâ est Gozan, sicut dixerunt, [7] *Et transportavit eam ad Kir*, &c. *ad Chalach & Chabor & montes Gozan & urbes Mediæ.* Ista autem loca sunt superius in Continente supra la Meccam, & supra Calecut. Fluvii quidem Sambationis scaturigo est supra Calecut, & discriminat inter Indos illos &

6 *Sambationis*] D. Bartoloccius pag. 117, 118, fluminis Sabbatici historiam refutat, & omnes Authores qui talis Fluminis vel meminerunt vel de eo plenius tractarunt, ad numerum vicenarium recenset. Addo, quod talis alicubi detur fluvius quem Judæi sic aliquando vocaverint, verisimile videtur: sed talem nominis rationem afferre, quasi tunc olim sic dictus fuerit quod die Sabbati quiesceret, est mera fabula, quam sequentem originem habuisse existimo. Cum nempe Judæi à Senacheribo ducerentur Captivi, primo inter deportandum non potuerunt celebrare Sabbata sua. Postea vero cum aliquam requiem & respirationem obtinerent, prima qua potuerant occasione Sabbatum celebrarunt ad ripam fluvii *Gozan*, qui itaque à quibusdam dictus *Fluvius Sabbaticus*. Deinde alii postea hujus nominis veram causam & originem ignorantes, finxerunt (ut Judæi fabulosi sunt,) istum Fluvium sic nominari, quasi die Sabbati quiesceret, & reliquis diebus flueret; vel è contra, quasi sola die Sabbati flueret, reliquis vero diebus cursum sisteret, nam Authores de hoc variant, & posteriorem sententiam affert Josephus. *Gozan* autem fuisse *Fluvium Sabbaticum* propter allatam rationem sic dictum, nullus dubito. Qualis autem is sit, & ubi sit, alibi (volente Deo) docebitur; cum longiorem poscat discursum.

7 *Et transportavit* &c.] Noster heic misere tractat hunc locum Biblicum, inserendo *Kir* ex 2 *Reg*. XVI, 9, & XVII, 9; & quoque substituendo *Montes* loco *Fluminum*, &c. Rabbi Benj. p. 97, substituit *Montes* pro *Urbibus*, ויגלם בלחלח וחבור והרי גוזן והרי מדי *Deportavit eos ad Lachlach & Chabor & fluvios Gozan, & ad montes Medorum.* In his autem (ut & in Targum *Cant.* V, 4, male legitur לחלח *Lachlach* pro חלח *Chalach*, quæ hodiè vocatur حلوان *Hulvân.*

ההם

ההם לקצת מלכות היהודים ושם תמצאםבוודאי ומי שיכפור בזה ויסכל ענינו ויהתל בדברי אשר נאמר עליו נמי שיכפור בדברי התלמוד לרז״ל תנא שאל קיסר לר׳ מה יום מימים אמר ליה מאן גבר מגוברין ואחר המשא והויכוח השיבו ואמר לו נהר סמבטיון יוכיח ואיש שלא יתרצה באלוה אומר אליו בני אתה אם לא תתרצה במכתבי קדש עלה נא וראה מה שכתוב בספריהם ובדפוסיהם ליוסף בן גוריון הגדול להם נקרא אצלם בילו יוראיקו ר״ל מלחמת היהודים ושם בחלק שני בספר אחרון קפיטולו לה׳ בשוב טיטוס מפרס ומדי אמר שהלך ומצא את היהודים האלה מעבר לנהר סבטיון השובת אחד מימי

partem regni Judæorum: & ibi illum reperies pro certo. Quicunque negat hoc & ſtultum putat negotium ejus, & ludificat in verba quæ dicuntur de illo, is negat verba Talmudis Doctorum noſtrorum b. m. [8] Traditur, *Rogavit Cæſar Rabbinum* [Sanctum,] *Quid eſt dies* [unus] *præ aliis diebus? Reſponait ei, Quid eſt vir præ aliis viris? Et poſt tranſactionem & diſputationem, regeſſit ei dixitque, Fluvius Sambation arguit aliquid.* Et quicunque non eſt contentus iſtis, dicam illi, O Fili mi tu, ſi non acquieſcis in Scriptis ſacris, [9] aſcende nunc & vide id quod ſcriptum eſt in Libris eorum & Impreſſionibus [10] eorum Joſephi filii Gorionis qui magnus apud eos, [libro] ipſis vocato De bello Judaico. Ibi enim parte 2da, libro ultimo, cap. 35to, cum [11] Titus reverteretur ex Perſiâ & Mediâ, dicit, quod iverit & invenit Judæos iſtos ab altera parte fluvii Sabbation, qui

8 *Traditur*] viz. in Talmude, Tract. *Sanhedrin fol. 65, 2, in Gemara,* ubi agitur de præſtantia Sabbati, his verbis, שאל טורנוס רופוס הרשע את ר׳ עקיבה אמר לו מה יום מימים אמר לו ומה גבר מגוברין אמר ליה דמרי צבי שברת נמי דמרי צבי אמר ליה הכי קאמינא לך מי יימר דהאידנא שבתא אמר לו נהר סבטיון יוכיח בעל אוב יוכיח קברו של אביו יוכיח שאין מעלה עשן בשבת *Quæſivit Tyrannus Rufus ille impius à R. Akiba, dixitque ei, Quid eſt Dies unus præ aliis Diebus? Reſpondit ei. Et quid eſt Homo unus præ aliis Hominibus? Regeſſit* Tyr. *Quia Dominus ſic voluit.* Alter, *Sabbathum etiam, quia Dominus ſic voluit. Dixit* Tyr. *Hoc tibi dicam* vel *regeram, Quis dicet hoc tempus eſſe Sabbathum? Reſpondit* alter, *Fluvius Sabbaticus arguit; Pytho arguit; Sepulchrum patris ejus arguit; quia fumus ejus non aſcendit in Sabbatho*: uti etiam Pythones ſeu Engaſtrimythi non dabant Reſponſum die Sabbathi.

Iſte *Tyrannus Rufus*, apud Bucholzerum anno Chriſti 133, ſcribitur *Tynius Rufus*, tunc temporis Præſes Judææ, ab Imperatore cum exercitu miſſus ad reprimendos Judæos rebelles. Sed forte propior fuerit tempori Chriſti: quia multoties cum eo diſputaſſe dicitur R. Akiba, qui eum ſemper cum rubore dimiſit; de qua re lepidam refert hiſtoriam D. Buxtorfius in Lex. Talm. voce טורנוס.

9 *Aſcende*] Sic Arabes per تعال *Taâl, aſcende,* volunt dicere, *Veni huc, Adeſdum.*

10 *Eorum*] viz. Chriſtianorum.

11 *Titus*] Hæc hiſtoria paulo aliter narratur apud Flavium Joſephum Belli Judaici *lib.* 7, *cap.* 24. Ibi contra noſtrum, dicitur hunc Fluvium quieſcere 6 diebus, & fluere ſolo Sabbatho: & iſtum Fluvium quem Titus pertranſiit, eſſe in Syriâ inter Arcæas & Raphanæas Agrippæ regni civitates. Noſter vero quaſi ex Joſepho, ponit Titum tranſeuntem ſupra Indiam. Quomodo autem Titus illuc pervenerit, ipſe videat.

השבוע

השבוע והמתין שביתתו ועבר מעבר לנהר והיהודים ההם קבלוהו וכבדוהו בכבוד וקרא שם הנהר סבאטינו וזה מה שארצה לדבר עתה בדרוש הלז מהיהודים ההם ומלכיהם ועושר הבשמים וזהבם וכספם וגם מנהר סבטיון אשר הוא והם בגלילות הודו ר״ל קצתם מהם על תוך יבשת קאליקוט למעלה מזרה כאשר בארתי הטב בספרי אשר חברתי לויכוח קראתי שמו מגן אברהם כשמי ודברי רז״ל הם אמת ודבריהם אמת וכבר כתב חכם נוצרי הנ״ז כי מצא יהודים רבים סוחרים בקאליקוט מכל מיני בושם ודברים אחרים והם מן השבטים אשר למעלה מקאליקוט בין הרי גוזן ונהריו ושם למעלה מהן נהר סמבטיון הנ״ז המבדיל בין האינדיאני ועל יבשת גליל לאמיק שם מדבר חבור מן הצד האחר היותר קרוב לנו ובין שתי הכתות האלה מן היהודים אשר מצבם בין הרי גוזן ונהריו ובין היהודים בחבור מתחת אראביאה פיליצי כי יש ישובים וגלילות רבות

cessat uno dierum septimanæ, & quod expectaverat quietem ejusdem & transivit ad alteram partem fluvii; ubi Judæi honore ipsum affecerunt & exceperunt illum honorifice: & vocavit nomen istius fluvii, Sabbatinum. Et hoc est quod volui nunc dicere in hac Disquisitione de Judæis illis & regibus eorum, & divitiis Aromatum & auro eorum & argento eorum, & quoque de fluvio Sabbation; quod sc. ille & illi sint in regionibus Indicis: hoc est dicere, quidam illorum sunt in medio Continentis Calecut, illo superius, sicut bene exposui in Libro meo quem pro Disputatione composui, & vocavi Nomen ejus [12] Clypeum Abrahami, secundum Nomen meum. Et verba Doctorum nostrum b. m. vera sunt, & eorum res veræ. Et jam [ut vidisti] scripsit Doctor Christianus prædictus, [13] se invenisse in Calecut Judæos mercatores omnium generum Aromatum & aliarum rerum, & illos esse ex illis tribubus quæ supra Calecut inter montes Gozan & fluvios ejus, & supra illos esse fluvium Sambation prædictum qui discriminat inter [Judæos] & Indos. Et ibi in Continente regionis la Meccæ esse Desertum Chabor, eo scil. [Continentis] latere quod est nobis magis propinquum. Et inter duas istas Judæorum societates quarum statio est inter montes Gozan & fluvios ejus, & inter Judæos qui in Chabor infra Arabiam felicem, esse habitationes &

12 *Clypeum Abrahami*] Dictus Liber MS extat in Bibliotheca Bodlejana, mole huic (quem damus) suppar. Est nempe Disputatio contra Christianos Hebraice scripta.

13 *Se invenisse in Calecut Judæos*] Hinc origo totius hujus male fundatæ Historiæ, ducta ex veris Præmissis falsa Conclusione: scil. quia erant in Calecut aliquot Mercatores Judæi, ergo & Judæorum decem Tribus erant in Calecut; quod tamen non sequitur.

מפוזרות מכת ישמעאלים אשר יזיקו
וימנעו היהודים האלה להדבק
יחדיו כאשר בארתי למעלה ולכן
אפשר לומר ולפי הנשמע מרומא
כי משם בא היהודי מהשבטים
באיטאליאה מחבור דרך ארביאה
פיליצי שהיא למעלה מלאמיק
ומלאמיק הזאת אשר היא למטה
קרוב לים הדרומי האוקיינוס אשר
הזכרנו וללכת דרך המזרח בקאלי-
קוט דרך ים פרס להודו והוא
קאליקוט העיר הגדולה מוצא מקום
כנוס כל בשמים והסחורות וכל
הענינים יקרים המובאים שמה
ממקומות קרובות ורחוקות ושמעתי
מספריהם כי מלאמיק לקאליקוט
מהלך מ׳ ימים לפי דברי החוקרים
והתרים אשר לדעתי יש הרבה
מזה ועתה נדבר על קאליקוט וקצת
הצריך אליו:

regiones magnas conſperſas ſocietatibus Iſmaelitarum qui nocent & impediunt Judæos iſtos ne coaleſcant ſimul, ſicut ſupra expoſui. Ideoque poſſibile eſſe dicere ſecundum id quod à Româ auditum eſt, quod Judæus iſte à Tribubus inde [14] venerit ad Italiam à Chabor per viam Arabiæ felicis quæ eſt ſupra la Meccam: Et à la Meccâ (quæ inferius eſt ad mare auſtrale Oceanum, cujus meminimus,) redeundum eſt per viam Orientis in Calecut, viz. per viam maris Perſici in Indiam. Iſta Calecut eſt urbs magna, ubi eſt inventio loci collectionis omnium Aromatum & mercium, & omnium rerum pretioſarum quæ illuc importantur ab aliis locis propinquis & remotis. Et audivi ex Libris eorum, quod à la Meccâ ad Calecut ſit iter quadraginta dierum, ſecundum verba Scrutantium & Explorantium [talia:] ſed meâ opinione eſt plus quam hoc. Nunc autem loquemur de Calecut, & de quibuſdam ei neceſſariis.

14 *Venit ad Italiam à Chabor*] Via tranſitus ſeu itineris ejus plenius narratur ſupra *Cap.* XIV. Nam noſtro non inſuetum eaſdem hiſtorias bis referre.

פרק

פרקכה על עניני קאליקוט מלכה ושריה וסחורותיה וגליל פריטי ייאני הנסמך עליו מן הצד לנהר סבטיון חנזכ:

מצאתי כתיב בספריהם ובפרק נח מספר שני מהספר הנקרא עולם חדש כי מליסבונה ראשית מלכות פורטוגאל עד קאליקוט אשר באסיאה בתחלת הודו יש שלשת אלפים ושמונה מאות פרסאות שהם כמו חמשה עשר אלף ומאתים מילין והוא מהלך ששה עשר חדש לפחות בזמן הגון ללכת ולשוב וכן בפרק הזה מפרש ואומר שהפרי- טי ייאני הוא נמצא למעלה מקאליקוט ביבשה במדינות העליונות

CAP. XXV. *De negotiis Calecut, Rege ejus & Principibus ejus, & mercibus ejus; & de regno Pretigiani quod ei confine est à latere quo est versus Fluvium Sabbaticum prædictum.*

INveni scriptum in Libris eorum & in Libro qui vocatur [1] Novus orbis, lib. 2do, cap. 58vo, quod à Lisbona quæ est principium regni Portugalliæ, ad Calecut quæ in Asiâ in initio Indiæ, sint ter mille & octingentæ Parasangæ, quæ sunt circa quindecies mille & ducenta milliaria: estque iter sexdecim mensium ad minimum conveniente tempore eundi & revertendi. Et sic in hoc Capite explicat, & dicit, quod [2] Preti-Giani invenitur supra Calecut in Continente in Provinciis superioribus

1 *Novus Orbis*] Author est *Albericus Vesputius* qui linguâ Portugallicâ scripsit: non autem habemus nisi ejus Epitomen, eamque Italice tantum.

2 *Preti-Giani est supra Calecut in Continente*] Urbs Calecut est in citeriore Indiæ litore in Regno Malabar, ad Long. 105, Lat. 12. Nomen ut Persæ volunt, Persicum est, كالا كوت *Calâ-cût* id est, *Crassa tela*; vel etiam *Telarum acervus*, ut includat quoque tenuem illam telam quam ab hac urbe vocamus *Calico*, cum ea non sit sola & unica quæ ibi texitur.

Noster Peritsol (ex Libro *de Novo Orbe* fere ducentis ab hinc annis Portugallice exarato) recte heic statuit *Pretigiani* regnum in *Asiâ* esse, vel saltem ibi olim fuisse; contra receptam opinionem. Nusquam vero hodie reperitur talium Regum series, ut quidam perperam existimant; sed is erat tantum unus, qui (ut aliqui volunt,) Regno suo reliquit Nomen ad hodiernum usque diem continuatum. Quod autem hujus Principis Sedes à quibusdam existimetur fuisse in Africâ, est tantum receptissimus error, & mera fabula à pluribus hodie abunde refutata. Et nos in calce hujus Dissertationis, omnes Regum Abyssinarum Titulos in medium adduximus, inter quos nullus huic similis reperitur.

Author *Relationis de Origine Nili*, (Sacerdos nempe Romanus qui diu in Habassiâ vixit,) cum hanc historiam falsam esse compereret, satagebat disquirere qua ratione tantus error primo irrepserit: & tandem dicit se potuisse nullam invenire causam probabiliorem, quam quod inter variarum Provinciarum homines ad Curiam Regiam pro Justitiâ impetrandâ accedentes & diversis à seinvicem Dialectis utentes, aliqui sint coram Curiâ stantes qui semper clament *Jan coy*, id est, *Rex meus*, seu *ô Rex mi*, donec tandem à Rege exaudiantur, & Petitionis responsum accipiant. Alias dicit se nullam reperire posse causam in qua tam fabulosa historia fundaretur.

Nomen quod apud Europæos vulgo circumfertur, Belgice sonat *Triester-Hans*, Gallice *Prester-Jean* seu *Preire Jean*, Italice *Preti Gioan* seu *Preti-Gjâni*, quæ omnia *Presbyterum Johannem* notant; quod tamen nomen quibusdam videtur esse *Pretiosus Johannes*: ideoque D. Kircherus Æthiopice exprimere ten-

tans, eo sensu efferet *Belul Juhanna.* Author anonymus Æthiopicæ Grammaticæ in 8 *vo*, hunc Imperatorem nominat *Belûl Jan*, quo dicit significari *Pretiosus lapis*, nempe Gemma Annuli Salomonis, à quo Æthiopes suos Reges descendisse credunt, propterea quod eorum Sabæ Regina illum visitans, ab eo impregnata fuit. Alii æque infeliciter tentarunt id explicare ex linguâ Persicâ, quæ tamen Æthiopibus adeo prorsus ignota est, ut non vel unum aliquod ex ea vocabulum sibi adsciverint vel linguæ suæ admiscuerint. Et cur hujus Regis Titulus ex lingua incolis inusitata & ignota petitus fuerit, divinare nescio. Utcunque dictæ opinionis Authores id scribunt فرستجاني *Phristagiâni*, quod revera nihil significat, nec talis vocabuli forma in Pers. lingua reperitur Grammaticæ analogiæ conciliabilis. Volunt autem detorquere à فرستادن *Phristâden*, i. e. *mittere*, quasi *Apostolicus Johannes* seu *Legativus* seu *Missivus* vocatus fuerit. D. Golius defunctus, scriptum reliquit hujus Principis Nomen esse Persicum برستار خان *Prestâr Chan* seu *Hân*, i. e. *Ministrans Princeps*, q. d. Minister Evangelii vel Ministrans ad altare, cum Evangelii Præcones *Ministri* vocentur : vel ut alii exponunt *Serviens* seu *adorans Princeps*, quia adorabat Crucem. Proh misera effugia! Certe برستار *Prestâr* est nil nisi *Servus* vel *Serva*, *Famulus* seu *Famula* sive *Ancilla*. Et quod liber Princeps tali vocaretur Titulo, non bene sonat; & quod Tatari ex linguâ Persicâ illis ignotâ, Principi suo Titulum peterent, minus probabile. In mendosissimo illo Lexico Persico quod D. Castellus maxima ex parte à D. Golii exemplari edidit, scribitur quod بريستار *Prîstâr* (male pro برستار *Prestâr*) in Libro *Shabnâma* & alibi, sit *Legatus*, q. d. *Legativus*, ut supra. Id autem ex sola authoritate *Hacwerdii* mendacissimi hominis Persæ, qui tam hoc quam alia multa falsa imposuit D. Golio; qui quidem falsa illa ibi ad edendum scripta reliquit, quamvis alias fateatur se non multum ponderis in illius authoritate posuisse. Ego autem dictum Librum *Shahnâma* sæpius evolvendo & variis occasionibus scrutando, nihil tale unquam reperi. His itaque rejectis, meliora & probabiliora eorum loco substituere conabimur : & primo quis fuerit dictus Princeps, deinde ubi fuerit, & quale sit dictum Nomen, disquiremus.

Circa annum Domini 1253, à Lud. IX Galliarum Rege ad Magnum Tatariæ Chamum missus est Guil. de Rubruquis, qui narrat, *Quo tempore Galli Antiochiam ceperunt, quidam nomine* Con Can *dominabatur in Kara Kithai & contiguis ad Septentrionem regionibus unde egressi sunt Turcæ. In eadem Kara Kithai quidam Nestorianus Opilio, potens Princeps populi Tayman fuit : & post obitum* Con Can, *regnum Cataja invasit, &* Johannes *dictus est à Nestorianis, qui multa de ejus magnitudine confinxerunt & mentiti sunt, unde tot in Europam fabulæ de illo* Presbytero Johanne *dimanarunt. Ei frater fuit, & ipse potens Opilio, nomine* Unt, *qui habitavit trans montes Kara Kithai, itinere 3 septimanarum à fratre suo* Johanne *remotus. Subjecti ejus vocabantur* Crît *seu* Merkit, *& etiam erant Nestoriani. Oppidum ejus erat Caracorum. Sed ipse defecit à Christo ad idola, & fratri suo* Johanni *sine masculâ prole defuncto successit, & nomen* Chan *assumpsit*, &c. Sic ille. Sed pro *Unt*, proculdubio rescribendum est *Unc*, qui ipse, (non vero ejus frater, ut heic statuitur,) fuit *Presbyter Johannes* vulgo celebratus. Idque ex authoritate Pauli Veneti, qui dicto Authori opponendus, cum & ipse etiam in illas regiones penetravit : & Lib. 1, cap. 51, 52, plane dicit *Uncham* eum esse qui *Presbyter Johannes* vocitatur. Is in Tatarorum Historiâ penes me in privato Musæo Persice conscripta, nominatur اونك خان *Unc-Chân* seu *Ung-chân* : eique frater fuit جاكمبو *Jacobus*; quod etiam erroris arguit dictum *de Rubruquis* statuentem *Presbyteri Johannis* fratrem dictum fuisse *Johannem*, cum revera ipse *Unchân* sit celebratissimus ille *Johannes*: & quo tempore چنكيز خان *Gjenghiz-chân* ad imperium aspiraret, præerat duabus Tribubus كرايت *Corâyat* seu *Kirâyat*, (seu *Cerrît* vel *Crît*,) & ساقير *Sâkir*. Sed inter duos hos Principes primo optimos amicos, de ducendâ virgine (sc. *Gienghizi* filiâ quam *Unchân* in matrimonium expetebat,) contentio orta est, & tandem isto summoto & deposito, alter Imperium adeptus est, quod contigit anno *Hegj.* 599, Christi 1202, Mogulensium anno *Porci*. Alii dicunt hos duos de eadem virgine ducenda contendisse. Omnia autem cum personarum & locorum nominibus particularius narrantur in dicta Tatarorum Historiâ Persicâ, ubi memoriæ proditum est, hos duos principes per 8 primos annos amicitia fuisse conjunctissimos; donec tandem illius filii & fratres & aulici invidia ducti, ægre ferrent Gjenghizi potentiam, præsertim cum noluerit in matrimonium dare filiam quam Unchân deperibat; sed illum sprevit & deridiculo habuit, quod talis Regulus ad tam potentis Regis filiam adspirare voluerit. Unde Jacobus Unchâni frater conscripto contra Gienghizum exercitu, fusus & fugatus est. Tunc autem Unchân qui invidiam celaverat, apertam inimicitiam quoque prodens, cum suis inivit consilium alterum oppugnandi; quod tamen duo juvenes proditores ad hostem fugientes revelarunt. Et tandem inter duos exercitus talis fuit conflictus & cædes, ut nulla fere Historia talem memoraverit. Et victo Unchano, Imperator evasit Gienghiz, &c. Sic Scriptor Persicus.

Apud

Apud D. Martinium in Atlantis Sinici pag. 2, desideratus Princeps vocatur *Preste Joan*, quem pag. 23, collocat circa regnum *Tibbet* seu *Tobbet*, sive *Tubt*, i.e. *prosperitas* (apud Sansonium corrupte TOBROT, apud alios TUMOT,) sic dictum, quia ibi anno 1202 devicto & occiso *Ungh-Chano*, prima monarchiæ suæ fundamenta jecit *Gjenghiz-Chân*, ideo cognominatus تبت تنكري *Tobbot Tangri*, i. e. *Prosperitas Dei* seu *à Deo prosperatus*. Ipse enim Tatarorum divisa Tributim Dominia, in monarchiam redegit.

Referente dicto Martinio, *Presbyteri Johannis* regnum olim fuit quod Sinensibus hodie dicitur *Si-fan*, seu Confinia occidentalia Sinarum, continentia regiones *Vpuqang*, *King*, & *Tibet*, quæ nomina plurimas involvunt Gentes, quas supra centum esse diversas perhibent Sinenses: inter ea *Ceo* & *Cangingu* regnum, quod *Presbyteri Johannis* Venetus vocat. Sic ille. Quin & regnum *Tangut*, seu potius *Tangu* sive *Tanyu*, ejus dominio accensendum erat.

Gregorius Abulpharagius Syrus in Dynastiarum Historia quam Doctissimus Pocockius Arab. Lat. edidit, dicit istum Principem Christianum fuisse nominatum *Johannem*. Alii voce *Prestre* decepti, volunt fuisse *Sacerdotem*. Talia autem de eo dicta Tatarorum Historia Persica non agnoscit. *D.* Golius supra citatus, recte quidem (ut mihi videtur) statuit nomen *Johannes* factum esse ex خان *Hân*. Sed altero nomine *Prestâr*, plane deceptus est, se extricare nesciens. Nam quod fuerit *Sacerdos* seu *Presbyter*, in errore fundatum videtur, dum sc. Itinerantes seu Viatores nostri Europæi insuetis auribus male (ut solent) captaverint ignotos & peregrinos Orientalium Nominum sonos; quod ex linguarum ubi versentur ignorantia provenire solet, eos variis erroribus implicando, ut heic fit: dum nempe perperam audierint *Prester* seu *Priester*, pro فريستوه *Phristoa* seu پريستوه *Pristoa*, quod fuit & etiamnum est Titulus Regum ditionis Tataricæ prope Sinarum confinia, ubi dictus Princeps regnasse supra perhibetur in Atlante Sinico Doctissimi Martinii, qui in China plus quam 40 annos vixit. Hujus autem Tituli usus docetur in Libro *Pherhengh Gibângkiri* Authore *Angjou*, (qui gente Persa, patria Indus,) ubi legitur, فريستوه نام پادشاه شهر فغنشور *Pristoa est nomen Regum urbis Phoganshûr*: in ista sc. urbe Residentiam habent. Ipse enim non erat totius Tatariæ monarcha, sed Liber princeps alicujus Ditionis seu Principatus, antequam Tataria tota à Gjenghizo in unam Monarchiam redigeretur. Cumque (ut vidimus) *Presbyteri Johannis* vulgo sic dicti patria fuerit circa Tatariæ regnum Tibetanum Sinis confine, & Tataria ac China aliquando diversis aliquando eidem domino paruerint, id inter Historicos confusionem peperit, ita ut alterutrius regni nomen pro alterutro subinde substituerint; dum id quod de Tatarorum aliquo regno aut Principatu verum fuit, Chinæ tribuerint, & vice versa: idem quod apud Paulum Venetum & alios factum videmus, ut & apud dictum Authorem Indicum, ubi rursus legitur,

فغنشور نام شهريست از ملك چين كه مردمان انجا بغايت
جميل وخوب صورت باشند وپادشاه انجا فريستوه نام دارد

Phoganshûr est nomen urbis regni Chinensis, ubi homines sunt valde pulchri & bonâ formâ præditi. Et ibidem Regum Titulus est Pristoa. Ubi planum est, hunc dictum locum in Tataria esse, (non autem in China,) cum utrumque Nomen in se habeat literam *r* quæ non sonatur apud Sinenses: ideoque non possunt esse Nomina Sinica, sed omnino Tatarica. Cumque dictus locus ponatur in China, pronum sit credere ab ea haud procul dissitum, ei confine esse, (uti est regnum Tibetanum,) cum à citato authore ad ejusdem ditionem pertinere censeatur. Deinde ulterius notandum est, quod Tatariæ Principum Titulis semper subjungi soleat خان *Chân*, seu ut sonant *Hân*; quod Europæi illuc migrati audientes, putarint dictas voces junctim sonare *Priester Hans*, quod Belgice est *Presbyter Johannes*, quod certe proclive erat.

Non possum quidem nostræ sententiæ veritatem nec contrariæ falsitatem apodictice asserere: sed tantum problematice ventilare: cum imaginari quod Liber aliquis Princeps aut Rex fuerit Presbyter, absurde sonet; & multo magis quod Itinerantes nostri audierint eum eodem nomine Europæo vocatum à suis Tataris, quorum lingua nullas Europæas voces in se continet. Alias mirum est neminem unquam ejus Titulum quo eum *Presbyterum* vocabant, lingua Tatarica notasse, sed tantum Europæa. Si autem (ut dicitur) fuit Christianus Nestorianus, (ut & aliqui sub eo Tatari,) & quoque Sacerdos, potest esse ut in Baptismo habuerit nomen *Johannes*. Sed cum postea in Principatu à Christianismo ad idola defecerit, valde improbabile est ipsum nomen Christianum agnovisse & retinuisse, aut eodem ab aliis vocatum fuisse; sed potius *Pristoa Han*, Tatarorum Ethnicorum more idola colentium. Dato autem & non concesso, quod primo olim aliquis Rex fuerit *Sacerdos* nominatus *Johannes*, & tali traditione sparsa & nostratibus insusurrata, hoc credulis facile suaserit se postea in Principatu audivisse nomen *Hans* seu *Johannes*, cum revera audirent tantum Titulum *Hân*, dum ab omnibus tunc in Principatu vocaretur *Pristoa Hân*. Utcunque tamen res se habuerit, talis inter Tataros de Sacerdotali Rege traditio olim extitisse &

etiamnum extare videtur. Nam (qui hoc ſeculo in Regno Tibet peregrinati ſunt,) referunt *ibi in Regno Tibet eſſe Regem qui ſimul etiam ſit Sacerdos, ſupra omnes Lamas*; quod certe de dicto *Presbytero Johanne* ſubintelligendum eſt. Unde quis colligat ignorantes illos Tataros talem apud ſe traditionem habere, eamque omnibus illuc adventantibus venditare. Sed iſto jam ſeculo Tibetanos adhuc talem Sacerdotalem Regem aut Regalem Sacerdotem habere, non debet credi, ſed potius proceſſiſſe ab ignorantia ſermonis & colloquii Tatarorum quibuſcum collocuti ſunt Jeſuitæ, præteritum tempus *quod habuerint*, pro præſenti *quod jam habeant* perperam intelligentes; quod ſæpe accidit colloquentibus in lingua utriſque confabulatoribus non ſatis nota. Quod autem Rex, ſive ſit Sacerdos ſive non, ſit ſupra omnes in ſuo regno Lamas ſeu Sacerdotes Tatarorum idololatricos, non eſt mirum. Ideoque hac in parte verum dixerint.

Supradicti Principis extare dicitur *Liber de Regionibus Orientalibus*, quem Rev. P. D. Couplet (ut mihi dictum eſt) ex Oriente ſecum attulit in linguam aliquam Europæam verſum, cujus forma eſt in 8*vo*.

Et ſane, (ut res ulterius illuſtretur,) eodem modo Germaniæ Rex ſummus ſucceſſive dictus eſt *Imperator*, Romæ *Cæſar*, Perſiæ olim *Coſroes* hodie *Sophi*, ſic (ut Lectori conſtare poſſit quam frequens ſit in variis Tatariæ Principatibus ejuſmodi Titulorum uſus,) Regum Chatai & Choten Titulus in Orientalium Scriptis occurrens, eſt تنكو *Tenghu*. quod plane Sinicum eſt *Tien-ſu*, i. e. *Cœli filius*, quod apud eos eſt Regum Epitheton; alias aliquando dictum طمغاج *Tamgâgj*, à familia *Taming* corrupto nomine. Eodem modo Regum Turciſtaniæ Titulus eſt خاقان *Châcan*, Regum Pherganæ in Sogdiâ اخشيد *Achſhîd*, (ut & Series quædam Præfectorum urbis Damaſci dicti fuere اخشيدي *Achſhidi*,) Regum Mogulenſium Titulus eſt ايلخان *Ilchân* & قاان *Kân*, quod Arabum ignorantes ſcribæ aliquando verterunt in قارن *Kâran*, unde Κάραν@ Xenophonti. Et quoque à Tatarico قاان *Kân* factum eſt Perſis خان *Chân* ſeu *Hân*, quod ſubinde eſt generalis Titulus omnium Regum *Chatai* & *Samercand* & *Turciſtân* & *Tibbet*, &c. Alias ſubinde Regum *Tegmæ* Tit. eſt ايلك *Ilek*, Regum *Tabariſtân* اسبهبد *Iſpahbad*, Regum Peguenſium بيغو *Peighu*, Imperatorum Indiæ ſeptentrionalis مغول *Mogûl*, Regum Lahor جبال *Tchapâl*, Regum Calicut *Samorin*, Regum Nahrowâræ & Kanûgj in India auſtrali بلهرا *Belhera*, & aliquando *Kanûgj* ex nomine urbis. Reg. Kuhiſtaniæ Tit. eſt ملاحدة *Melâhida*, Regum Chotlan & Talican in Provincia Badachshan, eſt هياطلة *Heiâtila*, Regum Ghilan تيتى *Titi*, Regum Tatariæ minoris كراي *Gherâi* ſeu *Gray*, Regum Ghargjiſtân in Mawaralnahra شارة *Shâra*, Regum Japoniæ Sinice *Ta wam*, Malaice مها راج *Maha Radgia*, quæ omnia ſignificant *Magnus Rex*; qui quidem Titulus etiam videtur tribui Regi τῆς سوروسون *Suroſoàn*, qui dictus eſt عبد القهار ابو النصر *Abdulcahhâr Abulnaſr*, cujus Legati 1683 in Angliam miſſi, eum Malaice ſcripſerunt راج بسر بسر *Radgia beſar beſar*, i.e. *Rex maximus*. Regum inſulæ Selan (quæ vulgo çeylon) Tit. eſt *Dewi maha Radguruwo*, i. e. *Divinus magnus Regius*, ſubauditur *Vir*. Et ut in extremo Oriente, ſic idem mos unum generalem Regibus tribuendi Titulum, in Arabia, Ægypto, & Aſſyria & alibi obtinuit. Nam Regum Philiſtæorum Tit. erat אבימלך *Abimelech*, Regum Arabiæ felicis تبع *Tobba*, Regum Omman الجلندي *Algialandi*, Regum Ægypti Παρῶ, i. e. ὁ βασιλεύς.

Abyſſinorum Regum Titulus eſt ንጉሥ *Neghûs*, i. e. Rex, qui olim dicti ſunt ነጋሢ *Nagbâſi*; quamvis hodie *Prorex* tantum hoc poſteriore nomine notetur, ut dicit Doctiſſimus Ludolphus. Et hinc eſt quod in Arabum Hiſtoriis, Abyſſinorum Rex quivis abſolute ſemper vocetur النجاشي *Al Nagjâſhi*. Et in Perſarum Hiſtoriis ubi Regum Abyſſinorum mentio fit, ملك حبشة *Rex Habaſhia*, & نجاشي *Nagjâſhi* promiſcue uſurpantur. Ex quo autem iſte Titulus in uſu eſſe deſiit, incolæ Imperatori

peratori ſuo tribuunt Titulum حطي *Hati :* qua de re nos certiores facit *Ibn Abdulbâki* in Libro Hiſtoriæ Abyſſinorum Arabice ſcripto, جميع فرق السودان يعطون الطاعة لملك الحبشة وكان قديما يلقب بالنجاشي واما الان فيلقب بالحطي *Omnes Tribus Nigritarum præſtant obedientiam Regi Habaſhiæ, qui olim cognominabatur AlNagjâſhi, ſed hodie cognomento eſt AlHati.* Quia vero Æthiopes Reges ſuos à Salomone deſcendiſſe credunt & gloriantur, apud plurimos eorum ſolemne eſt ut vocitetur ابن الحكيم *Ibn AlHakim*, i. e. *Filius Sapientis*, quo nomine tanquam proprio eum Titulo ſubinde ornare ſolent. Hoc modo altiore facta indagine, non comperimus Abyſſinos ipſos ullum *Presbyteri Johannis* Titulum agnoſcere nec ſuis Regibus tribuere. Quodque is qui vulgo illo nomine circumfertur, nunquam fuerit in Æthiopia, ſed certe in Tartaria, abunde monſtravit D. Kircherus in ſua *Chinâ illuſtratâ*, & D. Ludolphus in ſua Habaſſiæ ſeu Æthiopiæ interioris Hiſtoria doctiſſima.

D. Bartoloccius in ſua Bibliotheca Rabbinica pag. 126, meminit Epiſtolæ ſeu Tractatuli inſcripti פרשטרי גואן *Preſtre Gjoan*, ex India Hebraice ad Papam Romanum ſcripti, & Conſtantinopoli impreſſi, ubi Scriptor deſcribit monſtroſos homines, Gigantes, Pigmæos, Amazones, Phaunos, Centauros, Phœnicem, &c. Additque ibi eſſe Maria & flumina referta pretioſis lapidibus; ibi quoque eſſe Aromata, Simplicia, Fluvium Sabbaticum, & Judæorum multitudinem, robur & Imperium ; adeo ut ſi Pretigian non cohiberet eos perpetuis exercitus ſui vigiliis & cuſtodiâ, totum orbem terrefacerent & invaderent. Proh fabulas !

הרחוקות מהים וזאת ראיה אמיתית וידיעה מפורסמת על היהודים הנמצאים שמה בקרוב להפריטי ייאני אשר שמענו כל ימינו מפי הכומרים השחורים אשר באו ובאים כל היום ומגידים בבירור מציאות יהודים רבים אצלם וגם מהכומרים האלה יש ברומי כת אחת ממספר קרוב לשלשים יושבים בבמה אחת חדשה נתיסרה מחדש לשמם וכל אלה שמעתי מהאנשים

procul diſtantibus à mari. Et hæc eſt demonſtratio vera & notitia manifeſta Judæis ibi inventis in vicinia Pretigiani, uti audivimus omnibus diebus noſtris ab ore Sacerdotum nigritarum qui venerunt & veniunt ſingulis diebus, & narrant pro certo inventionem multorum Judæorum apud ipſos. Et quoq; in Roma eſt iſtorum [3] Sacerdotum Societas una, numero fere 30, habitantes in Excelſo uno novo quod de novo fundatum eſt Nomini ipſorum. Omnia hæc audivi à viris Doctis qui fuerunt in Ca-

3 *Sacerdotum Societas — in Excelſo fundato Nomini ipſorum*] Seu alias, *Numini ipſorum* : nam שם emphatice eſt *Deus*. Propter habitum nigrum (in contrarium Sacerdotum Judæorum qui Albis indui ſolebant,) loco *Cohanim*, Chriſtianos miſſionarios vocat *Cumarim*, i. e. *atratos*, *pullatos*, vocabulo Idolorum Sacrificulos ſemper notante. Deinde eorum Conventum vocat *Bama* ſeu *Excelſum*; ſc. talis excelſus locus in quo idola olim colebantur. Sic etiam in calce Capitis XIV, eodem Titulo decorat D. Petri Templum in Vaticano, id vocans *Bama* ſeu *Excelſum idololatricum*. Deinde per *Nomini ipſorum*, beatiſſimi JESU Nomen intelligit iſte verpus, qui invidia ductus noluit niſi hoc modo obſcure exprimere.

Qualem autem Societatem heic intelligat, diſquirendum. Non poteſt intelligere *Societatem Jeſu* hodiernam, quia iſte Liber ſcriptus eſt anno 1525, antequam fundaretur Jeſuitarum Societas quam tandem erexit Ignatius Loyola circa 1542 aut 1543. Noſter itaque intelligit *Societatem Jeſuatorum*, de qua Jac. Phil. Bergomas in Supplemento Chronicorum, qui quidem Liber ab iſto Judæo alibi citatur. Is inquam p. 330, 331, ſic narrat : ‘ Ordo Jeſuatorum ſecularium Urbano ipſo præſulante, apud Senam Hetruriæ ‘ urbem initium ſumpſit. Hi quippe Religioſi à principio per domos turmatim ſimplici habitu induti, ‘ cum

'eum ingenti charitate & simplici quadam religiositate suo in sudore & manuum suarum labore, ad instar Apostolorum & Discipulorum Christi, in unum vivere & Deo servire cœperunt. Quos cum Summus idem Pontifex Urbanus V ad se, Romam vocasset, intellecta hominum integritate & animi simplicitate, eorum vivendi modum plurimum laudavit, & ita etiam approbavit: & à se laudatos cum Tunicis albis & Caputio contemptibili sibi pro Habitu datis, abire permisit. Et ad eorum protectionem, confestim Nepotem suum virum gravissimum & religiosissimum in Protectorem assignavit: qui & ipse mox ad honestandum ipsius religionis Habitum, authoritate sibi concessa, Griseam Chlamydem desuper deferendam sine Calceamentis contulit, atque eos & Gratiis & Privilegiis Apostolicis plurimis communivit, & per specialem Prærogativam illos *Apostolicos Clericos*, ex Privilegio nuncupari voluit. Nunc autem mirum in modum multiplicati, & per omnem Italiam mirabiliter diffusi, &c. Hæc ille. Hanc Historiam Polydorus Virgilius fere eodem modo narrat, quem videas.

חכמים אשר היו בקאליקוט בשנתים ימים בשני פעמים והגידו הנה לפני הדוכוס אירקוליס פרה פיראררה ענין קאליקוט ולאמיק והפריטי ייאני וגם רוב היהודים הנמצאים שם ומלכיהם ומעשיהם :

האמנם לדבר על עניני קאליקוט מלכות ושרית ומנהגיה ומאכלת וסחורותיה הם אלה המלך גדול במלכות רב ומכובד מאד ובית תפארתו בנוי בנין יפה מאבני שיש ולבנים מחומר ומעוטר בכותליו מאד בבגד משי וזהב יפים ומטתו גם כן בבגדי זהב מה שלא ישוער ואינו אוכל דבר משום בעלי חיים אשר יהרגום לא בהמה ולא חיה ולא עוף ולא דגים רק מאכלו פירות טובים ומיני מאכלי דגן ושעורים ומיני קטנית יפים וטובים שמה עם צוקארו ודבש וחמאה וחלב העיר הזאת בנויה מבתים מאבני שיש וחומר הגונים ורובם בלא עליות ואין

lecut bis intra biennium dierum, & hic coram Hercule Duce Ferrariensi narrarunt negotium Calecut & la Meccæ, & Pretegiani, & de multitudine Judæorum ibi inventorum, & de Regibus eorum & actionibus eorum.

Verum ad loquendum de negotiis Calecut, Rege ejus, & Principibus ejus, & moribus ejus, & cibo ejus, & mercibus ejus, hæc sunt: Rex magnus est in regno amplo, & valde honoratus: domus gloriæ ejus extructa est ædificio pulcherrimo ex lapidibus marmoreis & lateribus ex luto; & 4 circundati sunt parietes ejus multum panno serico & auro, pulcherrimis: & Lectus ejus quoque constat pannis aureis inæstimabilibus. Non edit aliqua quæ vitâ prædita fuerant quæ interficiant, nec bestiam, nec animal, nec volucrem, nec pisces: sed cibus ejus sunt fructus boni, & species ciborum ex frumento & hordeo & speciebus leguminum quæ ibi sunt pulchra & bona; & Saccharum, & mel, & butyrum, & lac. Et hujus civitas extructa est ædibus ex lapidibus marmoreis cum cæmento bene convenientibus: pleræque

4 *Circundati sunt*] sc. intus vestiuntur parietes panno serico.

לעיר

לעיר חומה ולא דלתים ובריח יתר העם והעמים אוכלים מה שירצו אולם הריגת הבהמות פרות וצאן מאד רע וקשה להם סחורות הבשמים רובם מובאים שמה מבחוץ וכן רוב מיני הסחורות כלם יובאו שמה מאיים רבים בים ההוא קרובים ורחוקים כבר נמנו וכתבו חכמי רוכבי הים ההוא אוקיינוס ההודיי שנמצאו ומצאו יותר מאלף ותק״ק איים הנקראות יחדיו בשם אחד איי זילויי איסולי זילויי ואלה הם הסחורות המובאות שמה בקאליקוט בספינות אשר לפעמים יגיעו שמה בבת אחת שלש מאות וארבע מאות ספינות קטנות וגדולות כמנהגם נושאות קנמון הטוב והקנילה פלפל גארופולי אשר הם מרחוק יובאו ביותר מן איי המזרח לאקא אמברא

autem earum non habent ὑπερῷα. Civitati nullus eſt murus, nec portæ nec vectes. Reliquus populus & vulgus comedunt quicquid volunt: verum mactatio beſtiarum, vaccarum & ovium, mala & difficilis eſt illis. Mercium aromatum major pars importatur ab extra: & ſic major pars omnium generum mercium, quæ illuc importantur ab inſulis propinquis & remotis in illo mari. Jam autem[5] ſi enumerentur [Authores,] ſcripſerunt peritiſſimi navigantium illud mare magnum Oceanum Indicum, quod reperiantur & ipſi repererunt ultra mille & quingentas inſulas, quæ ſimul vocantur uno nomine, Inſulæ Zelue. Et hæ ſunt merces quæ importantur ibi in Calecut navibus quæ aliquando illuc perveniunt una vice 300 vel 400 naves tam parvæ quam magnæ ſecundum conſuetudinem eorum portantes Cinnamomum bonum & Canellam, Piper, Caryophyllos, quæ à longinquo apportantur ab ultra inſulas orientales: Lacca,[6] Ambra,

5 *Si enumerentur*] a. v. numerantur, & ſcripſerunt, ſc. numeratis ſuffragiis, Authores omnes ſcripſerunt & concordarunt.

6 *Ambra*] Orientalibus عنبر *Anbar*, i. e. *Ambarum* ſeu *Ambra*. An vero heic intelligatur ἁρπαχάτης ſeu ἤλεκτρον *Succinum*, vel alias عنبر اشهب *Ambra cinerea* ſeu *griſea*, non dicitur. Illud omnibus bene notum, Perſice vocatur كهربا *Cah-robâ*, i. e. *paleam rapiens*, quia fricando calefactum, paleam aut ſtramina aliaſque tales minutias & quiſquilias ad ſe trahit rapitque. Hoc autem (Giggeio & Dom. Germano dictum *Embrodunum*,) eſt longe diverſum quiddam, de cujus origine æque ac de altero maxime dubitatur, necdum inter doctos tam in Europa quam in Oriente de ea convenit. Quale etiam ſit Nomen, & ex quanam lingua petitum, dictu difficile. Mihi videtur Arabes illud feciſſe ex Perſico خنبر *Hanbar* ſeu *Hambar*, quod ſignificat *bonum*, *elegans*, *pulchrum*, ſpecialiter *cæruleum*, quaſi dicas, eſſe rem bonam & elegantem cœrulei coloris: talem enim colorem ſæpius habere ex ſequentibus monſtrabitur.

Quid Europæi Scriptores de ea ſtatuerint, quivis ſuopte labore poteſt conſulere: integri enim Tractatus de ea excuſi extant. Meum itaque erit Orientalium ſententias referre. Et primo, Sâid Gjurgianenſis

fis Perfice fcribit, *Ambram generari ex melle & cera quæ congeruntur ab Apibus in fiſſuris rupium mari prominentium nidificantibus, & quæ poſtea à Sole colliquata à rapidis ventis in mare dejiciuntur, ubi Ambræ exiſtentiam acquirunt: & particulas favorum aliquando cum ea mixtim cerni: eamque reperiri in litore maris Indiæ & Perſiæ & Ommân, & quoque maris Heſperii in Andaluſiâ, & maris Græci.* Eandem opinionem ex aliis Authoribus Perficis refert D. Gentius in Notis ad Librum *Guliſtân*. Et huic opinioni etiam favetur in Tranfactionibus Philofophicis anni 168$\frac{5}{4}$ Oxonii editis, pag. 1031.

Chadr Ibn Ali Arabice fcribit Ambram effe fruftulum in aliqua arbore Indica repertum, tam confiftentia quam colliquatione ceræ fimillimum. Secundum alios, eam effe fimum beftiæ marinæ, aut ex fpuma maris: Ibn Sinam tamen ambas has fententias rejicere. Secundum alios, eam effe ex certis quibufdam fontibus in fundo maris. Secundum alios, eam effe ex cera & melle apum in rupibus nidificantium, &c. (ut fupra ex Sàid Gjurgjanenfi.) Aliquando accidere poffe, ut eam pifcis aliquis propter dulcedinem deglutiat, cui tamen Colicam generat eumque enecat: & deinde [mare] eam evomitam & à partibus pifcis feparatam in littus rejicere: pejorem vero effe eam quæ in ventre pifcis manens reperitur. Hactenus Chadr.

Paulus Venetus in Oriente acceperat, Ambram ex Cetis effe circa Infulam mafculinam & Madagafcar. Ecteri Turcice fcribit, Ambram effe maximi alicujus pifcis nomen. Secundum alios, eam effe certæ alicujus arboris lacrymam feu gummi. Alios referre, eam ex fpuma maris nafci. Secundam alios, in fundo maris nafci plantam, & beftiis marinis eam depafcentibus, earum fimum deinde ambram fieri. Zeino 'lAttâr in Libro Miphtâho 'lChazain Perfice fcribit, Secundum Ibn Hafan, Ambram effe fimum alicujus beftiæ marinæ depafcentis aliquam herbam in fundo maris nafcentem: plerofque autem affirmare, eam in ventre alicujus pifcis reperiri. Sed Sheicho'rRâis (is eft Avicenna) affirmare quod emanet ex fonte in imo maris. Dein plures effe opiniones. Suam autem opinionem effe, eam ex cera nafci; præftantiorem ejus fpeciem effe cineream & vocari cerufleam; aliam effe cœruleam, & vocari piftaccinam; aliam effe flavam, & vocari papaverinam. Ibno'lCutbi Author optimus in Libro Malayefa Arabice fcribit, Ambram fcaturire ex fonte picifera in fundo maris Indici; & propter unctuofitatem, in aquæ fuperficie innatare. Nullum autem fundamentum habere opinionem eorum qui affirmant eam effe fimum vituli marini. Optimam ejus fpeciem effe cineream inclinantem ad albedinem; deinde cœruleam claram; poftea flavam; dein viridem; peffimam autem effe nigram. Eam infuper nominari المبلوع *AlMablû*, i. e. *Deglutitum* quiddam, eo quod per τῶν Cete in mari verfantium ora hiantia in ventres defcendat una cum aqua & pifciculis & aliis rebus; tum ore reclufo, aquam per branchias exire, manente in ftomacho Ambra, quæ aliquando ipfum enecat. aliquando vero eam evomit antequam enecet. Alias rupto ventre exit. David Antiochenus Arabice fcribit, Rectum effe quod fint in fundo maris fontes evomentes pinguedinem quæ in aquarum fuperficie fupernatans, à mari in littus ejicitur. Dici quoque, eam effe rorem in mare cadentem, qui poftmodum concretus evadit; vel effe fimum certi alicujus pifcis; hæc autem effe meras nugas. Sed rectius credendum, pifcem quendam eam deglutire, & deinde evomere; vel mori, eamque reperiri in ventre ejus. Præftantiffimam ejus fpeciem effe cineream; ei proximam effe cœruleam, deinde flavam, tum piftaccinam; quæ autem corrofa aut fugillata apparet, aut quæ fecta non apparet fincera, & ejufmodi alias, effe pravas. Eam adulterari Gypfo, Ladano, & Cera; neque difcerni poffe, nifi ex guftus acrimonia feu mordacitate. Eam reperiri in mari Omman & Mandab, & in litore Sinus maris Hefperii. Eam plerumque evomi in menfe Nifan. Fruftum ejus valere mille Siclos. Et in finceriori Ambra reperiri unguiculos avium, quos in fe cadentes excepit. Hoc ultimum effe ex qualitate glutinofa, qua apum aut avium exuviæ in eam natantem cadentes, ei adhærent & cum ea mifceri videntur.

Omnium autem copiofiffime de Ambra differit Arabice *Calcaſhendi Ægyptius* tom. 1, p. 340, viz. Secundum Mohammed Ibn Ahmed Al Temini, &c. فيه الأصل الصحيح Fundamentale & verum eft de ea, quod fcaturiat ex rupibus & fontibus qui funt in terra fundo maris collecta: & quando condenfatur, extrahitur ejufdem pinguedo propter avulfionem à loco fuo ubi hærebat, & tum fupernatat in fuperficie aquæ: cumque ibi calida fit & liquebunda, ventorum & fluctuum violentia eam in tam parva quam magna fruftra dividit, & in litora projicit. Et nemo poteft ad eam accedere, propter vehementiam fervoris & æftuationis ejus. Cum autem ibi manferit per aliquot dies, eamque aer perftrinxerit, concretior evadit, adeo ut incolæ litorales eum colligere poffint. Dicit Ahmed Ibn Jaacob, Aliquando eam deglutit pifcis quidam magnus dictus اكيال *Ikyâl*, (forte leg. اكبال *Icvâl*, pro *whale*,) eaque non definit in ventre ejus æftuare, donec moriatur, & fupernatet, eumque mare projiciat in littus, ubi diffiffo ventre exit Ambra; quæ ideo vocatur العنبر السمكي *Ambra piſcina*, & العنبر المبلوع *Ambra deglutita*. Dicitque Al Temîmi, eam colore referre ignem, malam effe in

odora-

odoramentis propter هوكة inſipiditatem quam à piſce contraxerat. Dicitque, Mare aliquando ejicere Ambræ fruſtum, quod videns avis quædam nigra ſicut Hirundo, motitat circa eam alas, & mox roſtro eam raptura in illam incidit; roſtrum vero & ungues tenaciter ei [viz. Ambræ] adhærere, donec [avis] moriatur & vetuſtate conſumatur, roſtro & unguibus in ea [Ambra] manentibus; quæ ideo vocatur العنبر المناقيري *Ambra roſtrina.* Dicit AlTemimi, Incolis litoralibus illius maris ubi invenitur Ambra, eſt نجبن cortex quidam quam conſcendunt ne lædantur [i. urantur] particulis Ambræ; ſuper eum itaque noctibus cunctis incedunt in litoribus maris; & quando aliquis videt Ambram, (dormitante aut negligente eo qui conſcenderat,) innuit ſocio ſuo ut deſcendat pro ea, & capiat eam. Dicit AlTemimi, Ambræ colores ſunt variæ: eſt enim Alba, quæ eſt Griſea: eſtque cœrulea, & cinerea, & الجرازي *Secata* ſeu *Secta,* quæ eſt variegata; & الصفايح *Laminaris*, quæ eſt rubra; quæ duæ ſunt pretio viliores. [Hæc reſpiciunt formam ejus.] Dicit autem, Meliorem & præſtantiorem Ambram eam eſſe quæ contraxerit fortiorem odorem & acris ſit abſque depravatione ulla. Ahmed fil. Jaacob dicit, Ambræ genera eſſe varia, & ſpecies diverſas, & loca unde eruitur eſſe diſtincta; eamque præſtantiorem eſſe ſecundum loca ſua & materiam ſeu ſubſtantiam ſuam. Id autem de quo circa eam convenit, eſt quod ſpecies ejus ſint ſex: quarum prima eſt الشحري *AlShihrenſis* quam ſc. mare Indicum ejicit in littus [urbis] شحر *Shihr* regionis τῆς Jemen: additque, eam eſſe omnium ſpecierum Ambræ optimam & excellentiſſimam, colore pulcherrimam, ſubſtantia limpidiſſimam, & pretio cariſſimam. Secunda eſt الزنجي *Zingjenſis*: & ea eſt quæ mare Barbaricum mari Indico ab Auſtro contiguum rejicit in littus τῆς Zingj & loca adjacentia. AlTemimi dicit eſſe opinionem AlHoſein filii Jezid Siraphenſis, hanc eſſe optimam & præſtantiſſimam; eamque hinc deferri ad Aden, & colorem ejus eſſe album. Tertia eſt السلاهطي *AlSalâhitenſis*, de qua Temimi dicit meliorem eſſe cœruleam pinguem oleaginoſam, hancque eam eſſe quæ uſurpatur in odoramentis. Tertia eſt القاقلي *Kaculenſis*, quæ à mari قاقلة Câculæ in regione Indiæ, adfertur ad Aden τῆς Jemen; eamque eſſe Griſeam, optimi odoris, pulchram aſpectu, & levem; inque ea eſſe parum aliquid ſiccitatis; hancque eſſe pejorem Salâhitenſi, nec idoneam eſſe ut adhibeatur in alimentum niſi ex neceſſitate; eſſe vero idoneam pro الذرارير *inſperſoriis* & المكلسات *calcinationibus*, [quæ ſc. in vulnera inſpergatur ut calcinatæ res exiccantes.] Quinta eſt Indica, quæ affertur à littoribus Indiæ interioris, & defertur ad Baſram: dari quoque ab India allatam ſpeciem dictam الكرك بالوس *Kerk Bâlus*, quam adferunt prope τὴν Ommân, ibique eam emunt magiſtri navium. Sexta eſt المغربي *Occidentalis*, quæ affertur à mari Andaluſiæ, unde per mercatores defertur in Ægyptum: & hoc eſt omnium [generum] peſſimum, colore referens Ambram Shihrenſem. Dicit autem Temîmi, circa illud errari. Additque, dari Ambræ ſpeciem dictam الند *AlNed*: & quod جماعة اهل معرفة *virtuoſorum ſocietas ſeu doctorum cœtus* narret, dari è mari egredientem beſtiam ſimilem bovi ſylveſtri, quæ eam ejicit è podice ſuo, unde deſumitur: & eam eſſe lenem extenſibilem, & quicquid ex ea eſt dulce odore, & pulchrum ſubſtantiâ, eſſe optimum & præſtantiſſimum; ex ſpeciebus autem, eſſe unam aliquam Shihrenſem, quæ eſt nigra, cui ineſt flavedo quæ manus tingat quando tangitur; ejuſque odorem eſſe ſicut odor Ambræ ſiccæ, niſi quod is non duret, ſi igni apponatur; & tamen uſurpari in odoramentis, quando rarior eſt Ambra Salâhitenſis. Eſſe quoque ſpeciem Zingjenſem, quæ Shihrenſi par ſeu æqualis eſt aſpectu, at infra eam odore; hancque eſſe nigram abſque ulla flavedine. Dari etiam الحمري *Hamarenſem* [forte حميري *Himyarenſem*,] quæ manus & pilorum radices tingit tinctura bona; ſed in odoramentis non eſt uſui. Dico autem ego, Noſtro tempore de ea quam fœminæ geſtant Ambra dicta الند *Ned*, notum eſt in ea eſſe aliquid Ambræ. Dicitur in Libro نهاية الارب *Nihayato'lArib*, hanc eſſe trium generum, quorum trium primum eſt optimum & odoratiſſimum, & componitur ex tribus partibus, ſc. una parte Ambræ odoratæ, una parte Agallochi Indici odorati, & una parte Moſchi odorati. Secundum eſt hoc inferius, eique inditur ex Ambra cruda odorata decem مثاقيل *Sicli*, & ex *Ned* vetuſta & bona de-

cem مثاقيل *Sicli*, & ex Agallocho bono viginti مثاقيل *Sicli*. Tertium quod omnium infimum, pro decem مثاقيل *Siclis* [Ambræ] crudæ, habet decem مثاقيل *Siclos* Neddæ vetustæ, & triginta مثاقيل *Siclos* Agallochi, & ex Moſcho quantum requirit hoc genus tertium. Continet autem مثقال *Siclus* τοῖς درهم *Dirhem* ſeu Drachmas $1\frac{3}{7}$. Hactenus Calcashendi.

Sed forte omnis Ambra odorata non ſit ejuſdem originis; nam Ambra alba quæ ab Inſulis Caribienſibus venit, (fœminis Anglis uſitata,) revera creditur quorundam Animalium excrementum : præſertim eſſe fimum volucris magnitudine Anſeris, lingua inſulæ Madagaſcar dictæ *Aſchibobuch*. Tranſact. Philoſ. vol 2 ex. *Od. Barboſa* Dicitur, quod interius ſumpta ſubducat alvum.

Quid in tanta opinionum varietate & incertitudine ſtatuendum ſit, temere definire nolo; ſed Lectori (quantum poterit) judicandum relinquo. Societatis Mercatorum Belgicorum Informatores ante aliquot annos (ut ex eorum vulgo *Journal* conſtat,) ex India Orientali ipſos certiores fecere, *Ambram emanare ex radicibus arboris in maris litore creſcentis, cujus radicum extremitates in ipſum mare extenſæ effundunt Ambram.* Hæcce Ambra de qua loquimur, vulgo vocatur عنبر اشهب *Ambra griſea* ſeu *cinerea*, quia una ejus ſpecies, eam habet colorem. Eſtque molle & odorifera. Altera flava quæ dura & inodora, vocatur كهربا *Cahrobâ*, vulgo *Carabe*, Græcis πτερυγιοφόρος.

בילזואי הנמשל כמעט לעפר להם
זנגביל הרבה ונמצא ממנו צמיחתו
שמה בקאליקוט ממש אגוזי מוס
קאטו ואגוזי הודו זיבטו ומוסקו לרוב
כי שם מוצא החיות האלו מאד

7 Belzui, quæ habentur fere ſimilia pulveri apud ipſos: & Zinziber multum, de quo reperitur cujus germinatio eſt ibi in Calecut certiſſime : nuces moſchatæ, & nuces Indicæ, Zibethum & moſchus magnâ copiâ, nam ibi eſt productio iſtorum ani-

7 *Belzui*] Ab Europæis alias ſcribitur *Benjui*, *Bengui*, *Bengivi*, *Benjovin*, *Benguin*, *Benzuin*, *Benzoin*, *Bengevin*, *Benjuinum*, &c. unde Anglis *Benjamin*, Hiſpanis *Menzoin*; quæ omnia ſunt vocabula corrupta. Nec mirum, cum apud Orientales etiam hujus nomen varie ſcribatur & corrumpatur : viz. vitioſe ſcribitur انكبيران *Engbirân*, & انكوان *Enghuwân*, & انجوان *Engjuwân*, & انكوزة ſeu انكزة *Enghuze*, & انكسا *Enghuſè* ſeu *Enghiſè*; & انكسك *Enghuſèc*, ut vulgus apud Perſas & Armenos ſæpe pronuntiat. Syris omiſſo *Nun*, dicitur ܐܓܒܕܘܢܐ *Agbdono*. Recte autem & legitime ſcribitur Perſice انكزان *Enghuzân* ſeu انكدان *Enghudân*, unde Arabizatum eſt انجزان *Engjuzân* ſeu انجدان *Engjudân* ſive *Angjudân*, & in Latinis libris *Anjuden*, id eſt Perſice *Tenens* ſeu *continens* τὸν *Engh* ſeu هنك *Hengh*. His enim nominibus intelligitur planta ipſa ſeu Ferula qua continetur tam *Aſſa fœtida* quam *Aſſa dulcis*, dictæ هنسك *Hengh* ſeu انك *Engh*, & انكزد *Enghuzbid* ſeu *Anghizbed*: namq; زد *zbed* videtur vetus vocabulum expreſſo & concreto ſucco ſignificando accommodatum : ut à كنكر *Kengher*, i. e. *Scolymus*, (i.q. Arab. حرشف *Harſhaph*, Hiſp. *Alharfofo*, *an Artichoke*,) fit كنكرزد *Kengher-zbed*, i. e. *Scolymi ſuccus inſpiſſatus*, &c.

Aliquis primâ fronte putaret *Benguin* depravatum eſſe انجوان *Enguen*, præmiſſo *B*, ut in Avicennæ Indice Latino pag. 423 pro انجرة *Angjora*, i. e. *urtica*, male legitur *Bangjora*: nec mirum, cum

in

in ejus & Serapionis Indice, fere omnia Simplicium nomina corruptè & falso scripta legantur. Sed revera aliter se res habet. Nam *Benguin* seu *Bengui*, est nomen urbis & regionis ubi Laserpitium copiose provenit, & inde ad alia loca defertur. Est nempe urbs بنجوان *Bengjuai* in extremis limitibus Persiæ prope Indiam, de qua Geographus Nubiensis Clim. III, part. 7, sub finem, Lat. pag. 134, (postquam locutus est de urbe *Bengjuai* & locis ei finitimis,) dicit ويجلب مما دار بارضها الحلتيت الذي لا نظير له ويجني منه الشي الكثير الذي لا يتحصل لكثرته *Et à partibus ei terra circumjacentibus affertur Laserpitium plane incomparabile, quod tanta legitur copia ut præ ejus multitudine non colligatur.* Heic plane videmus unde hujus gummi nomen ortum est: nam exoticorum nomina unà cum ipsis rebus ad nos aliunde deferri solent. D. Vartomannus Lib. 2, cap. 15, meminit Laserpitium etiam ab Indiæ urbe Sarnau deferri ad Bangellam (sc. *Bengâla*) unde Europæi mercatores accipiunt. Et Cadamustus cap. 83, ex India citeriore ad nos afferri refert. Quia vero aliquando per Levantinos mercatores ad nos veniat, Schroderus Pharm. p. 606, scribit *quod ex Terra Sancta veniat,* (quod verum sit, nam non in uno tantum loco nascitur,) *&, quod Benzoin sit Assa dulcis ex arbore procera manans; calidum esse in quarto gradu; & quod forte sit Agallochi lacryma.* Proh, pessima conjectura! Nam *Benzoin* non est *Assa dulcis* sola, sed & fœtida; est nempe *Assa* in genere. Deinde non est ex aliqua arbore, multo minus procera; sed ex Frutice seu Ferula. Nec est lacryma Agallochi, cujus arbores, magnæ & proceræ, ligno albo, quæ cæduntur, decorticantur, terra sepeliuntur aliquot annos, donec exterior pars succosa putruerit, manente tantum meditullio seu corde arboris, quod durius, quod est ipsum Agallochum: non bene olens nisi ustum. Unde sunt ex nostratibus qui credunt nunquam reperiri nisi terra sepultum. De عود *Oûd* seu Agallocho fuse agit Calcashendi tomo 1. p. 350, omnesque ejus species enumerat.

Sed ut à D. Schroderi confutatione ad rem redeam, *Benzoin* revera est lacryma seu concretus succus *Silphii*, quod (notante Dioscoride 3. 94,) in Syria, Armenia, Media, & Libya nascitur: & (ut notat D. Martinius Atl. p. 24,) in regno *Lao quo*, vulgo *Laos* ad austrum Sinarum, prope *Kiao chi* seu Cochin-chinam. Differt autem sec. locum seu solum in quo nascitur: nam dictus succus in Libya natus, benignus est & odoratus colore albus, Græcis dictus ὀπὸς Κυρηναϊκὸς *Succus Cyrenaicus*, à *Cyrene* regione Libyæ: Medicis dicitur *Assa dulcis.* Medicus autem & Syriacus, virosus est, gustu & odoratu ingratus: qui tamen longo usu gratior fit, adeo ut apud Orientales æque ac apud nos dulciaria, avide voretur & in deliciis habeatur. Hic est ὀπὸς Μηδικὸς, sc. *Asa fœtida*, Arabibus dictus حلتيت *Hiltît*, Turcis قاصني *Câsni.* Quin & *Hiltît* utramque *Asam* tam طيب *dulcem* quam منتن *fœtidam* notat: præcipue autem fœtida intelligitur Indico nomine هينك *Hingh* seu هنك *Hengh*, unde fit Persicum انك *Engh*, Dialecto Shirazensi in Perside dicta انكنك *Enghinek fœtida*; & alias Persice راو ماده *Râv-mâda.* Quin & Ὀπὸς simpliciter dictus, solet denotare *Succum Cyrenaicum*; & aliquando *Silphium* ipsum Hippocrati, qui *Silphii Succum* ὀπῦ κυρπὸν vocat.

Σίλφιον Latine dicitur *Laser*: & ex eo extractus Succus, *Laserpitium.* Ex nomine *Laser*, Galli corruruptam cuderunt vocem *L'Asse* seu *L'Ase*, literâ *l* in Articulum abeunte, & ultimæ literæ sono pereunte Gallico more; eodem plane modo quo Galli & Itali ex Persico لازورد *Lazurd*, fecerunt *L'Azur*; & rursus mutando *r* in *l*, Lapis *Lazuli.* Solino *Laserpitium dulce* dicitur *Sirpe.* Hinc Doctiss. Plempius in Notis ad Avicennam, dicit Græce mutando *r* in *l*, fieri Nomen Σιλφι seu Σιλφιον; & ab illo Latinorum *Sirpe* seu *Serpe*, fieri *Laserpitium*, pro *Lac Serpitium* seu Silphii succo albo; aliquando tamen apud Authores *Laserpitium* ipsam plantam denotare solet. Dicta notatio à Lacte sumpta, adhuc planior & certior fit, si animadvertimus, quod dictus Succus Syris dicatur ܚܠܒܐ ܕܠܣܦܘܪܐ *Lac Silphii*, & ܚܠܒܐ ܩܘܪܝܢܝܐ *Lac Cyrenaicum*; idque eadem ratione qua apud Bar-Bahlûl *Gummi Arabicum* albescens vocatur ܚܠܒܐ ܕܥܪܒܝܐ *Lac Arabicum*, & *Sagapenum* est ܚܠܒܐ ܡܕܝܐ *Lac Medicum* seu ex Media. Alias forte nomen *Laserpitium* factum fuerit ex *La Serpe*, Articulo tandem coalescente cum ipso nomine. Ejus meminerunt Cato de re rustica, Catullus, & Plinius.

Italis *Silphione* est ipsa planta: Dioscoridi ejus Caulis tantum dicitur *Silphium*, Radix *Magydaris*,

 (Persis

(Perfis اشترغاز *Ufsturgâz*,) Folia *Maspeta*. Arabice tota planta fubinde nominatur محروت *Mahrût*, quod tamen præcipue de ejus Radice intelligitur. Apud Zeino'lAttâr Perfice fic legitur & definitur, حلتيت صمغ محروت ومحروت را انجدان خوانند وبشيرازي درافه خوانند و حلتيت ار بپارسي انكيزد خوانند وبهندي هنك خوانند وبشيرازي انكيزد كندة خوانند *Hiltît eft gummi τῆς Mahrût: & Mahrût eft Engjudân. In dialecto Shirazenfi, vocatur Drâfa. Alias Hiltît Perfice dicitur Enghizhèd, Indice Hengh, & in dialecto Shirazenfi Enghizhèd fœtens.*

Totius itaque fumma eft, quod *Silphium* feu *Lafer* fit Ferulæ fpecies illa, quæ in Libyæ Cyrenaica regione nafcens emittit *Laferpitium dulce*, quod *Benzoin* & *Afa dulcis* vocatur: eadem vero planta in Media & Syria nafcens, *Afam fœtidam* producit. In Libro Nuzhato'lNophus ubi hæc planta copiofe defcribitur, *Silphium* feu planta ipfa æque ac ejufdem Gummi, diftinguitur in album ac dulce, & in nigrum ac fœtidum, & colligendi modus docetur, وجمع هذا الصمغ بان يشرط اصله وساقه فيخرج منه لبن فيجفف ويستعمل فالحلتيت الطيب الابيض والحلتيت المنتن من الانجدان المنتن الاسود *Colligitur hocce gummi incidendo radicem & caulem plantæ, unde egreditur Lac, quod exiccatum refervatur in ufum. Et quidem Hiltît dulce, eft album; & Hiltît fœtens eft ex Engjudân feu Lafere fœtente & nigro.*

Pharmacopœi Germanici *Ligufticum* & *Oftrutium* (i. e. *Afterantium*) feu *Imperatorium* pro *Silphio* fubftituere folent; & quoque *Angelicam majorem*, quam Dodonæus perperam putat effe verum *Lafer*. Peffime autem errat B. da Parigi, ponens *Belzuinum* effe حصلبان *Hafalbân*; cum hoc Arabice revera fit *Rofmarinum*, quod Turcice dicitur ديش اوتي *Dentata herba*, quia multis dentibus conftare videtur. Et idem vice verfâ errat vocando *Rofmarinum* ببرقة *Piperitin*, propter quandam (ut videtur) mordacitatem, male confic̃to & impofito nomine.

ריאו ברבארו לרוב וכל מיני אבנים
טובות ומרגליות אינצינסו ואלואי
לרוב פורציילאני וירזין בעצי סרק
ואילני יער סנדאלי ועצים ופשוטים
רבים ומחצבי מרה שלא ישוער וכל

malium valde: [8] Rhabarbarum multum, & omnia genera lapidum pretioforum, & [9] margaritæ: Incenfum [feu Thus] Aloe magnâ copiâ, Verzin, Porcellana, cum lignis infrugiferis & arboribus fylveftribus: [10] Santalum, & res aliæ, & Simplicia

8 *Rhabarbarum*] i. e. Rha exoticum extra Græciam natum: ii enim omnia præter fe & fua, Barbara vocare folebant. Græcis pro Nomine fufficiens fuit prima Syllaba: integrum enim Nomen Perfice eft راوند *Râvend*, feu راوند چيني *Ravend Chinenfe*, quod Michovius effert *Cini Revent*. Alias ex Tartaria advehi folet. Porcellana eft herba *Purcellain*, refrigerans & in calidis regionibus grata.

9 *Margarita*] Nomen *Margarita* origine Perficum eft مرواريد *Murvârid*, i. e. *Unio*. Et tale eft etiam Nomen Proprium *Margareta*, amabilem & pulcherrimum *Unionem* denotans.

10 *Santalum*] Lignum eft tam rubrum quam luteum, Arabice صندل *Sandal*, Syris mutando literam ل ܪ *Sandar*, & Anglis *Saunders*. Hæc autem omnia depravata funt & detorta à Perfico hujus Ligni nomine چندل *Tchandal*, feu ut minus recte aliquando fcribitur چندن *Tchandan*. Arabes enim, ut fupra dictum, literam چ pronuntiare non valentes, eam femper mutant in fuum ص *Sâd*.

אלה למכור ביניהם לסוחרים
הקונים להוליך למקומות הצריכים
או לסוחרי הקארובאני הרגילים
לעבור המדברו' הארוכות עם רבוי
גמלים הולכים להוריד מצרימה
או לדמשק או לבארוט או לאליכסנ-
דרי' או שהסחורות האלה יתנום
וימכרום לנוצרים ההולכים היום
עד המקומות ההם :

אמנם הסחורות הטובות להביא
שמה מגלילותינו הם כל מיני
מירציריאה מפלאנדרים וממילאן
וכל מיני בגדי צמר ופשתים דקים
וכל מיני משי צאנדאלי וטאפאטא
בתי עינים נמכרים שם ביוקר
מאד בראשונה ונייר לכתוב יין
טוב המשומר בכליו לימים רבים
ומיני שמנים טובים ומיני כל
מתכות וחטה :

אמרו המלחים תרי המרינות
כי למעלה ביבשה על קאליקוט
מלך תקיף ורם מגלילות ועמים
רבים תחתיו נצב על מחוז קאליקוט
וזה בטרם יגיעו למלכות פרישי ייאני
ומהם באים בכל עת דרך יבשה
בעיר קאליקוט עם רוב הסחורות

plurima alia, & mineralia quæ non poſſunt [11] æſtimari. Et omnia hæc ut vendant inter ſe mercatoribus ementibus ad portandum ad alia loca quæ eis indigent, vel mercatoribus Caravânæ qui ſolent tranſire per Deſerta longa cum multitudine Camelorum euntibus ad deportandum in Ægyptum, & Damaſcum, & Berytum, & Alexandriam; vel ut tradant merces & vendant illas Chriſtianis qui hodie proficiſcuntur uſque ad loca illa.

Verum merces bonæ ad importandum illuc ex regionibus noſtris, ſunt omnes ſpecies [12] merceriæ à Flandriâ & à Milano: & omnes ſpecies pannorum laneorum & lineorum ſubtilium: & omnes ſpecies Serici, ut [13] Sandali & Tafata. Perſpicillæ olim ibi vendebantur valde care, & Charta ad ſcribendum: Vinum bonum reſervatum in vaſis multis diebus: & ſpecies oleorum bonorum, & ſpecies metallorum, & triticum.

Aiunt nautæ harum provinciarum Luſtratores, quod in Continente ſupra Calecut ſit [14] Rex fortis & exceſſus propter regiones & populos multos qui ſunt ſub illo, præſidens ſuper territorium Calecut: hoc autem eſt antequam perveniant ad regnum Pretegjani. Et ex illis ſunt aliqui ſemper venientes per viam Continentis

11 *Æſtimari*] i. e. recenſeri, propter magnam copiam.
12 *Merceriæ*] viz. Panni linei, &c.
13 *Sandalum*] Serici panni ſpecies quæ vulgo dicitur *Sarcenet*. *Tafata* origine Perſicum eſt تافته *Tâfta*, i. e. *contortum*; viz. fortiore filo duplicato & contorto conſtans tela.
14 *Rex fortis*] Magnus *Mogul* heic intelligitur.

חנוב

הנזכ כי בארצם ובנהרותם ובתוך
יערי אילניהם מוצאם והם שחורים
ועשירים ותקיפים ושמחים ול-
בושיהם מכסים חצי הגוף או רובו
והם מבגדי משי שחורים או לבנים
וקצרת מן המעיל אשר עליהם
ימשיכוהו דרך הארץ ויגררהו ואמרו
שהם עובדי אלילים ואני אומר לפי
מה שחקרתי ובינותי כי הם יהודים
בוראי לפי שחקרתי מתורגמן אחד
ערבי אשר דברתי עמו פה פירארא
ואמר כי בהיותו בקאליקוט ברבור
עם העם הזרה על עסקי סחורה
שהרים ירו באצבע אחת אל השמים
וישבע באחד חי העולם והתורגמן
מפרש שנשבע בשמש לבלתי תת
מעלה ליהודים ונכון הוא בחקם
שאין ראוי לפי הקדמותיהם היום
ליחס כבור עם רב ומלכות לישראל
עד יערה ה״ רוח ממרום עלינו
וחרפת עמו יסיר ושבו בנים
לגבולם ודי בענין זה וכבר דברתי
זה שלש רגלים׃

ad urbem Calecut cum multis mercibus prædictis: nam in terris eorum & fluviis eorum est productio talium. Et illi sunt [15] nigri, & divites, & robusti, & hilares: & vestes eorum tegunt dimidium corporis, aut majorem ejus partem: suntque ex pannis sericis nigris aut albis: & partem pallii quod est super illos, trahunt per terram, pertrahuntque illud. Et aiunt eos esse cultores idolorum. Sed ego dico secundum quod inquisivi & intellexi, quod [16] pro certo sint Judæi. Inquisivi enim ab Interprete aliquo Arabico quocum locutus sum hic Ferraræ: & dixit, quod cum ipse esset in Calecut, cum loqueretur cum aliquo ex isto populo de rebus mercaturæ, quod ille levavit manum suam uno digito ad cœlum, & juravit per unicum viventem in seculum. Et iste Interpres explicavit quod juraverit per Solem, ne daret gloriam Judæis. Nam certum est quod in statutis eorum non decet secundum principia eorum hodie, attribuere gloriam populi magni aut regni Israelitis, donec excitet [seu infundat] Deus spiritum ab alto super nos, & opprobrium populi sui removeat, & redeant filii [Israelis] ad terminum suum. Et hoc sufficiat de isto negotio: nam jam locutus sum de hac re tribus vicibus.

15 *Nigri*] Potius dixisset Olivastri.
16 *Pro certo sint Judæi*] Proh stulta credulitas & judicium temerarium !

פרק

פרק כו׳ יודיע סמיכות וקירוב לאמיקא לגולפו התחלת ים סוף ומציאו׳ ראש יבשת קאליקוט סמוך למיצר התחלת ים פרס והערה כוללת לכל ארץ הודו ואיי הים בכלל ומעשה הקארובאני מהגמלים להעלות הבשמים ביבשה העליונה:

כבר בארתי על הסובבים ביבשה מכוש השפלה בים אוקיינוס כי בהגיעו לסינוס ברבאריקוס אחר עבור היער הגדול הנזכ׳ אשר אצל ראש אדמוני ואחר עבור כל פיות הנהרות הגדולות צריך שיעבור כל הגולפו בארבריקו אשר בו למעלה מיצר התחלת ים סוף ואחר עבור כל אלה יסובב היבשה וירד לדרום בים וימצא ראש יבשת לאמיק ואל הראש השני אשר כנגדו הוא ראש יבשת קאליקוט כמו מהלך ארבעים ימים דרך ים ובין שני הראשים האלה מלאמיק וקאליקוט יש מיצר ים אחד הנכנס ועולה ביבשה הרבה מאד ומתרחב ועושה סבוב גדול ביבשת פרס בבל וכשדים וסובב הים הזה קרוב לאלפים מילין ונקרא סינוס פירסיקוס

CAP. XXVI. *Declarat confinitatem & approximationem la Meccæ ad Golfum initii maris Sûph, &* [1] *inventio Capitis Continentis Calecut prope Fretum initii maris Persici: & monitio generalis de tota terra Indiæ & insulis maris in genere. Et opus Caravanarum cum Camelis, ad deferendum Aromata per Continentem superiorem.*

JAm explicavi de circumeuntibus Continentem Æthiopiæ inferioris per mare Oceanum, quod quando perveniunt ad Sinum Barbaricum, postquam transierint sylvam magnam prædictam quæ est apud Caput rubrum, & postquam transierint omnia ostia fluviorum magnorum, necesse sit transire totum Golfum Barbaricum qui est in eo supra Fretum initii maris Suph. Et postquam transierit quis omnia hæc loca, circumibit Continentem, & descendet ad austrum per mare, & inveniet Caput Continentis la Meccæ. Et ad Caput secundum quod est adversus illud, sc. Caput Continentis Calecut, est iter circa quadraginta dierum per viam maris. Et inter duo ista Capita de la Mecca & de Calecut, est [2] Fretum maris unum quod intrat & valde multum ascendit per Continentem, & amplificat se, & facit magnum circuitum per Continentem Persiæ & Babylonis & Chaldææ: hoc mare circumit per fere bis mille milliaria, &

1 *Inventio Capitis*] i. e. quomodo inveniatur attingere illum locum seu illud Caput.

2 *Fretum maris*] viz. Fretum juxta هرموز *Hermuz*, seu Angustior introitus maris vel Sinus Persici, alias Arabice باب المندب *Babe'l Mandab*, i. e. *Porta exitii*, propter pericula & nimis frequentia naufragio.

מארצות

מארצות הסופי באמונת הנביא עלי
קרוב מעט לאמונת מחמר:

ועל צלעות הצר המזרחי לים
פרס הזה הוא הדרך והרצועה לעלות
הודו העליונה במלכות דראנגיאנא
ואראגוסיא אמנם יתר גלילות הים
פרס הזה אשר למטה ממנו ימשכו
כלם אחרי צלעי שפת ים הודו
הגדול אשר טולומיאו דבר בם וקרא
את שמם הודו איסטרא ר"ל
אינריאה איסטרא והודו גאנייס
ר"ל הודו הנמצא בין נהרי גאנייס
אשר בלשוננו גוזן וימשכו אלה
המדינות מהודו עד סוף העולם דרך
שפתי הים אוקיינוס הדרומי עד

vocatur Sinus Persicus ex terris [3] Sophii qui est in Fide prophetæ Ali proxime ad Fidem Mohammedanam.

Et ad costas lateris Orientalis hujus maris Persici, est via & linea ad ascendendum in Indiam superiorem per regnum Drangianæ & Arachosiæ. Verum cæteræ regiones hujus maris Persici quæ sunt infra illud, protrahuntur omnes post latera oræ maritimæ Indiæ, de quibus Ptolemæus locutus est: & vocat nomina eorum Hodu estera, i. e. India extra, & India [intra] Gangem, i. e. India quæ invenitur inter fluvios Gangis, qui in nostra lingua est [fluvius] Gozan. Et protrahuntur istæ Provinciæ ab Indiâ usque ad extremitatem Mundi per oras maris Oceani australis, usque dum pervenia-

3 *Sophii qui in fide propheta Ali*] Nempe Persarum Rex *Ismael* fuit ex Religiosa familia eorum qui à gerendo vestes ex صوف *Sôph*, i. e. *Lanâ*, (nam Sericum non induunt,) dicuntur صوفي *Sophi*, q. d. *Laniferi*, *Lanosi*, *Lanearii* seu Laneas gerentes vestes. Unde & usque hodie Persarum Reges (utpote qui ex eadem familia orti) *Sophii* vocantur. Multum autem falluntur illi, qui propter moderniorem aliquem Regem proprio nomine *Sephi* dictum, Reges omnes rectius vocari debere *Sephii*: id enim nominis ante *Shâh-Sephii* tempora obtinuerat. Dicta Sophiorum Secta talis est, *quæ res Divinas & ad amorem Dei spectantes quotidie meditari, easque visibilium rerum figuris obscurè & figurate adumbrare solet*. Ab illo nomine fit Verbum Arab. صاف *lanifer & lanosus fuit*, & صوف *more Sophorum velavit & obvolvit sermonem*, & Passive تصوف. Hinc in Sophiorum Institutis peritia & scientia vocatur علم تصوف *Scientia Sophiismi seu Instituti Sophiorum*, quod quidem Institutum præcipue continetur in Libro Persico cui Titulus معنوي ومثنوي *Mahnavi & Mesnavi*. Quoad Religionem, tam Turcæ quam Persæ sequuntur fidem Mohammedis, & Coranum amplectuntur, diversè autem explicant. Maxima autem differentia, propter quam Turcæ & Persæ seinvicem odio habent & conviciis proscindunt, est de quatuor immediatis successoribus, quorum tres priores *Abu-beer*, *Omar*, & *Othmân* Turcis chari & honorati, & quartus *Ali* despectui habetur: è contra, Persæ istum ultimum plusquam tres priores & quam Mohammedem ipsum æstimant, honorant, & Sanctissimum fuisse existimant; reliquos vero ut nebulones vilipendunt. Hinc & solennis illa qua se Muslimos esse profitentur Formula, quæ etiam in Nummis inscribi solet, Turcis est لا اله الا الله محمد رسول الله *Non est Deus nisi ipse Deus, & Mohammed est propheta Dei*; Persæ vero his verbis subjungunt علي ولي الله *Ali vero est Amicus Dei*. Deinde in Alcorani expositione, multa oriuntur Dissidia, unde seinvicem Schismaticos esse proclamant, majorem spem esse de Christianis esse quam de Persis, & in die Judicii asinos à Judæis inequitandos eos futuros esse pronuntiant Turcæ.

הגיעו

הגיעו בסוף הנק סינוס מאניוס לדברי
טולומיאו וסינארום ריגיאו ביבשה:
אולם מעלה מהגלילות האלה
ההודייות ולעבור כל המדברות
וללכת לצפון העולם ילך ויגיע
אצל גלילות סקיטאניאה וסרמאציא
סופיריאור ואינפריאור עד ארץ המגוג
ויסובו בלכתם לגלילות מדי
ושושיאנדה היא שושן הבירה
בקארטונדה וגלילות הטארטארו
הגדול:

האמנם לשוב למטה לים קאליקוט
בארץ הדרום להודו עד סינוס
מאניוס בסוף העולם הדרומי כלו
מיושב מישובים גדולים ומלכיות
רבות ותקיפות וכל טובות המציאות
בידם מלבד רוב האיים אשר
בים לאין חקר ואין מספר כלם
כאחד בספינות ידובקו אלה מארץ
מזרח יבואו ואלה מדרומו של
עולם יגיעו לעשות הסטיפולי
והקבוץ הכולל מכל הסחורות לעיר
קאליקוט הגדול שמה ינוחו יגיעי
הים שמה ימצאו מרגוע לסחורותיהם
אם במכר או במחיר וזה דרכם

atur ad finem qui vocatur Sinus magnus, juxta verba Ptolemæi, & ad Sinarum regionem per Continentem.

Sed ſupra regiones iſtas Indicas, ad pertranſeundum omnia Deſerta, & ad eundum ad ſeptentrionem Mundi, ibit & perveniet quis ad regiones Scytaniæ & Sarmatiæ ſuperioris & inferioris, uſque ad terram Magog: & tum circumibunt in profectione ſua ad Provincias Mediæ & Suſianæ, (quæ eſt Suſan Palatium quod eſt in [4] Corduenis,) & Tartariæ magnæ.

Verum revertendo infra mare Calecut ad terram Indiæ auſtraliorem uſque ad Sinum magnum in fine Mundi auſtrali, totum eſt habitatum habitationibus magnis & regnis magnis & fortiſſimis: & omnium bonorum inventio eſt in manibus eorum: præter inſulas quæ ſunt in mari tanta multitudine ut perſcrutari & numerari nequeant; quæ omnes ut una [5] conjunctæ ſunt navibus, viz. iſtæ à terra Orientis veniunt, illæ ab auſtro Mundi appellant ad faciendum Stapole & Conventionem generalem pro omnibus mercibus in magna urbe Calecut. Ibi quieſcunt defatigati maris: ibi inveniunt ſolatium mercibus ſuis vel per venditionem vel per [6] pretium; & hæc eſt via conſuetudinis eorum. Et poſtmodum unuſquiſque revertitur ad viam ſuam cum argen-

4 *Corduenis*] ſc. eſt prope *Cordyæam* quæ eſt كرد *Curd* ſeu كردستان *Curdiſtân*, ſcil. Curdorum regio montana inter Aſſyriam & Perſidem, de qua plurima in Notis Biblicis, ſi Deus vitam & vires ſuppeditaverit.

5 *Conjunctæ ſunt*] Seu cohærent, nempe omnes iſtæ (i.e. iſtarum incolæ) inter ſe conveniunt in hâc re, ſc. ut navibus veniant ad mercandum in Calecut, eamque faciant *la Stapole* ſeu Stabilis mercaturæ locum.

6 *Per pretium*] ſc. in permutatione pro aliis mercibus.

מנהג למו ואחרי כן איש לדרכו ישובו עם כסף מכרם בירם או מחיריהם :

אמרו כי האיים האלה אשר סביבות קאליקוט רובם עובדי אלילים הם לפי דעתם ויש בהם עירות גדולות וקבוצים רבים ונהרות מושכי חול של זהב לרוב עם אבנים טובות ומרגליות ויש מקומות אשר יש משפט מות להורג פרה או שור או בהמה דקה באמרם כי יש ברכה בם ובאמצעותם סמוך לסינוס פירסיקוס הוא ים פרס יש שם איים מלאים יהודים לאין מספר ושחורים מלאים כל טוב וסחורה רבה ויערי בשמים ווירזין וקאסיאה תרי הים והאיים בספינותיהם :

וראוי לדעת כי בטרם חקירות מלחי פורטוגאל יולדו זה כשלשים שנה לסבוב בים כל יבשת כוש והודו התחתונה הזאת ולבא אל קאליקוט מקום קבוץ כל הסחורות האלה היה מנהגם אצל הסוחרי הגדולים והרבים ההם לעשות השיירות הגדולות עם רבוי הגמלים הנקראים קארובאני והיו עוברים המדברות עד בואם סביבות ים סוף בעציון גבר או להר סיני ומשם הא מתחלקים קצתם להוליך לדמשק או

to venditionis ſuæ in manu ſuâ, vel cum pretiis ſuis [in aliis mercibus.]

Dicunt iſtas inſulas circa Calecut eſſe pleraſque earum idololatricas opinione ſua. Suntque in eis magnæ civitates & multæ Societates, & fluvii trahentes arenam auri magna copia, cum lapidibus pretioſis & margaritis. Suntque loca ubi judicium eſt mortis interficienti vaccam aut bovem aut parvum aliquod animal : dicunt enim, quod benedictio eſt in illis. Et in medio earum prope Sinum Perſicum qui eſt mare Perſicum, ſunt ibi inſulæ plenæ Judæorum innumerorum & quoque Nigritarum, refertæ omni bono, cum negotiatione plurimâ, & ſylvis Aromatum & Verzin & Caſſiæ, [quarum incolæ] ſunt luſtratores maris & inſularum navibus ſuis.

Jam convenit ſcire, quod ante explorationem nautarum Portugallenſium, ſoliti ſunt circiter triginta annos circumire per mare totum Continentem Æthiopiæ & Indiæ iſtius inferioris, & venire ad Calecut locum congregationis omnium mercium iſtarum. Eratque conſuetudo apud mercatores illos magnos & multos facere Catervas magnas cum multitudine Camelorum, quæ vocantur Caravânæ. Et tranſibant per Deſerta donec venirent per circuitum maris rubri ad Eſion-geber aut ad montem Sinai : & inde dividebantur, quidam eorum ut perferrent [merces] ad Damaſcum, aut Be-

לבארוט או ליפו וקצתם לאלכסנדריא
של מצרים ומאלה המקומות היה
דרך ומבוא לדוגיאות אדום ויניציאני
זינוביסי פרינטיני לקנות ולקבץ כל
מיני בשם פשוטים וסמים ותרופות
להביאם לאירופא בארצותם
בארץ אדום ועתה כי נתמעט
הדרך והמבוא הזה משיירות
הקארובאני בסבת מלחי מלך פור-
טוגאל ומלכי ספרד אשר נשא לבם
אותם בספינותיהם ילכו לקנותם
ולהביאם הם בעצמם ואם נתמעטו
סחורות הקארובאני לא נתמעט
בארצות האינדיארה וקאליקוט כי
שם לא ילכו הויניציאני ולא הורגלו
וגם לא יסובבו את ארץ כוש
אם שיברחו מהשגת גבול למלכי
ספרד או מיראתם לעבור שמה ועל
כן הויניציאני יעשו יקר מזולל
למכור היום ביוקר את אשר יביאו
מבארוט ויתיקרוהו לכפלים המעט
אשר יביאו באמרם כי החלק המעטי
המובא בידם צריך שיספיק ולהמכר
לכפלים לתושירה בכסף הקרום
למוצרכים למען יקבצו כל כך כסף
מן הבושם המעט הזה כסף המקובץ
מן הרוב הקדום וכן הוא באמת
כי ארצות ספרד צרפת ופרוינצא

rytum, aut Joppam ; & quidam eorum ad Alexandriam Ægypti. Et ab iſtis locis erat via & introitus pro Galeris Edom, viz. Venetorum, Genovenſium & Florentinorum, ad emendum & colligendum omnes ſpecies Aromatum, Simplicium, & Drogarum, & Medicamentorum, & ad portandum illa in Europam in terras ſuas in terram Edom. Sed jam quamvis minus frequentata ſit via & introitus iſte per Catervas Caravanarum propter cauſam nautarum regis Portugalliæ & Regum Hiſpaniæ quorum tulit animus ut irent navibus ſuis ad emendum ea & ad apportandum ea ipſi per ſe, & quamvis merces iſtæ Caravanarum infrequentiores factæ ſint, non tamen infrequentiores factæ ſunt in terris Indiæ & Calecut : nam eo non proficiſcuntur Veneti nec aſſuefacti ſunt, neque etiam circumeunt terram Cuſh, vel quia 7 fugiunt invadere terminum regum Hiſpaniæ, vel propter ſuum metum eundi illuc : & hac ratione Veneti faciunt carum ex vili, ut tradant [ſeu vendant] hodie carius id quod afferunt à Beryto, & faciunt duplo carius id parvum quod afferunt ; cum dicant quod illa pars pauca quod apportatur in manibus eorum debeat ſufficere & ea egentibus vendi pro duplo pretio reſpectu ejus quo olim vendebatur, ut ſic colligant tantam ſummam argenti ex aromate iſto parvo tanquam ſummam collectam à multitudine olim. Et ſic eſt revera : nam iſtæ terræ Hiſpania, Gallia, Pro-

7 *Fugiunt impedire*] i. e. nolunt impedire negotiationem Regum Hiſpaniæ.

בורגוניא וגם פלאנדרים ואנגליאה סקוציאה ואיבירניאה ורוב אשכנז והולאנרי כלם מסחורות פורטוגאל יספיקו ומכל מיני בושם וסחורותיהם יחיו ויעמודו ואל ויניציאה לא יצטרכו ללכת כראשונה ומלבד כי גם חוף הים היפה אשר לעיר זינובא וליגורנו אשר באיטאליאה גם היא תושיט סחורותיה ובשמיה לטוסקאנה ופאטרימוניאו וכל צלעות המארימי ורומא ונאפולא:

ונשוב אל הקודם בעקר הערת הפרק הזה כי כל הבשמים והפשוטים ורוב המחצבים והאבנים טובות כלם מרחוק יבואו אם מארצות כוש היא האיטיאופיאה העליונה והשפלה אשר זכרנו ואם מהודו או מאיי הים אשר באוקיינוס הגדול והנפלא אשר נדבר בהם עוד מעט לתת תוספת הערה באגרת הזאת להשביע נפש שוקקה לשמוע חדשה בקרב הארץ לעם אשר לא שמעו אופן הישוב ומעשהו ואיך הוא וחלוף המקומות ותולדותיהם בכל הדברים הנזכרים יבוא וידע ענינו:

vincia, Burgundia, Flandria, Anglia, Scotia, & Hibernia, & major pars Germaniæ, omnes inquam istæ ex mercibus Portugalliæ habent id quod sufficiat, & ex omnibus speciebus Aromatum & mercium eorum vivunt & subsistunt, nec opus habent ire Venetias uti olim; præterquam quod portus maritimus pulcherrimus qui est urbs Genova & Ligorna in Italia, etiam illa porrigat merces suas & aromata sua ad Tuscaniam & Patrimonium, & omnia latera maritimi, & Romam, & Neapolim.

Revertamur jam ad præcedentia de fundamento argumenti hujus Capitis, quod sc. omnia aromata & simplicia & major pars mineralium & lapidum pretiosorum omnia inquam à longinquo veniant, sc. vel à terrâ Cush quæ est Æthiopia superior & inferior cujus mentionem fecimus, vel ab Indiâ & insulis maritimis quæ sunt in Oceano magno & mirando, de quibus loquemur adhuc aliquantulum dando additionem [8] monitionis in hoc Tractatu, ad saturandum animam desiderantem audire id quod novum est in medio terræ, populo qui nunquam audiverunt modum Orbis-habitabilis & negotium ejus, & quomodo ipse sit, & mutationes locorum & accidentia eorum in omnibus rebus commemoratis, ut accedat & sciat rem eorundem.

8 *Monitionis*] i. e. informationis, sc. dando additionalem monitionem seu informationem sive argumentum.

פרק

פרק כז הערה נוספת על רוב איי ים אוקיינוס הראשיות הקדומות הנודעות הנה עם אחרונות בהודו ואי טראפובאנה וסביבות סינוס מאניוס בסוף המזרחי הדרומי ולפנות לצפונו של עולם:

מה שנזכיר הנה בפרק הזה הוא לתת תוספת ביאור וזכירה לרוב האיים הראשיות אשר הם חוץ למיצר גיבאלטאר ובדרך הצפון בראשונה ואחר בדרך הדרום למען יובן ענינם ומה הם ואנה הם בראשונה זכרנו למעלה על איי אנגליאה סקוציאה ואיבירניאה וזכרנו ענינם בצפון המיצר מגיבאל-טאר ואלה משלשת מלכים הם והם צפוניים למהלך סבוב היבשה הצפונית מן האיברופא בים אולם לדרום המיצר הנזכר ימצאו לאין מספר אם למערבי דרומי ימצאו את אלה נגר פיס שם איים קטנים ונגר קאוו קאנטין שלשים איים וכן נגר קאפו בייאנקו ונגר ראש וירדי כמו ששה איים גם להתרחק מן היבשה הזאת הרבה כבר מצאו איים טובים כגון מארירא איי ספאניולי הם פורטונאטי אינסולי

CAP. XXVII. *Admonitio [seu informatio] additionalis de maxima parte præcipuarum insularum maris Oceani tam de antiquis quæ bene notæ sunt, quam de modernis, quæ sunt in India: & de insula Taprobana, & circumjacentibus Sinui magno in extremitate Austro-Orientali, respiciendo etiam versus Aquilonem Mundi.*

ID quod hic [1] commemoraturi sumus in hoc Capite, est ad dandum additionalem explicationem & memoriale majoris partis insularum capitalium quæ sunt extra Fretum Gibeltâr & per viam Septentrionalem primo: & postmodum per viam australem, ut intelligatur negotium eorum, quænam sint & ubi sint. Primo supra commemoravimus insulas Angliæ, Scotiæ & Hiberniæ, & recensuimus negotiũ eorum in Septentrione Freti Gibeltâr: & istæ sunt sub tribus regibus, & sunt Septentrionales respectu itineris per circuitum Continentis Septentrionalis Europæ per mare. Verũ ad austrũ Freti prædicti, reperiuntur [insulæ] innumerabiles: nam ad Austro-Occidentem reperiuntur istæ: sc. adversus Fess, ibi sunt insulæ parvæ: adversus Capo Cantin, tres insulæ: sic è regione Capo bianco & Capo verde, circiter sex insulæ: & quoque elongando multum à Continente hoc, jam repererunt insulas bonas, qualis est Madera, & insulæ Hispaniolæ [2], quæ sunt insulæ Fortunatæ; insulæ Canariæ, insulæ San-

1 *Commemoraturi sumus*] Est repetitio seu recapitulatio eorum quæ antea descripserat.
2 Ut à Canariis Canes multi, sic ab Hispaniolis (vulgo *Spaniola*) sunt Canes aquatici quos vocamus *Spaniels*.

איי

איי קאנאריי אינסולי סאנטי ואחר כל אלה במרחק הרבה מאלו בים האיים הרעים מאיי קאניבאלי אוכלי בשר האנשים ואחרי אלו בשוב אחורנית לצד דרומי מעט ס״ אנא ורבים מאלה עד עברם הראש הגדול ראש טובה תקוה ד״ל קאוו די בונא ספיראנצא אשר למטה בים כוש אשר סביב לזה בים כעשרים איים הנה והנה קרובים ורחוקים מן היבשה עוד למטה אחר עבור סינוס בארבאריקוס בגולפו הגדול ללכת לאמיקא וקאליקוט שם מוצא האיים הגדולים והרבים אשר כל טוב המציאות בתוכם וכלם הם אשר יביאו בקאליקוט בספינותיהם הסחורות הנז״ ואלה שמות קצת מהראשיות מהאיים האלה זאנזיבאר יאווא מאיור יאווא מינור מאדאגסקאר אוזים קאטין וכו׳ יעלו מספרם לפי דברי ספר עולם חדש יותר מאלף ות״ק איים ובתוך המספר הזה יש אי גדולה ועצומה בתוך הים וטראפובאנה שמה אשר אין ערוך אליה לגודלה ולטובה ולמוצא כל הטובות אשר בה כנוס אילני כל מיני בושם כיערי ההרים ואילנות גדולות ונהרותיה מושכות חול

ctæ. Et post omnes istas per distantiam multam ab istis per mare, sunt insulæ malæ [seu sequiores,] ut insulæ Canibalium comedentium carnes hominum. Et post eos, retrocedendo aliquantulum versus Australem plagam, est S. Anna, & multæ tales, donec pertransierint Caput magnum, sc. Caput bonæ spei, vulgo Capo de bona speranza, quod inferius est in mari Cush: & quæ circa illud per mare, sunt circiter viginti insulæ hinc illinc vel propinqui Continenti vel procul ab eo. Præterea inferius postquam transeatur Sinus Barbaricus per Golfum magnum ut eatur ad la Meccam, & ad Calecut, ibi reperiuntur insulæ magnæ & multæ, in quarum medio est omnium bonorum inventio, & omnes istæ eæ sunt quæ afferunt ad Calecut merces commemoratas navibus suis. Hæcque sunt nomina principalium aliquot insularum istarum: Zanzibar, Java major, Java minor, Madagascar, Ozim, Catin, &c. & ascendit numerus earum juxta verba Libri Mundi novi, ad plusquam mille & quingentas insulas. Et hoc etiam numero continetur in medio maris insula quædam magna & fortis cujus nomen est Taprobana, cui nulla est æquiparanda propter magnitudinem & bonitatem suam, & propter productionem omnium bonorum quæ sunt in eâ; uti collectio arborum omnium specierum aromatum sicut sylvæ montium, & arbores magnæ, & fluvii ejus trahentes arenam auream à

זהב

זהב ממקום התחלת מקורי הנהרות
אף כי אבניה אשר סביבות
התחלת המעינות והנהרות אבנים
טובות הנה אדומות ולבנות וירקות
אפס כי עז מאד חית היער אשר
בה ועופות השמים אשר בה
המעופפים ומפחדים מאד יושביה
ושם מוצא הגריפוני והיערות יערי
פלפל ויערי וירזין והיא יושבת
בים נגד יבשת אינדיאה גאנייס
והיא תחת משוה היום לדברי
טולומיאו אשר הזכירה וציירה
בספריו ומקומה האמיתי בים
אוקיינוס בין מיצר פרס לסינום מא-
ניום שהוא סוף קצה ים הודו
וסובבת יותר מאלפים מילין הרבה
וכל אלה שחורים הם וכל טוב
סחורות בידם אשר כבר זכרתי
זכרם מבשמים וסמים ופשוטים
ומחצבים ואבנים טובות ומרגליות
וירזין ריאוּבארבארו פאפאגאלי
לבנים פורצילאני ויתר הפנינים אשר
נשכחו אמם עתה הכל אשר בים
וביבשה עד סינוס מאניוס מובא
לקאליקוט העיר אשר זכרתי וס-
דרתים עוד הנה בסדר קטן בקוצר
לזיכרון עוד לקוראים:

loco originis [dictorum] fluviorum; præterquam quod lapides qui sunt circumcirca initium fontium & fluviorum, sint lapides pretiosi, rubri, & albi, & virides. Excepto quod valde fortia sint animalia sylvestria; & volucres cœlorum qui in ea volitant, 3 terrefaciant valde habitatores ejus. Et ibi est productio Gryphium: & sylvæ ejus sunt sylvæ Piperis & Verzin; & illa sita est in mari è regione Continentis Indiæ Gangeticæ, estque sub Æquatore diei, secundum verba Ptolemæi qui eam commemoravit & descripsit [seu depinxit] in libris suis. Et verus ejus locus est in mari Oceano inter Fretum Persicum & Sinum magnum qui est in fine extremitatis maris Indici, circuitque multo plus quam bis mille milliaria. Omnes isti sunt Nigritæ, & omnes bonæ merces sunt in manu eorum, quarum commemorationem jam recensui, uti Aromata, Drogæ, Simplicia, & Mineralia, & Lapides pretiosi, & Margaritæ, Verzin, Rhabarbarum, Psittaci albi, Porcellana, & abundantia Unionum, quorum reperiuntur Matres. Nunc omnia quæ sunt in mari & in Continente usque ad Sinum magnum, importantur in urbem Calecut, quæ jam hic commemoravi & ordinavi illa ordine parva & compendiosa, ut sit adhuc memoriale legentibus.

3 *Terrefaciant*] i. e. Bestiæ sylvestres & rapaces volucres prohibent ne aliquis accedat ad prædicta illa bona auferendum: nam & incolas ipsas terrefaciunt valde.

פרק כ״ח אל ביאור סביבות סינוס מאניוס סוף ים הודו ולהפוך סביבות היבשה המזרחית והיהודים הסגורים :

כבר בארתי כי סינוס מאניוס הגדול הוא הנקר כל האינדיאה דרך ים וביבשה על סביבות הסינוס מאניוס הזה מלכות סיריקא והרי אימאוס והוא סוף יבשת הודו וסוף כל הישוב אשר הגיע לדבר בם טולומיאו החכם אמנם להלאה מהמקומות האלה אשר במזרח לא דבר בו כלל:

ועתה ביום הזה אשר נתרחב הישוב ונתישבו המדברות וההרים והיערות נחשפו ונשרפו ומצאתי כתוב מה שעברו הספינות הנוצריות להלאה מהמקומות האלה הנזכרים וסבבו בים את היבשה המזרחית אחר מעבר סינוס מאינוס ומצאו איים רבים בתוכו הנה והנה אין קצה למספרם ואפשר שגם אלה האיים ממספר האיים הם אשר זכרתי שכלם יכולים גם הם לסבוב ולבא בקאליקוט וכלם מלאים כל טוב כראשונות ואלה קצת משמותם

CAP. XXVIII. *De Expositione circumjacentium Sinûs magni in fine maris Indici, & ad invertendum per circumjacentia Continentis Orientalis : & de Judæis inclusis.*

JAM explicavi quod Sinus magnus est finis totius Indiæ per viam maris : & in Continente juxta circumjacentia Sinus magni istius, est regnum Serica & montes Imai. Et hic est finis Continentis Indiæ & finis totius Orbis-habitabilis ad quem pervenit ut loqueretur de eo Ptolemæus [1] Sapiens. Verum ultra hæc loca quæ sunt in Oriente, nihil omnino locutus est.

Nunc autem hodie cum dilatata sit pars habitabilis, & habitata sint Deserta & montes, & sylvæ denudatæ sint & combustæ, inveni scriptum quod naves Christianæ transiverunt ultra hæc loca prædicta, & circumiverunt per mare Continentem Orientalem post transitum Sinus magni, & invenerunt insulas multas in medio ejus hinc & illinc, nullus est finis numero eorum. Et fortassis etiam istæ insulæ sint de numero insularum quarum mentio feci : nam illæ omnes possunt etiam circumire & venire ad Calecut ; & omnes quoque refertæ sunt omni bono uti priores. Et hæc sunt no-

1 *Sapiens*] Tam Doctorem quam Philosophum & quemvis Doctum hoc nomine sæpe intelligunt.

אשר

אשר מצאתי כתוב בספריהם ריגיאו
לא״ק סמוך לגבול אינריאה איסטרא
מלכות באלור הגדול העליון לכל
אלה אשר כתבו הסופרים אצלו
שיהודים רבים סגורים בו והוא
בצד המזרחי הצפוני גם נתחדשו
עוד ישובים אחרים בחרושי הגלילות
האלה המזרחיים ביבשה וקראום
בשם יושביהם טיביט צינבא
בוקטארי עד ריאו דארוסא וקרוב
לזה למעלה מהכל עיר גדולה
לאלהים אין כמוה תחת השמים
אשר כל טוב להם מהדברים היקרים
ומתנהגי׳ כפי הטבע ואלה הם
בודאי עובדי השמש ועד הנה נודע
ונתגלה מה שנתוסף העולם בתוספת
הישוב שנתחדש מה שלא כתב בו
טולומיאו וכל אלה הם בצפון
המזרחי ביבשת ים אוקיינוס הצפוני
מזרחי ההולך וסובב לצפון הולאנדי
מהלך נפלא ועצום גדול ונורא
מאד כי לא יוכל עוד איש לעבור
דרך ההוא כי היבשה מדבר שממה
היא ושעירים ירקדו שם מרוב
הקור מאד וזהו סוף ותכלית כל

minibus earum, prout inveni scriptum in Libris illorum: viz. regio Lac prope terminum Indiæ exterioris: magnum regnum Belur omnibus istis superius, de quo scripserunt Authores quod multi Judæi inclusi sint in eo: estque in latere Boreo-Orientali. De novo etiam discoopertæ sunt ibi multæ Habitationes aliæ secundum novas discoopertiones regionum istarum Orientalium in Continente: & vocarunt eorum nomina secundum nomina incolarum eorundem, Tibet, Sinaba, Buchtari, usque ad Rio de Rosa: & prope huc supra omnia, est Civitas [2] magna Dei, non est similis ei sub cœlo; nam possident omne bonum de rebus pretiosis, & gubernantur secundum naturam: & isti sunt pro certo Cultores Solis. Et huc usque notum est & manifestatum id quod additum est in Mundo per additionem parti-habitabili de novo discoopertæ, de qua nihil scripsit Ptolemæus. Et hæc omnia sunt in parte Boreo-Orientali in Continente maris Oceani Boreo-Orientali, qui tendit & circumit per Septentrionem Hollandiæ itinere mirabili, forti, magno, & tremendo valde; quia non potest aliquis transire per viam illam, cum Continens sit Desertum desolatum: & Satyræ saltant ibi, præ valde magna copia frigoris. Et hæc est finis &

2 *Magna Dei*] i. e. maxima. Videtur intelligere Magni Cam Sedem vulgo dictam *Cambalue*, quod in vetustis MSS Latinis scribitur *Cambaluc*, rectius. Est enim خان بالق *Cân-baluc* seu *Can-balac*, contracte pro قاان بلقصون *Cân-Balacsun*, quod in lingua Mogolo-Tataricâ est *Imperatoria civitas*, ubi sedes Regia: de qua alibi plura, si Deus vitam prorogaverit ejusque permissu. De hâc interrogati Legati Siamenses, talem aliquam certam civitatem non noverunt; nam migratoria est, ut & اوردو *Ordu*.

היבשה

היבשה המיושבת והמדברית אשר יוכל אדם לרכוב על סוס עליה ולרגלה ולתור אותה בדרך ים אוקיינוס ובדרך מיצר גיבאלטר כי הוא הפתח הפתוח לסבוב כל היבשה מהשבעה איקלמים אשר אנחנו בו היינו איברופא אפריקא אשיאה מלבד האיים אשר בימים כלם ועתה נדבר מעולם חדש הנמצא אשר אין לו קשר ודבקות אתנו ולא נודע עד היום הזה:

completio totius Continentis habitati & deserti per quem quis potest equitare cum equo super illum, & illum explorare ac investigare eum, & circumire illum per viam maris Oceani & per viam freti Gibeltâr: nam illa est porta aperta ad circumeundum totum Continentem 7 Climatum in quo sumus, (i.e. Europa, Africa, Asia;) præter Insulas quæ in omnibus maribus. Et nunc loquemur de Mundo noviter reperto, cui non est colligatio & connexio nobiscum, nec notus est usque hodie.

פרק כ׳ט על מציאות עולם חדש הגדול והנורא ותכונתו אשר נמצא להלאה ממשוה היום ואם אפשר הדבר שיהיה ישוב בדרום להלאה מהמשוה הזה הנקרא טורידא זונא בלשונם הנוצרי והיוני:

CAP. XXIX. *De inventione Mundi novi magni & terribilis, & de dispositione ejus, qui repertus est ultra Æquatorem diei: & an possibilis sit res ut detur habitatio in meridie ultra istum Æquatorem, ubi vocatur Torrida zona linguâ eorum Christianâ & Græcâ.*

הסכימו רוב התוכנים ובעלי חקירת העולם והקוסמוגריפי ובפרט טולומיאו בספריו ובציוריו כי למטה ביבשה בצד הדרום תחת ונגד משוה היום הנקרא בלשונם טורידא זונא ולהלאה מזה בצד הדרום לעולם אין ישוב נמצא וזה בסבת החום החזק אשר יכהו ניצוץ השמש בדרום ההוא אל פני ארצה וכאשר נתרבו הימים ופרו

Consentiunt major pars Mathematicorum & authorum investigationis Mundi & Cosmographorum, & particulariter Ptolemæus in Libris suis & Mappis suis, quod infra Continentem in latere meridionali sub Æquatore diei & è regione ejus, (ubi vocatur in lingua eorum zona torrida,) & ultra illum in latere australi Mundi, nulla reperiatur habitatio. Et hoc est propter causam caloris intensi, quia percutit illum [locum] Scintilla Solis in australi illa plaga super faciem terræ. Sed postquam multiplicati essent dies, & fru-

ורבו החוקרים בעולם והחכמים
והשרים אשר שלחו לתור הים
למצוא חדשות בעולם נתבטל המונח
הזה הראשון הקדום וחשבו אחרי
מה שמצאו בגלילות קאוו דיבונה
ספיראנצא שהוא להלאה הרבה
ממשוה היום שאפשר למצוא ארץ
חדשה אחרת נוספת הרבה להלאה
מזה אחר משוה היום ואחרי שזה
היה אפשר אצלם אחרי כן מצאוהו
מחוייב ואמתי בהיות שמצאוהו
ממש עין בעין חוקרי ותרי מלך
פורטוגאל זה קרוב לעשרים שנה
ועל המונח הזה שמעתיהו מבואר
במק בהיותי בפירינצי בימי השר
לורינצו דימידיצי בזמן שהובא אליו
הדורון מהגייראפא ובשמים ובאל-
צימו ממלך שלטון מצרים שמעתי
בביתו ושהיה בפניו פיירו בנו חיוב
מציאות ישוב להלאה ממשוה היום
וכן ראיתי פה פיראדא בזמן דוכוס
ארקולים איש חשוב בקיא במלאכה

ædificarent & multiplicarentur exploratores Mundi, & Sapientes, & Principes quos mittebant ad observandum mare & reperiendum nova in Mundo, cessavit hæc assertio prima antiqua, & existimarunt postquam invenissent regiones Capitis bonæ spei quod est multum ultra Æquatorem diei, possibile esse reperire aliam terram novam addititiam longe ultra hoc post Æquatorem diei. Et postquam hoc fuisset possibile illis, tandem invenerunt id esse necessarium & certum: nam pro certo invenerunt illud oculari inspectione Exploratores & Speculatores regis Portugalliæ, jam circiter 20 annos. Et occasione hujus suppositi, audivi rem clare explicatam accidentaliter cum essem Florentiæ in diebus Principis Lorenzo de Medices quo tempore afferrentur ei pro munere Caryophylli cum Aromatibus & Balsamo à Rege Sultano Ægypti; audivi inquam in ædibus ejus (cum etiam esset in [1] præsentia ejus Petrus filius ipsius,) necessitatem inventionis loci habitabilis ultra Æquatorem diei. Et sic vidi hic Ferraræ tempore † Ducis Herculis virum aliquem egregium

1 *In præsentiâ ejus Petrus filius ipsius*] Qui sc. testis esse potest; cujus tamen partialitatem quis meritò suspicetur, propter relationem: an itaque idoneus sit testis, dubium: cum vero res hisce diebus non sit magni momenti, eum admittemus. † Ferraræ & aliorum locorum Princeps vocatur *Duc* seu *Dux*, in aliis quibusdam locis, talis appellatur *Doge*. Unde in opposito litore Barbarico Oppidorum Tripolis, Tunis & الجزاير *AlGjezâir*, (vulgo *Algier* & *Argier*,) Princeps seu Prætor sive Gubernator supremus vocatur *Deye*, seu ut Mauri tenuius pronuntiunt *Dâye*. Illi autem Principes in Subscriptionibus Epistolarum quas pro Regibus Angliæ interpretatus sum, si Arabice exaratæ erant, subscribebant ضاي vel طاي, in Epistolis vero Turcicè exaratis داي; quæ utraq; sonant *Dâye*, pro *Doge*. In Epistola Turcicâ à Prætore Algerensi ad Jac. II Regem Angliæ missa (quam pro Rege interpretatus sum initio Martii $168\frac{8}{7}$,) ipse Prætor subscripsit se ابراهم داي جزاير *Ibrahim Daye Gjezâir* seu *Algier*.

הזאת

הזאת אשר ברח מפיומבינו ואשר רכב ים אוקיינוס הזה הדרומי הגדול קרוב לעשרים שנה וקיים מציאות ישוב הדרומי הגדול להלאה ממשות היום כאשר נגיד ענינו :

ונראה לי כי כמו שיחסרו הימים ויארכו לנו אנחנו היושבים תוך שבע האיקלימים הלוו אשר נתישבנו בהם ממשוה היום והנה רל מן הדרום אל הצפון וגם שיתקרר הזמן ויתחמם לנו לפי איכות מצב האיקלימים אשר נשב בו ונקבל אנחנו הפחות והיותר בקור וחום וקוטן הימים והתארכם בסבת גלגול עליית השמש וירידתו בהתקרבו והתרחקו מעלינו ברביע הכדור הצפוני אשר אנחנו בו כן אפשר שימצא יבשה וישוב ברביע הכדור השני ושימצא בו ארץ מוחזקת שישתנה להם גֿכֿ הזמן בעליית השמש וירידתו והתרחקו והתקרבו שמה ושיהיה להם גֿכֿ השתנות מה בזמנים וימים ושיוכלו הישובים ויושביה לעמוד ולהתישב שם להלאה ממשוה היום על פי טבע

exercitatum in hac arte, qui aufugerat ex Piombino, & navigaverat hoc mare Oceanum auſtrale magnum prope per 20 annos, qui affirmabat inventionem loci-habitabilis ultra Æquatorem diei, uti declarabimus negotium ejus.

Et mihi quidem videtur, quod ſicuti abbreviantur & prolongantur dies nobis qui habitamus in medio ſeptem iſtorum Climatum ; (habitamus etiam in illis ab Æquatore diei & citerius, i.e. ab Auſtro ad Septentrionem ;) & quoque quod ut frigeſcit nobis tempus & rurſus caleſcit, ſecundum qualitatem ſitus Climatis in quo habitamus & participamus plus aut minus de frigore aut calore ; & ut imminuuntur dies propter cauſam [a] revolutionis aſcenſus ſolis & deſcenſus ejus in approximatione ejus ad nos aut elongatione à nobis in hac quartâ Septentrionali parte Globi in quo nos ſumus ; ſic poſſibile eſt ut reperiatur Continens & locus-habitabilis in quartâ-parte Globi ſecundâ, & quod in ea reperiatur terra firma, & quod mutetur illis etiam tempus per aſcenſum Solis ejuſque deſcenſum, & per elongationem & approximationem ad illum, & quod ſit illis quoque mutatio in temporibus & in diebus, & quod poſſint loca iſta habitata eorumque habitatores ſubſiſtere & habitare ibi ultra Æquatorem diei ſecundum naturam diſpoſitionis ſuæ & temperamenti ſui à nativitate, ab utero, & à conceptione, & conſervare ſeipſos vivos tempus con-

a *Revolutionis aſcenſus Solis*] Argumentum ejus eſt ; Quod ſicut Sol & Calor, &c. aliquando à nobis abſunt, quaſi tunc ſervitura eſſent alii cuidam parti ubi talis calor vulgo deſideratur, ideo poſſibile eſſe ut alius aliquis reperiatur locus ubi ta is calor aut frigus uſui ſit : adeoque probabiliter ſequatur ut talis detur locus.

תכונותם

תכונתם ומזגם מלידה ומבטן
ומהריון ולהחיות הזמן הרגיל והנהוג
לפי טבע הנולדים ומזג הרכבתם :

ונאמר בודאי כי הספינות ממלך
ספרד הלכו במצות המלך ויעברו
מיצר גיבלטאר וילכו מהלך ששה
עשר חדש על הדרוש הזה באופן
כי בהיותם בקאפו וירדי הוא ראש
ירוק ביבשה הדרומית בשמאל
הים ונגדו בתוך הים אינסולי
פורטונאטי הנקראים ספאניולי או
אינסולי קאנאריאי הרימו נס הוילו-
נים על תרני ספינותיהם ושמו
לרוח אוסטרו פניהם נגד הדרומי
תמיד ומעט מזרחי והניחו כל
האינסולי הנזכרות בימינם בתוך
הים ויבשת כוש השפלה על שמאלם
והלכו תמיד ברוח אוסטרו הנזכ
ובצד הדרומי מזרחי מעט כאמור
מהלך שני חדשים וחצי ולא מצאו
ולא ראו מאומה וכמעט אבדה
תקותם לשוב כי כבר התחילו
בעוצר ובחסרון מים ועצים בספינות
עד אשר זכה אותם הרצון האלהי
הקדום שראו יושבי על התורנות
יבשת גדולה וארוכה וירוקה
ומיושבת כלה מוכתרת מהרים
ובקעות וגבעות ויערות גדולות
ונהרות מים מתוקים וטובים

ſuetum & uſitatum ſecundum naturam eorum qui naſcuntur, & temperamentum Compoſitionis eorum.

Dicemus itaque pro certo, quod naves à rege Hiſpaniæ iverunt mandato ipſius regis, & tranſeuntes per Fretum Gibeltâr, profecti ſunt itinere 16 menſium in inquiſitione iſta; adeo ut cum eſſent apud Capo verde ſeu Caput viride quod eſt in Continente auſtrali ad ſiniſtram maris, & è regione hujus in medio maris eſſent Inſulæ fortunatæ dictæ Hiſpaniolæ aut Inſulæ Canariæ, tum elevarunt ſignum velorum ſuper mala navium ſuarum, & poſuerunt ad ventum auſtralem facies ſuas, verſus auſtralem ſemper, ſed parum Orientaliter, & omnes iſtas inſulas heic commemoratas reliquerunt ad dextram ſuam in meditullio maris, & Continentem Cuſh inferioris ad ſiniſtram ſuam, & iverunt continuo per ventum auſtralem prædictum ad latus Auſtro-orientale aliquantulum (uti dictum eſt) itinere duorum menſium & dimidii: & non invenerunt nec viderunt quicquam, adeo ut ferme perierat eorum ſpes revertendi: jam enim incipiebant eſſe in arctatione & defectu aquarum & lignorum in navi, uſque dum Divina voluntas æterna dignos eos faceret ut ſedentes ſuper [navium ſuarum] malis viderent Continentem magnam longam & viridem quæ tota eſſet habitata, circumcincta montibus & planitiebus & collibus, & ſylvis maximis, & fluviis aquarum dulcium & bona-

ובאשר

וכאשר סבבו הצלע הזה יותר מאלף פרסאות כי חשבו אולי תהירה אי גדולה לאלהים אחרי כן נמנו וגמרו לפי מרה שראו משך צלע היבשה ההיא ואופני הפוך וסבוב הליכותיה שהוא ארץ מוחזקת ארוכה מארץ מדרה ורחבה בתוך הים וקראוה עולם חדש לגודלו ואורכו:

ואלה התארים אשר השיגו וראו מיושבי הגלילות ההמה אשר עמדו שמה הנרה והנרה קרוב לשני חדשים ואכלו ושתו עמהם בחברה ובדרך תורגמן ובטורח נמרץ דברו ברוחק העמים ההם אשר שם שחורים כלם ונוטים לארמימות עם ארמוני עינים פני להבים פניהם הולכי ערומים כלם עד יום מותם יושבים בחורים ובמחבואות ובמעונות כמו סכות מוקפות וחשופי שת כל שתותיהם פנים ואחור בלי כסות ומכנסים ומשתמשים הנשים כבהמות וכאן הנשים הלהוטות במשגל גם כן תעשינה כמשפט הנשים אשר בתחתית כוש התחתונה להגדיל האבר

rum. Et quando circumiverant latus illud, plus quam mille Parasangas, (existimarant enim quod fortassis esset insula magna Dei,) postmodum [3] concluserunt & decreverunt (juxta id quod viderent protractionis Continentis hujus, & modorum inversionis & circuitus profectionum ejus,) quod esset terra firma, [4] longa præ terra mensura ejus, & latitudo ejus in medio maris: & vocarunt illam Mundum novum, propter magnitudinem ejus & longitudinem ipsius.

Et istæ sunt formæ [seu descriptiones] quas obtinuerunt & viderunt habitatorum regionum istarum: nam ibi substiterunt huc illuc [migrantes] prope duos menses, & comederunt & biberunt cum illis in consortio & ope interpretis, & summa cum molestia locuti sunt difficulter. Populi illi qui ibi sunt, omnes sunt nigri & inclinantes ad rubedinem, cum rubedine oculorum, facies fulvæ erant facies eorum. Omnes incedunt nudi usq; ad diem mortis suæ. Habitant in foraminibus & latibulis, & in habitationibus ad instar tabernaculorum circumductis, suntque denudati natibus, sc. omnes nates eorum tam antrorsum quam retrorsum sunt sine tegumento & fœmoralibus: & congrediuntur cum fœminibus ad instar bestiarum [retro]. Et hic fœminæ inflammatæ sunt in concubitum: & quoque hic faciunt secundum morem lierum quæ sunt in infima parte Cush inferioris, † magnificando Membrum

3 *Concluserunt*] Est נמנו ad verbum, *Numerata sunt*, viz. suffragia, per quæ concluserunt rem. Est sc. figurata locutio referenda ad suffragiorum computatores.
4 *Longa præ terrâ*] Phrasis ex *Job.* 11. 9.
† *Magnificando*] sc. incrassando membrum virile.

במשכות

במשיחות או בעקיצת איזה בח״ להגדיל עביו ואחר תשגלנה בן תבעל אמו אח באחותו וכן כלם ואין להם שר ומושל ולא תורה ולא אלהות רק נאמר שמתנהגים על פי הטבע ואין להם מטלטלים ונכסים שיחזיקו להם לבדם כי הכל הפקר שמה ואוכלים ומתפרנסים יחדו והאנשים בועלים הנשים לפעמים רבות יפטרו אותן ויעשום הפקר ללכת באשר ימצאו ולפעמים יפול שנאה ותחרות ביניהם וילחמו בשנאה איש אל רעהו בחצים ובקשתות ובאבנים ובהכאו״ זרות כי אין להם כלי זין ומציאות ברזל אין בכל הגליל ההוא והגוברים ילכדו את אויביהם ויהרגום ויאכלו אותם וימלחום במלח כדרך שעושין הקאניבאלי שבשר האדם טוב בפיהם כי העמים האלה בריאים הם מאד לטוב האויר ההוא והרוחות המנשמות שמה מאריכים ימיהם ליותר ממאה וחמשים שנה ואין חלאים מצואים שמה כ״א מעט ואם יתחלחלו בחלי מה יתרפאו מאליהם בשרשים מפורסמים להם ויש שם בשפתי הים מקום לצוד צודת דגים ברשתות

per unctionem aut punctionem alicujus [5] animalis ad augendum crassitiem ejus : & tum postmodum futuentur. Filio maritabitur mater ipsius, frater sorori suæ : & sic omnes illorum. Non est eis Princeps aut Dominator, nec Lex neque Divinitas : sed dicendum est quod regantur secundum naturam. Et non sunt eis bona mobilia, nec opes quas possideant sibi solis: nam omne ibi est commune, & comedunt & sustentantur simul. Et viri qui duxerunt uxores, sæpissime dimittunt illas, & faciunt eas liberas ut eant quocunque invenerint. Aliquando incidit odium & invidia inter eos, ut pugnent ex odio vir contra socium suum sagittis & arcubus & lapidibus & percussionibus miris : non enim sunt illis instrumenta armorum : nec est inventio ferri in tota illa regione. Et ii qui fortiores sunt, capiunt inimicos suos & interficiunt eos, ipsosque comedunt, & condiunt eos sale sicut faciunt Canibales : nam caro hominum bona est in ore eorum. Populi isti sunt sani admodum, propter bonitatem aeris illius & ventorum flantium ibi, & prolongant dies ultra centum & quinquaginta annos. Et nulli morbi ibi reperiuntur nisi pauci : si autem aliquo morbo ægrotaverint, sanantur à seipsis radicibus notis sibi ipsis. Estque ibi in oris maris illius, locus ad venandum venationem piscium

5 *Animalis*] בח״ est בעל חיים *vitâ præditum.* Alibi dixit, Per punctionem extrahendo herbarum venenatarum succum ut eo ungerent Membrum idque tumefacerent.

משונות אשר להם ויש שם דגים רבים וטובים מדה שלא ישוער ערכם כדמות הדגים שלנו גדולים וקטנים וגם מינים אחרים זרים לנו ובהרים הגדולים ההם אשר ביבשה במשך הנהרות הגדולים הנגרים יש יערות גדולות עושי כל מיני בושם והיערות מלאים חיות גדולות עם קטנות הטורפים אריות ונמרים לאין מספר ונחשים כקורות וכל מיני חיות ורמשים רעים משך מימי הנהרות ההם המתוקים וטובים ימשכו זהב טוב בתוך החול לאין חקר ואבני המחצב הקטנים הם אבנים טובות ראויים לתקון וסמוך לשפתי הים כלו מלא מאם המרגלית ר״ל מאטירפירלא ובהיות המנהג אצלם שכל מה שימשך מטבע מוצא הגליל ההוא להיות הפקר לכל על כן לא יחשבו הזהב למאומה וכל מוצאות אבנים טובות לאין ולהבל נגדם כלם חוברי חבר ומכשפים ולוחשי לחש להשמר מהטורפים ועם ערמות רבות אחרות:

הגליל הזה הוא תחת פולו ים אנטארטיקו בלשונם ותלאה מראש גדי ועל פני רקיע השמים עליהם

diversis retibus quæ habent: & ibi sunt multi pisces & boni, ita ut non æstimari possit valor eorum, secundum similitudinem piscium nostrorum majorum & minorum, & quoque aliæ species peregrinæ nobis. Et in montibus illis magnis qui sunt in Continente per tractum fluviorum magnorum fluentium, sunt sylvæ magnæ facientes omnes species aromatum. Et sylvæ plenæ sunt animalibus tam parvis quam magnis rapacibus, Leones & Pardi sine numero, serpentes instar trabium, & omnes species animalculorum & reptilium noxiorum. Protractio aquarum fluviorum istorum dulcium & bonorum trahit aurum optimum in medio arenæ in infinitum. Et lapides lapicidinæ minores, sunt lapides pretiosi convenientes [6] ad præparationem. Et prope oras maris totum illud plenum est Matris Margaritarum. Et quia consuetudo est apud ipsos ut quicquid producatur à natura productione regionis illius, sit omnibus commune, idcirco non æstimant aurum quidquam, & omnis productio lapidum pretiosorum, pro nihilo & pro vanitate est coram ipsis. Omnes sunt Incantantes incantationem & venefici & mussitantes mussitationem ad præservandum se à rapacibus-animalibus; cum multis aliis astutiis.

Hæc regio est sub Polo maris antarctici in linguâ earum, & ultra Caput Hœdi [i.e. Capricorni]. Et super

6 *Ad præparationem*] i. e. ut præparentur & poliantur.

לעת

לעת ערב יראו כוכבי מה מחוברים
וקרובים זה לזה ומסומנים בקוים
אחרים כמין סלסול מהופך אשר
ידריכו הרואים לרכוב בים ההוא
אשר תחת הבטתם נשעננו ימים
רבים והם כצורות אלו ששה
כוכבים גדולים נצבים בהדרכה זו
שנים למעלה ושנים למטה
ושנים לצדם ו"ו קוים ותוים באמצעם
וזאת צורת רביע היבשה אשר
תרו אותה:

* *
s s
s s s s *
s s s s s s *
s s s s
* *

ארץ חדשה

עוד בקשו עם הספינות הנזכרות
לתור קצת מן האיים אשר מצאו
באחד מצדי היבשה הזאת לצד
דרום השפל אשר היתה שפלה בים
מצהבת פניה מרחוק לאור הבוקר
כאור זהב ומראית יקר מאבנים
קטנים על שפתיה ולא יכלו ללכת
שם כי הים הולך ונקפה בשנוי
תכניתו או כי לא היה שם תהום
מספיק לצריך לספינות וייראו מגשת

faciem firmamenti Cœlorum ſupra illos circa tempus veſpertinum vident ſtellas aliquas quæ conjunctæ ſunt & ſibi invicem propinquæ, & ſignatæ ſunt lineis aliis quaſi criſpaturâ-capillorum inverſâ, quæ dirigunt videntes eas ut poſſint navigare per mare: nam ſub aſpectum earum nitebamur per plures dies. Suntque ad inſtar figurarum iſtarum: videlicet ſex [7] ſtellæ magnæ ſitæ ſunt hoc modo; duæ ſupra, duæ infra, & duæ ad latus earum: & ſexdecim lineæ vel ſigna ſunt in medio earum. Et hæc eſt figura quartæ-partis Continentis quam explorarunt.

[8] Terra nova.

Præterea quæſiverunt prædictis navibus explorare aliquos ex illis inſulis quas repererunt in uno laterum iſtius Continentis ad latus meridionale inferius, quia fuit inferius in mari: flaveſcens erat [9] aſpectus ejus à longinquo ad lucem matutinam ſicut lux aurea & color pretioſior, propter lapides parvos qui erant in ripis ejus. Non autem potuerunt illuc ire, quia mare pergit [10] condenſari propter mutationem conſtitutionis ejus, aut quia non erat profunditas ſufficiens pro neceſſitate navium, adeoque timuerunt accedere illuc.

7 *Stella*] De hiſce ſtellis videas Alb. Veſputium Lib. Navigationum. p. 127, cap. 107. Bayerus autem in Uranometria omnes optime & elegantiſſime delineavit. Eum ergo videas, ſi lubet.

8 *Terra nova*] Ea eſt America, ſic dicta ab Americo Veſputio, qui ad hujus terræ inveſtigationem Regis Caſtiliæ juſſu à Caliſia ſeu Gadibus ſolvit 1497. Ab eo denominatio facta eſt, quamvis ante eum Chriſtoph. Columbus dictam inveſtigationem inchoaverat anno 1492. Americæ figuram ex Chartis Geogr. quæras.

9 *Aſpectus ejus*] Sc. unius harum inſularum quas viderant.

10 *Condenſari*] concretum vel nimis craſſum fieri ex mixtione luti & arenæ.

שמרה וארת זה לא יכולתי להבין
וכאשר מצאתי כתוב כן כתבתי וה׳
יודע ועד ישתבח שמו שתקן המצי-
אות לרצונו ואומר אני ה׳ עשה
כל:

Hoc autem [11] non potui intelligere: ſed ſicut inveni ſcriptum, ſic deſcripſi. [12] Deus autem Sciens eſt & æternus: laudetur Nomen ejus, qui ordinavit Mundum ſecundum voluntatem ſuam, dicitque, *Ego ſum Dominus faciens omnia.*

11 *Non potui intelligere*] Optandum eſſet ut videremus Hiſpanicum exemplar unde hæc hauſit: aperte enim (ut vides) profitetur ſe non potuiſſe ibi ſcripta intelligere: ſed κατὰ πόδα ſui Authoris verba ſecutus eſt.

12 *Deus autem ſciens*] Sic etiam Arabes, quando narrarunt hiſtoriam vix credibilem, addunt والله اعلم *ſed Deus eſt ſcientiſſimus*, i. e. melius novit an vera ſit necne. Alias aliquando ſubdunt, والعهدة علي الراوي *ſed fides ſit penes relatorem*, quod ingenue dictum.

פרק ל׳ על עסק מציאות מקום הגן עדן:

CAP. XXX. *De negotio inventionis Loci Horti Eden.*

בענין ידיעת מקום גן עדן
אנה מקומו ביבשה לפי פשט
הכתובים נבוכו בו חכמים רבים כי
לא ידעו מקומו ואנה אפשר שימצא
ורז״ל אמרו כי להגיד מעשה בראשית
אי אפשר שיהיה עקרו הציור השכלי
והמקובל ממנו האמנם בגמרא
ובב״ר אמר ר׳ אבהו אין מקרא יוצא
מידי פשוטו ולמרה שאפשר בחכמת
אלהים להמציא מקום ביבשה
אשר בטבע נצר מטעיו לעורר האדם
בהשלמת חלקיו השכליות המורב-

IN negotio cognitionis loci [1] Horti Eden, ubi ſit locus ejus in Continente ſecundum literalem ſenſum Scripturæ, perplexi ſunt in eo Sapientes multi: quia non norunt locum ejus, & ubi ſit poſſibile ut inveniatur. Et Doctores noſtri b.m. in declarando opus Bereſhith [ſeu Creationis,] dicunt impoſſibile eſſe ut fundamentum ejus ſit idea intellectualis, & ut de ea accipiatur. Verum in Gemarâ & in Bereſhith-rabba, dixit R. Abhu, *Scriptura* [2] *non egreditur è manibus ſimplicis ſui ſenſus*: nam poſſibile eſt in ſapientia Dei facere quaſi exiſtat in Continente locus qui ſit de natura ſurculi plantationum ſuarum ad excitandum homines ad per-

1 *Horti Eden*] i.e. ἡδονῆς *voluptatis*, ſeu Paradiſi terreſtris. In hujus autem inveſtigatione Author noſter ſuam & aliorum Judæorum ſequitur methodum, cui illum & illos relinquo, alio commodiore loco de hac re prolixius diſputaturus, permiſſu ejus qui ad ſuperiorem melioremque & magis durabilem Paradiſum æternæ ipſius potentiæ nutu, tempore ab eo præfinito nos promovere, evehere, & advocare poteſt; cui gloria & honos ſit ultra omnia ſecula & in æternum.

2. *Non egreditur*] i. e. non egreditur è ſenſu literali, ſed ſemper exponenda eſt literaliter.

בית

כורת בתוך החומר ולהדריכו אל הצריך לקיום החלק החמרי עם השכל ולדעת הטוב והרע ההוא הצריך אליו בטבע היצירה החמרית ולזה ייחס הכתוב נטיעת הגן הזה לה״ אלהים בשני שמות של קדש למעלת המקום ורומו אמר ויטע ה׳ אלהים גן בעדן וגו׳ ויהיה סגולת המקום הזה ונטיעותיו אלו חמריות ורוחניות בפקיחת העין לבחירת האדם כאשר יעשו טבעי פרטי הסמים הפשוטים והמורכבים לצורך רפואת האדם וירפאוהו ויהי מה גן עדן נטע ה״;

וקצת מהמדברים אמרו שהמקום הזה הוא מקום ממוזג ביבשה שוה האויר והמזג טוב המזג אשר לא ירע ולא ישחית המתכלכל בו והמתפרנס מצמחיו כי טוב הוא מאד ואני אמרתי אם הכתוב יקראהו מטע אלהים בארץ ומקדם נוכל לשאול דרך פשט הכתוב אנה הוא כי נמצאהו ואם תאמר שיהיה תחת נקודת משוה היום ביבשה אנה היא הנקודה הזאת כי הנקודה האמיתית בכדור כדורי לא

fectionem partium ſuarum intellectualium compoſitarum in medio materiæ, & ad dirigendum ipſum ad id quod neceſſarium ſit ad [3] conſervationem partis materialis cum intellectu, & ad cognoſcendum bonum & malum illud ei neceſſarium per naturam formationis materialis. Et hinc eſt quod Scriptura arborum Horti hujus plantationem attribuat Domino Deo duobus Nominibus Sanctitatis, propter excellentiam loci & ejuſdem ſublimitatem: dixit enim, *Et plantavit Dominus Deus hortum in Eden*, &c. Eſtque proprietas hujus loci & iſtarum plantationum ejus materialium & ſpiritualium, [4] in apertione oculi ad electionem hominis liberam, prout faciunt naturales particularitates Medicamentorum ſimplicium & compoſitarum ad neceſſitatem ſanationis hominum, & ſanant eum. Sit autem quicquid ſit, Hortum Eden plantavit Deus.

Quidam Phyſicorum dicunt, quod hic locus ſit aliquis locus temperatus in Continente, æqualis aeris & temperamenti, optimi ſitus, qui non lædit nec corrumpit illum qui † alitur in eo & qui ſuſtentatur ex germinibus ejus: nam eſt bonus valde. Ego autem dico, ſi ſcriptura vocat ipſum *Plantationem Dei in terrâ*, &, *ab Orientali plagâ*, poſſumus rogare per modum ſimplicem [i.e. literalem] Scripturæ, Ubi ſit ut reperiamus illum? &, ſi dicturus es, quod ſit ſub aliquo puncto Æquatoris diei in Continente, Ubi ſit hoc punctum? Nam puncti veri in Globo Sphærico nemo

3 *Conſervationem*] i. e. durationem ſeu permanentiam. 4 *In apertione oculi*] Aperti ſunt oculi eorum, viz. Adami & Evæ. † Sc. qui veſcitur aurâ ejus æthereâ.

ירע אנוש ערכה לפי שהנקודה
האמיתית ענין אלהי הוא ואם
תאמר כי הגן הזה הוא במזרחו
של עולם כאמרו גן בעדן מקדם
וכמאמר פשט חכמים אמרו שם
מקדם במזרחו של עולם ובאמת
עדין לא נודע מקומו אי כי תחת
משוה היום מהחום הרב אין בו
מזג שוה וגם מקדם בארץ המזרח
בגלילות אשיאה לא נודע לנו מקום
שוה ראוי ומתיחס לפשטי פסוקי
התורה ואם תאמר שהוא בגלילות
אראביאה פיליצי מכח הפסוקים
של סנחריב בעדן אשר בתלסר
ואמר הפסוק ארץ עדן בקרוב למקום
הידוע על היהודים אשר למטה
בארביאה פיליצי אשר יאמרו היום
כי גליל עדן סמוך להם באמת פי
על זה גם דרכיו פה לא יתכנו
לרוב החום מאד וגם כי הארבעה
הנהרות ממנו הנזכרים בתורה
לאשר ירע מוצאם היום לא
ימצאו בו מקום גן עדן לפי שארבעת
הנהרות היוצאים להשקות את הגן
מצאנו אותם חלוקים ורחוקים
זה מזה כרחוק מזרח ממערב
בראשונה פישון שהוא נילוס היוצא
מהרי הלבנה ויורד למצרים באורך
רוחב כוש לאיקלים מירואי לא

novit pretium: punctum enim verum est res plane Divina. Et, si dicis, quod hic Hortus sit in Oriente Mundi, sicut dicitur, *Hortus in Eden ab anteriore-parte*; & secundum literalem-sensum Doctorum qui dixerunt ibi *Ab anteriore-parte*, esse in Oriente Mundi; pro certo nondum cognoscitur locus ejus ubi sit. Nam sub Æquatore diei propter magnum calorem, non est ibi temperamentum æquale. Et etiam ab anteriore-parte, in terrâ Orientali in regionibus Asiæ, non est nobis notus locus aliquis æqualis & conveniens cui applicetur literalis-sensus Versuum Legis. Et, si dixeris, quod ille sit in regionibus Arabiæ felicis, (ex vi Versuum de Sancheribo, *In Eden qui in Tellasar*, & Versus qui dicit *Terra Eden*,) prope locum notum de Judæis qui infra sunt in Arabiâ felice, qui hodie dicunt regionem Eden esse sibi proximam: revera ad hoc etiam viæ ejus [sc. de æquali temperatura] hic non conveniunt, propter nimium calorem. Et quoque cum sint ex illo [Horto] quatuor fluvii in Lege commemorati, illi qui norunt scaturiginem eorum hodie, non invenient in ipsa locum Horti Eden: nam quod attinet quatuor fluvios exeuntes ad irrigandum hunc hortum, invenimus ipsos divisos & distantes à se invicem sicut distat oriens ab Occidente. Primo, Pishon qui est Nilus, est qui egreditur ex montibus Lunæ & descendit ad Ægyptum per longitudinem latitudinis Æthiopiæ & per Clima Meroes.

ידעתי

ידעתי בו גן עדן כי לא נכתב בתוכו וגם הנהר השני הסובב את כל ארץ כוש וארת אופיר וארת חוילה הנה מצאנו שם הזהב על יד התרים ולא מצאו גן עדן והשלישי חדקל היורד למדי אצל ים קאספיאו ונקרא בלשונם טיגריס כבר מצאנוהו לדניאל בספרו יושב על נהר חדקל וכן ציירוה הקוסמוגראפי סמוך לסוסיאנה היא שושן הבירה ובאלה אין זהב ואין גן עדן והנהר הרביעי הוא פרת אשר קראוהו חכמי הנוצרים איבפראטים והוא היורד לדרך בבל ולים פרס אנה נמצא אצלו גן עדן לא במקום מוצאו שחכמי התלמוד בגמרא היו יורדים בו לבבל בימי מלואו באמרם שם בגמרא רבת פרת ולא בסופו שהוא בים פרס מים הודו ולא נמצא בו גן עדן ואם תאמר באורך דרך ירידתו כי רב הוא הנה הפרתמים אשר למלך אחשורוש ושרי המדינות אשר על אורך נהר פרת כי פרתמים שם נגזר מפרת ולא

5 Non novi in ipso esse Hortum Eden, quia non scribitur esse in medio ejus. Et quoad fluvium secundum qui circumit totam terram Cush & Ophir & Havilam, en invenimus ibi aurum per manum exploratorū: sed ipsi non invenerunt Hortum Eden. Tertius Hiddekel est qui [6] descendit in Mediam juxta mare Caspium, & vocatur linguâ eorum Tigris: jam invenimus illum apud Danielem in libro suo, *Sedens juxta fluvium Hiddekel.* Et sic eum depinxerunt Cosmographi prope Susianam, quæ Susan Palatium. Et in istis nec aurum est nec Hortus Eden. Et fluvius quartus est Phrât, quem Sapientes Christianorum vocant Euphratem : is est qui descendit per viam Babel & ad mare Persicum. Sed ubi reperitur apud ipsum Hortus Eden ? Non certe in loco scaturiginis ejus: nam Doctores Talmudici in Gemara descendebant per illum ad Babel in diebus plenitudinis [seu incrementi] ejus, cum dicant ibi in Gemara, *Crevit Euphrates*: neque in ejus fine qui est in mari Persico quod ex mari Indico : nec in ipso reperitur Hortus Eden. Si autem dixeris, [Eden] est per longitudinem viæ descensus ejus qui est magnus, ecce Partemæi qui pertinebant ad Regem Ahasuerum & Principes Provinciarum qui per longitudinem fluvii Euphratis (nam Partemim est Nomen derivatum à Perât,) non invenerunt Hortum Eden nec auri productio-

5 *Non novi in ipso esse*] i. e. non percepi nec novi in ipso esse Hortum Eden.
6 *Descendit in Mediam*] Fallitur hic noster, vel saltem confuse loquitur: rectius enim dixisset, Qui descendit in Assyriam ex Media quæ juxta mare Caspium : alias enim Tigris sat procul à dicto mari distat. Mox rectius dicit, Tigrim esse prope Susianam.

מצאו בו גן ערן ולא מוצא זהב ממנו ואנה נמצאנו כי תאמר אלי בחכמה שא נא עיניך וראה את המקום מרחוק כי שם חנוך ואליהו:

ועוד שאלה גדולה על כל אלה על ארבעה הנהרות ממש אשר ארבעתם יצאו מערן ממקור אחד ואנחנו נראה פישון שהוא נילוס יוצא מארץ הדרום העליון מהרי הלבנה לרעת הכל אשר בין מרבות כוש היא איטיאופיאה ויורד למצרים ואלסנדריא ומימיו נוזלים על שפת ים מריטיראניאו האמצעי באפריקא בבארבאריאה והשני אפשר כי הוא כן שיסובב אופיר וחוילה גלילות סינינא וגאמבארא אולם חדקל שיורד מדרך הרי ים קספיאו בצפון הודו ולצפונו של עולם ופרת הנולד בהרי ארמיניאה הגדולה ויורד לים הודו ופרס בדרומו של עולם אשר יתכן שיהיו מוצאם ממקום א״ מהרי הלבנה אשר באמצע כוש היא איטיאופיאה באפריקא אשר ב׳ מהם מציאותם שם באפריקא פנים ואחור והשנים האחרים

nem ex illo. Ubi ergo inveniemus illum? Dices mihi per ſapientiam, Eleva nunc oculos tuos,& vide iſtum locum à longinquo, nam ibi ſedentes ſunt Chanoch & Eliahu?

Eſt autem adhuc quæſtio major omnibus iſtis, videlicet de quatuor hiſce fluviis ipſiſſimis; nam omnes illi prodierunt ex Edeno ex uno fonte. Nam nos videmus Piſonem (qui eſt Nilus,) prodeuntem ex terrâ auſtrali ſuperiore è montibus Lunæ, qui ſecundum opinionem omnium eſt inter Deſerta Cuſh ſeu Æthiopiæ, & deſcendit ad Ægyptum & Alexandriam, & aquæ ejus decurrunt ad oram maris Mediterranei ſeu mediani per Africam in Barbariam. Et quoad [7] ſecundum, poſſibile eſt ut circumeat Ophir & Havilam, regiones Senegæ & Gambaræ. Verum Hiddekel deſcendit à via montium maris Caſpii [8] in Septentrionale Hodu & Septentrione Mundi. Et Euphrates eſt qui naſcitur è montibus Armeniæ majoris, & deſcendit ad mare Perſicum & Indicum in auſtrum Mundi; cum jam potius conveniat ut ſit eorum origo ex uno loco, ſc. ex montibus Lunæ qui in medio Cuſh ſeu Æthiopiæ in Africa anterius & poſterius. Ibi enim inveniuntur duo ex illis: & quoad duos alios Hid-

7 *Secundum*] Intelligitur hic fluvis *Niger*, qui ab Ortu in Occaſum Æthiopiam ſecat: & quia Ghineam præterfluit, Arabibus نيل غانة *Nilus Ghâna* nuncupatur.

8. *In Septentrione Hodu*] i. e. Indiæ. Verum eſt quod Tigris deſcendit à via montium maris Caſpii; ſed quod addit, *in ſeptentrione India*, non poteſt bene intelligi; hæc enim ſunt prorſus ἀσύστατα. Verius dixiſſet Tigrim oriri ex ſeptentrionali parte Aſſyriæ, ut revera eſt. Mox melius, ex Corduenis montibus educit. In hac autem re profecto Judæi noſtri manibus aqua hæret, nec poteſt ſe commode excuſare quin reus ſit qui Fluvium ipſum ſeducere voluerit.

חדקל

חדקל ופרת התחלת מקורם באשי־
אה העליונה הגדולה אחד מהם
והוא חדקל כמעט מהרי סקיטאניאה
וסארמאציא או בקארטואנה והשני
מאלה הוא פרת שירד מדרך
אשיאה התחתונה לבבל ולים
הודו ופרס ואם כן הוא מה נדבר
ומה נצטדק במציאות ארבעת
הנהרות האלה אשר השנים פישון
וגיחון יהיו בשתי גלילות אפריקא
וכוש והשתי הנהרות האחרים חדקל
ופרת באשיאה העליונה כרחוק
מזרח ממערב ולשון ים מצרים
הוא ים סוף וארץ ישראל וכל
פלשתים וקצת ארם ביניהם וספק
אחר נוסף על אלה כי מצאנו גיחון
לירושלים והורדתם אותו אל גיחון
אמרו המפרשים גיחון אחר הוא
ממ כל הספקות מסופקים:

האמנם בכל מה שקראתי בדעות
הקודמים לא נתישב דעתי בהם
ואנכי אכתוב העולה על רוחי בסוף
האגרת הזאת ליחס תכליתם
בדברי תורה ולא אומר לקוראי

dekel & Phrât, initium fontis eorum eſt in Aſiâ ſuperiore majore; viz. ipſorum unus Hiddekel eſt ferme è montibus Scytaniæ & Sarmatiæ aut Corduenis; & horum ſecundus qui eſt Phrât deſcendit à via Aſiæ [9] inferioris ad Babyloniam & ad mare Perſicum & Indicum. Et, ſi ita ſit, quid dicemus & quomodo nos juſtificabimus in inventione quatuor fluviorum iſtorum, quorum duo, ſc. Piſhon & Gihon ſunt in duabus regionibus Africæ & Cuſh; & duo reliqui fluvii Hiddekel & Phrât in Aſiâ ſuperiore, ſicut diſtat Oriens ab occidente? Nam [10] Lingua [i. e. Sinus] maris Ægyptii, (ea eſt mare Suph,) & terra Iſrael & tota Philiſthæa, & pars Syriæ ſunt inter eos. Et quoque dubium aliud iſtis addetur, quia invenimus Gihon prope Jeruſalem, *Et deducetis illum ad Gihon.* Dicunt autem Commentatores hunc eſſe alium Gihon: ſed nihilominus tamen hæc dubia dubitantur.

Revera in omnibus quæ legi de opinionibus antiquorum, non ſedata eſt mens mea in illis. Ego itaque jam in fine hujus Tractatus ſcribam ea quæ [11] aſcendunt ſuper ſpiritum meum, applicare completionem eorum verbis Legis. Nec dicam legentibus hunc Tractatum, Accipite opini-

9 *Inferioris*] Melius dixiſſet, ut mox, *ſuperioris*. Mirè certè in hoc Capite hallucinatur Author, & in viis Paradiſi plus quam aliis cæſpitat; idque merito cum Chriſtum veram viam ſequi renuat.

10 *Lingua maris Ægyptii eſt mare Suph*] Male ſtatuit *Mare Ægyptium* eſſe *Mare rubrum.* Nam ex *Iſa.* 11. 15, plane conſtat quod per *linguam maris Ægyptiaci*, intelligatur ea Mediterranei pars Ægypto proxima in quam 7 Nili oſtia exonerantur. Propheta enim in eam exitium hoc modo denuntiat, *Anathematizabit Dominus linguam maris Ægyptii; & agitabit manum ſuam ſuper Fluvium, quem percutiet in 7 rivis ſuis.* Mari autem rubro quod ab Ægypto diſtat, aliquid inflixiſſe, certe nec Ægyptum nec ejus fluvium tetigiſſet, nec ad eam ullo modo ſpectare potuit. Dicat autem quod vult ὁ πλάνης: nos ad alia properabimus.

11 *Aſcendunt ſuper ſpiritum meum*] i. e. Veniunt in animam meum.

האגרת קבלו דעתי כי הרשות בידם רק אומר קבלו דברי תורה כפשוטן וכהלכתן ועל הכל קבלו דת על דרך ביאור חכמי האמת אשר ירמוז הכל אל הציור השכלי והמקובל ממנו ועל הדרכים כמו אלו נחלקו בו גדולי גאוני ישראל אחרונים במציאה אין כמותם אחריהם עד היום הרםם והרמבן האחד כתב במורה בספורי האבות על וירא אליו ה׳ באילוני ממרא והנה שלשה אנשים ואל הבקר רץ אברהם וגו׳ כלם מראות אלהים ולא כפשוטן רק במראות הבתרים שאימה נפלה על אברהם וכן בלוט ומצות אפה ויאכלו וגו׳ והרמבן השיגו בפרשת וירא בתוכחת מגולה ואומר כי כלן כפשטן הן ורבים כמו אלה אליו ביניהם בחרושי התורה להרמבן כן אומר מה לי עתה באגרת הזאת בספורי זה כי יהיה ספור בראשית כלו רומז אל המקובל והנסתר ממנו

onem meam; nam [12] licentia est in manu eorum: sed dicam, Accipite verba Legis secundum simplicem [i. e. literalem] suum sensum & secundum consuetudinem suam, & supra omnia, Accipite verba Legis secundum explicationem [13] Doctorum veritatis, qui innuerunt [i.e. retulerunt] omnia ad ideam intellectualem & Cabbalâ-receptam apud illos. De istiusmodi autem viis divisi sunt magni excellentes Israelis posteriores, de inventione hac, non sunt sicut illi post eos ad hunc usque diem, viz. Maimonides & Nachmanides. Unus horum scripsit in suo More, ad enarrationes patrum ad [14] *Et apparuit ipsi Dominus in quercubus Mamre*, &c. *Et ecce tres viri*, &c. *Et ad armentum cucurrit Abraham*, &c. quæ omnia sunt visiones Dei, & non secundum simplicem suum sensum, sed tantum sicut visiones dissectorum-animalium, ubi [15] *terror incidit super Abrahamum*: Et sic de Lotho, *Et azyma coxit*, &c. Nachmanides vero animadvertit in illum in Parasha *Et apparuit*, reprehensione manifestâ, dicitque omnia ista esse secundum simplicem suum sensum: & ejusmodi multa inter eos sunt apud Nachmanidem in suo Chiddushe-hattora. Sic itaque dicam, Quid mihi nunc est in hoc Tractatu in ista enarratione mea? [dicamque inquam]

12 *Licentia*] Nempe licentia non credendi.

13 *Doctorum veritatis*] i. e. *Cabbalistarum*. A קבל cabal *accepit*, est קַבָּלָה Kabbala *Acceptio*; quo nomine intelligitur Doctrina ore tenus tradita & accepta, quæ est Theologia quædam mystica de Divino auditu, ut vocant, & de Arcanis ac Mysteriis Legis Divinæ.

14 *Et apparuit*] Ex *Gen.* 18. 1, 2, 7.

15 *Terror incidit*] Putant nempe Abrahamum revera non vidisse talia; sed sopore in eum cadente, illum vidisse visionem tantum. Sed bonus hic dormitat Maimonides, somniatque vigilans. Recte itaque in illum animadverrit Nachmanides, eumque merito reprehendit, in Libro suo dicto *Chiddushe Tora*, id est, *Innovationes seu Nova expositiones Legis*.

ולא כפשוטו או שיהיה כמשמעו
ובדרך קול פסוקי התורה ממש
ועל זה באתי ואומר שהאדם נברא
למטה בארץ וה׳ הכניסו בגן ערן
לעבדה ולשמרה וזהו מקומו באופן
הגון לדעתי ומתקרב לדעת האמת
הגע׳ הזה הוא בגליל הרי הלבנה
במקום אחר מיוחד שמה אשר
הוא מקום סגולה מאת ה׳ ארון
כל הארץ אשר לא יעבור בו איש
ורגל בהמה שוה המזג וטוב
המצב וגן ערן שמו אשר נטעו ה׳
מקדם בראשונה לנוח בו האדם
אשר יצר ואם לא חטא כבר היה
ידוע מה שימשך מזה ומהמקום
ההוא נהר יוצא מערן להשקות
את הגן והיה לארבעה ראשים
אשר שנים מהם פישון וגיחון
יסובבו הגלילות ההמה מארץ כוש
העליונה והתחתונה כאשר המה
עושים היום הזה ממש האחד
נילוס יורד לארץ כוש במצרים
והשני לכוש לדרום אופיר וחוילה
אשר שם הזהב בוראי וגיחון של
ירושלים גיחון אחר הוא כאשר
נראה היום נהרים רבים נקראים
רינוס בצרפת ואשכנז ואיטאליאה
והשנים האחרים חדקל ופרת ילכו

quod sc. sit enarratio τῆς Bereshith tota illa, innuens sensum Cabbalisticum & occultum à nobis, & non secundum sensum literalem suum? vel, quod sit [16] secundum auditum suum & secundum sonum versuum Legis proprie? Ideoque venio & dico, quod Homo creatus fuerit infra in terra: Deus vero introduxit ipsum in Hortum ad colendum eum & ad custodiendum eum: & iste erat locus ejus modo conveniente, mea opinione. Quod autem magis accedit ad opinionem veram, est quod iste Hortus Eden sit in regione montium Lunæ in loco aliquo appropriato ibi, qui est locus peculiaris à Domino qui Dominus totius terræ, per quem nunquam transit vir nec pes bestiarum, æqualis temperamenti & boni situs: & Hortus Eden est nomen ejus, quem plantavit Deus ab antiquo olim, ut in eo quiesceret homo quem formaverat. Et, si non peccasset, jam notum esset quid inde † traheretur. Et ab illo loco prodiit fluvius, ab Eden, ad irrigandum Hortum, fuitque in 4 capita, quorum duo sunt Pison & Gihon qui circumeunt regiones istas terræ Cush superioris & inferioris, sicut hodie faciunt ‡ certissime. Unus nempe est Nilus descendens per terrã Cush in Ægyptum: & secundus per Cush ad meridiem Ophir & Havilæ, ubi est aurum pro certo. Gihon vero Hierosolymæ est alius Gihon, sicuti visitur hodie quod plures fluvii vocentur Rhenus, viz. in Gallia & Ger-

16 *Secundum auditum suum*] i. e. prout audimus pronuntiatum, & sec. sonum verborum in Versibus seu Textu Legis. † Id est, *sequeretur*. ‡ Seu *proprie*.

קרמת אשור אסיריאה בלעז ומיסו-פוטאניאה וכן ציירוהו וכתבו עליו כל החוקרים בארחות עולם וכן כתבו החכמים בתלמוד על פרת שהוא נוטה לדרך בבל וחדקל עובר בגלילות שושן הבירה אשר שם דניאל ראה מראות אלהים:

אולם לדעת איך ילכו שתי הנהרות האלה הנולדים מהרי הלבנה באמצע כוש ואפריקא והנם היום נמצאים באמצע האסיאה בארצות אשור ובבל ושושן הבירה ובין כוש ואסיאה יש לשון ים סוף למצרים וארץ פלשתים וכנען ואין נהר מהם נגרר במהלך הזה ונאמר אנחנו בו כי הפסוק ממש מסייע אל הביאור הזה באמרו ההולך קדמת אשור וזה שילכו השתים הנהרות האלה מתחת לארץ לדרך אשור בדרך מבוע טבעי וכמשפט וטבע קצת נהרות בעולם להיות הולכות מהלך מה על הארץ ואחר יסתתרו ויהיו נובעים אל מקום אחר וקרוב לזה כתב הרמב״ן ז״ל בפרשת בראשית בחרושי התורה אשר באר וכן מצאתי בדברי חכמי הטבע שהים המסתיר מימיו למטה ומקבצם

mania & Italiâ. Duo itaque alii Hiddekel & Phrât eunt per Anteriorem partem [i.e. Orientem] Assur vulgo Assyriæ, & per Mesopotamiam. Et sic depinxerunt eum & de eo scripserunt omnes scrutatores in [17] in semitis Mundi. Et sic scripserunt Doctores in Talmud de Euphrate, quod sc. inclinet ad viam Babylonis; & quod Tigris transeat per regiones Palatii Susan, ubi Daniel vidit visiones Dei.

Verum ad sciendum quomodo duo isti fluvii qui nascuntur ex montibus Lunæ in medio terræ Cush & Africæ, jam hodie inveniantur in medio Asiæ in terris Assur & Babel & Palatii Susan, (cum inter Cush & Asiam sit lingua maris Suph versus Ægyptum, & terra Philisthæorum, & Canaan, & neuter horum fluviorum [18] fluat per hoc iter,) dicemus nos hic de eo, quod Versus [i.e. Textus] directe juvet hanc expositionem, cum dicit, *Qui ascendit versus Assyriam*: & hoc est, quod eant duo isti fluvii sub terram ad viam Assyriæ per viam Scaturiginis naturalis, & secundum morem & naturam quorundam fluviorum in Mundo, qui eunt per aliquod iter super terram, & postmodum occultantur & scaturiunt in alio loco. Et huc prope accedit id quod scripsit Nachmanides b. m. in Parasha Bereshith in Innovationibus Legis quas explicuit. Et sic inveni in libris Peritorum naturæ [i. e. Physicorum,] quod mare occultat aquas suas infra, & colligit eas continetque illas, &

17 *In semitis Mundi*] i. e. in Itinerariis suis.
18 *Fluat*] נגרר *ducatur seu trahatur.*

ומחזיק

ומחזיק בם כבר יוליכם למרחוק ויהיו נובעים דרך המעינות הנובעים ויתחדשו להיות מתוקים ויצאו לאור ויולידו נהר וכן מצאתי בדבריהם ממש על נהר נילוס הנוזל מהרי הלבנה כאמור ובאמצע המורד יפקד מקומו ויחסר ירידתו לעינים בהגיעו למעלה ממירואי בהרים הרמים והגבוהים וממקום אחר יצמח ויבא למצרים ואולי כי אפשר לבאר עוד על פי האופן הזה על חדקל ופרת אשר מקורם מהרי הלבנה עם פישון וגיחון ולא יראו החוצה עד בואם מתחת לארץ קדמת אשור ושם יעשו פעולתם על הארץ להראות חדקל בשושן הבירה ובארץ בבל והרביעי הוא פרת ה׳ יפרנו וירבנו :

זהו מה שכוונתי אני אברהם פריצול יצו׳ גר פיראדה לכתוב באגרת הזאת היום ר״ח כסליו רפ״ה ואתנה שלוחים לשר חשוב בישראל לזכרון תם תלחי יש״ממוע לק״י :

dein defert eas in longinquum ut ſint Scaturientes viâ fontium qui ſcaturiunt, & renovantur ut ſint dulces : & tandem prodeunt in lucem & producunt fluvium. Et ſic inveni in ipſiſſimis verbis eorũ de fluvio Nilo, quod ſc. defluat à montibus Lunæ ut dictũ eſt, & in medio deſcenſionis deſideratur locus ejus, deficitque deſcenſus ejus [19] ad oculos cum pervenit ſupra Meroen ad montes excelſos & altos, & ex alio loco oritur & venit in Ægyptum. Et fortaſſis ſit etiam poſſibile explicare hoc ipſo modo de fluvio Hiddekel & Phrât, quorum fons eſt ex montibus Lunæ una cum Piſon & Gihon : nec apparent extra donec veniant ſub terrâ ad Anteriorem-partem Aſſyriæ. Et ibi faciunt operationem ſuam ſupra terram, ut appareat Hiddekel circa Palatium Suſan & terram Babel. Et quartus fluvius eſt Phrât : Deus [20] nos fructificet noſque multiplicet.

Et hoc eſt quod intendi ego Abraham Peritſol (cuſtodiat eum rupes ſua & redemptor ſuus,) commorans in Ferrara, ſcribere in hoc Tractatu, hodie in [21] novilunio Chiſleu 285 : & dedi eum ut Munera Principi alicui honorabili in Iſraele, in memoriale.

[22] Finitus eſt. Laus Deo vivo : & ſit nomen Dei benedictum ex nunc & uſque in ſeculum. In ſalutem tuam ſperavi Domine.

19 *Ad oculos*] ſc. ad viſum oculorum, i. e. plane & perſpicue.

20 *Nos fructificet noſque multiplicet*] Eſt alluſio ad nomen *Phrât*, ſine juſta cauſa; vult enim his inſinuare deductum eſſe à פרה *fructuoſus fuit & fructificarit* ; quod falſum.

21 *Novilunio*] Abbrev. ר״ח eſt pro ראש חדש *caput menſis*.

22 *Finitus eſt*] Alii Authores ſolent ſubjungere tantum, תם ונשלם תהלה לאל בורא עולם *perfectus* [ſeu *finitus*] *& abſolutus eſt. Laus Deo Creatori Mundi.*

Exemplaris MS Veneti Tranſcriptor hanc ſequentem Concluſionem ſubjungit,

ובכן נשלם ספר אגרת ארחות עולם להחכם השלם התורני ר״ אברהם פריצולו זלה״ה: ברוך אלהי עליון מראשית אחרית הווה אשר לא עזב חסדו ואמתו מעמנו לתת לנו כח להתחיל ולהשלים הספר הנחמד הזה חכו ממתקים וכלו מחמדים ואם מצער הוא והקוראים בו במיעוט דברים ימצאו הרבה מים קרים על נפש עיפה שמועה טובה מארץ מרחק ישמח לב הקונה ואשר זכנו בזה למען רחמיו הרבים וחסדיו הגדולים יתן ויחזור לנו עוז ותעצומות להדפיס עוד ספרים לרוב כאשר עם לבבנו ויצמיח לנו ישועה בקרוב כי״רא:

Et ſic perfectus eſt liber Iggereth Orchoth Olam Doctoris perfecti Theologi Rabbi Abr. Peritſol, memoria ejus ſit in vitam futuram. Benedictus Deus excelſus qui à principio ad finem eſt; qui non deſeruit miſericordiam & veritatem ſuam à nobis, dando nobis vires ad inchoandum & perficiendum Librum hunc deſiderabilem, palatum ejus dulcia continet, & totus deſiderabilia comprehendit. Et quamvis parvus ſit, Legentes in eo paucis verbis reperient multum aquarum frigidarum ſuper animam defatigatam, nempe auditum bonum à terrâ longinquâ: lætabitur cor emptoris. Et qui nos dignos fecit hoc propter miſericordias multas & benignitates ſuas magnas, det nobis robur reddatque fortitudines ad edendum adhuc multos libros, ſicut eſt in animo noſtro: & germinare faciat nobis ſalutem præſto. Sic ſit voluntas ejus, Amen.

FINIS.

TRACTATUS
ALBERTI BOBOVII

Turcarum Imp. MOHAMMEDIS IV^ti olim Interpretis primarii,

DE TURCARUM
LITURGIA,

PEREGRINATIONE MECCANA,
CIRCUMCISIONE,
ÆGROTORUM VISITATIONE, &c.

Nonnullas ANNOTATIUNCULAS, pro ut occasio se obtulit, passim adjecit THOMAS HYDE S. T. D. è Coll. Reginæ *Oxon.* Protobibliothecarius Bodlejanus.

Subjungitur *Castigatio* in *Angelum à Sancto Joseph,* Carmelitarum discalceatorum in Perside Præfectum olim generalem.

OXONII,
E THEATRO SHELDONIANO 1690.

AD LECTOREM

PRÆFATIO.

SEquentes de Ritibus Turcarum observationes accepi ab amico Doctissimo D. Thoma Smith S.T.D. qui ab Itinere Constantinopolitano redux, eas ante aliquot annos mecum communicavit, suadens ut aliquando publici juris facere vellem; quod jam tandem factum est. Eas autem illius rogatu scripto prius consignaverat Albertus Bobovius, *patria dialecto.* Bobowski *dictus, gente Polonus, aliquot ab hinc annis defunctus. Cujus mors dolenda, tum quia nostratibus semper erat amicissimus & in omnibus officiosissimus, tum quia erat impensissimus Linguarum amator & assiduus cultor, & in earum multis tam Europæis quam Asiaticis versatissimus & peritissimus: unde habitus est dignus qui sub Turcarum Imperatore* Mohammede IVto *Stipendium mereretur ut* ترجمان باشى Tergjumân Baſhi, *i. e.* Interpres primarius. *Maximè autem dolendum est, quod morte præreptus esset antequàm ad Christianismum rediisset; quod facere ex animo anhelabat, cupiens ut in Anglia inter Christianos honesto aliquo modo panem lucrari potuisset, & ab Infidelium consortio recederet. Juvenis quidem primo à Tataris ductus est Captivus, & venditus Turcis, à quibus (explorato ejus ingenio dotibusque) in Seraglio educatus est 20 annis, unde ut Magnatis alicujus Famulus abiit in Ægyptum, & hoc modo factus Liber, tandem ad Constantinopolim rediens, in dictum officium adscitus est. In Islamismo autem initiatus, una cum Religione (ut mos est) Nomen mutans vocatus est* على بيك Ali-Beigh, *seu ut vulgo efferunt* Ali-Bei.

Studiosus fuit, & multa scripsit; præsertim Grammaticam & Lexicon pro Lingua Turcica: & circa annum 1653, rogatu D. Basire, Ecclesiæ Anglicanæ Catechismum Turcice vertit, & tota S. Biblia in eandem linguam transtulit pro D. Levino Warnero, qui (ut Typis mandari possent) transmisit ad Leydam, ubi hodie in Bibliotheca Leydensi servatur MS. exemplar. Psalmos Davidis ipsius manu scriptos ipse Turcicè possideo.

Hæc quæ de Turcarum Ritibus scripta reliquit, possunt esse curioso Lectori grata, quia eædem res ab aliis nondum tam bene descriptæ, nec quidem ab ullo Christiano accurate describi potuere: cum nemo nisi Muslimus absque summo vitæ periculo posset admitti ad tales Ritus videndum. Nam si Christianus se admisceret eorum Sacris, præsertim Peregrinationi Meccanæ, omnia haberentur profanata, & ille morte mulctaretur, nec posset à se visa referre. Alias vero extra Religiosam illam Peregrinationem, Mercator forte Urbem adeat & redeat. Cum itaque à Mohammedano hæc scripta sint, probatam & veram credamus relationem; præsertim cum totam eorum stultitiam tam libere prodat, & arcana nobis Christianis ridenda propinet; unde possumus plenius de eorum Fide & Moribus & Indole judicium facere. Et quidem illorum (ut et Pontificiorum) ineptias et stultitiam vidisse, potest omnes alios in veriore Religione melius confirmare. Nam fere omnes illorum Ceremoniæ, præsertim Meccanæ, sunt plane ridiculæ et superstitiosæ, ab astutis nebulonibus excogitatæ ad seducendum inani religionis specie palantium Arabum animos eosque demulcendum. In dictis Ceremoniis quam ridiculum est Templi peribolum toties circumitare, cum humerorum agitationibus, &c. Imo et tota panegyris est tanquam insanorum et fatuorum turma nugis occupata. Quam deploranda est cœcitas miserorum, qui amicos ægrotantes monent de præscindendis unguibus, quia post mortem factum non valet; et quod credant mortuos subjici duorum Angelorum Examini in ipso Sepulchro, ibique vapulare; et quod defunctum moneant ut pergat

gat strenue negare Trinitatem, et fortiter asserere Fidem Mohammedanam in altero Mundo, eadem firmitate qua hæc fecerat in hoc Mundo; et ut memor sit Professionis suæ, quod acceptaverit Deum pro Domino, Mohammedem pro Propheta, et Alcoranum pro Libro suo, &c. (quasi mortui eos loquentes audire possent,) metuentes suos defunctos apostatizare posse, et à sua fide desciscere. Hæc autem faciunt credentes animam pro 3 aut 4 diebus corpori assidere vel circa illud volitare, donec factum fuerit dictum Examen. Ideoque feles arcent, fœtores et fragores et omnes inconditos sonos prohibent, ne forte talia circumvolitantem Animam turbare et justo citius fugare et absterrere possint.

Sed interim, ut quod justum est ipsis Turcis faciamus, agnoscendum est eos verum Deum colere. Nam Mohammed Arabes ab Idololatria ad veri Dei cultum et cognitionem partim vi et partim subtilitate adduxit: qua in parte bene fecit, et Asseclæ ejus pro Dei Unitate contra omnes fortiter contendunt et scribunt. Imo Mohammedanorum plurimi in amore Dei excellunt, et de Amore Divino plurimos Tractatus pathetice scriptos ediderunt. Præterea multi ex eis Eleemosynis et Justitia aliisque virtutibus tam moralibus quam Theologicis elucent: et, si quid mali eis accidat, id statim pro peccatis suis contigisse agnoscunt & exponunt. Frustra autem sunt qui credunt eos colere Mohammedem, quod non faciunt: sed tantum ut omnium maximum Prophetam æstimant. Nam qui ex Turcica Secta sunt, ita prorsus ab omni Idololatriæ specie abhorrent, ut ne quidem in Nummis propriis aut in Libris picturam faciant, aut Scachis figuratis ludant, ne forte in usum Idololatricum trahantur; quamvis Persica Mohammedanorum Secta ubique picturas faciat eisque utatur. Isti autem Turcæ, veræ Religionis fundamini (sc. Dei Unitati) superstruunt stramen & stipulam, quæ in die distinctionis ignem probationis non ferent.

Harum observationum Textus est in ipsissimis Authoris verbis, quæ raro mutavi, nisi forte leviora, & quæ Grammaticæ repugnarent, aut ubi Arabicorum interpretatio nimis laxa & perfunctoria. Si quid Textui insertum, id distinctionis causa Uncis inclusum. Notas adjeci paucas in ea quæ ab Authore tacta: multa alia addi potuere: sed quæ ille non tetigit, ego plerumque intacta reliqui; ne Opus nimis prolixum foret, & ne meum potius quam illius esse censeretur.

Et quia Mecca & ad eum Peregrinatio in prædictis sæpius memoratur, qui de ea plura videre cupit, urbis & Templi descriptionem videat in Itinerario Lud. Vartomanni Patritii Romani, qui omnia ex αὐτοψία *nobis tradit,* Cap. 15, 17, 18, 19, 20. *Videatur quoque L. de Barthema* p. 151, *Italicé.* Vale *Lector, & his qualiacunque sint utere & fruere.*

DE PRECIBUS

MOHAMMEDANORUM.

QUinquies per diem orare debent Mohammedani ex Alcorani præſcripto horis conſtitutis; nempe I, *Horâ matutinâ ante ortum Solis*, quæ Turcicè vocatur صباح نمازي † Sabâh namâzi *Oratio matutina*. II, *Horâ meridianâ* in declinatione Solis, quæ eſt اويله نمازي Oile namâzi *Oratio Meridiana*. III, *Horâ* [1] *veſperarum*, quæ ايكندي نمازي Ikindi namâzi *Oratio pomeridiana*. IV, *Hora poſt occaſum Solis veſpertina*, quæ اخشام نمازي Achſhâm namâzi *Oratio veſpertina*. V, *Seſquihorâ intra noctem*, quæ ياتسي نمازي Yatſi namâzi *Oratio decubitoria* ſeu ante decubitum.

Has Orationes præcedere debet طهارت Taharet *Luſtratio*; nempe *Lotio* [2] *faciei, manuum uſque ad brachia, pedum uſque ad talos & tibias, ablutio oris & narium dicta* مضمضة mézmeze *oris collutio* ſeu *ablutio*, & استنشاق Iſtinſhâk *narium inſufflatio* ſeu *ablutio narium* aquam intrò attrahendo, مسح الراس meſhu'rrâs *abſterſio capitis*, مسح الرقبة meſhu'rrécaba *abſterſio cervicis*, quæ madidarum manuum ſuperinductione fiunt. Hæ Luſtrationes ſunt Ceremoniales, quæ additis brevibus oratiunculis fiunt, nec verbis tam facile demonſtrari poſſunt, niſi cum magna ſermonis prolixitate: viſu autem facile percipiuntur & addiſcuntur.

Pollutio [3] quæ nocturna eſt ſeu in ſomnio, vel ex coïtu vel ex quavis ſpermatis emiſſione, vocatur جنابت *Gjenébat*; & hoc modo *polluti* vocantur جنوبلر *Gjunûblér*. Talibus non licet intereſſe precibus nec quibuſvis negotiis civilibus, antequam peregerint غسل *Guſl*, quæ eſt totius corporis *ablutio*. Inauſpicatum enim

Editoris *Notæ*.

† Aliàs quibuſdam dicta *Salèm namâzi*.

1 Sic ſcribit Ali-Beigh, in plurali more Hebræorum veterum, quibus Pomeridianum tempus vocabatur בין הערבים *inter duas veſperas*, quæ ſc. erant Declinatio Solis poſt meridiem & poſt occaſum. Hæc Precatio Arab. dicitur صلوة العصر Salâto 'lUtſr *Oratio pomeridiana*. Eſtque exacte medio temporis pomeridiani, ſive dies ſint longiores ſive breviores. Et ſic oratio matutina quovis tempore anni eſt ſeſquihorâ ante ortum, & veſpertina eſt ſeſquihorâ poſt occaſum Solis: vel ſecundum alios, unâ horâ ante ortum & poſt occaſum. Quotidiè toto tempore Ramazân, his additur تمجيد Tamgjîd *Doxologia*, hora quarta matutina, aut media nocte. Et circa nonam matutinam die Veneris & Mercurii toto anno eſt *Salà* precatio peculiaris.

2 Quæ quidem Lotio fit ex مطهرة Mathare *Purificatorio* ſeu *Luſtratorio vaſe*, quod eſt Gutturnium luſtrale ſeu Aqualis roſtratus ex quo membris affunditur luſtralis aqua. Hoc creditur conferre ad animæ purificationem ab omni immunditia ſpirituali, ut olim apud Judæos. Vocatur hæc lotio ابدست *Abdeſt*.

3 Nec quidem Coranum ſuum tractabunt tangentve qui hoc modo polluti ſunt; ideoque ad talem temeritatem præcavendum, externo ejuſdem operculo aliquando inſcribi ſolent hæc verba لا يمسه الا المطهرون la yamuſſoho illa 'lmuttahharuna, *non tangant eum niſi puri*.

eſt inter illos polluti faciem videre, vel cum eo comedere, aut aliud quodvis negotium tractare: unde Proverbiale dictum ايشم راست كلميور شايد بو كون برجنوبك يوزينة باقدم *Res mea non benè ſuccedit, forte hodie polluti faciem inſpexerim.* Hæcce lotio eſt etiam Ceremonialis, ſuiſque ſuperſtitionibus ornata. Et eodem modo ſe habent حيضلو Haizlu *menſtruata* & نفساء Nopheſa *puerpera.*

Orationes ſunt duplicis generis, ſc. vel ex obligatione سنت Sunæ, i. e. *conſuetudinis* ſeu Legis traditionalis, (quæ conſtat ex Mohammedis dictis peculiari 4 volumine ſcriptis;) vel ex obligatione فرض *Pharz*, i. e. *Præcepti* Dei textu aliquo Coranico comprobati. Inter iſtas utriuſque generis Orationes fiunt اقامات Ikamât *Stationes*, ركعات Rekaât *Inclinationes* Capitis & mediæ partis corporis, سجدات Segjdât *Proſtrationes*, قعودات Kuûdât *Seſſiones* quæ poſt binas quaſque *Proſtrationes* fieri ſolent. Interponitur quoque قراة Kar'a *Lectio* ſeu *Recitatio* Corani, & تشهد Teſhahhud 5 *Teſtificatio*, & تسليمات Teſlimât *Salutationes* quibus Angelos ſuos Cuſtodes humeris orantium inſidentes ſalutant, Caput ad humeros dum hoc faciunt vertendo.

Preces matutinæ ex obligatione *Sunnæ*, ſunt ايكي ركعات *duæ Inclinationes*, quælibet cum binis *Proſtrationibus* in faciem, & una قعود *Seſſione*. Et ex oblig. τῦ *Farz* etiam ſimiliter. In *Sunna* tacite recitantur Corani Suratæ minores, in *Farz* autem eadem clara voce. Fiunt ergo in toto, quatuor *Inclinationes*, [& 6 octo *Proſtrationes*, & duæ *Seſſiones*, quæ cum *Lectionibus* ſeu *Recitationibus* Coranicis, Preces matutinas abſolvunt; præmiſſis etiam *Luſtrationibus* cum adjunctis *Oratiunculis* privatis.]

Preces Meridianæ conſtant ex quatuor *Inclinationibus Sunnæ*, & duabus *Seſſionibus*. Poſtea peroratur *Farz*, quæ etiam eſt quatuor *Inclinationum*, & duarum *Seſſionum*. Deinde iterum ſequitur *Sunna* duarum *Inclinationum*. Fiunt ergo in ſumma, decem *Inclinationes*, [& quatuor *Seſſiones*.] Et Alcoranus in his omnibus tacite recitatur.

Preces pomeridianæ conſtant ex quatuor *Inclinationibus Sunnæ*, & duabus *Seſſionibus*.

Editoris Notæ.

4 Hoc opus vocatur سنة *Sunna*, (cum Judæorum *Miſna* conſonante nomine,) quam Arabice ſcripto conſignavit *Bochâri*, continens Mohammedis Traditiones שבעל פה *Orales*, ſingulas deducendo huic ab illo & ab altero, & tandem ab aliquo qui à Mohammedis ore accepit.

5 *Teſtificatio*, ea eſt communis Formula qua quiſque ſe Fidei Mohammedanæ addictum profitetur & teſtificatur, dicendo لا اله الا الله محمد رسول الله *Non eſt Deus niſi ipſe Deus, & Mohammed eſt Propheta Dei, ſeu potius Legatus Dei*; Perſæ addunt علي ولي الله *ſed Ali eſt Amicus Dei.* Hoc faciunt ad Dei Unitatem aſſerendam contra Chriſtianos, quibus (propter Doctrinam Trinitatis) πολυθεΐαν impingunt, & eo nomine eos vocant مشركون Mushrikûna *Aſſociatores*, quia Chriſtum Deo aſſociant eique æqualem habent: illi autem dicunt Deum eſſe unum, & non habere ſocios nec æquales. Quicunque autem Chriſtianus eam Formulam pronuntiare auditus fuerit, ad Iſlamiſmum amplectendum ſtatim cogunt, vel alias capite plectunt. Sic enim illorum Religio ab ipſis nominatur اسلام Iſlâm *ſtatus Salutis*, qui Lat. *Iſlamiſmus* vocari poſſit; & *ſtatum talem ingrediens*, eſt مسلم *Muſlim* ſeu مسلمان *Muſlimân.*

6 Quæ hoic & alibi Uncis incluſa, ab Editore addita ſunt; cum Author brevitati & feſtinationi ſtudens, particularia enumerare & recenſere neglexerat.

His

His peractis, peroratur *Farz*, quæ est totidem *Inclinationum* & *Sessionum*. Est autem heic *Sunna* in libero arbitrio precantis: potest enim vel perorari vel omitti. Heic quoque tacite recitatur Alcoranus.

Preces vespertinæ sunt *Farz* trium *Inclinationum*, & duarum *Sessionum*: una sc. *Sessio* fit post duas *Inclinationes* priores, & altera post unam illam *Inclinationem* posteriorem. Inter duas priores *Inclinationes* recitatur Alcoranus alta voce, post posteriorem voce submissa. Postea peroratur *Sunna* duarum *Inclinationum* & unius *Sessionis* tacite. Fiunt ergo in summa, quinque *Inclinationes*, [& tres *Sessiones*.]

Preces nocturnæ constant ex *Sunna* quatuor *Inclinationum*, & duarum *Sessionum*, cum tacita Alcorani recitatione; quæ tamen si libuerit alicui, omitti potest. Postea sequitur *Farz* quatuor *Inclinationum*, & duarum *Sessionum*. Inter duas priores *Inclinationes* recitatur Alcoranus clara voce, inter posteriores autem submissa. Postea iterum sequitur *Sunna* duarum vel quatuor *Inclinationum*, & unius vel duarum *Sessionum*, pro lubitu. Post *Sessionem* primam vel secundam assurgentes perorant Orationem quæ dicitur وتر نمازي Vitr namazi, i. e. *Oratio singularis*, cui nulla est par: quæ tamen, si alicui placuerit, potest differri usque ad tempus matutinum, & post evigilationem recitari, quod melius existimatur. Hæ omnes tacitè recitantur. Sunt ergò in hac orandi vice, decem vel duodecim *Inclinationes*, [quinque aut septem *Sessiones*, &, si placuerit, una *Oratio singularis*.] Singulis itaque diebus supradictis horis, in ipsò puncto vel paulò post, (inter tempus unum vel alterum) perorari solent quinque Precationes prædictæ.

Ubi precandi tempus advenerit, اذان اوقنور Azan okunûr *Proclamatio promulgatur*, quod facit موذن Muezzin *Præco* super مناره Menara *Turri* vel apud portam Templi in loco aliquo altiori, his verbis, الله اكبر الله اكبر اشهد ان لا اله الا الله اشهد ان لا اله الا الله ان محمدا الرسول الله ان محمدا الرسول الله هي علي الصلوة هي علي فلاح الله اكبر الله اكبر لا اله الا الله *Deus est maximus, Deus est maximus. Testor quod non sit Deus nisi ipse Deus, Testor quod non sit Deus nisi ipse Deus. Testor quod Mohammed sit Propheta Dei, Testor quod Mohammed sit propheta Dei. Accurrite ad preces, accurrite ad bonum-opus* [*seu Cultum.*] *Deus maximus est, Deus maximus est. Non est Numen præter ipsum Deum.* In matutina Promulgatione additur, الصلاة خير من النوم الصلاة خير من النوم *Oratio melior est quàm somnus, Oratio melior est quam somnus.*

Post promulgationem peractam, exclamat etiam Præco فاتحه اوقويه Phatiha okûya, i. e. *recites Phátiha* seu *Apertricem Suratam*, [ea sc. est prima Corani Surata, sic dicta quod librum aperiat inchoetve,] quæ apud Mohammedanos eodem in usu est quo *Pater noster* seu Oratio Dominica apud Christianos: [ea nempe pro quotidiana prece usurpari solet.] Hæc Promulgatio fit extra Ecclesiam. Convocato populo, alia Promulgatio fit in ipso Templo, eadem forma cum præcedente, nisi quod pro هي علي فلاح *accedite ad prosperum opus*, [ad præparandum populi animum & supinam quamvis negligentiam amoliendam,] additur, قد اقامت الصلاة قد اقامت الصلاة *Jam incipiunt preces, jam incipiunt preces.* Post hanc Promulgationem populus uno impetu assurgit, per ordines dispositus uti Cohortes militum Christianorum *par les ranges*; pol-

licibusque manuum ad molliorem aurium partem applicatis, dicunt الله اكبر *Deus est maximus*; prius tamen perorandi propositione [seu intentione] facta his verbis, viz. si Oratio est *Sunnæ*, quilibet tenendo pollices ad aures dicit, نويت ان اصلى سنة هذا الوقت *Propono* [seu *intendo*] *orare Sunnam hac vice*; (vel si est *Farz*, tum loco *Sunnæ* dicit فرضا *Farzan*,) اداء لله تعالي *pro solutione Deo excelse*, seu *ut persolvam Deo quod debeo*. Si simul cum Parocho seu Antistite peroranda est *Pharza*, addit مقتديا بالامام *imitando Antistitem*: si Antistite absente, solus peroraturus est, loco *Antistitis* ponit, بالقران [7] *Alcoranum*. In supradicta *Oratione singulari*, non specificat nec *Sunnam* nec *Pharzam*, sed dicit نويت ان اصلي واجب الوتر *intendo orare Orationem singularem debitam* Deo. Post تكبير Tecbîr *Magnificationem* Dei seu Doxologiam quæ fit prædictis verbis *Deus est maximus*, &c. incipiens cum بسم الله الرحمان الرحيم *in nomine Dei miseratoris misericordis*, dicit hanc Oratiunculam, سبحانك اللهم وبحمدك وتبارك اسمك وتعالي جدك وجل ثناوك و لا اله غيرك *Gloria & laus sit tibi ô Deus mi, & benedicatur nomen tuum, & exaltetur magnitudo tua, & gloriosa sint tua encomia, nec enim est Deus alter præter te.*

Postea perorant فاتحة *Phâtiham* seu primam Alcorani Suratam (junctis manibus & pedibus, oculis in terram defixis, vestibus benè complexis seu compositis) tacitè vel clarè secundum indigentiam precationis [seu prout requirit.] Dictæ *Phatihæ* adjunguntur tres aliquæ periodi ex Alcorano: quibus recitatis, dicit الله اكبر *Deus est* † *maximus*, & inclinat Caput: postea iterum dicit الله اكبر *Deus est maximus*,

Editoris Notæ.

7 Cum Articulo alias emphatice dictus *AlCorân*, q. d. *ὁ Corân*. Hic Liber alias vocatur الفرقان *AlPhurcân*, i. e. *Distinctor* seu *Distinguens*, sc. inter Bonum & Malum. Quoad vim vocis, قران *Cor'ân* est vel *Collectio*, quia sc. Omar Successorum secundus soluta Mohammedis folia collegit, eaque in unum Librum compegit: vel est *Lectio*, (quæ potior ratio,) q. d. *Legendum quiddam*, vel *quod sæpe legitur*; eadem prorsus ratione qua Judæis Sacra Biblia vocantur מקרא *mikra*, à legendo. Et sic Judæos imitatur *Bochâri* in nuncupatione sui Libri *Sunna*, quæ continet Mohammedis Effata, quæ ipsius Asseclis respectu Corani pro Secundaria Lege habentur, sicut Misna est Judæorum *Secundaria Lex* respectu Mosaicæ, ejusdem sc. Duplicatum & Repetitio, additis insuper veterum Rabbinorum Dictis, Constitutionibus, & Decisionibus, quæ (ne prorsus exciderent,) in unum Corpus Collegit R. Jehuda Sanctus circa annum Christi 150. Hæc enim Collectio (quæ Talmudis Textum constituit) vocatur משנה *Misna*, seu in plurali משניות *Mishnaioth*; in cujus Operis Complementum, recentiores Rabbini suas etiam Commentationes & alias Decisiones addiderunt, quæ omnia simul תלמוד *Talmud* vocantur, i. e. *Doctrina*; scil. Doctrinæ tam Ecclesiasticæ quàm Politicæ Corpus. Bocharii quidem Liber dicitur سنة *Sunna* pro ثنة *Thanna*, idque forte distinctionis ergô: quia etiam prima Corani Surata dicitur مثني *Mathni* & مثناة *Mithna*, & totus Coranus in plurali المثاني *AlMathâni*, propter frequentissimas ejusdem apud eos *Repetitiones* seu *Recitationes*.

† Dicitur Arabes olim coluisse maximæ molis Idolum dictum اكبر *Acbar*, à cujus cultu eos ægre abduxit Mohammed; donec tandem suaderet eos quod الله *Allâh* ipse esset اكبر *Acbar*, scilicet *Maximus*, summoto Idolo, & ejus loco posita Inscriptione الله هو اكبر *Deus ipse est Acbar*. Quo facto, coluerunt *Deum* & *Acbar* simul; & postea *Deum* solum, relicto *Acbar*.

&

& iterum se inclinat usque ad medium corporis: & tum postea in erectione sui, dicit سمع الله من حمده *Exaudiat Deus eum qui illum laudat*, seu *exaudiat Deus sui laudatorem*. Postea inclinatur ad genua, & dicit ربنا لك الحمد *ô Domine noster, tibi sit laus*; & eodem tempore antequam faciem in terram demittat, dicit ter vel quinquies vel potius septies, سبحان ربي العظيم *Gloria sit Domino meo maximo.* Postea prostrata facie in terram, inter duas manus dicit totidem vicibus سبحان ربي الاعلى *Gloria sit Domino meo excelso.* Tunc iterum assurgit, & perorat *Phâtiham* & alias aliquas Alcorani Periodos: & tum tandem eodem modo *Inclinationem* & *Prostrationem* peragit: quibus peractis, assidet pede & calcaneo dextro erectiore, sinistro demissiore, (talis autem sessio valde incommoda est inassuetis,) & manibus super genua positis, recitat hanc Orationem, التحيات لله والصلوات والطيبات والسلام عليك يا ايها النبي ورحمة الله وبركاته والسلام علينا وعلي عباد الله الصالحين اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمدا عبده ورسوله *Celebrationes & Benedictiones & optima quævis sint Deo; & pax super te sit ô propheta, necnon misericordia & benedictio Divina. Super nos quoque & super probos servos Dei sit pax. Testor non esse Numen aliud præter Deum, & testor Mohammedem esse servum ejus & prophetam ejus seu legatum ejus.*

Post hæc iterum assurgit, & incipiendo à *Phâtiha*, duas alias *Inclinationes* perficit. Si verò Oratio fuerit duarum tantum *Inclinationum*, hac Oratiuncula concludit, اللهم صل علي محمد وعلي ال محمد كما صليت علي ابراهيم وال ابراهيم وبارك محمد وعلي ال محمد كما باركت وارحمت علي ابراهيم صل علي وعلي ال ابراهيم ربنا انك حميد مجيد وارحم علي *ô Deus noster, propitius esto Mohammedi & familiæ Mohammedis, uti propitius fuisti Abrahamo & familiæ Abrahami: & benedicas & misericors esto Mohammedi & familiæ Mohammedis, uti benedixisti & misericors fuisti Abrahamo & familiæ Abrahami, ô Domine noster, quia tu es laudabilis & gloriosus.*

Hac Oratiuncula finita, obvertit os suum ad humerum dextrum, & salutando ibi sedentem (ut credunt) Angelum custodem, dicit سلام عليكم ورحمة الله *pax & misericordia Dei sit vobis.* Postea obversus quoque ad sinistrum humerum, ibi quoque similiter sedentem Angelum custodem salutat, eisdem verbis. Deinde dicit سمعنا واعطانا غفرانك ربنا واليك المصير *exaudi nos, & concede nobis indulgentiam tuam, ô Domine noster, nam ad te est reditus.* Postea excerpta ex capsula corolla, recitant clara voce اية الكرسي *Versum de Throno* ex Alcorani Surata secunda, quæ sic se habet الله لا اله الا هو الحي القيوم لا تاخذه سنة ولا نوم له ما في السموات وما في الارض من ذا الذي يشفع عنده الا باذنه يعلم ما بين ايديهم وما خلفهم ولا يحيطون بشي من علمه الا بما شاء وسع كرسيه السموات والارض ولا يوده حفظهما وهو العلي العظيم *Quoad Deum, non est*

Deus

Deus nisi ipse, vivens, subsistens. Non apprehendit eum sopor nec somnus: ejus est quicquid sit in cœlo & quicquid in terrâ. Quis est hic qui intercedat apud eum, nisi cum ipsius licentiâ? Novit quicquid sit coram manibus eorum, & quicquid pone eos: illi autem non comprehendent aliquid de scientiâ ejus, nisi quatenus ille voluerit. Thronus ejus est Cœlum & Terra: nec molestiam creat ei custodia eorum. Tum dicit سبحان الله *Gloria sit Deo* triginta vicibus numerando Globulos seu Sphærulas Corollæ: & in trigesimâ dicit سبحان ربي العظيم دايما *Laus sit Domino meo semper maximo.* Et postea incipit الحمد لله *Laus Deo*, hoc quoq; trigesies repetito: & in trigesimo dicit الحمد لله رب العالمين *Laus Deo Domino Mundanorum*, [sc. Creaturarum omnium quæ sunt in Mundo.] Deinde incipit الله اكبر *Deus est maximus*, & trigesies repetit: trigesimo tamen plura addens, sc. الله اكبر اعلم اعظم كبيرا لا اله الا هو وحده ولا شريك له له الملك وله الحمد وهو على كل شي قدير *Deus est Maximus, Sapientissimus, supremus summe: non est Deus nisi ipse solus, nec est ei socius. Illi est regnum & ei Laus, ille enim est Omnipotens.* Heic populus erectis ad cœlum manibus, rudi boatu dicunt هو *Hû*, i. e. *Ipse*, قادر يا الله *verè potens es ô Deus*: & interea Præco hunc Versiculum recitat cum clamore, الا ان اوليا الله ولا خوف عليهم ولا يحزنون *Scitote quod Sanctis Dei non est timor, nec ipsi mœrore premuntur.* Post illud exclamat Præco & populus septies امين *Amîn*, & semel يا قاضي الحاجات *ô Præstitor indigentiarum*, seu rerum quibus egemus: & iterum امين *Amîn.* Deinde يا موجب الدعوات *ô Exauditor precum*: & iterum septies امين *Amîn.* Postea dicit والحمد لله رب العالمين *& laus Deo Domino creaturarum.* Tandem Præco dicit, (populus interim manibus faciem & barbas abstergentes,) قبول حقرا جل وعلى فاتحة *Acceptibile Deo glorioso, & simus super Phâtiha*, i. e. reciteris unam *Phâtiham* [8] seu primum Alcorani Caput, ut Deus preces nostras acceptet hac oratione recitata. Tum iterum Præco dicit صحابه دعا را سين كاينات صلوات *Pro sociis ejus preces fundite, & pro domino creaturarum orationes*: [sc. Mohammedem dominum rerum existentium seu creaturarum impie vocant.] Heic finitæ sunt Preces, & populus exit è Templo. At interea Præcones septies cantant Versiculum, *La i lâhe illal lâh.*

Oratio autem quam Presbyter tacite perorat, erectis manibus ad cœlum & facie versa ad populum, (populo امين *Amîn* acclamante,) ista est, الله ربنا تقبل منا صلواتنا وقراءتنا وصيامنا وقيامنا وركوعنا وسجودنا وقعودنا وتسبيحنا وتهليلنا ودعائنا ونداءنا وتضرعنا وتصدقنا ولا تضربهم

Editoris Notæ.

8 *Phâtiha*, primum AlCorani Caput seu Sûra sic dicitur, q. d. *Apertrix*, quia Librum inchoat aperitque: & quia frequens ejus mentio, non gravabor heic recitare, *Laus Deo Domino Creaturarum, Regi diei Judicii. Te adoramus, & tuum auxilium imploramus. Ducito nos in viâ rectâ, in viâ eorum quibus gratiosus es, in quos non iratus es, & qui non errant.*

وجوهنا

وجوهنا واصلح اعمالنا واغفر لنا ذنوبنا يا مولانا ولپادشاهنا
ووزرائنا وحكمائنا ومشايخنا وايمةنا وصلحائنا والدينا
واساتذنا ولمنعمنا ولمن حقه علينا ولمن وصينا بالدعاء الخير
والمومنين والمومنات والمسلمين والمسلمات احياء منهم او اموات
برحمتك يا ارحم الراحمين سبحان ربك رب المعزة عما يصفون وسلام
على المرسلين والحمد لله رب العالمين *ô Deus, accepta à nobis Preces nostras, Recitationes nostras, Jejunia nostra, Stationes nostras, Inclinationes nostras, Prostrationes nostras, Sessiones nostras, Glorificationes nostras, Laudationes nostras, Orationes nostras, & Exclamationes nostras, Supplicationes nostras, & Eleemosynas nostras, neque rejicias eas in facies nostras. Rectifica* [seu *corrige*] *opera nostra, & remitte nobis peccata nostra ô Domine noster, & Imperatori nostro, & Proregibus* [seu *Consiliariis*] *nostris, & Gubernatoribus* [seu *Judicibus*] *nostris, & Prædicatoribus* [seu *Doctoribus*] *nostris, Antistitibus* [seu *Parochis*] *nostris, Doctis nostris, & Probis* [seu *Piis*] *nostris, Parentibus nostris, Magistris nostris, Benefactoribus nostris, & iis quibus aliquid debemus, & iis qui se nostris bonis precibus commendârunt, & Fidelibus utriusque sexus, & Muslemiis utriusque sexûs, sive sint vivi sive mortui; per misericordiam tuam ô misericordissime misericordium. Absit* 9 *ô Domine, Domine potentiarum ab eo quod tibi* 10 *attribuunt* [seu *imputant:*] *& pax sit super Missos,* sc. Prophetas. *Et laus Deo Domino Creaturarum.*

EXPLICIT OFFICIUM.

Addit Author,

Precum observantia valde commendatur apud Mohammedanos: & quo plus ditior & majoris notæ sit aliquis Mohammedanus, eò citiùs (si semel vel aliquoties preces omiserit,) pro impio, pagano, & infideli reputatur. Minoris notæ homines, si preces publicas & templum non adeunt, ejiciuntur ex Parochiis ab Antistitibus, i. e. Curatis. Dicunt enim الصلوة عمود الدين *Preces sunt columna Religionis;* & من ترك الصلوة فقد هدم الدين *quicunque deserit preces, diruit religionem.* Magna injuria æstimatur Turcæ & pro maximo opprobrio habetur, si aliquis eum vocaverit بي نماز *sine precibus* hominem, qui sc. non peragit quotidie suas preces. Habent insuper Concionatores Turcarum cantionem Satyricam contra eos qui non assidue orant, quâ illos contemnunt & deridendos propinant.

Editoris Notæ.

9 Ali-Beigh reddebat, *Longè abes* seu *exemptus es.* Sequens Dei Epitheton seu Attributum رب المعزة Rabbo'l Ma'zza *Dominus potentiarum* seu *fortitudinum*, est i. q. אלוה מעזים Eloah Mauzzim, *Dan.* XI. 31: quo Titulo seu Epitheto ibidem distinguitur *Deus Omnipotens* ab אלהי נכר *diis alienis* impotentibus.

10 Absit à te id quod tibi attribuunt Christiani, quod sc. sis Pater, & habeas uxorem & Filium. Hæ preces durant circa semihoram: & diebus Mercurii & Veneris eas sequitur وعظ Waaz *Concio*, quam habet *Concionator* illis dictus واعظ *Wâiz* seu نصيحتجي *Nasihatgji*, i. e. *Monitor, Suasor, Consilii dator.* Inter precandum omnes Rosaria manibus tenent.

I. Senten-

De Judicibus et eorum Officiariis.

I. Sententiarum irrevocabilium Author & Oraculum, eſt مفتي *Mufti*, cujus Tituli ſunt, اعلم العلماء المتبحرين افضل الفضلاء المتورعين ينبوع الفضل واليقين وارث علوم الانبياء والمرسلين حلال المشكلات الدينية كشاف المفصلات اليقينية مفتاح كنوز الحقايق مصباح رموز الدقايق المويد بعنايت الله الملك معين مفتي الانام زمان فلان ادام الله فضايله *Doctorum profundiſſimorum doctiſſimus, Præſtantium impeccabilium præſtantiſſimus, Fons excellentiæ & certitudinis, Hæres ſcientiarum prophetarum & Apoſtolorum, Solutor difficultatum Religionis, Revelator Diſtinctionum certitudinis, Clavis theſaurorum veritatis, Lampas ænigmatum ſubtilium, Confirmatus gratiâ Dei Regis Adjutoris, Mufti [ſeu Oraculum] hominum hujus temporis, ὁ δεῖνα, perennes faciat Deus virtutes ſeu excellentias ejus.* In quavis etiam civitate eſt *Mufti*, qui civibus ſuis ſententias fert, & cauſas graviores decidit.

II. مسوّدجي *Muſevved-gji*, eſt *Actuarius* Muftii, qui verba diſceptantium & controverſias interrogationeſq; cum reſponſis expedite & diſtincte deſcribit, & in parvis Schedulis præſentat τῷ *Phetva-Emini*.

III. فتوي اميني *Phetva-Emîni*, i. e. *Phetvæ Fiduciarius*, cui nempe concreditur dictarum Schedularum cuſtodia. Iſte priùs Schedulas illas colligit, conſiderat, & quid reſpondendum ſit aliquando conſilium dat ſuggeritve [11] *Muftio*, qui tandem rem decidit unico verbo اولور Olûr *ita eſt*, ſeu *licet*, vel اولمز olmàz *non eſt* ſeu *non licet*, reſponſum ſubſcribens.

IV. قاضي عسكر *Judex militiæ* ſeu *exercitûs*, dictus *Judex Judicum*; cujuſmodi duo ſunt, Europæus, & Anatolienſis, quorum iſte præcedit alterum. Superiores Tituli τῦ *Mufti*, his etiam dari ſolent, uſque ad *Apoſtolorum*, non ultra. Ex Kadileſkeriorum officiis eſt etiam قسامية *Keſſamiyet*, i. e. *Diſtributio*: illi enim conſtituunt قسام *Diſtributorem*, qui in Lege exercitatus, defunctorum Bona inter hæredes prout Lex ordinat, diſtribuit. Iſti etiam iniquiſſime agunt, decem per centum ſibi accipientes: ideoque defunctorum bona grandi pretio æſtimant, ut ipſorum exinde præmium proventuſque magis creſcat & augeatur: unde hæredes ſæpe multum damnum patiuntur.

V. مولا *Molla*, ſeu barbarè منلا *Monla*, eſt *Præſes*, cui antiqui Reges Othoma-

Editoris Notæ.

11 Iſte eſt ſupremus omnium Judex quem in magnis negotiis conſulit Imperator, & à cujus ſententia raro receditur. Eſt autem مفتي *Mufti* Participium, q. d. *Dans Phetvam* ſeu *Dator Phetva*; eſt enim فتوي *Phetva* Judiciale Reſponſum quod Scripto dari ſolet, cui ille (ut ſupra) ſubſcribit اولور *ſit*, vel اولمز *non ſit*: vel aliàs قتل واجب *Mortis reus eſt*, vel فتوي موجبنجه عامل اولنه *Phetva effectum ſortiatur*.

VI.

nici per diem 500 Aspros persolvebant, ut sine corruptione pecuniariâ aut muneribus judicium populis administrare possent. .. His autem temporibus habent Titulum sine Vitulo; vocantur nempe بش يوز اقچه مولاسي *Præses* 500 *Asprorum*, quos non recipiunt: et tamen ex officiis quæ in majoribus civitatibus habent, plurimum lucrantur; nam lucro corrupti, plus danti causam adjudicant.

VI. قاضي Kâzi *Judex*. His quoque per diem 40 Aspri persolvebantur. Hodiè ex corrupto lucro et iniquo quæstu vivunt.

VII. نايب Nâib *Vicarius* Judicis. Hic solet deambulare per civitates & pagos & totam sui Judicis jurisdictionem, ponderans panem, & explorans massam, & alia victualia visitans, ne sint putrida, & ut justo pretio vendantur curans. Hodie rerum venditores & Propolæ eos Honorariis suis corrumpunt, ut vendant uti volunt: imò, ii qui Honoraria non adferunt, strictius visitantur & puniuntur [12] fustibus & *Tahta-Kiole.*

VIII. كاتب Kâtib *Scriba, Notarius.* Hi in Judicum suorum Curiis sententias bunt pro pecuniis.

IX. مقيد *Mokâyid* est *Actuarius* Curiæ, qui Acta in Libros refert.

X. محضر *Muhzir*, id est, *Apparitor* vel *Citator*, qui cives & plebejos ad justitiam citat. Sed milites citare non potest. [Is Turcicè vocatur چاوش *Châush*, quod nostratibus malè sonat *Cheus*: præcedentes autem Tituli omnes ex lingua Arabica petuntur.]

De Ecclesiasticis hominibus dictis مرتزقة [13] *Murtazika.*

I. سلاطين امامليري *Principum* seu *Regum* [14] *Antistites*, scil. Sacerdotes Tem-

Editoris Notæ.

12 Verberatio Fuste vocatur ضرب *Durb* seu *Durûb*, vulgo *Drub*. Sed *Tachta Kiole* (ut id scribit Ali-Beigh) est *Columbar*, ubi Collum per asseris foramen transmittitur supplicii causâ. Id nomen Persicè rescribendum est تخته كوله Tachta Kûle *Asser pro Collo*: nam *Cula* seu *Cûl* sive *Gûl*, (dicente Persa) est *Collum*: & dicitur تخته كولش كردن Tachta Cûlesh Kerden, i. e. *Columbare eum punire.* Arabicè *Columbar* dicitur غل *Gûl* seu *Gol.*

13 i. e. *Sustentati* seu *Stipendiarii*, qui publicis Stipendiis aluntur & sustentantur. Templum majus vocatur جامع *Gjâmi*, i. e. *Cathedralis*, *Basilica*, ubi totus etiam populus confluit diebus Mercurii & Veneris: aliis diebus adeunt minores Ecclesias Parochiales dictas مسجد *Mesgjid*, Persice مشكو *Meskû*, unde nostrantibus perperam *Mosque.*

14 Sacerdotes majores alias dicuntur جامع امامليري *Cathedralium Antistites.* Non autem *Antistite* heic intelligitur Præsul aliquis maximus, sed communis quivis *Parochus* sive *Curatus*, dictus امام Imâm *Antistes*, quia inter celebrandum & recitandum Preces variis gestibus & gesticulationibus (quas imitatur populus) præit & anteit, unde *Antistitem* vocat Ali-Beigh. Sed revera خطيب *Chatib* est *Sacerdos* major, & *Imâm* est minor seu ejusdem *Curatus*. Prope Sacerdotem Preces celebrantem est تبليغ Tebligh *Xystus*, ubi sedent بليغلر Belighler *Facundi* seu *Dicendi periti*, qui tanquam Præcentores in dicto Xysto sedent ubi commode ab omnibus videri possunt, ut populus in omnibus gestibus & gesticulationibus inter precandum usitatis eos sequatur & imitetur. Sunt enim in hac parte Doctores.

plorum Regiorum. Deinde sunt امامليري محلة *Parochi* seu *Sacerdotes Parochiales*, qui etiam ex pecuniis in pios usus legatis stipendia habent, illi quidem majora, isti minora: non autem excedunt 60 Albos [15] pro quovis die, nec minus accipiunt quàm tres vel duos.

II. دعاخوان Na't-chôn *Attributorum Lector*, is est qui Attributa et Laudes Mohammedis & Sociorum ejus cantat die Veneris ante Orationem meridianam.

III. جزءخوان Gjüz-chôn *Partium Lector*, sc. Lector unius & triginta Partium Alcorani, quæ pro Fundatoribus in Templis vel in Sanctorum Monumentis legi seu recitari solent. [Nam præter 114 Suratas seu Capita, Alcoranus dividitur in 31 partes, quarum singulæ plures Suratas continent.]

IV. تربةدار Turba-dâr *Monumentorum custos*: [nempe Regum & Magnatum Mo-

Editoris Notæ.

15 *Albos* nummos quod attinet, ii sunt qui vulgo Mercatoribus *Aspers* vocantur. Hujus nominis rationem non attingunt qui putant sic dici quasi *Asperi* seu non bene tonsi ac politi nummi, perperam à Lat. lingua arcessendo. Iste autem Nummulus Turcice dicitur اقچه *âktcha*, i. e. *Albulus*: unde à Græcis sua lingua hodierna vocatur Ἀσπρὸς, i. e. *Albus*, & Ἀσπρὸν *pecuniam albam* in genere notat; eodem modo quo etiam Germani Nummulos suos argenteos vocant *Weis-pfenning*, i.e. *Albus Denarius*, ut à nummis æneis aut cupreis rubentibus distinguatur. Alias Turcæ paucos habent Nummulos argenteos sibi peculiares, excepto اوچلك *Utchlik* paulo superans Denarium Anglicanum, & پرا *Perâ* seu بشلك *Beshlik* circa duos Denarios. Communiter enim utuntur Christianis Nummis, & præsertim *Thalero*, qui Germanis sic dicitur à *Thale* seu *Dale*, i. e. *Vallis*; unde *Thaler* seu *Daler*, q. d. *Vallensis nummus*, à valle Sancti Joachimi ubi primo cusi sunt. Hinc factum ut tandem Scutati omnes (quos Nummos *Imperiales* vocamus) *Thaleri* hodie vocentur, olim Joachimici, qui nunc in Germania comparatu difficiles. Penes me est *Dimidius Joachimicus* plus quam ducentis abhinc annis cusus in Valle Sancti Joachimi in Bohemia tempore Ludovici Regis Bohemiæ, altera parte signatus Imagine Sancti Joachimi, cujus nomen significatur solitariis literis S. I, ex dono amici nostri integerrimi D. Petri Axen Holsatensis, qui Heydæ Dithmarsorum habitat, si adhuc in vivis sit. Generalioris usus apud Turcas est ارسلان قروشي *Thalerus Leoninus*, qui etiam simpliciter ارسلانی *Leoninus* (sc. Thalerus) vocari solet; & aliquando nuncupatur ابو كلب *Abu Kelp*, i. e. *Pater canum*, hoc Epitheto *Leonem* intelligendo, quasi is sit summum genus canum, & hi sint species ejus infima. Habent quoque Turcæ *Reichs Doller*, qui ipsis dicitur قره قروش *Thalerus niger*. Thalerus etiam Hollandicus *Leone* notatur, & aliquando *Cruce*, quod quidem signum Turcis (existimantibus esse duas transversas Trabes,) hodie vocatur دırك *Derin*, i. e. *Columna*, olim *Crux*. Talem Thalerum pulcherrimum vidi ex Nummis qui è submersa olim nave recuperaverat Dux Albemarlensis ante paucos annos, in cujus altera parte erat Majuscula Letera X tam magna quæ totam Nummi faciem occupabat: hæc scil. erat *Crux*, nam Thalerus erat Portugallicus *Cruzada* dictus, quia *Cruce* notatus. Hinc mutuatum est Turcicum nomen قروش *Cruce* seu *Cruze*, quod nomen origine Turcicum non est, sed (neglectâ & ignotâ peregrinæ vocis genuino sono,) pronuntiant *Grôsh*, quasi pro Italico *Croce*. De supradictis *Albis* notandum est, quod Thalerum conficiant 80 boni Albi, aut 100 accisi. Sed varium est hoc prout pretium fertur inter Mercatores, quod jam plus jam minus est; vel alias pro libitu Imperatoris aut Bashâ Turcici, qui aliquando jubet ut Albi accisi pro bonis transeant. Boni quidem vocantur Turcice صاغ اقچه لر *Albuli sani*; accisi autem چوروك اقچه لر *Albuli corrupti*, qui in Mesopotamia & aliis à Metropoli longius dissitis locis sæpe populo obtruduntur, si Basha pro suo lucro hoc jubeat; cum Albulus sanus sit corrupto major aliquando una tertia parte. Et eadem ratione qua (ut supra notatum) hodiernis Græcis Nummus argenteus vocatur Ἀσπρὸν, sic apud veteres ab ἀργὸς videtur fieri ἄργυρος argentum, & ἀργύριον pecunia.

numenta

numenta peculiares habent custodes qui die nocteque semper adsunt, appensis circumcirca Lampadibus.]

V. قنديلجى *Lampadarius*, qui in Templo Lampades & Candelas accendit, oleumque & Candelas necessarias cum gossipio pro Ellychniis in sua custodia & potestate habet. Quavis nocte Mense Ramadan innumeræ Lampades tum super Turres exterius appenduntur, tum ab una Turre ad alteram, radiationibus varias formantes Picturas Florum & Navium & Avium, imò & Versiculorum Alcorani, qui à longinquo legi & discerni possunt. Hoc præcipuè super Templa Regia fieri solet, [uti est سليمانيه *Soleimanya*, &c.]

VI. موذن Muezzin *Præco*, qui plures uni Moscheæ [16] inserviunt, & per Hebdomadas vicissim Præces promulgant. Ultra 24 Albos non habent, nec minus quam unum.

VII. قايم Kâim *Ædilis*: is est qui Templa expurganda curat, Storeas, & Tapeta ac Stragula sternit, Alcoranos custodit, &c.

VIII. فراش Ferrâsh *Scopator* Templorum et Monumentorum.

IX. ابكش âbkesh *Aquæ haustor*, is est qui aquam è puteis haurit et in urnas effundit, unde preces adituri abluuntur.

De Ceremoniis Mohammedanorum in sua Peregrinatione Meccana.

UNA pars Peregrinantium, sc. Europæi et Asiatici, [17] congregari solet in Damasco: altera pars, sc. Africani in [18] Cairo: tertia in [19] Zebîd: Arabum et Insularum Indiæ populi faciunt quartam: Persarum et Chaldæorum et Tartarorum Mogulensium et ex Uzbek peregrinantes conveniunt [20] Babyloniæ in Chaldæa.

Editoris Notæ.

16 Juxta Templa & Moscheas semper extruuntur altæ Turres dictæ منارة *Minâra*, in quas ascendentes Præcones, ab alto tempora precandi clara voce promulgant; quia Turcæ à Campanarum usu abhorrent, utpote quæ à Christianis usurpentur.

17 Solennem Peregrinationem aggressuri, in certis & condictis locis annuatim noto tempore conveniunt, ut propter metum Latronum & Prædonum (quibus illæ Regiones scatent,) turmatim tutius transire possint, plurium millium turmam constituentes.

18 *Cairo* (ut vulgo effertur) in Ægypto, rectius vocatur قاهرة *Câhira*, i. e. *Victrix*.

19 *Zebîd* est Arabiæ Oppidum prope Mare Rubrum.

20 Pro *Babyloniâ*, Author melius dixisset بغداد *Bagdâd*, quæ veteri Babyloniæ successit, non autem in eodem loco. *Babylonia* enim ad Euphratem olim sita est; sed *Bagdâd* anno Christi 766 ad Tigridis Orientalem ripam ab AlMansore condita est circa tridui itinere distans à *Babylone*, cujus loco hodie extat tantum parvus quidam Pagus. At ex ejus ruderibus quotidie eruunt Lateres & Lapides aliorsum portandos, cum hæ regiones valde destituantur Lignis: unde *Rates* Mausilenses & aliorum locorum superiorum (quæ Anglice *Rafts* vocantur,) optimum in hisce locis exhibent mercaturam, cum adverso flumine remeare non possint. Construuntur enim ex multitudine Trabium colligatarum, (subditis quoque inflatis Pellibus caprinis ad instar Vesicarum) quæ postea disjunctæ & distributæ, incolis Bagdadensibus & aliis magno lucro divenduntur. *Bagdâd* quia Chalipharum sedes, & eo nomine sacra, epitheton habet مدينة السلام *Urbs salutis*, unde & *Tigris* ad cujus ripam condita est, aliquando vocatur نهر السلام *Flumen salutis*.

Hæc Peregrinatio eſt فرض *Farz* ſeu [21] *Præceptum* Divinum, & à Deo inſtituta: ideoque Muſlimi eam ſemel in vita ſuſcipere et Meccam inviſere debent. His tamen conditionibus, ut ſit Liber, non ſervus; Prudens, non fatuus; Puber, non impuber; Sanus, non infirmus; et ut habeat commeatum pro itu et reditu victûs et vecturæ, quantum ſc. ipſi ſuperſit à neceſſitatibus aliis et familiæ ſuæ ſuſtentatione uſque ad reditum. Mulieres quoque Meccam adire debent: ſed vel cum marito, vel cum parente, vel alio valdè propinquo, qui ſit prudens et puber, et non ſit Maguſæus ſeu Ignis adorator, neque vir ſceleſtus et improbus conductus expenſis fœminæ.

Conveniunt dictæ [22] Turmæ ad Montem عرفات *Arafât* prope Meccam, à menſe شوال *Shawál* qui decimus eſt, uſque ad duodecimi menſis ذي الحجة *Di'lHaggjæ* ſeu *Feſtivatricis* diem nonum, qui ideo dicitur عرفة كوني *Dies Arafa*, eſtque Vigilia hujus Feſtivitatis ſeu Paſchatis Turcarum. Quando heic congregantur, Medinenſes collocantur in loco dicto ذو الحليفة *Du'lHoleifa*; Damaſceni et ad illos

Editoris Notæ.

21 Jubetur nempe in Alcorani Surata ſecunda his verbis, *Conſtituimus Templum Meccanum pro certo refugio populorum pœnitentium. ---Et illuc convertetis facies veſtras ubicunque eſtis. Sapha & Merwa ſunt ſigna potentiæ Dei: qui ad Meccam peregrinatur, debet viſitare eas.* Hæ ſunt duæ rupes prope Meccam, de quibus alibi. Templum Meccanum Arabice vocatur كعبة *Caaba*, propter *Cubicam* ſeu quadratam ejus formam; quo etiam nomine quævis domus major, modo ſit quadrata, vocari ſolet. Hoc olim erat Templum Idololatricum, ubi ab Arabibus paganis colebatur العزي *Al Uza*, ea eſt *Venus*, & aliud idolum dictum اللات *AlLât*. Hodie autem eis tam Sacrum, ut verſus illud facies ſuas inter precandum obvertant Mohammedani omnes (ut Judæi verſus Hieroſolymam,) in quacunque Orbis parte fuerint: unde plaga illa vocatur قبلة *Kibla*, i. e. *anterior pars* precantium, ad quam ab omni loco & regione inveniendam in Libris ſuis Regulas & Tabulas de تحويل قبلة *Converſione Kiblæ* Mathematice calculatas habent. Meccæ autem Viſitatio ſolennis ſuſcipitur tam propter Alcorani Præceptum id jubens, tam propter ſingularem loci ſanctitatem, utpote in quo natus eſt Mohammed & ibidem prædicavit & religionis ſuæ fundamenta jecit, ibique pleraſque Alcorani Schedas (ſuî reliquias) ſparſit: non autem propter ejus Sepulchrum, ut vulgo perperam & fabuloſe creditur, & quod ferreo Sarcophago incluſus magnetice in tecto pendeat. Is enim humi ſepultus jacet in urbe *Jathrib*, (quæ hodie *Medina*, quia eſt & vocatur مدينة النبي *Medinato'l Nabi*, i. e. *urbs prophetæ*,) in Templo Medinenſi in loco humi defoſſo qui ejus Sepulchrum vocatur; de qua re videatur Oculatus teſtis Lud. Patritius Romanus, pag. 197, Cap. 11, 12. Meccam viſitantes ditiores, Dona egregia & pretioſa pro Templo & Cuſtodibus ejus ſecum portant, peccatorum veniam & indulgentiam plenariam expectantes, ſi aliquoties vel ſemel tantum in ſacerrimo illo loco preces fuderint. Et talis Peregrinator vocatur حاج *Hâgj*, id eſt, *Feſtivator*, qui ſc. ſolenni huic feſtivitati interfuerit: iſque per totam vitam præ aliis nondum peregrinatis, Sanctus & Reverendus æſtimatur. Olim etiam quando erat Templum idololatricum hominum poſt idola inſanientium, egregia Dona & Divitiæ illuc comportabantur, unde ابرهة *Abraha* Æthiopum & Himyaritarum ſeu Homeritarum Rex, paulo ante Mohammedis tempora cum Habaſſinis ſuis (adductis quoque Elephantibus) venit ad expugnandum Meccam, animo deſtruendi Templum illud, & frequentiam quæſtumq; ad *Sanaa* Sedem ſuam Arabiæ felicis urbem transferre volens: unde vocatus fuit ille صاحب الفيل *Elephantum dominus*; & Æra inde ducta, dicta eſt عام الفيل *Annus Elephantum*. Iſto autem Abraha feliciter repulſo, Meccæ ſuum manſit lucrum (tunc Idololatricum & nunc Mohammedanum,) & ſuppoſita Sanctitas; quod eſt materia gaudii Mohammedanis ad hunc uſque diem.

22 Harum Turmarum Præfectus ſeu Dux generalis, vocatur سور اميني *Sûr-Emîni*, i. e. *Agminis Fiduciarius-dux*, a. v. *the Drove-Truſtee*, aut *the Truſtee of the Drove*.

aggregati,

aggregati, in loco dicto جحفة [23] *Gjahpha*; Erakienses & ipsis aggregati, in loco dicto ذات عرق *Dât-Erki* seu *Irk*; Negjdienses & illis aggregati, in loco dicto قرن *Karn*; Jemanenses & illis aggregati, in loco dicto يلملم *Yelemlem*: & ibi induunt Operimentum dictum احرام *Ihrâm*, (q. d. *Sacrum*,) quod fit ex lanâ ad modum Lintei seu Indusii sive Camisiæ; quam quidem induunt vel ipso die vigiliæ Paschatis, vel ante, quod præstantius est: nam post diem Vigiliæ, non licet. Illis autem [qui Meccæ propius se stiterant,] sc. qui inter quinque prædicta loca & Meccam manent, licet adire Meccam etsi non induerint illud Operimentum, usque ad locum dictum حل *Hill*, ubi induere debent: est autem locus extra Cœmiterium Templi Meccani. Meccenses quidem in ipso Cœmiterio induunt illud *Ihrâm* in præstituta Peregrinatione: in illa vero quam solum ex devotione faciunt, debent induere in *Hill*. Quando volunt induere istud Operimentum, debent præscindere ungues propter latentes ibi sordes, & tondere mystaces, & barbam, & radere pubem, caput, & corpus; & postea vel totum corpus abluere quod melius, vel saltem caput, pedes, & manus: & tum induunt Operimentum illud album, & super Collum mittunt pallium seu stolam dictam رداء *Ridâ*, etiam albam: utrumque novum quod pulchrius, vel saltem bene lotum: & liceat cooperire pudenda aliquo altero panno. Quando autem cæteras omnes vestes exuebat, debuit suffitu Agallochi vel Storacis vel alîus Thymiamatis se incensare, & suffire, postea duarum Inclinationum Orationem perficere, & decies subsistendo dicere, لبيك اللهم لبيك لا شريك لك لبيك ان الحمد والنعمة لك والملك لا شريك لك *Adsum Tibi* [24] *moriger ô Deus, adsum Tibi: non est socius Tibi: nam laus & beneficentia Tua est, & Regnum Tuum est sine socio.* Minus istis verbis dicere non potest: plus autem perorare poterit si placuerit. Hoc dicto, fit محرم *Muhrim* seu *Sacratus*. Et deinde abstinere debet ab obscœnis sermonibus, à prævaricationibus, contentionibus, ab occisione Venationis, imo & ab ostensione seu indicatione ejusdem, nec occidat pediculos; nec cooperiat caput dicta Syndone, vel faciem saltem, vel abluat caput & barbam cum decocto Althææ, vel se suffiat; nec caligas nec vestem, nec Tiaram nec pileum induat; nec ocreas, nisi si non invenerit جمجمة *Gjemgjema* vel نعلين *Naalin*, i.e. *Calopodia altiora* vel *depressiora*; his autem inventis, tunc poterit rescindere ocreas usque infra talos. Nec induat vestes coloratas croco, vel Curcumâ Jemanensi, vel Cnico, nisi fuerint lotæ usque ad exinanitio-

Editoris Notæ.

23 Sunt qui male legunt جحيفة *Hagjefa*: sed in Camus legitur جحفة ميقات اهل شام *Gjahfa est Status-locus Damascenorum* seu *Syrorum*. Geographus Nubiensis & Calcashendi eodem modo legunt, & dicunt esse *Statum-locum populorum Ægypti*. Est sc. nomen Villæ 82 milliaribus à Meccâ distantis.

24 In communi sermone, si inferior superiorem aliquem vocantem audit, respondet, لبة *Lebbe*, vel لبيك *Lebbeica*, q. d. *adsum tibi moriger & obsecuturus tibi*: vel si aliquis loquentem non satis audit, volens ut dicta repetat, similiter dicit لبة *Lebbe?* Et ab usu dictæ in Visitatione Meccanâ Formulæ, fit Verbum لبى *Lebba*, id est, *morem gessit* legi Peregrinationis Meccanæ, seu *defunctus ea fuit*; viz. obsequens dididit se peragendis Meccani Festi sacris, dixitque *Lebbeica*. Est quoque لبى *Lebba* propriè i. q. اقام *Substitit* aliquo loco, *institit*ve, ad instar morigeri jussa expectantis.

nem

nem coloris. Poterit tamen facer ille Peregrinator ablui, ingredi Balneum, & ingredi domum umbræ gratia, vel lecticam, & accingere Crumenam longam Arabibus dictam همیان *Himyân*, & Turcis اقچه کمری *Nummulorum* [25] *cingulum.* Poterit etiam pugnare cum inimicis, & fuprafcriptam orationem perorare alta voce poft preces, & in omni afcenfu & defcenfu loci alti & depreffi, & antelucano tempore, & in occurfu inequitantis Camelum. Quando ingreditur Meccam, debet priùs rectà ire ad Templum quod primo intuitu falutans dicat, الله اكبر *Deus eft maximus*, & لا اله الا الله *Non eft Deus nifi ὁ Θεός.* Et priufquam accedat ad حجر اسود *Lapidem nigrum*, (ex quo olim Patrem Abrahamum fuum [26] Camelum confcendiffe dicunt,) ubi iterum elatis manibus ad aures, uti ante orationem eandem dicat; &, fi fine incommodatione fociorum potuerit, ipfum Lapidem ofculetur, aut tangat manu & eadem faciem perfricet; aut tangat aliqua re quam habebat in manu, nempe Corollâ; aut fignum faciat fe velle ofculari, femper ea quæ fupra dicendo, et Deum laudando, & pro propheta preces fundendo. Tum circumeundo Templum, peragat *Proceffionem* illam quæ vocatur طواف القدوم *Circumitio* feu *Proceffio boni-adventûs*, quam incipit à dextra parte portæ. Et extendat Stolam feu Palliolum fuum fub axillas mittendi gratiâ, & alteram partem projiciat fuper humerum finiftrum, & procedat pone الحطيم *AlHatîm* feu *Murum* illum humilem qui non pertingit ufque ad medium corpus: hunc murum fepties circumeat, parvis paffibus, fed properando & humeros agitando in tribus prioribus *Circuitibus* اظهارا للجلادة علي المشركين *in manifeftationem certaminis contra Affociatores* (i. e. Chriftianos) prompte & alacriter fufcipiendi. In quatuor reliquis *circuitibus* procedet gravi paffu: et quotiefcunque præterierit dictum Lapidem, illum femper falutet. Et finiat Proceffionem fuam iterum ofculando vel amplectendo (ut fuprà) dictum Lapidem: et ofculetur et falutet angulum Arabiæ felicis, uti dictum Lapidem, quotiefcunque ante ipfum præterierit; nam fic erit pulchrè actum et pie. Poftea peroret duas *Inclinationes* عند المقام *proximè ad Mekâm*, petram fic dictam quæ eft portæ vicina, (et in illa Patris Abrahami pedum veftigia oftenduntur,) aut ubicunque commodius fuerit in Templo. Hæcque *Peroratio* poft quaflibet feptem *Circuitiones*, et illa *Ofculatio Anguli*, funt واجبان *duo neceffaria*, quæ ex debito facienda funt. Et hoc modo abfolvitur *Proceffio fuo primo adventu*: et eft *Sunna* pro extraneis, non autem pro incolis Meccenfibus. Poftea idem alio tempore revertitur, et ofculatur *Lapidem nigrum*, et egreditur ad الصفا *Al Sapha* feu *Claritatis* montem vicinum Meccano Templo extra portam بني مخدوم *Beni Mahdûm*, et afcendit eum, et Templo fe obvertens dicit الله اكبر *Deus eft maximus*, et لا اله الا الله *Non eft Deus nifi ipfe Deus*, et الصلوة والسلام على نبينا محمد *Benedictio & Pax fit fuper prophetam noftrum Mohammedem*; et tum fublevatis manibus, orabit quod vult. Poftmodum progreditur ad Montem المروة *AlMerwa*, i. e. *Silicum*, qui eft Meccæ proximus plenus Silicum alborum, et ibi ambulat pedetentim: fed in-

Editoris Notæ.

25 Nummos enim ad hunc ufque diem in zonâ fua portant, ut in Evangelio dictum.

26 Alii dicunt, quod pro pulvinari capiti fuo fuppofuerit.

ter

ter duos Cippos virides currit citiùs quousque eos prætergrediatur; et facit id super montem *Merwa* quod fecerat supermontem *Sapha*. Et heic est locus *Circumcursûs* qui debet curri septies, incipiendo à monte *Sapha*, & finiendo in *Merwa*. Postea maneat in Meccâ محرم *Sacratus*, & ex devotione agat Processionem circa Templum quoties voluerit.

Quando autem erit septima dies mensis *Zi'lHaggje*, Antistes aliquis concionatur, et docet Peregrinos ceremonias Sacrificandi. Sic etiam concionatur nona et undecima die ejusdem mensis. Et quando peroraverit Orationem matutinam diei ترويه *Turwiæ* seu *Potationis*, quæ est dies octava, (ita dicta, quod ea die Peregrini omnes solent bibere ex puteo Meccano *Zemzem* aquam dictam ماء زمزم *Aqua Zemzem*, et Camelorum suorum sitim quoque ea die extinguere,) tum postea egredietur ad vallem dictam مني *Mina*, ibique permanebit usque ad Orationem matutinam diei عرفة *Arafæ*: postea discedit ad montem *Arefât*; et quando declinat Sol, concionatur Antistes duas Conciones, uti in die Veneris fieri solet; et docet modum Sacrificandi. Postea perorat Orationem meridianam et pomeridianam, unam statim post alteram, cum una *Præconizatione* et duabus *Assurrectionibus*. Postea discedunt populi una cum Antistite ad vicinum Montem dictum جبل الرحمة *Mons misericordiæ*, ubi lustrantur. (Et quidem totus Mons *Arefât* est locus Stationis et Commorationis, excepto medio montis.) Tum obvertit faciem suam versus *Kiblam* seu *Meridiem*, manibus elevatis et vultu exporrecto, dicendo الحمد لله *Laus Deo*, et الله اكبر *Deus est maximus*, et لا اله الا الله *Non est Deus nisi ipse Deus*, et prædictam Orationem اللهم لبيك *O Deus præstò sum Tibi*, &c. Deinde precatur pro Propheta, et orat pro ea re quæcunque sit quâ indiget. Populus verò manet pone Antistitem in proximo, obversi ad meridiem ut possint audire verba ejus. Deinde post occasum Solis, impetuosè proruunt cum Antistite ad مزدلفة *Muzdêlefa* locum inter montem *Arefat* et vallem *Mina*: et quiescentes prope Montem dictum جبل فرخ *Mons pulli*, ibi perorant Orationem vespertinam et nocturnam, cum *Proclamatione* et *Assurrectione* una: et, si aliquis peroraverit Orationem vespertinam in via vel in Monte *Arefat*, debet illam heic recitare. Usque ad diluculum habent tempus perorandi, dum pernoctunt in *Muzdélefa*. Quando autem oritur aurora, orabunt--- [27] et manebunt in Templo Meccano, et facient idem quod fecerunt in *Arefat* et in *Muzdélefe*, i. e. perorabunt easdem Orationes. Et quidem *Muzdélefe* tota est locus Commorationis, (sc. ubi eis commorari liceat,) excepta Valle dicta وادي محسر *Vallis despecta*. Quando autem mane ante ortum Solis iter faciunt Peregrini ad Vallem *Mina*, incipiunt in illa Valle projicere lapillos vel Siliculos à tergo ex media valle unum post alterum usque ad septem: et in qualibet Projectione, dicit الله اكبر *Deus est maximus*: non autem dicit amplius اللهم لبيك *O Deus præsto ad sum*, &c. nec commorabitur in ea, sc. in Valle [28] *Mina*. Postea si voluerit, mactabit Victimam; et tum radet Caput et tondebit mystaces: licet enim homini mactare, non autem mulieri. Postea eadem die, vel mane, vel postridie ibit

Editoris Notæ.

27 Ali-Beigh omisit hujus Orationis nomen.

28 Scribitur *Mina*: sed vulgo pronuntiatur *Muna*, ut solent facere tam Arabes quam Turcæ in contrarium scriptionis in hisce duabus Vocalibus.

ad

ad Meccam, & ibi peraget *Processionem Visitationis* sine رمل *Reml* & سعي *properatione* et *cursu*, si jam ista duo peregit in priore *Processione*; si non, tum faciet illa. Post hæc licebit congredi cum mulieribus.

Tempus autem præcipuum pro mactatione 29 Victimarum, est post ortum auroræ diei نحر *Nehr*, qui est primus dies τῦ بيرام *Bairâm*. Quod si in illa die non mactaverint, sed ad alterum usque diem expectaverint, illa Victima erit reprobata. Postea redibit ad Vallem مني *Muna*, & projiciet tres Lapillos etiam secunda die τῦ *Bairâm*; & postea si voluerit, ibit ad Meccam. Et sic poterit facere usque ad quartam diem τῦ *Bairâm*, quousque ter projiciat Lapillos suos; postea non. Et, si voluerit ibi permanere quousque 30 Lapillos suos projiciat, bene quidem. Et, si voluerit projicere Camelo inequitans, aut pedes, poterit: noctes autem illas projectionis pernoctabit in *Muna*: nam abominabile est ante suum in propria persona discessum, supellectilem suam ante se mittere ad Meccam. Quando autem redibit ad Meccam, quiescet in محصب *Mahsab* seu *loco glareoso* saltem unâ horâ. Et quando vult migrare ex Meccâ, peragat *Processionem* vel *Visitationem Reditûs* septies sine رمل *Properatione* & سعي *Cursu*: & hoc necessario fieri debet ab extraneis, non autem ab incolis. Postea aquam ex puteo *Zemzem* hauriat, & bibat, & vadens ad portam Templi osculetur ejus limen, & ponat pectus & ventrem suum & faciei genam dextram super ملتزم *Multazim*, sc. locum inter portam & lapidem nigrum, & leviter arripiat *Cortinam*, (i. e. Telam pictam quam Rex Turcarum quotannis mittit pro Tegumento Templi Caabæ, quam ideo vocant كعبة اورتوسي *Caabæ Operculum* seu *Tegumentum*:) & ibi precetur diligenter & ploret; et tandem retrogradus recedat, donec ex Templo exierit. Si autem Peregrinator facer non intraverit Meccam, sed tantum se receperit ad Montem *Arefe*, ibique commoratus fuerit, absolutus est à *Circumitione pro Adventu*, nec ullam pœnam luet pro ejusdem omissione. Et qui commoratus fuerit in *Arefe*, (aut per eum transierit) una hora post declinationem Solis in die Vigiliæ, vel post ortum auroræ in die Victimarum, consequetur meritum Peregrinationis, quamvis fuerit dor-

Editoris Notæ.

29 *Victima* apud eos Arabice vocatur قربان *Korbân*, quæ occidi solet tempore hujus *Beirâm* seu *Festivitatis*, quæ celebratur mactatione Bestiarum & carnium distributione erga amicos, & præsertim pauperes. Finito enim totius mensis *Ramazâni* Jejunio, (ubi interdiu jejunatur, sed noctu epulatur, & turres domusque Lucernis publicis & artificiosis splendent,) sequentis Mensis *Shawâl* Novilunio incipit eorum *Pascha* Turcice dictum بيوك بيرام *Beirâm magnum* per triduum durans, Arabice dictum عيد الكبير *Festum magnum*, & عيد القربان *Festum victimæ* seu *victimarum*. Et postea, sc. post anni semissem celebratur كچك بيرام *Beiram parvum*, quod est حاجلر بيرام *Beirâm Peregrinantium* à Meccâ redeuntium, quod item triduum durat. Utrumque omni convivationis genere (vino excepto) celebratur. Sunt etiam qui vino indulgent. De Novilunio satis maturè observando valde scrupulosi sunt: ideoque ad altiores montes mittuntur Speculatores primam Lunæ apparitionem exploraturi; qui, quamprimum Lunulam viderint, ad urbem accurrentes proclamant مژده لق Muzhdaluk *Nuntium*, qui omnibus eo audito Festivitatem mox ordituris lætus habetur.

30 Lapillos & Glaream projiciunt, ad arcendum Diabolum, ne eos in suis Sacris peragendis turbet seve immisceat, aut eos tentare aggrediatur, prout tentavit Abrahamum ne Deo obediret in immolatione filii sui.

miens

miens vel deliquium animi patiens, & neſciverit quod ſit dies Vigiliæ. Cui autem elapſum fuerit hoc tempus, elapſum ei erit etiam meritum Peregrinationis; quapropter debebit *circumire* & *currere* & perſolvere omnes ceremonias in anno futuro, & non faciet Victimam (pro [31] omiſſione.) At, ſi aliquis deliquium patiens ſocio ſuo commiſerit ut pro ipſo peragat dictas ceremonias, veſtemque *Ihrâm* ſeu *Sacrationis* induat, illeque peregerit, bene erit factum.

Mulieres etiam has ceremonias peragent ut viri, excepto quod debebunt denudare faciem, non autem Caput: at ſi fiverit aliquod velum demiſſum ex Capite verſus faciem, liceat, modo illud velum non attingat faciem. Mulier autem Orationem اللهم لبيك *O Deus adſum Tibi*, &c. clara voce non recitabit, nec inter duos ſupradictos Cippos faciet رمل *Properationem* nec سعي *Curſum* ut viri, neque caput radet: ungues autem præſcindet, poterit etiam induere veſtes [32] conſutas: non vero appropinquabit ad *Lapidem nigrum*, quando viri ſunt circa ipſum. Et, ſi tempore illo quo induta eſt veſtibus ſacris peragens Naziræatum, abluet corpus totum, & omnes devotiones peraget excepta *Circuitione* Templi, quamvis poſt *Circuitionem Viſitationis* menſtrua habebit, abſoluta erit à *Circuitione Reditûs*, nec quicquam nomine pœnæ dabit pro omiſſione ejus; uti etiam ab ea abſolvitur incola Meccanus. At ſecundum Antiſtitem Ebn Mohammed & Ebn Juſuph, ſi incola redibit ex Valle *Muna* ad Templum Meccanum, non abſolvitur à *Circuitione Reditûs*.

De Ceremoniis in Visitatione Ægrotorum et Agonizantium usitatis.

Ægrotos viſitare apud Turcas pro صواب *bono-opere* ſeu *opere-charitatis* habetur, præſertim Parentes & Conſanguineos. Et Curatorum ſeu Parochorum officium eſt hoc omnibus præſtare. Viſitatores aliquid ex fructibus vel rebus medicinalibus ægroto adferre ſolent, & de ſalute corporis & animæ admonere: &, ſi vires ægroti id ferre poſſunt, etiam de adminiſtratione bonorum colloquuntur. Teſtamentum quoque in præſentia viſitantium factum 40 diebus ante mortem, eſt validum: alias invalidum. Hæredibus nihil derogatur, præſertim præſentibus: longe diſtantibus parum aut nihil datur; Fiſcales enim Regii بيتمالجي *Beit-mâlgji*, i. e. *Theſaurarii* dicti, ſibi uſurpant. Agonizare incipientibus Curatus vel doctior aliquis ægroto verſus meridiem ſe convertere jubet, pubem, ſub axillas, caputque radere conſulit, unguesque præſcindere, nam poſt mortem non licet. Deinde perorat اللهم اعن هذه عبدك علي سكرات الموت *O Deus, adjuva hunc ſervum tuum contra agones mortis.* Alii dicunt الله كچيبي اسان ايليه *Deus migrationem ejus facilitet.* Poſtea Curatus legit Suratam يس *Yas.* Tum poſt lectionem, auribus aliquoties inculcat لا اله الا الله محمد رسول الله *Non eſt Deus niſi ipſe Deus, &*

Editoris Notæ.

31 Vultne pro compenſatione delicti? vel, propter omiſſionem, non permittetur ei facere Victimam?

32 Nam *Ibrâm* virorum erat veſtis integra inconſuta, toti corpori obvolvenda.

Mohammed

Mohammed est propheta Dei: & deinde iterum dictam Suratam repetit usque ad 40 vel centum vices, quousque ægrotus expiraverit. Mulieres pueros ab agonizantibus expellunt. Lugere & plangere mortuos, pro peccato habetur: voluntati Divinæ assentire jubent. Post expirationem, Thymiama ex Ligno-Aloë, Storace, Ambrâ, vel aliâ aliquâ odoriferâ re accendunt, (Thus enim utpote Christianorum Suffitum, non amant,) & cum eo corpus ter, quinquies, vel septies obambulant. Tercentum Aspros ab aliquo [33] justi lucri homine mutuo accipiunt, & pro prætermissis Precibus, Jejuniis, Eleemosynis & Victimis mortui mirâ circumrotatione pauperibus piis distribuunt: hanc ceremoniam vocant اسقاط *Iskât*, i. e. *Sparsio* seu *Distributio*, quæ pro ditioribus fit sine ulla mora. Sepulchrum effoditur, ditioribus cum لحد *Lahd* seu *fossa subterranea* in latere sepulchri; pauperibus sine dicta fossa. Tum Syndonem consuunt perfumantque, & corpore super assere extenso ac syndone obtecto, aqua tepida & sapone unus ex senioribus Ecclesiasticis corpus lavat, altero aquam administrante: alios autem aspicere non sinunt. Corpus ter lavatur: & tertia vice Camphoram admiscent. Corpus lotum Capulo conditur, Sandapilæ imponitur, & à quatuor viris ad sepulturam asportatur: vicini ejusdem Parochiæ subsequuntur, & vicissim Sandapilæ accurrunt, eamque portare conantur, & pro tam bono opere indulgentiam peccatorum sibi acquirere sperant. Quod si mortuus fuerit ante vesperam, unde cito sepeliendi tempus non fuerit, cadaverque in domo remanserit, conveniunt vicini, & allatæ Coronæ precariæ (quæ ex magnis Globis ad modum pomorum consistit, quamque cadaveri circumducunt,) assident, & *Lá Iláh illallâh* recitantes, globos unus alteri porrigendo decantant. Felesque à cadavere arcent: nam multi ignari & superstitiosi putant quod animam adhuc corpori assidentem absterreant. Sed sapientiores dicunt hoc fieri; ne forte felis supermingat, & sic corpus polluat.

Antequam ad sepulturam perveniant, corpus in Atrium Moscheæ referunt, & lapidi مصلي طاشي *Mosalla-tâshi* (i. e. *Oratorii lapidi*) imponunt, & ميت نمازي *Meit namâzi*, i. e. *mortuorum preces* seu *Officium pro defunctis* stando super Calceorum Calcaneis cum intentione (sive sit pro masculo vel fœminâ, pubere vel impubere) sine incurvatione & prolapsu, cum salutatione Angelorum recitant. Perorantes in tres ordines disponuntur, etsi septem tantum soli fuerint. Cadaveri مؤذن *Muezzin* seu *Præco* præire debet, *Non est Deus nisi ipse Deus* clara voce recitans: est quoque aliquis subsequentium amicorum mortui, *qui dicet*, الله رحمت ايلسون. ديغنه الله رحمت ايلسون *Deus ejus misereatur*, *Deus ejus misereatur.* Statim ubi primum ad sepulchrum pervenerint, duo homines corpus imponunt, & dicunt بسم الله وبالله وعلي ملة رسول الله *In nomine Dei, & cum Deo,* & *secundùm institutum prophetæ Dei.* Postea occludentibus illis لحد & قبر *fossam & sepulchrum*, dicit Curatus اللهم اجره من الشيطان ومن عذاب القبر *O Deus, extrahe ipsum à Diabolo & à tormento sepulchri.* Eos qui sine Capulo sepeliuntur, plus meriti reperturos putant: & à Capite usque ad pedes unam amphoram aquæ effundi, (pro corporis refocillatione, vel ut alii volunt, pro herbarum viridium incremento,) bo-

Editoris Notæ.

33 Male partas pecunias pro Eleemosynis dare nolunt, ne Deo non sint acceptæ.

num

num ducunt. Post sepultum corpus, aliquis ex amicis sepulchro adstantibus dicit, اللهم جاف الارض عن جنبيه و صعد روحه و لقه منك رضوانا *O Deus, diducas terram ab utroque latere ejus, & ascendere facias animam ejus, remittasque eam à te contentam.* Mox alter etiam elevatis manibus dicit, انا لله وانا اليه راجعون اللهم نزل بك وانت خير منزول جاف الارض عن جنبيه وافتح ابواب السماء لروحه واقبله منك بقبول حسن وثبت عند المسايل منطقه *Nos sumus τȣ̃ Dei, & ad ipsum revertimur. O Deus habitatum ivit ad Te, Tu autem optimum habitaculum. Diducas terram ab utroque latere ejus, & aperias portas cœlestes pro anima ejus, & acceptes eam pro Te bonâ acceptatione, & confirma sermonem ejus tempore inquisitionis.* Istam Inquisitionem fieri credunt in sepulchro ejus, quando nempe duo [34] Angeli mortis منكر *Munkir* & نكير *Nekîr* dicti, mortuum in pedes vel in nates erigunt, illumque de Deo & de sua religione, libris, &c. cum [35] percussionibus gravioribus seu cum quæstione & tortura interrogabunt. Deinde tertius quoque erectis

Editoris Notæ.

34 Alias, Angelus mortem inferens nuntiansque vocatur ابو يحيى *Abu Jahja*, qui est عزرايل *Azrael*, Epitheto dictus قابض الارواح *Spirituum* seu *Animarum prahensor.* Eum enim Animas corporibus solvere tradidere Persarum Magi, quibus itaque is dictus est مرداد *Mortis dator.*

35 Mohammedani credunt Animam post mortem cum Corpore manere vel circa illud volitare per tres aut quatuor dies, (prohibentes itaque omnia quæ Animam quovismodo absterrere aut turbare possint,) donec factum fuerit Examen; & postea Animam migrare in medium statum, seu potius medium tempus inter Mortem & Resurrectionem dictum برزخ *Berzach.* D. Golius in Lex. exponit de *medio loco*, cum Authores unde hausit, id non dicant: nam exponunt esse *medium tempus*; dicitur enim من مات فقد دخل البرزخ *Quicunque moritur, intrat in Berzach*; sc. in temporis interstitium sic dictum. Deinde credunt inter Paradisum & Ignem esse سور *murum* seu *Limbum* dictum عرف *Orph*, aut (ut in Corano plurali forma effertur) اعراف *Abrâph*, quod est inter Ignem & Paradisum *interstitium notum* seu *dignoscens*, Igni proximum.

A Judæis etiam creditur superstitiosum illud de *Percussione* seu *Tormento Sepulchri* seu *in sepulchro*, quod (ut Elias in *Tishbi* refert ex *Midrash* R. Isaac filii Parnach,) fieri solet quando Angelus mortis inquisiturus veniens super Sepulchrum sedet, & mortuum (cujus Anima tum statim in Corpus redit,) in pedes erigit, ipsumque cum quæstione & tortura verberat catena semiferreâ & semigneâ quam in manu habet. Prima verberatione dissolvuntur Membra ejus: secunda ejus Ossa dissipantur; Angeli autem venientes colligunt ea. Et tertia vice percutiendo, redigitur in pulverem & cinerem, & redit in Sepulchrum suum. Unde dixit R. Meir, קשה דין חבוט הקבר מדינה של גיהנם שאפלו צדיקים גמורים ויונקי שרים ונפלים נדונו בו חוץ מי שמרת בערב שבת והדר בארץ ישראל וכולי עיין שם *Gravius esse Judicium Percussionis sepulchri quam Judicium Gehennæ, quoniam ii etiam qui plane justi sunt, & Lactentes ubera, & Abortivi eo judicantur; excepto eo qui moritur in vespera Sabbati, & qui moratur in terra Israel. Reliqua ibi videas.* Hebraica recito ad emendandum D. Buxtorfium, qui hunc locum citans, legit *moritur* pro *moratur*, & pro יונקי שדים *Lactentes ubera*, legebat יונקי שרים *Lactentes Principum*, quos exp. *filios principum*, sensu minime idoneo. Qui cupit plura de hac re, videat Librum ראשית חכמה R. Eliæ ben Mosis de *Vidas*, pag. 49; & Librum הכונות R. Is. *Luriæ*, p. 55. 2. Constat hanc opinionem esse valde antiquam, tam quia extat in dicto Midrash quod Mishnæ fere coævum, tam quia retinetur in publica Judæorum Liturgia, ubi inter *Beracoth* legitur, יהי רצון והצילנו וכולי *Sit beneplacitum tuum ut liberes nos à decretis malis & paupertate & contemptu, & ab omnibus speciebus pœnarum, & à judicio Gehennæ, & à Percussione Sepulchri.* Est itaque Mohammedi ejusque Asseclis insinuata veterum Judæorum opinio ex amphibolia vocis שאול orta, & (ut in illa ætate ignorantes illi proni-

erectis manibus dicit, اللهم هذا عبدك وانت اعلم به منا وما نعلم منه الا خيرا وقد اجلسته لتسال اللهم فثبته بالقول الثابت في الاخرة كما ثبته بالقول الثابت في الحيوة الدنيا اللهم ارحمه والحقه بنبيه محمد صلي الله تعالي عليه وسلام ولا تضلنا بعده ولا تحرمنا اجره *O Deus, iste est servus tuus, & tu melius nosti illum quam nos: nos autem nil nisi bonum novimus de illo. Et ecce jam considere fecisti illum ad examen, ô Deus: confirma igitur illum sermone* 36 *firmo in altero Mundo, uti confirmasti illum sermone firmo in vitâ hujus Mundi. O Deus, miserere illius, & adjungas eum Mohammedi prophetæ suæ (super quem sit benedictio Dei & pax,) & ne seducamur post ipsum, neque privemur merito ejus.* Hoc dicto, idem circumstantes admonet, dicendo قرنداشكوز ايچون مغفرت طلب ايدك و الله تعاليدن فتثبيت استعيك *Pro fratre vestro remissionem petite, & à Deo confirmationem* [ei in religione suâ] *desiderate.* Postea omnes consident, & امام *Parochus* seu *Curatus* recitat aliquot Versiculos ex initio Suratæ *Vallæ*, & ex fine ejusdem: postea Suratam *Regni* integram, & septies Suratam *Salutis*: & alii plura adhuc recitant. Tum discedunt, manente Parocho vel doctiore aliquo amico defuncti, (cum paucis forte propinquis,) qui ante faciem mortui sepulti consistens, alta voce clamat يا فلان ابن فلان O *δεῖνα fili τοῦ δεῖνα*, ter. Posteà cùm jam hac compellatione putet se eum reddidisse attentum, addit, اذكر العهد الذي خرجت عليه من الدنيا شهادة ان لا اله الا الله وحده لا شريك له وان محمدا رسول الله وان الجنة حق والنار حق والبعث حق وان ساعة اتية لا ريب فيها وان الله يبعث من في القبور وانك رضيت بالله ربا وبالاسلام دينا وبمحمد عم نبيا وبالقران اماما

Editoris Notæ.

ni erant errare,) fundata in male intellecto illo Davidico *Psal.* XVIII, חבלי שאול *Dolores inferni circundederunt me.* Hinc, quia שאול tam *Infernum* quam *Sepulchrum* significat, aliqui ex deliris Judæis perperam hunc locum interpretati sunt de *Doloribus sepulchri*; cum revera David suos Dolores esse maximos innuens, eos cum Doloribus Inferni comparavit. Nam alias Dolores in sepulchro nemo nec sentit nec credit, nisi in hac malè conficta opinione fundentur. In Versione Anglicana est sensus sanior, *Dolores Gehennæ.* Mohammedani in suis Catechismis docent quomodo Angelis Inquisitoribus respondendum sit, *Et quando interrogabunt te de Sectâ tuâ, dicas te esse Sectæ AlHanbal: & quando de Religione tuâ, dicas te esse Religionis Abrahami*, &c. Secta enim Hanbalæa præ tribus reliquis Sectis majoribus magis orthodoxa habetur, eamque esse viam quam ipse Mohammed sectatus est affirmant. Dicta leguntur in Catechismo lingua Turcica exarato, cui Titulus كتاب احوال واصول دين *Liber de rebus & Fundamentis Religionis*, quem una cum aliis Codicibus MSS, mecum communicavit Doctissimus amicus *D. Gale.* Dictarum Angelorum Inquisitorum unum credunt esse album qui eos ad virtutes excitat, alterum vero nigrum qui eos pro delictis taxat: utrique vero de anteacta vita inquirunt. Salutant illos genuflexi, dependentem barbam interim manu tenentes barbati, imberbes manum pectori imponunt.

36 Hoc est, ut firmus sit in negatione Trinitatis & in professione Fidei Mohammedanæ in futuro Mundo, eodem modo quo firmus fuit & strenue negavit Trinitatem in hoc Mundo.

وبالكعبة قبلة وبالمومنين اخوانا ربي الله لا اله الا هو وهو رب العرش العظيم *Memento fœderis cum quo exivisti ex hoc Mundo, testando non esse Deum præter ipsum Deum solum, & Mohammedem esse prophetam Dei, & † Paradisum esse pro certo, & Ignem pro certo, & Resurrectionem pro certo, & Horam venturam esse de qua non est du-*

Editoris Notæ.

† Omnium voluptatum Paradisus in Corano promittitur, ubi sunt Horti cum Fluviis, & pulcherrimæ Virgines cum magnis oculis, quod in Oriente pulchrum habetur: ideoque Stibii seu Collyrii circulo oculos ambiunt & circumlinunt, ut majores esse videantur. Sed sensuales istæ Paradisi voluptates à sapientioribus Mohammedanis censentur allegoricæ, ut melius ab intellectu humano concipiantur; eodem modo quo in Bibliis sacris multa dicuntur ἀνθρωποπαθῶς. Nam cum ad Legatum Maroccanum scribens commemorarem Hortum ad instar Paradisi amœnum, ille me quasi reprehendens rescripsit, Paradisum esse talem locum cui in hoc Mundo nihil assimiletur, talem sc. quem nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in animum hominis intravit. Multi ex vulgo apud Turcas credunt Paradisum esse virorum tantum, non autem Mulierum, nec eas habere Animas. Hinc D. Rycaut in Hist. Imp. Othomanici Anglice conscripta 8*vo*, pag. 271, de Nuptiis agens, incaute illam opinionem ut veram & ratam tradit, his verbis, *Turcarum mulieres non habent principia Virtutis, Moralitatis, aut Religionis quæ propter bona aut mala opera alteræ vitæ præmia aut supplicia respiciant: ideoque dissolutæ sunt hujus vitæ deliciis & voluptatibus indulgentes*: quantum nempe patiantur viri, qui (dicente Bellonio) apud Turcas mulierum Curatores habentur, qui pro eorum peccatis respondeant, ex vi prædictæ opinionis. Cum enim Eva ex Adamo desumpta fuerit, fœminas post mortem in viros resolvendas esse eisque rejungendas fore, & una cum eis pœnas dare aut felicitate frui. Hæc autem aliquorum virorum opinio temeraria est, re non satis perpensa. Nam plane contradicit Fidei Turcarum Regulæ Alcorano, ubi viris beatis in Paradiso promittuntur fœminæ pulcherrimæ; quod fieri non potest si fœminæ ex Paradiso excludantur. Vel si fœminis frui in Paradiso allegoricum sit, earum tamen in Paradisum ingressus non est allegoricus; nam allegoria veræ historiæ superstruitur. Præterea nullus dubito quin in Officio pro defunctis (ut in omnibus Liturgiis fieri solet,) eædem formulæ fœminas æque ac viros respiciant, & pro utrisvis indifferenter recitentur: ideoque Ali-Beigh nullam agnoscit distinctionem. Ego quidem in hac parte curiosus, satagebam ut de hujus opinionis veritate aut falsitate certior essem. Cum itaque initio Maii 1687 ex Turcicis Captivis Budaensibus, ad Oxonium adducti essent Vir cœlebs formosissimus 23 annorum cui nomen *Shabân*, & fœmina vidua nomine *Camina*, cum suo puerulo nomine *Mehmèd*, ego coram his linguâ Turcicâ (nam aliam non callebant,) proponebam Quæstionem, *An ex Turcarum sententiâ, fœminæ haberent Animas, & expectarent se tandem Paradisum ingressuras?* Vir statim Turcice respondebat non habere, nec Paradisum earum esse. Mulier autem eadem lingua eum tanquam stultum & ignarum juvenem reprehendens, affirmabat fœminas habere Animas æque ac viros, & tam fœminas quam viros Paradisum ingressuras; nempe resuscitatos omnes simplici pilo suspendendos fore, impios quidem supra Gehennam, justos vero supra Paradisum; & fracto pilo, hos in felicitatis, illos in Ignem supplicii locum, casuros. Sic illa. Et, si hæc non esset fœminarum recepta opinio & fides, cur domi quotidie supplices Deo preces funderent, & susciperent laborem faciendi Peregrinationem Religiosam itinere molestissimo, & cur viri hoc paterentur? Cum multis aliis quæ allegari possint. Cumque illa tam fortiter pro suo ad Paradisum jure contenderet, ulterius quæsivi *Cur itaque apud Turcas fœminæ nunquam adeant Templa?* Illa quidem fassa est hoc verum esse: sed propter hanc solam rationem, quod sc. cum viris commisceri non debeant: domi autem ad Deum preces fundere affirmabat. Hoc vero non vetat, quin absentibus viris aliquando solæ Templa ingrediantur precaturæ: nam subinde ingredi visuntur. Unde D. Georgievitius dicit, *Quod si fœmina dum in Templo est, se ibi primo sentit gravidam, partus ille vocatur* نفس اوغلي (ut ille exponit) *Spiritûs Sancti filius.* Sed fortassis *Sancti* nomen omittendum fuisset. In Græcorum quidem Ecclesiis est Γυναικεῖον, ubi fœminæ separatim à viris recitatas Preces audire possunt; & viros videre, nec ab eis videri. Sed in Turcarum Ecclesiis nullus talis pro fœminis distinctus locus paratur: ideoque domi se continent. Supradicta autem inter viros opinio tanquam παράδοξον jocosè potius quam serio proponitur, & à nullis nisi ignaris & incautis ut vera reputatur. Inter Turcas multi sunt Prædestinarii, qui dicunt quod هر كيمك اجل يازلن كلور باشندن *Cujusque Fatum scriptum sit in suâ fronte seu Capite suo.* Sed plurimi alii contrariam sententiam tenent, à pestifera contagione fugientes, si tale quid accidat. Nam Sectæ & Opiniones inter eos æque ac inter Christianos multiplices sunt.

bium,

bium, & Deum resuscitaturum esse omnes qui in sepulchris, & te amplexum fuisse ipsum Deum pro Domino, & Islamismum pro Religione, & Mohammedem (super quem sit pax) pro prophetâ, & Alcoranum pro Antistite, & [37] Caabam pro Kibla, & Fideles pro Fratribus. Dominus meus est ipse Deus, non est Deus nisi ipse, & ille est Dominus magni Empyrei, seu *Expansi maximi*. Et postea demum perorata *Phátiha*, isti quoque ad domos suas redeunt.

Mortuorum pauperum corpora vicini ditiores suis sumptibus humari curant: vel aliàs extenso in platea corpore, nummi à transeuntibus exposcuntur; quibus tandem vicini qui funeri intersunt, Vespillonibus & Pollinctoribus aliisque pro laboribus suis persolvunt.

DE CIRCUMCISIONE.

Circumcisio non est eis adeo necessariò habita, quin in quibusdam casibus incircumcisi possint religionem Mohammedanam colere & profiteri. Nec hoc ipsis opprobrio vertitur: multi enim vel commoditate privati, vel jam seniores ad illam religionem accedentes, dolorem & carnis corruptionem pertimescentes, Circumcisionem tolerare nolunt. Circumcisio quavis [38] ætate institui potest, in pueritia, adolescentia, virilitate, senectute: sed potissimum in pubertate facta laudatur. Pueros circumcidendos cum pulcherrimis Vestibus & Tiaris ornatos, & equis impositos cum famulorum comitatu, ad domos amicorum mittunt, ubi variis modis oblectantur & dona recipiunt. Postea Parentes deducunt filium circumcidendum, ad locum expressè sipariis velatum, (in quo jam Tonsor vel Chirurgus paratus, & penes se orbiculum plenum *rasuris alutæ* سختيان طلاشي *Saktiyân doláshi* dictis servans, fiscellam quoque & novaculam habens, expectat,) ibique caligis extractis, & puero in pedes erecto, [39] Præputium fiscellâ constrictum abscinditur. Et cum puer præ dolore exclamat, unus ex duobus parentibus digitis in melle ad hoc comparato os ei obstruit; cæteris spectatoribus acclamantibus الله الله الله *O Deus, ô Deus, ô Deus.* Interim quoque Musica perstrepit, tympana & alia crepitacula concutiuntur, ne pueri

Editoris Notæ.

37 De *Caaba* & *Kibla*, vide Notam 21 supra.

38 Puer circumcidendus non debet esse Infans, sed sermonis quodammodo peritus propter Confessionem quam recitare debet, *Non esse Deum nisi ipsum Deum, & Mohammedem esse* Legatum *Dei*. Fieri itaque solet anno octavo aut ulterius, quando puer jam gradiri didicit, & Circumcisori interroganti distincte respondere novit.

39 Vox *Fiscella* huic loco vix quadrare videtur, cum *vas vimineum* significet. Author autem pro *fisso virgulto* aut *molli vimine* usurpare videtur. Judæi præputii cutem deducunt in laminæ argenteæ rimam quæ ad instar forficis eam firmiter tenet; ut dum in longitudinem tenditur, acuta Novaculâ (hodie non Silice) prope extremam Glandem subito amputetur. Quo facto, ut extrahatur sanguis & citius sanetur vulnus, Circumcisor saucium Membrum statim ore sugit, eiq; per modum emplastri applicat Gummi quoddam glutinosum & valde sanativum ex Novo orbe delatum, dictum *Copal* seu *Pancopal* sive *Gome de Copei*; vel (ut à Judæis vulgo nuncupatur) *oleum de Copaiva*. Tot enim modis variatur nomen. Apud Judæos puerum circumcidendum manibus ferre & portare dum illa peragitur Operatio, honorificum habetur, quia tenens eum offert hoc Deo Sacrificium, novum in Ecclesiam membrum inserendo. Et talis Susceptor, vocatur סנדק *Sandak*, i.e. *Syndicus*; & Pater est בעל הברית *Fœderatus* seu *Dominus fœderis*, sc. τῆς המילה *Circumcisionis*. Postea cum sanatus est saucius, sequitur טבילה *Baptismus*, qui est totius corporis immersio, ad purificationem & à peccatis ablutionem. Infantes autem fœmellæ (quarum nulla Circumcisio,) censentur Baptizatæ in Parentibus: ideoque earum nullus fit Baptismus seu Lotio nisi adultiore ætate, contingente aliqua pollutione.

planctus

plaństus & ploratus audiatur. Hoc facto, puero membrum prædictis rasuris obvolutum in manum datur tenendum, ne rasuræ excidant, & in lectum pulchre odornatum reponitur: parentes interim assident, & puerum laudant, quod intrepidus mansit, nec ploravit, &c. totaque nocte consolantur, nec dormire permittunt; sed rasuris sanguine repletis mutatis, novas substituunt, & (arundinum aut storearum cinere vel putridorum lignarum pulvere in vulnus priùs insperso,) membrum manu tenere cogunt, donec sanguis sistatur. Nocte autem illa Histriones Comœdias repræsentant, ut puer aspiciens à somno abstineat. Mane convivæ discedunt, & puer per 15 dies se in lecto continet: postea cicatrice obducta, ad balneum deductus abluitur. Nullæ heic preces peraguntur nec devotiones, præterquam quod Chirurgus in actu dicat بسم الله *in nomine Dei*. Divites filiis suis pauperum filios associare solent, ut cum iis audaciores facti, Circumcisionis dolorem non pertimescant. Et tales postea toto vitæ cursu amicitiam colunt, seseque mutuo سنتداش *Sunnat-dâsh* 40 compellare solent.

Editoris Notæ.

40 *Sunnat-dâsh* seu *Sunna-dâsh* Turcice h. v. est *Circumcisionis socius*. Nam *Sunna* est *Ceremonia, mos receptus* in genere; speciatim *Circumcisio*: & سنته اولمش est cui *præstita est Ceremonia*, scil. *pro more circumcisus*. Alias *Circumcisio* Arabice dicitur ختان *Chatan*. Et quidem ditiores nocte Circumcisionis parant lautum Convivium variis cupediis instructum. Ut vero *Chatan* obtinet in masculis, sic in fœmellis fieri solet Operatio dicta خفض Chafad *Depressio* seu *Suppressio*, scil. excrescentis Carunculæ seu Clitoridis, quippe quæ in quibusdam fœminis sit justo longior & quoque exerta; quod in calidis regionibus sæpius accidit, præsertim in Ægypto: in hisce autem frigidioribus rarius. Tales sunt quæ Arabice خنثي *Chontha*, i. e. *Androgyni* seu *Hermaphroditi* vocantur, Turcis *Nec vir nec fœmina* dictæ, utriusque sexus partes agentes, ad agendum aut patiendum ferè æquè paratæ: quæ itaq; dictæ Excrescentiæ amputatione, suo sexui restringuntur. In hac autem Operatione est nulla solennitas, utpote quæ non fit ex aliquo religioso ritu aut præcepto, sed tantum ad tollendum naturæ vitium, quod coitum impediret. Plerumque tollitur fortiore Ligaturâ, quæ nutrimentum impediens, ex atrophiâ marasmum inducat; unde pars superflua sponte marcescit & putrescit, vel saltem absque nimia sanguinis effusione amputari potest. Hoc fieri solet per Chirurgas mulieres, quæ suis amicabus in hac parte subvenire norunt. Sunt qui dicunt hanc in puellis Amputationem licitam esse tantum in Mohammedanorum Secta Hanifæa, non in tribus reliquis Sectis majoribus. Christianæ autem in Syriâ & Ægypto non amputant. Plura heic addere supersedeo, ne dum Philosophis gratificari studeo, castiores & delicatiores aliorum aures offendam.

Tituli τῦ Tatar-chan Crimensis, seu minoris Tatariæ Regis, cujus familiæ Nomen est Gherai.

جناب امارت ماب ايالت نصاب دولت انتساب سعادت اكتساب ذو القدر الاتم والفخر الاشم ذاهب مذاهب عز واقبال سالك مسالك المجد والاجلال المختص بمزيد عنايت الملك المنان غازي كراي خان قريم ونوغاي وچركس واق كرمان وطات وتامان وساير عظيم اوردولرك خان وسلطاني ادام الله تعالي معاليه *Tu ad quem revertitur Imperandi potestas, Præfecturæ portio, Prosperitatis genus, Beatitudinis lucrum, completa pollens Potentia & spectabili Gloria; Tu qui ambulas in via Fortitudinis & Prosperi eventûs, Tu qui insertus es in seriem Gloriæ & Majestatis, electus cum magna Gratia Regis propitii,* [i. e. Dei,] *Bellicosus Gherâi-Chân, τῆς Crîm, & Nogâi, & Circas, & Albi-Kirmân* [al. *Albi-Castri*] *& Tat, & Tamân, & aliorum magnorum Ordorum seu exercituum Rex & Domine; Deus altissimus celsitudinem tuam perpetuet.*

Tituli

خليفهٔ روي زمين وسلطان سلاطين في ارضين مالك الرقاب انام
ملك المسلمين والكافرين شاه شاهان دوران پادشاه خواقين
عظيم الشان سلطان صاحب قران قيصر جليل نصرت نشان پناه خلق
جهان ظل الله في الارض راحت فشان سلطان روم ايلي واناطولي
وعربستان وعجمستان وتركستان وتاتارستان ويمن وسنكستان
وقبط وسريان وقرمان وكردستان جركس ابازه وكورجستان
صاحب بحر سفيد وسياه وعمان حاكم انكروس وافلاك وبغدان
وجزاير افريقيه وبربرستان وساير هزار وهزار ايالت و ولايتلرين
وارثي سلطان محمد خان بن سلطان ابراهيم خان بن سلطان
احمد خان انار الله براهينهم وثقل بالحسنات موازينهم *Vicarius (Dei) in ſuperficie terræ, Dominus Dominorum orbis terrarum, Poſſeſſor collorum hominem, Rex fidelium & infidelium, Rex Regum Mundi, Imperator Orientis & Occidentis, Imperator Chakanorum, magnæ authoritatis, Princeps & Dominus feliciſſimæ conſtellationis, Cæſar Majeſtoſus, Victoriæ ſignaculum, Refugium populi totius Mundi, Umbra Dei in terra quietem ſpargens, Rex Græciæ & Aſiæ minoris* [ſc. Anatoliæ,] *& Arabiæ & Perſiæ & Turciæ & Tartariæ, & Arabiæ felicis & petrææ, Ægypti & Syriæ & Cara-Amaniæ & Curdiſtan, Circaſſiæ & Abazitarum & Georgianorum, Dominus maris albi & nigri & Oceani,* [ſc. maris τῆς Omman,] *Princeps Ungariæ Valachiæ & Moldaviæ, Africæ, Algeri, et Barbariæ, nec non aliarum mille et mille Regionum ac Provinciarum hæres, Sultan Mohammed Chan filius Sultan Ibrabim Chan filii Sultan Ahmed Chan: Deus illuminet eorum axiomata, et præponderet beneficiis trutinas eorum,* [vel *illuminet Probationes* ſeu *Argumenta eorum, et præponderare faciat bonis actionibus trutinas eorum,*] nempe in Die Judicii, quandò omnium hominum Argumenta pro ſe & Actiones ad trutinam vocantur.

Tituli Veziri Supremi.

دستور اكرم مشير افخم نظام العالم مدبر امور الجمهور بالفكر الثاقب
متمم مهام الانام بالراي الصايب ممهد بنيان الدولة والاقبال
مشيد اركان السعادة والاجلال مرتب مراتب الخلافة الكبري مكمل
ناموس السلطنة العظمي شير بيشهٔ وغا وهزبر كوهسار هيجا
المحفوف بصنوف عواطف لطايف الملك الاعلى نصوح پاشا ادام
الله تعالي اجلاله وضاعف حشمته واقباله ويسر بالخير اماله

Senator venerandiſſime, Conſiliarie magnificentiſſime, Ordinator Mundi, Reipublicæ moderator cogitatione ſublimi [ſeu *firma*,] *negotia humana peragens conſilio ſcopum pertingente, Concinnator fundamenti* [ſeu *ſtructuræ*] *proſperitatis et felicitatis* [Othomanicæ,] *exaltator ſtabilimentorum beatitudinis et Majeſtatis* [ejuſdem,] *Diſpoſitor Dignitatum Vicariatus maximi, executor Legis Imperii magni, Leo querceti in Bello, Leo montanus in conflictu, coopertus variis gratiis et beneficiis Regis ſupremi, Naſuh Baſſa: Deus æternam faciat tuam Eminentiam, et duplicet tuam gravitatem et proſperitatem, et ſecundet cum bono ſpes tuas.*

CASTIGATIO

In *Angelum à S^to Joseph*, aliàs dictum *de la Brosse*, Carmelitam discalceatum, sui Ordinis in Ispahân Persidis olim Præfectum.

Anno 1681 Parisiis prodiit Latine Liber dictus *Pharmacopœa Persica*, cujus Translatorem se libenter præferre voluit supradictus Angelus, cum is revera sit tantum Editor. Eam autem ex Persico olim verterat P. Matthæus, ut (si opus esset) pluribus probare possem. Id quod iste Angelus in eo præstitit, erat alicubi Medicamentis Pseudepigrapha adscribere Latina. Cumque alieno Operi Nomen suum præfigere metuerit, id quidem diserte non fecit, sed insinuavit tantum Opus esse suum, & Lectori supponendum reliquit, hunc Librum in Epistola dedicatoria vocando *Conatus suos*; hoc modo suum in Medicina Tutorem P. Matthæum debita laude fraudans, ejus nomen reticendo & celando. Circa annum 1685, in manus meas incidit dictus Liber, in cujus Præfatione postquam Editor satis apposite de dicta Pharmacopœa & de re Medica disseruisset, mox extra orbitam vagatus, sub prætextu excusandi errores suos, aggreditur *Digressionem* ut ipse vocat, circa nævos & errores in Evangeliorum Versione Persica in Bibliis Polyglottis facta per Simonem Persam Tabrizensem, & in eorundem Interpretem Latinum D. Samuelem Clericum, (me enim non tetigit,) fingitque *Editores vel ex hoc fortè capite impunitatis legem stabiliri sibi pollicentes, tum quod menda hæc peregrinæ linguæ involucris contegantur, tum quod diuturno hactenus totius Orbis Christiani silentio maneant consopita.* Addens, *quod haud probè noverit quis in hac parte magis nocens & reus, An sc. antiquus Interpres Persicus Simon filius Joseph, An Versionis Persicæ Latinus Interpres Samuel Clericus, An Compilator ipse Waltonus, An Author Annotationum Thomas Gravius horum trium Advocatus aut Vas.* Sic ille. Sed spes fefellit istum æmulum, qui hoc modo fictum pro se adornat triumphum, hinc sibi impunitatem pollicitus, quod sc. putaret omnes dictorum Bibliorum Editores jam tunc defunctos esse, & quod nemo apud nos superesset Linguæ Persicæ peritus; adeoque ipsum tuto posse quidvis pro lubitu fingere & falso taxare, & injustas suas Cavillationes cudere & proferre, credulisque & ignaris obtrudere, nemine contradicente. Quod quidem tentavit, partim ut Opus à Reformatis susceptum & cum laude præstitum, invidiose sugillaret; partimque (quod alicui fassus est,) ut Polyglotta Parisiensia (quæ prodeuntibus Polyglottis Londinensibus depretiata sunt,) vel meliori vel saltem aliquo pretio vendi possent. Ego autem jam paratus sum monstrare omnes illius Exceptiones esse meras Cavillationes & Prætextus sine causa ulla, multo minus justa; eaque quæ pro mendis taxat, recte se habere, istumque Censorem propriâ suâ virgâ vapulare; quod sc. dum aliorum nævos & errores perstringere satagit, suæ ipsius inscitiæ specimen dedisse, & vel crassam ignorantiam vel affectatam malitiam prodidisse, compertus sit. Supradictum itaque Persam gratis statuit *haud dubiè fuisse idiotam & incautum, qui rudiorem tantùm patriâ dialectum addidicit.* Dignus quidem Censor! qui postquam ipse 15 aut plures annos in Perside ejusque confiniis vixisset, doctiorem Persiæ dialectum non didicit, nec quidem communiorum vocum scriptionem satis novit; uti plenius constat ex ejus *Gazophylacio Persico*, ubi tam ampla errorum messis, ut omnes corrigere aliud ei suppar volumen conficeret: ibi enim quævis fœmina vix pejus in orthographia erraverit quam ille. Quod certissimo est indicio istum hominem inter ignarum vulgus garrire tantum didicisse, voces auditu accipiendo; Libros autem non satis evolvisse, nec accuratum in ea lingua studium posuisse. Sed illud opus hoc tempore non tango, alio forte tempore tacturus. Impræsentiarum itaque ejus Pharmacopœæ me contineo; cujus tamen singulos errores & lapsus taxare, & injustas Cavillationes excutere & examinare, nec libet nec vacat: id enim nimis prolixum foret, & inter angustos hosce quos mihimet præscripsi limites continere impossibile. Prætermittam itaque eum *Bagdâd* confudisse cum *Babylone*, quæ duabus aut tribus à seinvicem diætis distant; cum hæc ad *Euphratem*, illa autem ad *Tigrim* sita sit. Taceo etiam quod *Zîn el Abedîn* exponat *Ornamentum seculorum*, perperam ex sono captans ابدين pro عابدين, quod debuerat vertere *Ornamentum Religiosorum*, quod ejusdem soni nomen notissimum & usitatissimum; id quod facile percepisset, si in orthographia fuisset versatior. Conniveo etiam dum ponit *Ganum* significare *Divitem*; & *Lycium Caspium* esse idem quod *Poush Derbendi*; cum in Libro Zeino 'l Attâr illud ut hujus succedaneum constituatur, his verbis پوش دربندی — بدل آن حضض. Hæc inquam, cum multis aliis omittendo, pauca ex eis quæ ad rem nostram magis directè faciunt, cum ea qua par est severitate, perstringam: non tamen tanto livore quo ille supradictos Viros Doctissimos indigne passim tractavit, memorando *Waltonum & Complices in rem malam conspirantes*, &c. Proh malam retributionem in eos quorum operâ prodiit tersior & emaculatior Bibliorum Editio quam Parisiensis, & pluribus linguis cumulatior, ex melioribus & vetustioribus Codicibus MSS, unde Editionis Parisiensis defectus & lacunæ plurimæ correctæ & impletæ sunt;

& non tantum integri Versus integraque Capita, sed & (qui in MSS Parisiensibus desiderabantur,) integri Libri Biblici suppleti sunt.

Cum itaque viderem supradictos Viros Doctos in istius hominis Præfatione tam male tractatos; & loco laudis quam commeruerant, injuste taxatos; perquisivi ubinam terrarum reperiendus esset iste Carmelita, quem tandem intellexi esse Amstelodami, & D. Wetstenii ibidem Bibliopolium quotidie frequentare. Cum igitur D. Wetstenius nobiscum esset in Oxonio, per illum misi Epistolam ad *D. de la Brosse*, ubi illum leniter & amice monui de duriore ejus censura eaque injusta; & autoritatibus probavi vocum quas ille taxabat, usum esse legitimum, & earundem Interpretationem Latinam esse veram, ipsiusque malas insinuationes esse frustraneas: petendo simul ut Responsum ad me mittere vellet, & obtestando quod non contentionis, sed veritatis amore hoc feceram, &c. Et postquam per integrum annum frustra expectassem, rursus ad nos rediit D. Wetstenius renuntians se Literas meas tradidisse, & Dominum *de la Brosse* ideo Bibliopolium ejus deseruisse, ne forte (ut conjicere fas erat) illum pro Responso urgeret. Posthæc vero, cum Papismus in Anglia triumphare incepisset, dictus پا برهنه *Nudipes* Carmelita (ut Persæ vocant) liberavit fossam & ad nos venit, & mense Januario $168\frac{8}{7}$ ad me in Bibliotheca publica se contulit; primo quidem fraudulenter & incognitus (duce D. Fairfaxio Jesuita,) ut peregrinus per discursum exploraturus qualis essem, & quid haberem dicendum. Cumque miscueramus sermones de quibusdam rebus Criticis, ego conquerebar me de illis ipsis rebus de quibus tunc colloquebamur, ad *D de la Brosse* scripsisse & (ut putabam) ei satisfecisse, quia nullum hactenus Responsum ad me miserat. Tum dictus Fairfaxius dicebat illum sibi notum esse, & se moniturum eum ut Responsum ad me mitteret. (Hæcque dum iste Carmelita præsens astabat, dubius an se mihi revelaret.) Cum itaque significassem me avere Responsum, sequente die qui erat Saturni, absente Fairfaxio (doli enim conscius noluit rursus cum altero comparere,) ad Bibliothecam rediit Carmelita, aliis aliquot stipatus, dicens se jam tum venisse ut mihi notum faceret nomen suum: quod cum nominasset, statim inter nos orta est acris Disputatio linguâ Latinâ. Cum autem videret se nihil prodesse posse argumentis suis, miserum & puerile quærens refugium, exorsus est loqui Persice, meque illâ linguâ aggressus est. Ego autem (præter ejus expectationem) prompte & alacriter in eadem lingua respondebam. Unde homo mirabundus stetit, & professus est se multum mirari. Tum rursus Latine altercati sumus, ut astantes audire possent & inter nos judicare: & mox rursus Persice; unde rursus miratus est. Deinde agnovit se à me prolixam accepisse Epistolam. Mihi autem quærenti cur non misisset Responsum, regessit se jam venisse ut ore suo responsum mihi daret. Tum (cum esset clamosus, eadem repetens, & nil novi afferens,) urgebam semel & iterum ut scripto daret responsum: sed noluit, & toties recusavit. Cum vero jam instaret hora undecima qua claudenda esset Bibliotheca, suasi ut post prandium ad me vellet redire, ut Allegationes meas probare, & rem ei evincere possem: alias unius Affirmationes & alterius Negationes non multum valere, nisi quatenus ex Codicum Autoritate penderent. Ille autem post omnia plane recusavit ad me venire, & diserte dixit se redire nolle. Nec ex illo tempore illum vidi, quamvis tres saltem dies postea in Oxonio maneret.

Inter ea de quibus prima vice (illo tunc incognito) collocuti sumus, dictum Authorem Persicum accusabat, quod in Evangeliorum Versione Persica Beatissimi Salvatoris Nomen non scripserat یشوع *Jesus*, sed عیسی *Isa*, (seu ut iste Carmelita pronuntiabat *Aïsa*,) quod ille dicebat esse malitiose factum, utpote quod sonaret *Esavum* potius quam *Jesum*. Proh crassissimam ignorantiam! Si iste homo non fuisset valde ignarus, vel sui oblitus esset, potuisset consulere Xaverium suum Indorum Apostolum in Historia Christi quam pro Xaverio Persice vertit ipsius Persicus Magister Abdelsennarin, ubi promiscue usurpantur nomina یشوع *Jesus* & عیسی *Isa*. Et sic noster Simon in initio habet یشوع *Jesus*, & passim عیسی *Isa*. Et cur hoc culpabile sit in isto, non autem in altero, equidem non video. Potuisset etiam consulere Persicam Psalmorum Versionem in Ispahân Persiæ olim factam per Prædecessorem suum پادري جوان مهتر جماعت کرمیلیان *Padre Joannem conventûs Carmelitarum ibi Præfectum*; cujus quidem Versionis possidemus Originale Exemplar Authoris Sigillo & adscripta manu munitum. Ibi inquam in Limbo MSti Sigilli quod initio Libri præfigitur, hoc ipsum Nomen scriptum est عیسی *Isa*, uti in Bibliotheca publica Oxoniensi videre est inter Codices ex Musæo supradicti D. Gravii emptos. Si itaque Carmelitæ in Persia sic scribunt inculpate, an solus noster Simon Tabrizensis Persa culpandus est, dum illi sunt immunes? Quinimo in dictæ Psalmorum Versionis Præfatione, (quod miror,) Christi *Jesu* nomen aliquoties scribitur عیسوي *Isavi*, quod est vel

Esavius

Esavita vel *Jesuita* utrum vis: Papa enim ibi vocatur جانشين عيسوي مسيح Locum-tenens *Jesuitæ Christi*, quod dictu profanum & horrendum. Perpendat Carmelita quid hoc sit, & excuset si potest. Sed ad rem: cum in Xaverii Hist. Christi Persice, & in Carmelitæ Prædecessoris Sigillo, & ab omnibus aliis in Perside hoc Nomen scribatur عيسي *Isa*, mirum est si *D. de la Broße* hæc prorsus ignoravit. Si non ignoravit, tum vel sui multum oblitus est, vel ex mera invidia detrectandi animo cavillare voluit in re de qua paucissimi essent competentes Judices, ut ita ille in iniqua sua Censura tuto agere posset. Nam procul dubio novit omnia sua esse gratis dicta. Sed nugator iste (ut videretur aliquid fecisse,) pugnat cum umbris, ex suo cerebro cudens Chimæras & creans monstra & errorum portenta; sicut homo qui fingit sibi hostes de quibus victis triumphet, potius quam triumphare nolit. Alias enim optime novit quod dicto modo illud nomen scripsisse, ratum sit & receptus mos id scribendi, per Orientem tam apud Christianos quam apud Mohammedanos. Cumque dictus Persa Christianus speraret quod sua Evangeliorum Versio aliquos Mohammedanos (inter quos vixit) convincere & convertere posset, an ergo uteretur Nomine يشوع *Jeshua* illis ignoto, vel potius عيسي *Isa* omnibus bene noto? Proculdubio tu ipse sæpius collocutus es cum Mohammedanis de Jesu Christo, & in illius Nomen credendum illis commendaveris: alias ad quid fuit Missio tua? Et tu loquens cum illis vel Evangelium prædicans, nonne usus es Nomine عيسي *Isa* illis notissimo? Alias per Nomina ab illis non satis intellecta, non extiteris apud eos potens Orator. Et jam شرمساري *Nonne pudet te* (ut tuo ad me verbo utar,) præcogitatæ hujus malitiæ quam sine omni causa in Evangelicæ Versionis Authorem profudisti? In Alcorano Arabico & apud ejusdem Interpretes Persicos semper ita scribitur; non ex aliqua invidia, sed quod sit ubique receptissimus illud scribendi mos. Et, quod illi non cuderunt hoc, apertum est, cum non sit origine Arabicum, sed ipsi pro peregrino & exotico id habent: si autem malo animo id Christo affixissent, tum illud malum in significatione latuisset. Quod non fit: nam in *Ecteri* & *Turgjumân Arabe* plane dicitur esse nomen exoticum, vel Hebraicum vel Syriacum. Si vero in lingua Arabica aliquid significet عيسي *Isa*, est *Novacula Cos*, qua sc. exacuitur Novacula; quæ quidem significatio nil mali in se continet. Præterea non potest esse ex invidia cusum & confictum, cum Mohammedani Nomen ejus hoc modo scribentes, bona semper de eo loquantur; nec ullus unquam Mohammedanus probrosum aliquid contra Christum protulit: sed è contra, tam in sermone quam in Libris suis mentionem ejus faciunt cum summo honore; illumque raro nominant, nisi facta comprecatione عم *super eum sit pax*. Imo noster Angelus (quod contra suam sententiam facit,) in sua Præfatione agnoscit Mohammedanos Cœnobitas in Perside clam fateri *id esse inter eos Arcanum, quod Christus juxta testimonium Alcorani natus sit ex Virgine, & solus prophetarum nec mortuus nec moriturus, & in cœlum quartum evectus.* Si dicti Mohammedani Christum unquam vel in verbis vel in Scriptis calumniati fuissent, aut in minimis vituperassent, tum nostri Carmelitæ suspitio aliquam probabilitatis speciem habuisset. Sed hujus contrarium verum esse compertum est. Nam quamvis nolint aperte agnoscere eum esse Filium Dei, semper tamen reverenter ejus mentionem faciunt. Et certe si Christum in aliqua re vituperare voluissent & ab ejus existimatione aliquid derogare, id non fecissent in solo Nomine, dum in cæteris omnibus eum laudarent & honore afficerent. Ut vero planius constet quam bene de eo sentiant, in ipso Alcorano sub illo Nomine quod Carmelita ita suspectum habet, ipse عيسي *Isa* disertis verbis appellatur كلمة الله وروح الله *Verbum Dei & Spiritus Dei.* Et in Surata secunda legitur, اتينا عيسي بن مريم البينات وايدناه بروح القدس *Dedimus Isæ filio Mariæ signa manifesta, & corroboravimus eum Spiritu Sancto.* In quem locum Commentator Persicus Mohammedanus habet عطا داديم عيسي كه پسر مريم بود نشانهاء روشن ومعجزات هويدا چون اخبار از غيب واحياء موت ونيرومندى كردانيديم اورا وقوت داديم بجان پاكيزه *Donavimus τὸν Isa qui filius Mariæ fuit, Signis claris & Miraculis evidentibus, sicuti est occultorum revelatio & mortuorum revivificatio: & fortificavimus eum eique potentiam dedimus per Spiritum Sanctum.* Cumque jam plane constet quod ipse Mohammed ejusque Asseclæ Arabes & Persæ Christum Jesum tam bene excipiant, miror qua fronte iste Carmelita potuerit tam falso insinuare Christianum Persam malo aut indecoro nomine appellasse suum Salvatorem, quem certe alio quovis respectu honorat, & debito modo reveretur & veneratur. De futuro autem fortassis desinet nugari & falsas suas causationes prætendere; cum jam videat in Universitate Oxoniensi superesse aliquem qui nugas ejus quamvis linguæ Persicæ

involucro contectas, coram omnibus exponere & retegere potest; & ea quæ in nos vibrat jacula quamvis Persica, in eum feliciter refundere, & ignita ejus missilia retorquere, novit. Hæc discursu tantum inter nos tractata sunt. Quid autem in impressa sua Præfatione contra Tabrizensem Persam, & Reverendissimum Waltonum, & Doctissimos Viros Gravium & Clericum cum inani rationum specie oblatrat; jam statim ex parte videbitur & examinabitur.

In Præfationis pag. 38, querelam suam orditur, primo taxando Simonem filium Joseph, quod *Spiritum Sanctum* vocet Persice جان پاک *Gjân pâk*, quod ait hunc sensum efficere, *In nomine Patris & Filii & Anima pura.* Et quod dictus Simon proculdubio vere Schismaticus & Hæreticus fuerit circa Spiritus Sancti Divinitatem, quod Creatori adhibuerit جان *Gj-oun*, quod *Animam sensitivam* & *creatam* designat. Tum proxime conqueritur quod معمودیت *Baptismus* semel exponatur per شستگاه *Lavacrum.* Quod autem *Regenerationis Lavacrum* ponatur pro *Baptismo*, non indiget defensione. Deinde objicit quod *Naturam Divinam* exprimat per nomen proprie *massam farinæ* significans, nomen inquit quod Gallice *une bonne pâte* significaret, vel alias *fermentum*: &, quod pro *Sicut Pater habet vitam in semetipso*, hunc exhiberet sensum, *Sicut Pater habet vitam in personâ fermenti sui.* Et postea, quod *Tersâ* vox quam pro *Christiano* adhibet, non significet *Christianum*, sed *Ignicolam*; adeoque pro eo quod sonare deberet, *Baptizando aquâ Christianos facite*; &, *Quicunque ex aqua Christianus fiet, salvus erit,* Simonem Tabrizensem posuisse vocem quæ potius sonaret, *Aquâ adhibitâ Idololatras seu Ignicolas facite*; &, *Quicunque ex aquâ fiet Gentilis aut Adorator Ignis, salvus erit.* Et, quod propter hæc & similia, omnes in Persia Patres Missionarii hanc Versionem spernant & deridiculo habeant. Quid autem hoc ad rem? Proculdubio isti Missionarii omnes alias Versiones à Reformatis editas sprevissent, si eas linguas calluissent: illorum itaque ignorantiæ debetur, quod non fecerint. Stulti autem ex multo risu cognoscuntur: & quis curat risum miserorum Fratellorum, qui plerunque sunt indocti & eruditione destituti; nec quidem (quod maxime pudeat eos) in lingua Persica satis versati, ut ex eorum inepta censura patet. Nam si Sacerdotes Romani in Europa sunt valde indocti, quid expectandum est ab illis in Oriente? Quicquid enim in Europa non perfecerant, in Oriente ubi eruditio rarior & philosophia non cultior, minime perficietur. Ibi enim Missionarii non quidem doctrinæ acquisitioni allaborant; sed potius, eos quos Mohammed summo labore & industria ab Idololatria abduxerat, ad eandem (hoc est, ad Pontificiam Religionem) reducendo occupantur. Illorum ergo testimonium, cum ex ignorantia & erga Reformatos invidia processerit, haud multum moror: nam si nostri Carmelitæ objectiones sunt frivolæ, haud majoris momenti sunt eæ sociorum ejus ejusdem farinæ qui cum illo sentiunt. Postquam vero supradictis objectionibus in Simonem Persam jam trecentis ab hinc annis mortuum (tanquam cum umbris pugnaturus) involaverat, deinde aggreditur D. Clericum taxare, *Quod quodammodo agnoverit dictæ Versionis Persicæ indignitatem, Synderesis pressus stimulo; & quod pateat ejus Conscientiæ angor, errorum notam quam præcavere nititur, rejiciendo in Thomam Gravium: &, quod non preli necessitas, sed ardor lucri eum urgebat inter tot Libros Sacros tam mendosam Versionem inserere,* &c. Iste homo amat aggredi mortuos qui pro se respondere non possunt: vivis autem parcit, misericordiâ non erga illos sed erga seipsum motus. Et nullus dubito quin Synteresεως stimulus eum presserit cum hæc scriberet, dum conscius sibi fuerit omnes ejus objectiones esse frivolas. Omnia enim ista quæ tam operose & tanto clamore inculcat, sunt gratis dicta, meræ nugæ, & inanes bullæ levissimo quovis flatu tactuve evanituræ. Namque iste Sciolus, suam tam in lingua Persica ignorantiam, quam erga Reformatos malitiam prodit, asserendo quod جان. *Gj-oun* seu *Gjân* significet tantum *Animam sensitivam*, & quod *Mens pura* (ut D. Clericus vertit,) potius exprimendum sit per خرد aut روان: quod falsissimum. Nam lingua Persica non habet in se aliam vocem magis propriam quam جان پاک *Gjân pâk* seu *Pâkiza*, qua *Spiritus Sanctus* exprimatur. Ideoque quotiescunque روح القدس *Spiritus Sanctus* in Alcorani textu occurrit, toties ejus Interpretes Persæ adhibent جان پاکیزه *Gjân pâkiza*, cum in sua lingua alium exprimendi modum meliorem non habeant. Idem quoque fecerunt Missionarii in Perside Patres Jesuitæ qui Evangelia Persice verterunt, scribentes quod Christus conceptus est à جان پاک *Gjân pâk*, & in Desertum ductus à جان پاک *Gjân pâk*, ut à Diabolo tentaretur, &c. Adeo ut, si Simon Persa culpandus sit, æque etiam culpandi sunt dicti Jesuitæ. Videat ergo Carmelita. Cumque ei obstaret Persicorum Alcorani Interpretum autoritas, non potuit evadere nisi prætendendo quod isti Mohammedani sint Hæretici & male sentientes de Spiritu Sancto: quod certe minus probabile, cum *Spiritus Sanctus* toties illis recommendetur in suo Alcorano, & ut *Dei* Synonymum ibi ponatur. Nam sive *Deus* ipse sive *Spiritus Sanctus* ibi nominetur, perinde habetur. Est ergo illius Assertio falsissima & gratis dicta, cum illi omnes de *Spiritu*

Sancto

Sancto æque ac de Deo rectissime sentiant, uti tam ex Alcorano quam ex omnibus aliis eorum Libris constat, ubi nihil derogatorium de *Spiritu Sancto* unquam dictum est vel ab illis auditum. Quoad alias voces quas usurpandas præscribere vellet Carmelita, خرد *Chred* est tantum *Sapientia* seu *Scientia* hominum in genere; & روان *Revân* est *Anima sensitiva*: ideoque secundum ipsius Carmelitæ sententiam, non potest esse vox digna quæ applicetur *Spiritui Sancto*, cum apud optimæ authoritatis Authorem Sheich Saadi in Libro Gulistân Persico commemoretur روان كوسفند *Anima ovis*. Ideoque cum à nemine hactenus in lingua Persica possit reperiri vox aptior quam جان پاك *Gjân pâk* qua *Spiritus Sanctus* exprimatur, Carmelitæ incumbit vel aptiorem vocem reperire, vel in posterum tacere.

Sed fortassis nulla sit in quavis lingua vox quæ istius Carmelitæ exceptioni non pateat: cum vocum usus & significatio, sit ex consensu hominum pro arbitrio imponentium, qui omnium vocum usum sensumque rebus sensibilibus primo applicarunt, cum hoc fuerit coram oculis & naturâ prius, dum adhuc rerum Metaphysicarum prorsus ignari essent; donec postea cultiores evadentes, easdem voces à sensu proprio & primario ad sensum figuratum & metaphoricum transtulerunt, à naturali ad artificialem usum trahendo, quod secundarium. Qui hoc non credit, consulat Linguam Hebr. quæ omnium prima, quæ etiam (si quæ sit) à Deo ipso infusa. Et in hac lingua omnes Metaphysicas voces à proprio & primario sensu translatas comperiet. Ex. gr. אל *El Fortis*, est *Deus* etiam, q.d. *Fortissimus*: & אלוה *Eloah* ab الة *Alaha*, i. e. *Coluit*, est quoque *Deus* qui præ omnibus colitur. Et sic erit res si expendimus voces יהיה *Jihje*, et אהיה *Ehje*, et מלאך *Malach*, et Θεὸς, et Ἄγγελος, et ejusmodi alias. Et in רוח הקודש *Ruach hakkodesh*, id est, *Spiritus Sanctus*, *Ruach* est *Ventus*, & hominis aut bruti *Spiritus* seu *Anima*, cum memoretur *Spiritus bestiæ* qui deorsum tendit. Et tandem (cum non detur alia vox aptior,) pro *Spiritu Dei* usurpatur. Et idem dicendum est de Arabico روح القدس *Rouho'lKuds*, & de Græco πνεῦμα ἅγιον, & de Latino *Spiritus Sanctus*. Hæc inquam omnia sub eodem prætextu Cavillare potuerit Carmelita, cum πνεῦμα sit à πνέω *spiro*; & *Spiritus* à *Spirando* sit *Ventus*, & *Spiritus* sit *Anima* quæ *inspiratur*, & *Angelus* vel bonus vel malus. Imo *Spiritus Sanctus* ab Evangelista Matthæo Cap. IV, vocatur tantum Πνεῦμα, absq; ulla restrictione aut distinctione quinam sit Spiritus; adeoque secundum nostrum Carmelitam de *Vento* intelligi possit, quasi Christus à *Vento* asportatus fuerit in Desertum ut à Diabolo tentaretur: quod absit. Et sane de hujusmodi vocum usu, id quod de facto verum esse comperimus, factu erat omnino necessarium, ut melius sciamus quid dicimus, vocibus captui nostro conformatis. Cujus rei necessitas satis apparet ex S. Bibliis, tam ex vocibus simplicibus quam ex complexis seu constructis ex quibus loquendi formulæ oriuntur: cum in Sacris Scriptis multa per hujusmodi voces translatas & figuratas dicantur ἀνθρωποπαθῶς, ut aptentur intellectui humano qui non concipit invisibilia nisi per res visibiles exprimantur. Ita ut quamvis indignum videatur Deo attribuere formam externam, ut faciem, & manus, & pedes; & quoque gaudium, & pœnitentiam, aliasque animi passiones quæ impotentiam & imperfectionem notant; tamen videmus hoc fieri & factu necessarium: alias nec Nomen dandum esset Deo ejusve Spiritui, nec de eis aliquid dicendum. Vocum enim Cusores & significationum impositores primi, eas primario (ut dictum) aptarunt rebus naturalibus, deinde postea & secundario ad res supernaturales transtulerunt. Igitur si Persicum جان *Gjân* quod primario est *Anima sensitiva*, postea transferatur ad *Mentem Divinam* seu *Spiritum Dei*, non aliter fit quam in Lingua Hebraica & Arabica & Græca & Latina & omnibus linguis fieri solet & factu necesse est. Nam si talia non admittantur, (ut dictum) impossibile esset de Deo aut de Spiritu Sancto aliquid decore & digne exprimere eosve nominare: adeoque de eis prorsus silendum esset. Ex his constat inanem istum Cavillatorem tot verbis quibus paginas suas onerat eisque tument, plane nihil dixisse, sed eum potius spiritu malitiæ & ignorantiæ tumuisse, & aerem tantum verberasse, cum nubibus pugnando, & stramina in Ventum vibrando & torquendo; vel alias tentasse ut luctaretur cum spiritu, quem tamen sensibiliter tangere non potuit.

Idem quoque dicendum est de altera Carmelitæ Cavillatione de usu vocis سرشتن *Serishten* quod primario est *depsere* massam farinæ & depsendo temperare & indere ei fermentum. Deinde figurate سرشت *Serisht* est i. q. Arabicum مزاج *temperamentum* & *indoles* hominis, et i. q. طبيعت *Natura*, à طبع *impressit*, q. d. quod ei impressum, vel quod ei indepsitur seu commiscetur et contemperatur. Cum itaque Persicum سرشت sit i. q. Arabicum طبيعت, si Carmelita admittit hoc usurpari

usurpari posse de *Naturâ Divinâ*, non debet negare alterum, nec conqueri si apud Simonem Persam نسرشت translate sumptum *Natura Divina* applicetur. Ita ut quoad id quod de Deo dicitur, *Quod habet vitam in semetipso*, si Persa noster expresserit *in semetipso* per در نسرشت خود *in naturâ suâ*, non scio quid in hoc culpandum est, quin absque ulla indignitate aut temeritate de *Naturâ Divinâ* dici possit. Iste autem Carmelita (ut hypothesi serviat,) pro lubitu non vult admittere vocum usum figuratum et metaphoricum, quo nihil est frequentius: quo quidem argumento posset in omnes autores tam sacros quam profanos pugnare eosque damnare. Quis itaque non videt ejus Objectiones esse frivolas, et nullius ponderis Argumenta? cum ille ipse nunquam absque figuratis dictis locutus est nec est unquam locuturus. Nam eædem objectiones tam in quemvis loquentem quam in Sacra Biblia urgeri possint, ut supra notatum.

Maxima autem Carmelitæ querela est, quod Persicæ Versionis Author Simon Tabrizensis utatur ترسا *Tersâ* pro *Christiano*, & quod D. Clericus Latinus ejus Interpres ita exponat. Iste Censor dicit in duobus Lexicis id exponi *Ignicola*. Sit ita. Sed quid est unius aut alterius Codicis autoritas contra omnes alios? Ego certo scio & pronuntio non dari aliam vocem puram putam Persicam qua *Christianus* exprimi potuit. Cur autem aliter ab aliquo Lexicographo exponatur *Ignicola*, hæc est causa: cum nempe ترسا *Tersâ* in quibusdam Lexicis exponatur per solum كافر *Kiafir*, quod est in genere *Infidelis, perfidus, ingratus, apostata*: ergo alius aliquis ineptus Vocabulista rursus alia voce similis significationis exposuerit *Ignicola*, qui etiam dictorum infidelium cœtui annumerari potest. Quamvis vero *Kiafir* ex vi vocis generalem illam interpretationem admittat, Mohammedani tamen eo nomine peculiariter *Christianum* intelligunt; id quod etiam Carmelita contra seipsum fatetur Præf. p. 3. Nam apud eos كافر *Kiafir* & نصراني *Nasrâni* sunt termini convertibiles: ideoque dum in Libro *Wasilato'lMakâsid* ترسا *Tersâ* exponitur كافر *Kiafir* seu *Infidelis*, tamen dicti Libri Epitomator legit ترسا نصراني *Tersâ* est *Nasrâni* seu *Christianus*, plane indicando qualis *Infidelis* intelligatur. Liber *Nimetullâh* Laudianum in Bibliotheca Oxoniensi duas expositiones illas conjungens legit ترسا نصراني كافر *Tersâ est Nasrâni seu Kiafir*, sc. talis infidelis qui Christianus appellatur. Et ut in dictis Libris Persico-Arabicis *Tersâ* exponitur per *Nasrâni*, sic in aliis Libris Arabico-Persicis, *Nasrâni* vice versa exponitur per *Tersâ*: sic Liber *Mokaddema Adàb*, نصراني ترسا *Nasrâni est Tersâ*, seu *Christianus*. Et ibidem قس دانشمند ترسايان *Sacerdos est Doctus τῶν Tersâ* seu *Christianorum*: & راهب زاهد ترسايان *Monachus est Religiosus τῶν Tersâ* seu *Christianorum*: & اسقف قاضي ترسايان *Episcopus est Judex-Ecclesiasticus τῶν Tersâ* seu *Christianorum*: & فصح عيد ترسايان *Pascha est Festum τῶν Tersâ* seu *Christianorum*. Quoad eum ex Rosario Persico Versum in quo Gentius male vertit *Tersâ* esse *Simulacrorum cultorem*, in eundem Librum Commentator Arabs inter Codices Seldenianos in dicto Versu voces كبر وترسا aliter rectius exponit المجوس والنصاري *Magjûs & Nasâri*, i. e. *Ignicola & Christiani*. Si autem hæc omnia Mohammedanorum testimonia non sufficiant, addam Alcorani Commentatorem Persicum: ubi enim in Alcorani Surata 2da legitur, قالوا لن يدخل الجنة الا من كان هودا او نصراني *Dixerunt, Nemo ingredietur Paradisum nisi qui sit Judæus aut Christianus*, ibi Comm. كفتند جهود كه ببهشت نرود الا جهودان ونصاري كفتند كه ببهشت نرود الا ترسايان *Dixerunt -- Judæi, quod ad Paradisum non ibunt nisi Judæi, & dixerunt Nasrâni quod ad Paradisum non ibunt nisi Tersâ* seu *Christiani*. Et mox in eadem Surata, قالت اليهود ليست النصاري علي شي وقالت النصاري ليست اليهود علي شي *Dixerunt Judæi quod Christiani non sint de re: & dixerunt Christiani quod Judæi non sint de re.* Ad quem locum Commentator Persicus, كفتند جهودان نيستند كروه ترسايان برچيزي از دين حق وكفتند

وکفتند ترسایان نیستند جهودان برچیزی که معتمد باشد

Dixerunt Judai, Non ſunt oi Terſâ in aliquâ re religionis vera: & dixerunt oi Terſâ quod Judæi non ſint in re aliquâ tolerabili ſeu *quæ tranſire digna ſit.* Quod itaque *Terſâ* ubique et ab omnibus pro *Chriſtiano* uſurpetur et accipiatur, ſatis ſuperque conſtat: quod probandum erat. Hujus autem Nominis prima notio eſt, quod ſecundum vim vocis Grammaticalem Perſice eo ſignificetur *Timens*, ſc. Deum; quaſi Emphatice is dicatur *Chriſtianus*, qui eſt maxime timens Deum. Et eadem eſt notio Arabicæ vocis راهب *Râhib*, i.e. *Timens*, qua ſignificatur *Monachus* ſeu *Religioſus*, utpote qui notetur præ ſe ferre timorem Dei. Talis ſc. eſt utriuſque Grammaticalis ſignificatio primaria. Uſus autem voluit ut ſecundario illud pro *Chriſtiano* in genere uſurpetur, et hoc pro *Monacho* Chriſtiano in particulari accipiatur.

Hoc modo Lector, pugnavi cum nihilo, hoc eſt cum Carmelitæ Objectionibus, reſpondendo ad illa quæ reſponſum non merentur. Sed quia res controverſæ ſunt in lingua noſtratibus ignota, nolui ut inultus triumpharet talis Nugivendulus; nempe nec in mortuos qui pro ſe reſpondere non poſſunt, nec in vivos qui linguæ Perſicæ peritiâ deſtituuntur. Nam alias vix operæ-pretium duxiſſem in tam frivolas Cavillationes animadvertere, ſi non fuiſſent in peregrina lingua, adeoque ignorantibus aliquid eſſe viderentur. Quam facile (Domine Carmelita) inanes tuæ bullæ profligantur! Nonne cum hæc ſcriberes, conſcientiæ ſtimulus te tetigit pupugitque? cum impoſſibile ſit quin tibi conſcius fueris iniquæ inſimulationis, tuaſque Objectiones nihil in ſe habere. Et cum probe noveris tua omnia eſſe nugas, nonne potuiſti ſine tanto rancore & virulentia ea proferre? Noſti enim nil ponderis ineſſe præter venenum; et te in nulla re præponderare poſſe, niſi in inſulſis dicteriis. Si autem auſus fueris aliquid reponere, nec tibi ſuffecerit hoc modo vapulaſſe, pejus adhuc vapulabis: nam ſtylum contra te exacuam, quem longe adhuc pungentiorem perſentiſces.

والسلام علي من اتبع الهدي

